

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

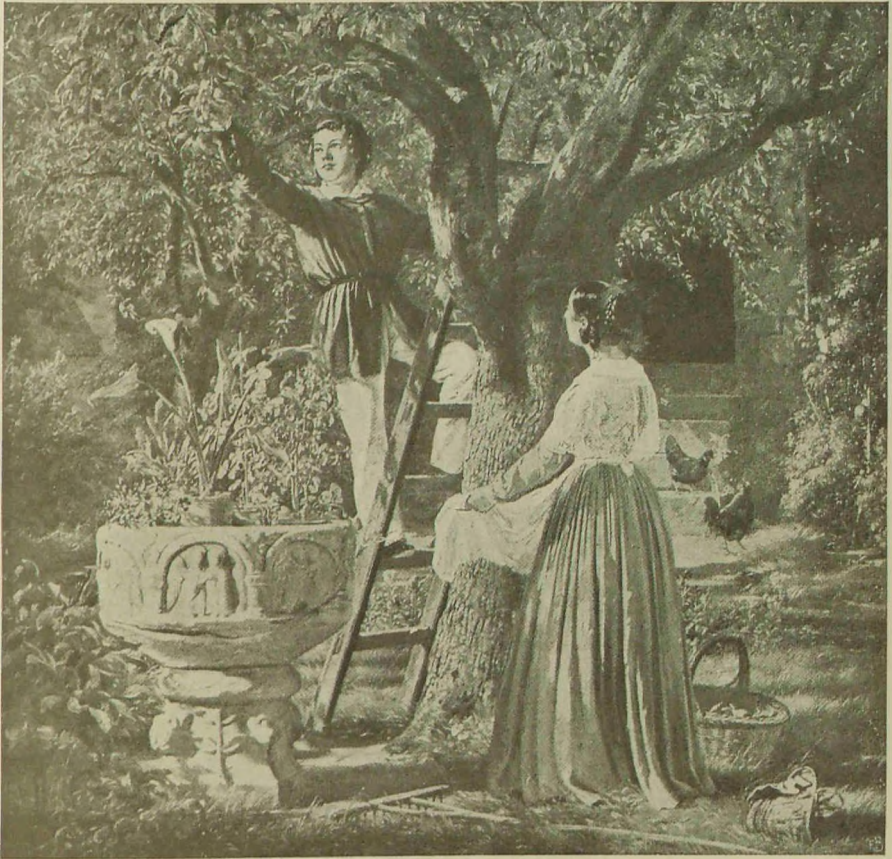
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HELENA NYBLOM
LIVSMINDER FRA
DANMARK

1843 ~ 1864

FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO.
KJØBENHAVN - MDCCCCXXIII

HELENA NYBLOM:
LIVSMINDER FRA DANMARK

HELENA NYBLOM

LIVSMINDER FRA
DANMARK

FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO.
KØBENHAVN - MCMXXIII

Omslagsbilledet efter Maleri af JØRGEN ROED
Titelvignet, »Helene Roed til Hest«, efter Tegning af
J. TH. LUNDBYE

PRINTED IN DENMARK

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI. KBHVN.

Kongens Nytorv efter Tegning af Marstrand.

I

København ved 1840.

I Løbet af halvtredsindstve Aår forandrer en By sig mærkværdigt, hvis den er i Vækst.

1840 var København endnu en lille gemytlig By, som laa omringet af sine træbevoksede Volde. Siden de er raserede, er Byen flydt ud over Landet og ligner alle andre moderne Byer med kasernehøje Huse og endeløse Boulevarder. Tiden har fordret den store Udvidelse, det kan man ikke sige noget til, men det er dog med et vist Vemod, at man husker det gamle København, som unægteligt baade var mere malerisk og mere poetisk end det nuværende.

Paa den Tid kan man vel sige, at Kongens Nytorv var Byens Centrum. Uden for Portene begyndte Landet straks med de store private Parker, der hvor nu Østerbro Boulevard er beliggende. Landstederne forekom kun sparsomt og ophørte allerede næsten ganske ved Charlottenlund, og de smaa Byer ved Kysten, Taarbæk, Vedbæk, Rungsted, Hellebæk osv., var kun be-

boede af Fiskere, som lejede deres Huse ud til en og anden Københavnerfamilie om Sommeren.

Marmorkirken stod som en Ruin, da dens Opbyggelse var standset, og de store Kæmpeblokke af Marmor laa spredte paa Jorden, omringede af vilde Blomster og Buske. Hvad der endnu mest ser ud som det gamle København, er Frederiksberg Have og Søndermarken, skønt de mange Gader og Alleer paa Vejen derud ikke eksisterede. Naturen indtog endnu en betydelig Plads i Københavns Udkanter. Nu har Menneskene faaet Magten og gjort det til en larmende, urolig By, som ligner mange andre. Den Gang havde man en Følelse af, at hele København kendte hinanden, hvad der naturligvis ikke var Tilfældet; men de 130.000 Mennesker, som København indeholdt i Fyrreerne, stod dog hverandre en hel Del nærmere end de 600.000, som Byen nu tæller.

Og hvilke Forandringer er der ikke sket i Menneskenes Leve-maade i disse halvhundrede Aar! Nu er det Telefoner, Automobile, elektriske Sporvogne, som angiver Taktslaget for vort Liv. Før havde man Tid, nu har man ikke Tid. Imidlertid vil jeg forsøge at samle mig i Erindringen om det, som nu er forbi, og nedskrive det for dem, som har Interesse for det Forgangne.

Jeg blev født Aar 1843 paa Christianshavn (hvilken Begivenhed jo var den mærkeligste i mit Liv). — Der rasede just i de Øjeblikke en svær Ildebrand i Nabolaget, hvilket min Moder tydede som et underligt omen. Den første Hændelse i mit Liv, jeg husker, skriver sig fra mit andet eller tredie Aar. Vi boede i den Tid i Bredgade, og i Lejligheden oven over os boede et Par ældre Frøkener, som havde fattet Godhed for mig. Jeg husker slet ikke disse Damer, men derimod har jeg endnu Følelsen af den overjordiske Indflydelse, de havde paa min Indbildningskraft. De plejede nemlig af og til at fire en Pakke ned i et Sejlgarn, som de lod danse udenfor vore Vinduer. At gribe disse Pakker, som kunde være ret store, og at aabne dem med dirrende Hænder var noget højst forunderligt og spændende. Sommetider var den ene Avis viklet om den anden; men inderst fandt jeg dog altid et Stykke Brystsukker, en lille Kage eller noget andet uventet godt, som var fløjet ned fra Himlen, og

som blev slugt med største Iver. Jeg husker ogsaa en sørgelig Historie fra samme Tidspunkt.

En Dag bragte min Moder mig to smaa Kattekillinger og fortalte, at de skulde druknes. Jeg havde naturligvis ingen tydelig Opfattelse af, hvad det betød, men blot en hemmelig Følelse af, at det vist maatte være noget meget ubehageligt. For at berede de smaa Dyr en rigtig festlig Fornøjelse, inden de skulde forsvinde, placerede jeg dem i en lille Dukkevogn, foret med rødt Fløjl, og kørte dem længe omkring paa Gulvet.

Fra Bredgade flyttede vi til Kongens Nytorv og boede i flere Aar i Salomonsens Gaard. Vor Lejlighed laa i Baghuset, og fra et af vore Værelser havde man Udsigt til Haven ved Thotts Palæ.

Vor Nabo var Professor *Lange*, gift med en Søster til Paludan-Müller og Fader til de tre Sønner, som alle har gjort sig bemærkede, nemlig Nervaløgen Carl Lange, Kunsthistorikeren Julius Lange og Frits Lange, som blev Overlæge ved Sindssygeanstalten ved Middelfart. Desuden havde de en begavet Datter Therese, som siden blev gift med Doktor Carl Benzen.

Mine Forældres Lejlighed var temmelig stor, og et af Værelserne, som de ikke havde Brug for, lejede de ud. Saa længe jeg husker var det beboet af Maleren *Lundbye*, som blev min første kære Ven. Jeg indbilder mig, at jeg husker ham tydeligt og klart, men maaske beror det paa, at jeg ofte har set paa Skovgaard's udmærkede Tegning af ham. Den blev lavet lige før Lundbye gik i Krigen, og han er i Soldateruniform.

Jeg husker ham som en rank, smuk Mand, med kruset Skæg og et Par alvorlige, gode brune Øjne. Han var ikke fyldt tredive Aar, da han døde, men mig forekom han meget gammel.

Min største Fornøjelse var at gaa ind til ham i hans Værelse og tale alene med ham, og han forstod saa udmærket at samtale med smaa Børn.

Han tog mig paa Skødet og fortalte mig Historier eller sang Kæmpeviser for mig, og sommetider gav han mig Foræringer. En Gang gav han mig et lille Basrelief af Gibs, som forestillede Johannes Døberen, som han havde købt af en italiensk Gibser. Jeg troede, at dette Basrelief var en stor Kostbarhed, og for at ingen anden skulde røre det, satte jeg det bag ved de lange ned-

hængende Uldgardiner i vor Dagligstue. Følgen blev, at en, som ikke anede, at det stod der, stødte det omkuld, saa at det gik i Stykker.

Sommetider fik jeg Lov til at ordne Lundbyes Svovlstikker og sætte dem med alle Svovlspidserne nedad. Men dette fik min Moder at vide og blev bange for, at jeg skulde kunne gøre mig

Fortræd, da Svovlet, som den Gang blev anvendt, var farligt at haandtere. Derfor blev det forbudt mig at besøge Lundbye.

Jens Jørgen 1848.

Lundbye efter Tegning af
P. C. Skovgaard.

Endnu ser jeg ham den Dag, da han kom i sin Soldateruniform for at gaa med i Krigen 1848. Mine Forældre viste sig oprørte paa en Maade, som jeg ikke forstod, og endnu mindre forstod jeg, da Maleren Vermehren (den Gang min Faders Elev) kort efter kom hjem for at melde Lundbyes Død. Han faldt, som man ved, for en dansk Kugle, som var blevet glemt i et Gevær, der var stillet op mellem andre i Pyramide, og som han kom til at støde overende.

Saaledes kom han aldrig med i Kampen imod Fjenden. Mine Forældre og Vermehren græd meget, og deres Sorg var stor. Smaa Børn forstaar jo ikke Døden — lige saa lidt som de store. Og jeg kan ikke forklare, hvad det er for en særlig fjendtlig Følelse, man har som Barn lige over for Døden og for svær Sygdom. Man har samme Følelse for disse uhyggelige Magter som for noget upassende, og man drager sig instinktmæssig tilbage.

Lundbye forsvandt, men jeg tænker altid paa ham som paa min første kære Ven, og han har efterladt et uforglemmeligt Indtryk paa mit Sind.

Naar jeg nu ser hans Kunst, forstaar jeg, hvor dyb og varm

en Personlighed han har været. Det forekommer mig, at han er den, som af alle danske Malere, baade afdøde og nulevende, bedst har forstaaet Poesien i den danske Natur.

Hans Emner er ofte ganske simple, og han skildrer med For­kærlighed Udkanten af Skoven, hvorfra man ser Markerne og det bølgende Sletteland brede sig. Men hver Linie taler om, hvor han har elsket den­ne Jord. I det enkle og store i hans Kunst paa­minder han mig om Franskmanden Millet. Sjælden, højst sjælden finder man en Kunst saa fri for al »pose« som Lundbyes.

Han affekterede al­drig Naivitet, lige saa lidt som hans Tegn­inger og Malerier var en Følge af for megen Re­fleksion. Han skildrede, hvad han saa og elske­de, gengav det simpelt, spontant og poetisk, fordi han var et poe­risk Menneske.

Portræt af J. Roeds Moder.

Naar man betragter hans Tegninger, vil man desuden glæde sig over at iagttage, med hvilken Sikkerhed han har ført Bly­anten. Maaske staar hans Tegninger endnu højere end hans Malerier. De danske Malere har jo altid haft deres Styrke i Tegningen, og Lundbye var en af de bedste Tegnere af dem alle.

Inden jeg gaar over til at skildre de mange mærkværdige Mennesker, jeg har kendt i Danmark, vil jeg først fremkalde Billedet af mine Forældre, to Mennesker, der var saa forskel­lige hvad Karakter og Temperament angaar, men saa ens i deres Sympatier og Interesser. —

Min Fader, Maleren Jørgen Roed, var født i Ringsted 1808 i en meget beskeden Familie. Faderen var af Bondeslægt og

havde Vognmandsforretning samt et lille Brændevinsbrænderi. Til Gaarden hørte ogsaa lidt Avlsbrug ude ved »Kærehave«. Moderen var nok ogsaa af Bondeslægt. Hendes Pigenavn var Ellen Jensen. Hun var en begavet Kvinde, men en ualmindelig beskeden Natur. Hun havde sin egen Opfattelse af Sager og Ting, men talte kun lidt. Jeg husker endnu hendes blide Stemme som gammel Kone. Faderen var almindeligt anset for sin ærlige og paalidelige Karakter og blev valgt til Byraadsmedlem. Foruden min Fader, som var den ældste af Børnene, fandtes der fire Døtre, som alle døde ugifte, de tre i en høj Alder. Børnene blev opdragte til at være Arbejdsmennesker med strengt Pligtansvar, og de har alle vist i deres Liv, at deres Børnelærdom aldrig blev glemt.

I Faders Barndom raadede der Pengebekymring, for ikke at sige Fattigdom, i Hjemmet. Hele Landet var forarmet og udsuget af Krigen med England og af Stormagternes Strid, hvori det var indviklet, og hver eneste Mand led derunder. Det gjaldt om at hjælpe Statskassen, og selv de fattigste Familier bidrog med deres Skærv. Saaledes ogsaa Jørgen Roeds Forældre. Hvad der fandtes i Huset af Kobber- og Sølvtøj, blev ofret til at smelte ud til Penge for det fælles bedste.

Børnene maatte nøjes med det mindst mulige. Fader har fortalt, hvordan der var en Skuffe fuld af Rugbrødsskorper, hvortil han og hans Søstre blev henviste, hvis de i Utide klagede over, at de var sultne.

Men dette Ringstedhjem elskede min Fader med en stærk og trofast Kærlighed. Først var det den gamle Gaard og siden, da Familiens Indkomster forbedredes, den nye Gaard, opbygget paa samme Sted. Og da endelig ogsaa denne Gaard kom paa fremmede Hænder, og de tre endnu levende Søstre flyttede ind i en lejet Lejlighed, saa var *Ringsted* i alt Fald tilbage at holde af. Det var Hovmarken med Udsigt langt ud over det rigt dyrkede Land, det var Kirken med Kongegravene, det var den smukke gamle Kirkegaard, hvor nu saa mange af hans Kære laa begravede, ja, det var med et Ord *Fædrejorden*, som bestandigt havde samme Tiltrækning for Jørgen Roeds trofaste Hjerter. Han elskede den til sin Død, og han har vist det i sin Kunst ved ofte at vælge Emner fra det gamle Barndomshjem. Den nye Gaard,

som senere blev opført, var jo rummeligere og finere, men den gamle var saa morsom med sit høje Tag, sine lave Værelser og tilfældige Vinduer. Man kørte ind ad en Port, ligesom i Bøndergaardene, hvor der var Længer paa alle Sider. Midt i Gaarden stod en Post med Vandtrug, hvor Hestene vandedes, og det er derfra, Roed har malet Billedet »Piger, som hæger sig ved Brønden«. Over Gaarden, som ofte var fuld af Vogne og Heste, kom man gennem den mørke Stald og ad en Stentrappe, der var lagt af uregelmæssige store Sten ovenpaa hverandre, ned i Haven.

Denne Have, ligesom de fleste andre private Haver i Ringsted, vendte ud til Hovmarken, og de dannede ligesom en Ring om Højden, hvorpaa Hovmarken laa. I Haven var der fuldt af Frugttræer, Bærbuske og Køkkenurter, som plejedes godt af Husmoderen og Husets Døtre. Endnu i sin sene Alderdom stod Roeds gamle Moder i Timevis bøjet og lugede Ukrudt bort fra Bedene. Fra denne Have har Roed malet et Motiv, som ogsaa findes paa Nationalgalleriet i København. Det er hans Søster, der staar under Pæretræet og breder Forklædet ud for at tage imod Pærerne, som en ung Mand (Maleren Vermehrens yngre Broder) plukker til hende. Paa dette Billede ser man en gammel Døbefont fuld af Blomster. Den var kommet i Familiens Eje langt tilbage i Tiden og skrev sig fra Middelalderen. (Troligvis var den kommet fra Kirken ved et eller andet Brandtilfælde). Saa længe jeg husker, stod den endnu i den gamle Have, som et Slags Blomsterbord. Da Ringsted Kirke blev restaureret, gav mine Fastre den tilbage til Kirken.

Fra en Laage nederst i Haven kom man ud paa Hovmarken, hvor Lærkerne sang over Kornmarkerne, og hvor man saa langt, langt ud over Landskabet, der laa blaat i de disede Sommerdage med Skovene i det Fjerne, — alt for fjernt syntes vi Børn.

Til Hjemmet i Ringsted hørte ogsaa en Mand, som fra ganske ung og lige til sin Død var Familiens tro Tjener. Hans Navn var Ole Greisen, og han var en ideal Type paa en dansk Bondeemand. Han var høj og bredskuldret med krøllet Haar og en hel Mængde smaa Rynker om de gode, skælmske Øjne. Roed har mange Gange brugt ham til Model, blandt andet til den Karl, der vender Ryggen til Brønden, hvor »Sjællandske Bønderpiger hæger sig«.

Ole Greisen var en Mand i sine bedste Aar, da jeg først lærte ham at kende. Han fortalte siden, da jeg blev ældre, mange Historier fra sin første Ungdom, blandt andet om, hvordan han havde hjulpet en fornem ung Herre til at bortføre en Dame. Ole havde holdt med Vognen for at passe paa og siden kørt af Sted med dem i vild Galop. Om Damen sagde han: »Hun var det dejligste Fruentimmer jeg nogensinde har set«.

Skønt Ole Greisen af alle i Huset betragtedes som en Ven og et Familiemedlem, gik han dog aldrig ind i de Stuer, hvor Familien opholdt sig, uden først at have kæmmet sig med Vand og have skiftet Klæder. Da min Broder Holger Roed var lille, beundrede han Ole Greisen meget. Han stod og stirrede paa ham og udbrød saa: »Store, store Olle, krøllet Haar, lille, bitte H. P. O.« — (som var ham selv).

— Ingen kan sige, hvorfra min Fader havde sit Malertalent. Man har ikke hørt Tale om den Slags Evner i Slægten før. Underligt nok blev der en Del Aar senere født en anden Maler i Ringsted i Gaarden ved Siden af Roeds. Det var Frits Vermehren, hvis Fader var Glarmester og ejede Gaarden der.

Man mærkede allerede i Skolen, at Jørgen Roed havde Talent til at tegne, og hans Lærer, Kateket Fyhn, opmuntrede hans Lyst dertil. Det var jo ganske mærkeligt, at den unge Mands Forældre, som man ikke skulde tro kunde have haft tilstrækkelige Forudsætninger for at vurdere et begyndende Kunstner-talent, straks bestemte sig til at lade ham uddanne sig til Maler ved Kunstakademiet i København, en Bane, som sandelig ikke den Gang havde store Forhaabninger at byde paa.

Men der synes at have været en god Kulturjord i Slægten, hvad der siden har vist sig ved mange Lejligheder.

Roed kom altsaa som ganske ung, en Yngling paa 15 Aar, til København, hvor han begyndte som Elev hos Portrætmaler Hans Hansen.

Det var mest Kopier, han fik Lov at sysselsætte sig med, og allerede et Par Aar efter malede han et lille Billede efter Gerhard Dou til en Udstilling i Hamborg. Han havde det Held at faa det solgt for 200 Kroner (50 Specier), og han ansaa sig for at være Ejer af en kolossal Formue, da han modtog disse Penge. »Jeg vekslede dem i Sølv«, fortalte han, »saa lukkede jeg

min Dør, kastede alle Pengene i Sengen og væltede mig i dem«.

Han begyndte nu ogsaa at male et og andet Portræt paa egen Haand. Blandt andet malede han et Portræt af en Apoteker N., der havde vist sig som hans Velgører ved af og til at invitere ham til at spise til Middag (en Fornøjelse, som Roed ikke havde hver Dag). Men Apotekeren var ikke tilfreds med Portrættet. »Du kunde i det mindste ha' givet mig et venligt Smil og en Smule hvidt Linned«, var hans misfornøjede Kritik.

Efter Hansens Død blev Roed Elev hos Eckersberg og sluttede sig varmt til hans Skole. Eckersberg var, som man ved, Elev af Franskmanden David.

Det viste sig, at Roed ikke var begavet med et af disse briljante Talenter, som straks finder sig til Rette og hurtigt erobrer Menneskene. Fantasi og Komposition var ikke hans stærke Side. Heller ikke var han Kolorist i Ordets egentlige Forstand. Han udviklede sig langsomt og sikkert. Hvad der især udmærkede ham, var den Samvittighedsfuldhed, hvormed han gik til alle sine Opgaver, enten det gjaldt at gengive, hvad en anden havde malet, eller hvad han selv vilde fremstille, en Samvittighedsfuldhed, som i manges Øjne har gjort Indtryk af Pedanteri, men som ikke havde noget af Pedanteriets Tørhed, da den havde sin Grund i den inderlige Kærlighed, han nærrede til ethvert Emne, han tog fat paa.

Han elskede sig ligesom mere og mere ind i det og kunde ikke slippe det. Enhver Kunstner udtrykker sig jo gerne bedst i en vis Form. Ligesom der er dem, der først er i deres Element, naar det gælder at fylde store Vægge med store Figurer, er der andre, for hvem en lille Skala er det naturligste. Efter min Mening er alle Roeds bedste Billeder udførte i mindre Skala. Naar hans Figurer er smaa og danner som en Staffage i Omgivelsen, har de et Liv og en Ynde, som man savner i hans større Billeder, i hvilke man alt for tydeligt mærker Modellen.

Disse Billeder fra hans første Ungdom vidner om den stille Henrykkelse, hvormed han arbejdede. Gennem Studiets Grundighed er de et Slags historiske Dokumenter, som mere end noget Historiemaleri i Ordets specielle Betydning vil give andre Slægter en sand Opfattelse af Malerens Tidsperiode. Naar man betragter saadanne Billeder som »*Afskeden paa Toldboden*«, »*Be-*

Jørgen Roed: Afskeden paa Toldboden.

søget i Præstegaarden» osv., vil man røres af den Ømhed, han har nedlagt i Udarbejdelsen. Der findes en saa omvekslende Mangfoldighed i det smaa, som bevirker, at man bestandigt gør nye Opdagelser i disse Fremstillinger af hans Samtidsmenneskers Hverdagsliv.

Hans Arkitekturbilleder fra denne Periode: *»Parti af Frederiksborg Slotsgaard«, »Det Indre af Ribe Domkirke«, »Vinterbillede af Roskilde Domkirke«* er ogsaa malede med samme sarte og inderlige Forstaaelse.

Det er ikke blot de ydre arkitektoniske Former, som er ærligt og nøjagtigt gengivne. Det er ligesom om de forskellige Bygningers Personlighed løfter sig ud af den Luft, som omgiver dem, med en egen Ynde, som mere og mere fængsler en, jo længere man ser paa dem. Den dybe Interesse, Maleren selv har haft for sit Emne, meddeler sig uimodstaaeligt til Beskueren.

Det varede noget, inden det lykkedes Roed at faa Akademiets Rejsestipendium, men i Sommeren 1837 havde han opnaaet det og begav sig til Italien. Inden han rejste, havde han forlovet

sig med hende, som siden blev min Moder. Hun hed den Gang Jomfru Emilie Kruse og var Datter af Operasangeren Kruse og hans Hustru Luise Sonin, som var Datter af en indvandret Sydtysker — nogle siger en Tysker.

Emilie Kruse var bekendt i København for sin ualmindelige Skønhed, og hun var et Aar ældre end Jørgen Roed, en Ting, som aldrig omtaltes, men som bevarede som en Familiehemmelighed mellem Forældrene og Børnene. Jeg husker, at jeg ansaa det som en Slags Skam, og vilde aldrig, at nogen skulde vide det. —

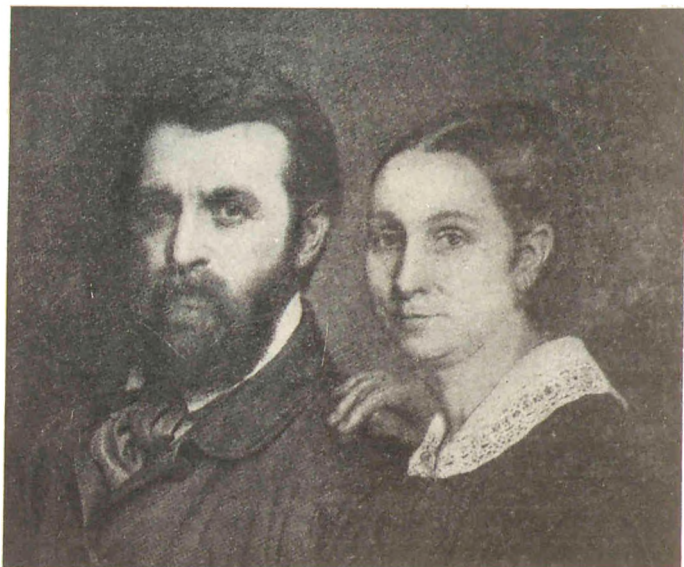
I de fem Aar, Roed var borte i Italien, levede Emilie Kruse med sin Moder, som da var blevet Enke, hos sin Broder, August Kruse, paa Gisselfeld, hvor han var ansat som Skovrider. Det har været lange Ventenaar i det lille Skovriderhus ude i de store, ensomme Skove.

Emilie led af en langvarig Øjensyge, som hindrede hende i Læsning og Haandarbejde, og hendes Moder var en streng gammel Dame, som havde haft ganske andre Planer med sin skønne Datter, end at hun skulde gifte sig med en fattig Maler. Hun var for Resten en fin og klog gammel Dame, som sværmede for Napoleon og Voltaire og kunde brodere meget smukt med Silke og Guld.

Posten var i den Tid en langsom og dyr Historie, og Emilie maatte nøjes med nogle faa Breve om Aaret. Men hun var sin Kærlighed tro og ventede taalmodigt, til Roed kom hjem 1842, da de giftede sig og flyttede ind i en lille Lejlighed paa Christianshavn.

Emilie Kruse efter Maleri af
Constantin Hansen.

Jørgen Roed og Hustru. Portræt af J. Roed.

II

Det var under en lykkelig Kunstperiode, Roed opholdt sig i Italien. Thorvaldsen var den Gang Konge i den skandinaviske Kunstnerkoloni i Rom, og en hel Række af fremragende Talenter, baade fra Norden, fra Frankrig og Tyskland fandt al den Næring i Italiens Natur og Kunst, som de mente de behøvede for deres Udvikling.

Italienske Motiver fra Folkelivet og Naturen var den Gang mere i Mode end alt andet.

Leopold Robert gav Europa sit eget idealiserede Operabegreb om Italien, og for nu blot at tale om vore danske Malere, saa var Ernst Meyer og Marstrand udtømmelige i at male Italiens Himmel saa blaa, som den i sine bedste Øjeblikke kan være, og i at befolke disse Billeder med mørkøjede italienske Skønheder.

Der er jo ingen Tvivl om, at Ernst Meyer havde en varmere Farveskala end Roed, og at Marstrand var ham meget overlegen i Komposition og livlig Opfindsomhed, men naar man nu ser paa deres forskellige Opfattelse af Italien, saa forekommer

det næsten, som om de andre havde malet noget, der var mere tilfældigt, men Roed havde set og opfattet det Italien, som altid bliver det samme.

En fransk Forfatter har en Gang sagt: »Norden har Farve, Syden har Lys«, og dette har nok sin Sandhed.

Visselig kan jo stundom Himlen og Havet i Syden antage en Farvepragt, som vi ikke kender her hjemme, men for det meste opsuges Farverne af Lyset. Den dirrende, opalagtige Lystaage, som ofte dølger Horizonten i Italien og giver Bjergenes Linier en næsten umateriel Lethed, er dog det mest betegnende italienske. Op imod denne Lyshimmel staar de hvide Mure, de sorte Cypresser og bronzefarvede Pinier med skulpturel Streng-
hed. Olivenplantagernes sølvgraa. Lød giver heller ingen stærk Farveklang, og det er egentlig kun om Foraaret, naar Fersken-
træer og Roser blomstrer, at de blegroede Toner blander sig som noget muntert og lysplettet i Landskabet.

Roed havde vistnok det rette Blik for den italienske Farve-
skala i Landskabet. Han forstod at gengive det blege, lysmæt-
tede i Luften, de fine, smeltende Toner over Bjergene, og dette
tørre, støvede i Solskinnet, som er ejendommeligt for den ita-
lienske Sommer. Han forstod ogsaa den inderlige Sammen-
smeltning af Naturen og Arkitekturen, som er saa enestaaende
for dette vidunderlige Land.

Han har opfattet, hvordan et Kloster eller en Kirke springer
ud af Bjerget som en Blomst, det har frembragt; hvordan de
antike Akvædukter følger Landskabet som en Rhythme; hvordan
hver Trappe, som er hugget i Klippen op til en Bjergby, eller
hver Buegang, som kranser en Vigne, er det rigtige Udtryk for,
hvad Menneskene maatte komplettere Naturen med, saa alt vir-
ker sammen til et stort Enhedsindtryk. I alle de Billeder, Roed
sendte hjem fra Italien: »Pæstumtemplet«, »Gaarden i Bargello«,
»Parti fra Villa Borghese« og 27 forskellige Studier, er der, selv
i de mindste, en klassisk Ro, som jeg ikke kan betegne ander-
ledes end som noget historisk og som vistnok altid vil bevare
sin Værdi. Fra samme Periode skriver sig hans udmærkede
Kopi af Rafaels »Madonnas Kroning« i Vatikanet, som erhvervedes
af Gehejmekonferensraad F. W. Treschow.

Constantin Hansen, som var samtidig med Roed i Italien,

havde samme Opfattelse af den italienske Natur. Jeg mindes hans Billede fra Villa Albani (forhen i Fru Heises Eje) som en af de skønneste Aabenbaringer af den romerske Natur. Under den første Tid af denne Rejse var Roed og Constantin Hansen uadskillelige Kammerater og Venner. Siden indtraf der et Brud imellem dem, hvis Anledning hverken jeg eller nogen anden har faaet at vide, men det blev et Brud for hele Livet og voldte Roed en stærk og uovervindelig Sorg. I Constantin Hansen mistede han en Ven, som aldrig blev erstattet af nogen anden.

Hvor anderledes var ikke Italien paa den Tid end nu! Man havde jo hverken Jernbaner eller Automobiler, ja endogsaa Diligencerne forekom sparsomt. For unge Kunstnere, som ikke havde mange Skilling i Lommen, var det sædvanligste Befordringsmiddel Vetturinen. Man lejede en Vogn med Hest eller Heste for og blev enig med Kusken om en vis Sum, hvorfor han var skyldig at skaffe Mad paa Rejsen. Og havde man ikke Raad til at leje en Vetturin, saa gik man paa sine Ben. Roed gennemvandrede Tyrol og gik siden lange Strækninger i Italien.

Der fordredes jo gode Kræfter til disse lange Vandringer, og desuden tog det Tid, men hvor ganske anderledes intimt lærte man ikke de forskellige Steder at kende, og syntes man om et Sted, saa blev man der saa længe man havde Lyst. Endnu har jeg dejlige Tegninger fra flere Steder paa Vejen mellem Rom og Neapel, som Roed ikke kunde skille sig fra. Og saa godt som enhver lille By i Italien gemmer jo paa et eller andet særegent Kunstværk. Enten er det en Kirke, et Palads, et Springvand eller Billeder af en Maler, som en Gang blev født der, og hvis bedste Arbejder kun er at finde i hans Hjemstavn.

I de fem Aar, Roed tilbragte i Italien, fik hele hans Kunstnerpersonlighed sin fulde Kultur. Faa Malere har trængt saa dybt ind i den gamle Kunst som han, kendt den saa nøje og elsket den saa inderligt.

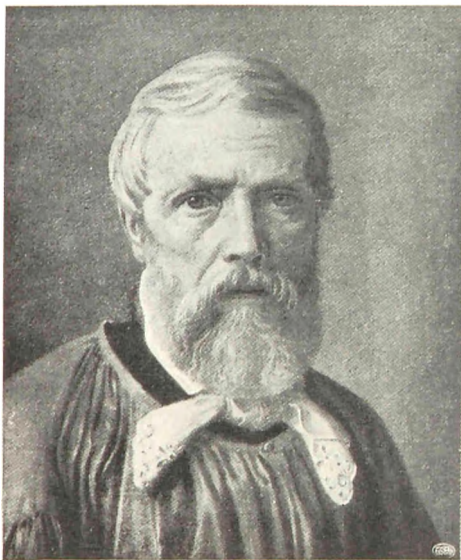
Af alt, hvad han saa i Italien, var det dog først og sidst Antikken, som han elskede. Den græske Kunst var for ham den Grundvold, hvorpaa han byggede hele sin Kunstanskuelse.

Han mente, og har ofte udtalt, at naar Menneskene kommer ind paa Afveje og Unaturligheder i Kunsten, saa er Antikken

det normale Udgangspunkt, man maa vende tilbage til for at komme i Balance.

»Ikke for at efterligne den, men for at lære af den«, som han udtrykte sig. Det er ganske ejendommeligt, at Roed betragtede sig selv som en direkte Lærling af Antikken, da hans egen Kunst egentlig aldrig bærer Spor deraf. Den var vel — om nogen — dansk i hele sin Karakter.

Naar han malede det menneskelige Legeme, fik han ikke det enkle, usammensatte frem i Linier og Totalindtryk, som er Antikkens Særkende. Han fortabte sig tværtimod let i for mange Detailler og malede ofte ikke blot hvad han saa, men hvad han vidste, hvad der kunde have til Følge, at Enheden sprang itu i noget uroligt. Og dog ansaa han Antikken for at være hans ufejlbare Læremester, som han saa op til med

Constantin Hansen. Selvportræt.

noget, der lignede Tilbedelse. Han sagde ofte, at den dejligste Bygning i Italien var Poseidontemplet i Pæstum, og at de bedste Malerier var de pompejanske Vægbilleder i Museet i Neapel.

Men han var ikke ensidig og havde altid Øje og Beundring for alle Udtryk i Kunsten, saa snart de vidnede om en sand og sund Opfattelse. Han kunde hensynke i en dyb Beundring af Beatę Angelicos Kunst, og han elskede alle Renæssancens store Mestre.

Paa den Tid havde man jo ikke, som nu, alle de dejlige og billige Fotografier efter de gamle Mesterværker. Der fandtes en og anden Bog med Kobberstik eller enkelte Reproduktioner af berømte Billeder, som var ret dyre, men for Resten var det at være Kunstkender en Huskekunst. Naar man var uddrevet af

Paradiset, saa var alt, hvad man havde set der, mer eller mindre en Drøm. Men Roed havde sine Øjne godt aabne under denne italienske Drøm. Faa Kunstnere af de mange, som har saa stor Hjælp for deres Hukommelse i de talrige Reproduktioner, enhver nu kan forskaffe sig, ejer en saa dyb og omfattende Indsigt i den gamle Kunst, som Roed var i Besiddelse af.

I det hele taget var nok disse fem Aar af hans Liv de lykkeligste og mest sorgfri, han oplevede. Men hans Tanker og Længsler gik dog uophørligt til Danmark. Til hende, som taalmodigt ventede paa ham i det lille Skovriderhus i Gisselfelds store, ensomme Skove, og til hans elskede Hjem i Ringsted. Da hans yngste Søster Signe blev konfirmeret, sendte han hende en lille Æske med nogle smaa romerske Perler, en Mosaiknaal med et lille Hundehoved, og et Par smaa Ørenringe. Det hele var meget smaat og har næppe kostet mange Lire. Men et lille Brev, som ledsagede denne Gave, vidner bedst om Roeds Følelse for alle derhjemme i Ringsted, og jeg vil derfor anføre det.

Til Jomfru Signe Roed
i Ringsted
Danmark.

Min Pulle.

Du kan vel begribe at jeg gjerne gad kommet og fulgt dig i Kirken Søndagen efter Paaske og hørt hvor godt du kan svare for dig, og saa være med at spise Sagosuppe og køre i Skoven; men da dette nu ikke kan skee, saa maa du lade Indholdet af denne lille Æske gaae i mit Sted. Du skal ikke blive bange for Bulbideren (Hunden paa Naalen). Perlerne synes du vist godt om og Ørenringene er da heller ikke daarlige, for det er ægte Stene (Turkiser). Hvis nu Captain Kjerulf med sin Frue kommer igjennem Ringsted ved Dagen, saa vil de maaske selv bringe dig dette tilligemed mange, mange Hilsener fra din Jørgen. Og saa kunde du gjerne kysse dem for Uleiligheden. Hvis de derimod kommer om Natten med Diligensen, saa tænker jeg nok, at Postmesteren er god at tage imod det og bringe dig det siden. Hils saa Fader, Moder, Hanne, Mette, Line, (Signe hende selv), Hans, Maren, Thea, Drengen og flere.

Far saa vel min Engel.

*

Nu var Roed blevet Familiefader og havde indrettet sit Hjem i København. Han havde en meget kultiveret og kræsen Smag, hvorfor der heller ikke fandtes noget grimt eller smagløst i vort Hjem.

Han kunde vente et Par Aar paa at faa en Stol eller et Bord udført til sin Tilfredshed, og Haandværksfolkene fandt nok ofte, at han var en vanskelig Mand at have at gøre med. Men Resultatet af hans Omhu og Taalmodighed blev ogsaa meget smukt. Alle-rede paa Kongens Nytorv, hvor vi boede fra jeg var tre til jeg var syv Aar, havde vi et Værelse, hvor de bedste Møbler var samlede. Der var blaa Tapeter, og det kaldtes for »Den blaa Stue«. Derfra saa man ned over Haverne til Thotts Palæ. Der fandtes en Sofa med Sfinxer, et lille hvidt Bogskab, hvorpaa Hilcker havde malet et Par antike Hoveder, nogle smukke Stole, som Fader havde købt paa Eckersbergs Auktion, og et rundt Marmorbord, som stod paa Kolonner. Alle disse Møbler har Industrimu-seet i København købt efter mine Forældres Død.

Helene Roed. Portræt af Roed.

Det var kun om Søndagene og naar der en enkelt Gang var Fremmede, at vi Børn fik Adgang til »den blaa Stue«. Underligt nok husker jeg tydeligere end det meste fra min Barndom en Søndag Formiddag, jeg sad der i Vinduet og saa ned paa de blomstrende Frugttræer. Moder kom og bandt et hvidt Forklæde udenpaa min Kjole. Derefter blev jeg alene i Værelset. Men jeg husker tydeligt, at jeg følte mig saa vidunderlig lykkelig i den dejlige Stue, med Udsigt til den foraarsduftende Have og med et nystroget hvidt Forklæde paa. Det var jo fuldkomment!

Ved Enden af en lang mørk Korridor havde Fader sit Atelier. Naar han havde Model, maatte jeg ikke gaa derind, men naar han var alene, rendte jeg sommetider ind til ham og satte mig i en gammel, dyb Lænestol, hvor man kunde falde saa dejligt i Søvn.

Blandt andre Portrætter, Fader den Gang malede, var et af Fru Orla Lehmann, født Puggaard, med hendes lille Datter Margrethe. Naar Fru Lehmann var gaaet, fik jeg Lov at komme ind til Fader. Der laa endnu et Tæppe (et grønt med Stjerner), som Fruen havde haft under Fødderne, og paa dette Tæppe havde hun strøet en Mængde smaa Brystsukker, indviklede i kulørt Papir, som jeg fik Lov at samle op. Intet Under at hun forekom mig som et højere Væsen, en god Fe, som efterlod saadanne Delikatesser.

Min meste Omgang var med Professor Langes Børn. Frits var kun et Aar ældre end jeg, og han var min stadige Legekammerat. Jeg var dog en hel Del stærkere end han, og saa snart han ikke adlød mig, pryglede jeg ham. I det hele taget var det at slaas min eneste Maade at ræsonnere paa. Naar man drillede mig, kunde jeg ikke finde Ord for at svare, da var det saa meget lettere at banke Vedkommende. Drengene kunde jeg ikke lide, og jeg husker, at min Fader fortalte, hvordan han havde malet et Portræt af en lille Dreng, som var meget bange for mig. Naar han skulde gaa efter at have siddet Model, spurgte han Fader ængstelig: »Er den lille Pige i Stuen her udenfor?« Fik han saa at vide, at jeg befandt mig i Nærheden, bad han om at maatte gaa en anden Vej, da han ikke vilde udsætte sig for mine krigerske Anfald.

Langes Familie var ikke Spor af musikalsk, men det morede i alt Fald Fru Lange at høre mig synge. Min aller første Arie, da jeg var en 4—5 Aar, var »Fader Berg i Hornet støder«, hvilken jeg sang med dramatisk Udtryk. Især tiltalte det mig med Begejstring at udbryde: »Hvita ben! Hvita Ben! Vid ljus och lampors sken«. En Dag vilde Fru Lange have, at jeg skulde synge for nogle Fremmede, hun havde i Besøg, hvilket jeg bestemte nægtede. Hun blev da meget vred paa mig og sagde, at jeg ikke maatte være der længere, men kunde gaa ind til mig selv. Jeg hadede hende en Tid efter denne Tilrettevisning, men siden blev vi meget gode Venner, skønt hun ikke var af dem, der forstaar sig rigtigt paa Børn.

Meget tidligt havde jeg Indtryk af, at Familien Lange hørte til de »lærde Folk«, og at jeg tilhørte en Kunstnerfamilie. Det forekom mig at være to modsatte Verdener, og jeg har hele mit

Liv befundet mig bedst i Kunstnerselskab. Skæbnen vilde, at jeg skulde blive gift med en Professor og bo de fleste af mine Dage i en Universitetsby, men »lærd« var ikke min Mands Hovedegenskab, og jeg kom aldrig i nogen nærmere Berøring med den lærde Verden.

Da jeg endnu var ganske lille, musiceredes der ret meget hos mine Forældre. Vor Dagligstue blev Vuggen for Cæciliaforeningen. Henrik Rung sad ved Klaveret, og om ham samlede mine Forældre nogle Sangere og Sangerinder, som under hans Anførsel indøvede gammel italiensk Musik. Jeg sad paa Gulvet og lyttede til de vidunderlige Toner fra Durantes og Palestrinas Musik. Tenorstemmen udførtes af Maleren Wägner, Bassen af Wilhelm Marstrand. Min Moder sang Sopran og en Frøken Raben Alt. De andre Sangere husker jeg ikke. En af Madrigalerne begyndte med Ordene »Sola soletta io me ne vo, io me ne vo cantando, cantando!« (Jeg har vel hørt Kompositionen senere, men husker ikke, hvem der har skrevet den).

Sikkert er det vel, at de første musikalske Indtryk er afgørende for hele ens Liv, og endnu i Dag finder jeg ingen Musik saa rig paa Skønhed som den gamle italienske, baade Sang og Violinmusik. Maaske er den ikke saa rig paa Ideer og har ikke saa brogede Farver, som Musikken senere har at byde paa, men alt erstattes af dens store Klangskønhed; og saa snart de gamle italienske Komponister behandler et patetisk Emne, kan de udvikle en Passion og en Dybde i Følelsen, hvortil næppe nogen moderne Komponist kan opvise Magen. Desuden har de kendt Violinens Sangevne som ingen. Hvad Corelli, Tartini, Vitali, Veracini, Locatelli og hvad de nu hedder alle sammen har tænkt og skrevet for Violin, er det bedste, som endnu eksisterer for dette Instrument, og vil bestandig komme op igen som Idealet for Violinmusik, om det end i visse Perioder bliver glemt. Violinisterne ved det nok ogsaa, og selv Beethovens Violin- og Pianosonater, Händels, ja endogsaa Bachs Violinkompositioner besidder ikke samme Bredde, Kraft og bedaarende Skønhed som de gamle Italieneres Værk. Ligeledes har Italienerne altid kendt den menneskelige Stemmes Muligheder bedre end alle andre, og Cæciliaforeningen, som fra først af havde til Maal at fremføre den gamle italienske Sang-Musik, har i en lang

Række Aar, først under Henrik Rung, siden under hans Søn Frederik, lært det danske Publikum denne noble, skønt tonende Musik at kende.

Henrik Rung var en meget smuk Mand, vistnok af fremmed Udspring. Han var mørk, med mørk Hudfarve og dejlige mørke Øjne. Desuden havde han meget smukke Hænder. J. Roed har malet et udmærket Portræt af ham, hvor han sidder og rører Guitaren, hvilket Instrument han spillede overordentlig smukt, men næsten altid pianissimo.

Wagner, som sang Tenor, var en melankolsk Mand. Han var Maler, men fandt ikke megen Sympati hos sin Samtid og havde ikke noget betydeligt Talent. Han var romantisk anlagt og vilde gerne male fantastiske Emner, hvor han begavede de kvindelige Skønheder med lidt for megen Skønhed. Det hændte ham, som det stundom gaar, at »Idealet gaar under i Velmening«. I den Tid var Københavnerne aldeles ikke romantiske (hvad de vel heller ikke er nu), og saa snart noget skilte sig det mindste fra det almindelige eller hverdagsagtige, sagde man om det, at det var »noget Skaberi«. Ja, enhver Følelse, som udtryktes noget stærkere, fik gerne den samme kolde Modtagelse: »hvor du skaaber dig«.

Wagner følte sig nok meget ensom. Han var et fint, elskværdigt Menneske, og jeg fandt ham underskøn, hvilket man ikke var enig med mig i. Hans blaa Øjne var alt for udstaaende, og hans blonde Haar var Paryk. Men hvad ingen kunde nægte, det var at han var en trofast Ven og en ganske god Sanger.

Marstrand, som i den Tid, de sang hos mine Forældre, var ugift, blev min meget gode Ven. Han var omtrent paa samme Alder som min Fader. Da jeg var fire Aar, friede han til mig, men jeg gav ham det haabløse Svar: »Hvis du saa ventede paa mig i hundrede Aar, saa fik du mig dog ikke«. — Imidlertid blev vi Venner for hele Livet. Marstrand var ret høj og havde et stort Hoved, stort Haar, en tyk Næse og tykke Læber. Dertil store, velformede Hænder. Han elskede Musik lidenskabeligt, og hele hans Ansigt lyste op, naar han sagde »Mosek«.

Han besøgte ofte mine Forældre og følte sig fuldkommen ugenert hjemme hos dem. Det var ikke hans Vane at beherske sig, og han viste sig altid i det Humør, i hvilket han tilfældigvis

befandt sig. Sommetider sagde han ikke et Ord, men satte sig yderst paa Kanten af Sofaen med Hænderne i Bukselommerne. Lidt efter lidt gled han længere og længere ned imod Gulvet, indtil han tilsidst næsten laa med Skuldrene mod Sofasædet. En anden Gang kunde han være i udmærket Humør og vilde da slet ikke gaa. Til sidst sagde min Fader: »God Nat, Marstrand, nu gaar vi i Seng«, hvorefter han slukkede Lampen, og mine Forældre lod ham være alene. Da hørte de, hvordan Marstrand famlede sig frem til Klaveret og begyndte at spille Ouverturen til Don Juan med een Finger. Efter at have moret sig med dette en Stund gik han saa ud i Entréen, og de hørte Døren slaa i Laas efter ham.

Sammen med et Par Venner udførte Marstrand Strengemusik (jeg tror, han spillede Violoncel, men har aldrig

hørt det). Ingen af de udførende var særlig hjemme paa deres Instrument. Min Fader har fortalt mig, at de helst spillede Mozart, blandt andet Ouverturen til Figaro, som de tog i et meget langsomt Tempo. Men den faldt dem alligevel for vanskelig, og saa begyndte de igen paa den »*Adagio*«. Det var i alt Fald de kendte, elskede Toner.

Saa snart Marstrand sad ved et Bord, tog han en Blyant frem og begyndte at tegne. Egentlig blev alle hans Tanker til Tegninger, og maaske var det i disse, at han var mest sig selv. Kompositionen var jo hans stærke Side, og han var en Mester i at fylde Rummet med levende Figurer, enten det nu var en stor Folke-masse eller blot et Par enkelte Karrikaturer, han vilde fremstille.

Komponisten, Prof. H. Rung. Portræt af J. Roed.

Han havde, ligesom min Fader, levet sine lykkeligste Aar i Italien, hvor han havde været endnu meget længere. Hans Tegninger fremstiller jo ofte Scener fra dette Land, hvor Folket endnu paa hans Tid var klædt i Nationaldragter og hele Landet havde et mere karakteristisk Præg, end det nu ejer, da Turiststrømmen har oversvømmet det. Naar Marstrand skulde udføre store Billeder, klagede han ofte over, at han ikke havde tilstrækkeligt store Kundskaber, og hans Portrætter fik med Tiden noget konventionelt og noget ensartet violet i Farven. Derimod findes der fra hans tidligere Tid udmærkede Portrætter af ham. Jeg vil blot minde om det legemsstore Portræt af gamle Grosserer Hage og hans Hustru. Et af de bedste danske Portrætter, som eksisterer.

Marstrands mange Skizzer havde samme Friskhed som hans Tegninger. I disse Skizzer malede han ogsaa sine flygtige Tanker. En Dag havde han malet et Ligtog i København, og et andet i Italien. Paa det danske Billede saa man en sørgelig Ligvogn, kæmpende sig frem gennem Øsregn og fulgt af Mennesker i Overfrakker med optrukne Kraver og ind- og udvendte Paraplyer. Paa det italienske saa man en aaben Baare, hvilende paa Skuldrene af nogle Munke. Paa Baaren laa en ung, dejlig Pige med Krans om Haaret. En Skare Kordrenge med tændte Fakler fulgte den døde. Det var midt paa Dagen og blændende Solskin over det aabne Landskab med de blaa Bjerge i Baggrunden. Marstrand havde siddet og tænkt paa Italien og kommet til det Resultat: »Døden er endogsaa smuk og festlig dernede. Her hjemme er det ynkeligt!«

I det hele havde Marstrand denne Blanding af dyb Melankoli og sprudlende Humor, som saa ofte følges ad. Alt smaa-borgerligt og snævert var ham modbydeligt. I denne Henseende lignede han Holberg, hvis Komedier han ofte har taget til Emne for sit Maleri. Han saa med et aristokratisk, satirisk Blik paa alle Smaaagtigheder og Latterligheder, som kunde findes i hans Fødeby, og skaanede ikke Folk, som vakte hans Antipati. I hele hans Optræden var der noget fornemt og overlegent, som kunde skræmme de Mennesker, han ikke syntes om. Naar han kom ind i et Værelse, mærkede man det straks, hvor mange Mennesker der end kunde findes deri. Jeg skal senere tale mere om ham, da han er en af de danske Mænd, jeg har haft kærest.

III

Da jeg var seks Aar, skulde jeg i Skole, og min Moder valgte Dannekvindeskolen, hvor Professor Maribo var Rektor og Susette Dalgas Overlærerinde.

Jeg havde, som vel de fleste Børn, en hemmelig Rædsel for Skolen, som jeg forestillede mig som noget lignende et Fængsel, bevogtet af strenge, haarde Lærere og Lærerinder. Det var derfor med bævende Hjerter, jeg fulgte min Moder til Susette Dalgas. Medens jeg stirrede paa hende, sagde hun: »Ja, jeg er ikke saa slem, som jeg ser ud til«. Men jeg fandt hende saa langt fra at se »slem« ud. Hun forekom mig dejlig. Hun var, som man ved, af halvt italiensk Herkomst, idet hendes Fader var Italiener. Hun havde mørke Øjne, et meget glat sort Haar, friske hvide Tænder og en aldeles italiensk *Stemme*, en klingende, glad Stemme, som det gjorde én glad at høre. Af Vækst var hun noget under Middelhøjde, og naar hun gik, bøjede hun sig lidt tilbage. Hendes Hænder var ikke smaa, men dejligt formede og meget hvide. Jeg husker hver Finger paa hendes Haand. Hun gik klædt i en Kjole af et særligt Snit, som lod hende bevæge sig fuldkomment frit, da hun hadede Korset og aldrig gjorde sig skyldig i at bære det, ligesom hun i Krinolinernes Tid bestandig bar sine lige nedhængende Kjoler.

I det hele gjorde hun et Indtryk af fuldkommen Naturlighed. Ikke denne affekterede »Naturlighed«, som er endnu værre end det stive og korrekte, men af den sande Naturlighed, som ikke forstaar sig paa Kunster. Alting klædte hende, fordi hun blot søgte, hvad der var praktisk, enkelt og smukt i Farvesammensætning, og maaske hovedsagelig fordi hun selv var saa yndig.

Under hendes beskyttende Regering begyndte jeg da mit Skolearbejde, og nu da jeg tænker tilbage paa de Aar, jeg var

saa lykkelig derved, kan jeg forstaa og, som jeg haaber, fremstille den Maade, hvorpaa hun styrede sin Skole. I mange Henseender forekommer det mig, at først nu, tresindstyve Aar senere, er nogle af hendes Ideer bleven Normen for den moderne Skoleundervisning.

Men hendes Person! Hvor finder man den? Og med Undervisning som med alt andet er det dog til sidst Personligheden, det kommer an paa, for at faa andre med sig. Jeg var saa lykkelig at komme i den nederste Klasse, hos de smaa, hvilken Klasse Susette næsten alene sysselsatte sig med. Jeg tror ikke, at Børnene i Dannekvindeskolen i det hele blev proppet med Lærdom, men vi lærte at elske Arbejdet og i det hele at elske Livet, en Lærdom, som man aldrig glemte. »Karakterer« i Karakterbogen fandtes ikke. Susette ansaa disse ydre Tegn paa ens Flid overflødige, ja skadelige for ens virkelige Karakter. »De udvikler blot Forfængelighed og Hovmod«, sagde hun. Ligeledes fandt der aldrig nogen Eksamen Sted. »Lærerne ved alligevel saa godt, hvad enhver Elev duer til, og saa bliver en Eksamen blot en Komædie for fremmede Tilskuere, og Resultatet af Fremstillingen af den enkeltes Evner beror paa en Slump«, mente hun.

Vi havde meget faa Lektier, og en stor Del af Undervisningen foregik mundtlig, idet Susette fortalte os, hvad vi skulde huske til næste Dag, eller hun lod os søge os frem paa Jordgloben i Geografitimerne. Hvis vi havde været flittige og opmærksomme, kunde det hælde, at Susette læste højt for os det sidste Kvarter af Timen. Da hun var en glødende Patriot, valgte hun helst Emner fra den danske Historie, Kæmpeviserne eller de islandske Sagaer. Bedst husker jeg, da hun læste »Valdemar den Store« af Ingemann for os. Den har efterladt et uudsletteligt Minde hos mig. Og endnu kan jeg ikke læse Begyndelseslinierne

»Aarhundreds-Stjernen for tolvte Gang
sig over Golgathas Kors opsvang«

uden at høre Susettes skønne, klingende Stemme og erfare samme højtidelige, næsten forfærdelige Gysen, som disse Ord opvakte hos mig. — Lige saadan føler jeg endnu en hemmelighedsfuld Melankoli ved at læse »Liden Kirstens Jordefærd«:

»I Vestervig Kloster det ringer til Lig,
Sørgeligt er det at høre«.

Det var, som om hele Danmarks Historie gik op for os, naar Susette fortalte den, og vi havde desuden den største Glæde af at lære Grundtvigs Kæmpeviser udenad.

I Begyndelsen var det ret svært for mig at sidde stille under Læretimen. En Dag, da det ogsaa begyndte at blive meget varmt, kunde jeg ikke udholde det længere, men udbød i et højt Skrig. I Stedet for at skænde paa mig gav Susette sig til at le, og en anden Gang, da hele Klassen sad døsig og træt i Sommervarmen, sagde hun: »Lad mig nu høre, hvem der kan skringe højest«, hvorefter vi alle udbød i en saa forskrækkelig Tuden, at vi følte os betydeligt oplivede derefter. Var Vejret alt for smukt, da kunde Susette sige: »Nej, nu læser vi ikke mere i Dag, nu gaar vi ud at spadser«, og vi skyndte os da at faa Hattene paa og fulgte vor elskede Lærerinde.

I den Tid var Marmorkirken en Ruin, eller rettere et paabegyndt Værk, som var standset paa Grund af Pengemangel. Rundt om den laa en stor Eng, hvor Marmorblokke, Stykker af Piller og Gesimser laa strøede. Man kunde ikke tænke sig en bedre Plads til at lege Røvere, To Mand frem for en Enke, eller Saltebrød. — Susette deltog selv i vore ofte ganske larmende Lege.

Desuden var Terrænet, som ikke anvendtes af nogen, et udmærket Sted til at plante og saa, og flere af Skolebørnene saede Urter og Blomster, som de siden morede sig med at se komme op. En af mine Kammerater var Olga Berg, som siden blev gift med Viggo Monrad (Ministerens Søn) og som døde paa Ny Zeeland. Hun var et meget tankefuldt og ejendommeligt Barn. Jeg husker, at hun saede Sennop paa Marmorkirkens Grund, fordi der staar i Bibelen, at et Sennopskorn bliver højere end alle Krydderier, saa at Himlens Fugle kommer og bygger Rede i dets Kviste. Om hun opnaaede at se det, husker jeg ikke.

Susette Dalgas.

Naar det blev Sommer, foretog Skolen altid en »Skovtur«. — Det var visselig kun de »store«, som deltog heri, men Susette smuglede mig ind imellem dem.

Vi var flyttede ud paa »Ny østre Kalkbrænderi«, som laa et godt Stykke fra Byen den Gang, og ad en lille Sidevej kom man op til Strandvejen. Denne Vej kaldtes »De hvide Sten« paa Grund af to høje hvide Sten, som stod paa hver Side af Indgangen til Vejen. Ved disse Sten stod jeg og ventede, til Vognene med Skolebørnene kom, og blev saa trukket op i en af dem.

Det var saakaldte »Holstenskvogne« med flere Sæder, som havde Plads til en 12—15 Personer. Farten gik langs Strandvejen, hvor Landstederne kun viste sig sparsomt, naar man havde passeret Charlottenlund. Vi kørte gerne helt ud i Dyrehaven, hvor Susette altid fandt et ensomt Sted, hvor man kunde dække Bord paa Græsset. Nu kogtes der Æg, Kaffe og Kartofler osv. og spistes en munter Middag. Medens et Par af »de store« hjalp Susette med Maden, strejfede de andre omkring for at botanisere, plukke Svampe osv. Jeg husker, at jeg en Gang paa en saadan Skovtur gik omkring alene og fandt da en blaa Blomst, som jeg aldrig havde set Mage til. Jeg bragte den til vor Botaniklærer, som var med os. Han saa forundret paa den og spurgte mig, om jeg virkelig havde fundet den i Skoven, da det var en Blomst, som ellers slet ikke groede i Danmark. Jeg husker ikke, hvordan Blomsten saa ud, men jeg syntes jo, at det var meget mærkværdigt, at jeg havde fundet den.

Efter Middagen legede og spadserede vi, og det blev først sent, vi kom op paa Vognene og begav os paa Hjemvejen. Solen sank og det blev mørkt over Havet. Jeg har endnu den Følelse af dyb Melankoli, som greb mig, og som altid griber mig, naar jeg hører de lange, utrættelige Bølgeslag i Tusmørket. Paa hele Hjemturen sang vi. Den ene Sang afløste den anden, bestandig unisono, og alle Sange med mange Vers. Det var ikke videre smukt, men vi var umaadeligt ivrige i at synge, og det forøgede end mere den behageligt sørgmodige Stemning, i hvilken Sommernatten satte os alle. —

Ved Juletid var der Juletræ i Skolen. »De store« havde i lang Tid været sysselsatte med at sy Juleforæringer til de smaa i Haand-

arbejdstimerne, og naar Aftenen kom (jeg tror, det var lille Juleaften), tændte Susette tre store Juletræer i den største Skolesal. Jeg husker en Jul, da Susette greb mig, lige som jeg var kommet ind ad Døren, og klædte mig ud som Julenisse. Siden blev jeg begavet med et Bismer og en lille Juleskinke af Marcipan.

Susette tillod aldrig, at man hviskede sammen i Skolen, og vi holdt os strengt til hendes Befalinger. En Gang udsatte jeg mig dog for hendes Vrede, idet jeg meget ivrigt hviskede til en Kammerat i Timen.

Sagen var den, at der forestod mig den Lykke, at Susette skulde komme hjem og spise til Middag hos os. Vi boede da paa Kalkbrænderiet. Vi levede til Hverdags meget tarveligt, men paa Grund af Susettes Besøg havde Moder bestilt Jordbær til Middagen. Dette var en Begivenhed, som var alt for lykkelig til, at jeg kunde beholde den for mig selv. Jeg hviskede derfor til min Nabo for at meddele hende, hvad der forestod.

Susettes mørke Øjne blev strenge, da hun saa paa mig og spurgte: »Hvad sidder du der og hvisker?« — Men jeg vilde ikke svare, saa vilde jo Overraskelsen være forbi. Susette vedblev at være ret unaadig imod mig, indtil vi sad ved Middagsbordet. Da løftede hun sin Ske, fuld af Jordbær, og saa smilende paa mig: »Var det dette her?« spurgte hun, og jeg nikkede til Svar. —

En af Eleverne var af halvtysk Herkomst og stærkt tysksindet. Jeg husker hende disputere med Susette. Disputere med Susette! og udtale sig heftigt antidansk. Susette svarede hende roligt og værdigt, men hele Klassen havde mest Lyst til at skyde den tysksindede Pige ned paa Stedet. Vi var nogle heftige Unger.

Hvor stærk Patriot Susette var, husker jeg bedst af en Ytring, hun en Gang gjorde, som næsten fyldte mig med Skræk. Det var efter den dansk-tyske Krig 1848. Hendes to Brødre Erneste og Enrico var begge faldne i denne Krig. Da der en Gang var Tale om at forsvare sit Land, sagde hun:

»Jeg har givet to af mine Brødre til Danmarks Forsvar, og hvis det gjaldt, vilde jeg gerne give en til«.

Det forekommer mig underligt, at Susette, som jeg i alt beundrede og elskede saa højt, ikke havde ringeste Indflydelse paa mig i religiøs Henseende. Hun var Grundtvigianer, og for denne

Marmorkirken som Ruin. Akvarel af H. G. F. Holm.

Sekt har jeg aldrig haft Sympati. Jeg kunde ikke lide den gemtligge, familiære Maade, hvorpaa de behandlede de højeste Ting. Det forekom mig altid, som om de talte om Gud, som om en rar gammel Onkel af reneste dansk Ekstraktion. Denne Sammenblanding af Nationalfølelse og religiøs Følelse forstod jeg mig slet ikke paa, og saa stødtes jeg af den umotiverede Glæde, de viste ved alle Lejligheder. Sorgen er vel givet en, for at den skal være Sorg, og ikke paa en unaturlig Maade gøres om til Glæde eller rettere til Fornøjelse.

Da jeg var lille, lærte min Moder mig Religion efter Rafaels Loggier. Jeg saa der Gud svæve i Uendeligheden og sætte Solen og Maanen paa Himlen med et Kladask. Jeg fik derigennem et Indtryk af Storhed, som aldrig har fortaget sig. Naar man vil gøre Religionen til noget smaaborgerligt, er jeg ikke med længer.

Imidlertid forsøgte Susette aldrig at paabyrde sine Elever sine religiøse Meninger, og hun mærkede nok, at saa lille jeg var, havde jeg absolut Mangel paa Sympati for hele den grundtvigianske Sekt. Hun selv var lige dejlig og beundringsværdig, og hendes Billede er og bliver et af de bedste Minder, jeg har.

Det varede desværre ikke længe, inden hun giftede sig med Professor Maribo, og Skolen opløstes. Maribo vidste nok, hvad han gjorde. Jeg mener nu ikke dermed, at han tog Susette, men at han opløste Skolen, thi uden hende vilde den miste hele sin Betydning. Det var hendes stærke, straalende Personlighed, som gav den hele dens ejendommelige Præg. Man kan maaske lære af et Geni, man kan aldrig eftergøre det.

Da Budskabet kom til os om Susettes nær forestaaende Giftermaal, grebes vi alle, særlig vi smaa, af et formeligt Had til Professor Maribo, som tog Susette fra os. Hvor kunde han understaa sig? Han, som dog var ene imod saa mange.

Imidlertid maatte vi jo finde os deri, og Susette flyttede med sin Mand ud paa Strandvejen, hvor de havde lejet et stort Hus, *Lille Tuborg* kaldet. De havde flere Pensionærer, og Susette gik nu op i at passe sit Hus. —

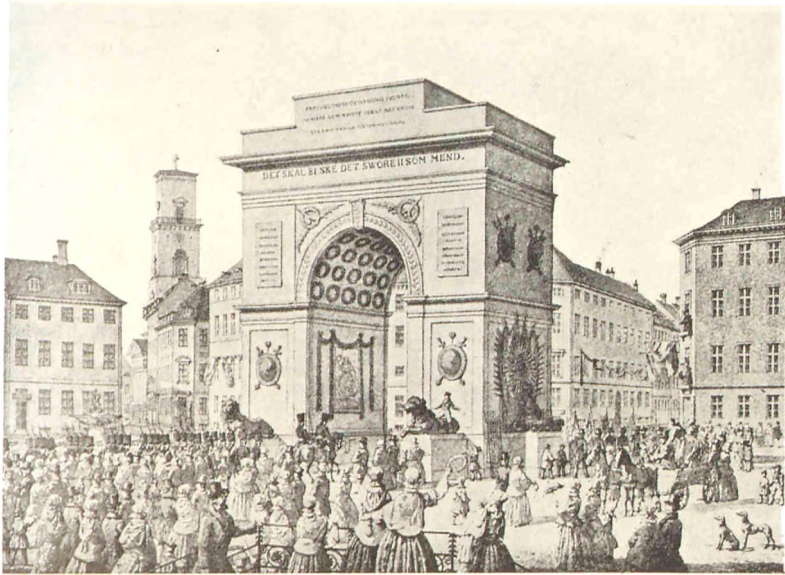
Da jeg var nitten Aar, blev jeg forlovet med en svensk Mand, og kort før mit Bryllup var jeg sammen med Susette og en Veninde af hende — Frøken Beck, som ogsaa var en ivrig Patriot. — »Nu maa du aldrig glemme Danmark«, sagde Frøken Beck, »men altid forblive dansk af Sjæl og Hjerte«. Men Susette faldt ind:

»Tværtimod, nu skal du blive helt *svensk*. Nu er din Mands Fædreland dit Fædreland«. Saa stort tænkte denne Dannekvinde.

Susette fik to Sønner, Carl og Alexander. Da de endnu var smaa, døde Professor Maribo, og Susette kom i meget smaa Omstændigheder. Enkedronning Caroline Amalie skaffede hende en Ansættelse som Forstanderinde for et Børneasyl, som laa paa Volden, nær ved en Mølle. Arbejdet var stort og anstrengende, og Indkomsterne vistnok meget smaa. Susette bad dem af hendes Elever, som nu var voksne og endnu boede i København, at være velkomne hos hende. »Men jeg kan kun give jer Te og Brød og Smør«, sagde hun, »andet har jeg ikke Raad til«. — Men jeg véd aldrig, at noget har smagt bedre end hendes enkle Aftensmaaltider. Dugen var saa hvid, Kurven med det friske Brød saa appetitlig, Teen saa udmærket, og saa blev det jo altsammen serveret med hendes velsignede Hænder, som man gerne vilde kysse. Hvor meget hun havde at gøre, forstaar jeg bedst af, hvad hun fortalte om sin yngste lille Dreng. Naar

hun sommetider tog ham paa Skødet, spurgte han: »Mor, er det Søndag i Dag?« thi om Hverdagen havde hun næsten aldrig Tid dertil. —

Hun døde, inden hun blev gammel. Jeg saa hende ikke de sidste Aar hun levede, men der gaar aldrig en Dag, uden at jeg tænker paa hende med Glæde og dyb Taknemmelighed.

Hærens Hjemkomst. Efter Akvarel af H. G. F. Holm.

IV

Et af de stærkeste Minder fra min første Barndomstid var Soldaternes Hjemkomst fra Krigen 1849.

Min Broder Holger, som den Gang var en ganske lille Dreng, og jeg havde faaet Lov at følges med vore Forældre til nogle Bekendte, som boede paa Østergade, hvorigennem hele Hæren skulde drage. Tidligt om Formiddagen begav vi os derop, og vi Børn fik Plads lige ved Vinduet for at kunne se rigtig godt.

Hele København var i Festskrud. Vi gik først gennem Gaderne for at se og beundre alle de forskellige Dekorationer. Overalt hang lange grønne Guirlander, mange Steder smykkede med Blomster. Hvert eneste Hus havde mindst eet Dannebrogssflag hejst eller anbragt paa Facaden. Det svajede og flagrede med rødt og hvidt i hele Luften. Mange Steder havde man arrangeret Grupper med Sejrgudinden, Kongens Buste osv. Indskrifter paa Vers og paa Prosa var at læse imellem Blomsterne. Der var ikke det fattigste Kældervindue, som ikke havde gjort

sit bedste for at smykke sig til at modtage vore hjemvendende Helte. Men en højtidelig Stilhed herskede overalt. København holdt Aandedrættet i Forventning om noget gribende og stort.

Ved Vinduet, hvor vi fik Plads, var en Mængde Kurve opstillede, alle overfyldte med Buketter og Kranse, smaa Dannebrogssflag og Velkomstdigte, trykte paa løse Blade. Ogsaa i Værelset var der stille mellem de mange ventende Mennesker. Man hørte ikke en Lyd, hverken ude eller inde. Hvor længe vi ventede, kan jeg ikke sige, men os Børn syntes det at være meget længe. — Da hørte man pludseligt en Kirkeklokke, som begyndte at ringe, en anden fulgte, og paa een Gang stormede alle Kirkeklokker i København frem i uendelig Jubel.

»De kommer! De kommer!« raabte man omkring os, og nu hørte man fjerne Hurraraab. De steg og steg i et vedholdende crescendo, saa hele Luften genlød deraf. Det danske Hurraraab med sin langt udholdende sidste Tone gaar saa lige ind i det næste, at der aldrig opstaar en Pause. — Det var et flere Timers Hurraraab, som rungede omkring os. Og nu, langt borte, kom Soldaterne. Vi hørte allerede paa Afstand Sangen »Den Gang jeg drog af Sted«, som blev sunget af de fleste hjemvendende Krigere; denne enkle Sang, som paa en forunderlig Maade maa have været Udtrykket for, hvad Menigmand følte, eftersom den erobrede hele Folket. Saa snart de sidste tre Hurraraab, hvormed Sangen ender, døde hen, optoges den af de næstkommande. Den hørte aldrig op.

I hvilken Orden Hæren kom, kan jeg ikke oplyse om, men jeg husker alle de forskellige Korps. — De tungt belæssede Infanterisoldater med Tornystrene paa Ryggen, Geværet paa Skulderen, svedte og støvede, med alvorlige, solbrændte Ansigter. Det elegante Kavalleri, med de mange smukke Heste, som ogsaa havde en Følelse af at være med til en højtidelig Fest. Saa kom Artilleriet dundrende med tunge Kanoner, og nye Afdelinger af Infanteriet fulgte. Bestandig hilstes Soldaterne af jublende Hurraraab, medens en uafsladelig Blomsterregn strømmede ned over dem.

Min Moder har tegnet et Par af disse »Jenser«, som vandrede fremad med ubevægelige Ansigter, men oversaaede med Buketter og Kranse, Buketter indstukne i Bandoleret og sommetider med to-tre Kranse over Huen. Der var blomstrende Grene i

Geværpiberne, Guirlander over Hesteryggene. Det saa ud, som om man havde plyndret alle Landets Haver for at kaste Blomsterne over disse modige, beskedne Mænd, som havde vowed Livet for Fædrelandet.

Som man véd, var baade General Rye og General Schlegpegrell faldne i Krigen. Men der var andre Navne, som særlig skulde æres, og naar en af de mere bekendte Officerer viste sig, steg Hurraraabene voldsomt, og Blomsterregnen strømmede ned som en Tordenbyge. — Forældrene stod bagved os og gav os Tegn, naar vi skulde kaste Buketterne og Kransene ud. Dér kom den lille Trommeslager, som havde reddet Situationen ved at give Fjenden falske Signaler. Han var endnu kun et Barn, men havde handlet som en Helt. Ham maatte vi kaste en Krans til. — Og saa var der mange af de saarede, som dog gik med i Indtoget. Nogle med Bind over Panden, andre med den ene Arm opbunden. Dem maatte vi trøste med en dejlig Buket eller et lille Dannebrogssflag. — Midt i Larmen kom saa Militærmusikken, triumferende, jublende. Hestene stejlede, Folk paa Gaden trængte paa. Trængselen blev bestandigt større, Blomsterregnen vilde aldrig tage Ende. — Og saa forsvinder det hele som et Syn for min Erindring.

I Ridehuset var siden stort Taffel for alle Soldaterne, men jeg husker blot fra vort Besøg der, at en Soldat, som var blevet svært saaret i Hovedet, og endnu havde Bind helt ned over Øjet, blev saa indtaget i min lille Broder, som vel næppe var fire Aar, talte til ham og gav ham Kage, hvilket jeg ansaa for en stor Udmærkelse. Siden hørte jeg en Kaptajn af vort Bekendtskab sige, at det havde været meget smukkere, hvis man i al Stilhed havde bragt dem af Hæren, man kendte, et Par Blomster i Stedet for denne officielle Modtagelse. Men alle sagde ham imod, og jeg tror, at faa Ting kan opvække en saa patriotisk Entusiasme som at samles om et stort Øjeblik. Og hvad kan være større end at hilse sine hjemvendende Soldater efter en lykkelig Sejr? Jeg glemmer det aldrig!

Da jeg var en lille Pige paa 7—8 Aar, var jeg med mine Forældre et helt Aar borte fra Danmark. — Min Fader havde faaet

Bestilling paa at kopiere Rafaels Madonna San Sisto i Dresden, og da han behøvede lang Tid dertil, tog han sin Hustru, sine Børn og sin ældste Søster med sig og bosatte sig med sin Familie i Sachsens Hovedstad. — Den, som havde bestilt Billedet hos Fader, var Rektor Martin Hammerich, som boede ved sin Skole paa Christianshavn. Han var en meget kultiveret Mand, som elskede baade Litteraturen og Kunsten. Selv havde han studeret Sanskrit, og man har af ham en udmærket Oversættelse af »*Sakuntala*«. Af de danske Malere havde han en særlig Forkærlighed for min Fader, af hvem han siden bestilte flere Billeder, en Kopi af Rafaels Selvportræt i Florenz, et Originalportræt af Kingo og et Portræt af Hammerichs Hustru (som ikke lykkedes godt). Nu vilde han lade en Sal smykke for at modtage Kopien af Madonna San Sisto, hvilket Billede han elskede højt.

Den blev et Mesterværk, og den eneste Kopi, som giver et sandt Begreb om Rafaels Madonna San Sisto.

Da vi kom tilbage til København, flyttede vi ud paa *Ny østre Kalkbrænderi*, som laa ved Sundet, ikke saa langt fra Svanemøllen, men nærmere ved København. Vi lejede et Hus i en Have, som tilhørte Assessor Glahn, som selv med sin Familie ejede et smukt Sted ved Siden af, i en stor, dejlig Have. Han havde en Petroleumsfabrik, som indbragte ham ret meget. Den Gang var Østre Kalkbrænderi rigtigt paa Landet, og man havde næsten en Times Vej at gaa til København.

Dannekvindeskolen fortsatte endnu, da Susette endnu ikke var gift, og jeg travede hver Dag den lange Vej til Skolen i Store Kongensgade; men jeg fløj af Sted paa Kærlighedens Vinger.

Om Sommeren var det en smuk Spaseretur; den største Del af Vejen under grønne Træer. Om Vinteren var det mindre let. De Aar faldt der megen Sne, og jeg gik sommetider paa en smal Vej mellem høje Driver, indtil jeg kom til Østerbro, som den Gang saa ud som Købkes store Billede derfra, og ikke som nu var en Gade. For at beskytte mig imod Sneen havde Moder ladet lave et Par Trækstøvler af samme Snit som Drengene bar dem, men disse vakte Gadedrengenes Munterhed, og naar jeg

var kommet inden for Porten og rendte igennem Nyboder, fik jeg af og til en Gadedreng efter mig, som raabte: »Se paa hende med Støvlerne!«

Lige saa hurtigt som jeg skyndte mig til Skolen, lige saa langsomt gik jeg hjem. Nu var jo det vigtigste af Dagens Hændelser forbi. Vi havde altid meget faa og lette Lektier, og jeg gav mig god Tid til at staa og se ned i Kastelsgraven, om hvilken Hvidtjørnene blomstrede saa rigt om Sommeren, eller jeg gav mig i Selskab med Fiskerkonerne, som gik hjem fra Byen. I det hele var jeg meget ugenert med at gøre Bekendtskaber. Det var kedeligt at gaa den lange Vej alene, og naar jeg saa en eller anden Person, som gik samme Vej som jeg selv, og som jeg syntes saa tiltalende ud, gav jeg mig gerne i Lag med dem. Det varede da ikke længe, førend jeg

Jørgen Roed. Selvportræt.

havde fortalt dem, hvem jeg var, hvor jeg boede, i hvilken Skole jeg gik, og hvilken mageløs Lærerinde jeg havde. Jeg antager, at det sjældent interesserede dem, men jeg maatte have Luft for mine Følelser. Det var ogsaa morsomt at skriige saa højt, man kunde, naar man gik gennem Østerport. Under den lange Hvælvning gav det saa stærk Genklang, naar Vognene kørte, at ingen kunde høre, om man end raabte nok saa højt.

En Dag kom en Herre hen til mig og sagde i en truende Tone: »Jeg har nok set, min lille Pige, hvordan du kiler af Sted til Skolen, og hvordan du trækker Benene efter dig, naar du gaar hjem. Jeg skal nok gaa og fortælle det til dine Forældre«. Hans Ord opfyldte mig med Skræk, skønt jeg jo burde have forstaaet, at

han hverken vidste hvem jeg eller mine Forældre var, og skønt jeg ikke var mig nogen Skyld bevidst. —

Min lille Broder gik ogsaa i Skole i Store Kongensgade i Professor Maribos Drengeskole lige overfor Dannekvindeskolen, men vi havde saa forskellig Skoletid, at vi aldrig fulgtes ad. — Da saa Susette giftede sig, ophørte min Skolegang, og jeg kom til at læse hjemme med Frøken Therese Lange, som var flyttet ud til os.

Moder var en mærkværdig Kvinde, skønt hun aldrig blev omtalt. Hun var begavet med stor Forstand, jeg kunde sige Visdom. Hendes Kundskaber var selverhvervede, da der i hendes Ungdom ikke bibragtes de unge Piger særlig grundige Studier. Det eneste Sprog, hun var helt mægtig, var Tysk, og hun gjorde aldrig nogen anden Udenlandsrejse end den til Dresden. Men hun havde gennem Fader og andre Kunstnere faaet en saa omfattende Indsigt i den gamle Kunst, at man skulde tro, hun havde levet i Italien. Ligesom min Fader beundrede hun kun det bedste og var maaske endnu mere nøjeregnende i sin Kritik. Mest af alt elskede hun de græske Tragedier (læst i dansk Oversættelse), og hun levede saa intensivt i sine Fantasier, at hun kunde overraske En ved pludseligt at sige: »Tror du, Antigone tænkte dette?» eller noget lignende, som ikke havde ringeste Sammenhæng med, hvad der foregik omkring En. Som ung Pige havde hun tegnet meget og havde meget Talent dertil; men da hun blev gift med en Maler, ophørte hun helt med at sysselsætte sig dermed. Nu tegnede hun kun for os Børn, idet hun gerne illustrerede, hvad hun fortalte os, med smaa Billeder, hvoraf nogle var meget yndefulde.

Hun havde ogsaa haft en smuk Sangstemme, Mezzo Sopran, men fik heller ikke Anledning til at øve den. I det hele har hun haft mange og store Evner, som aldrig er bleven anvendte. Derimod havde hun ikke videre Lyst eller Talent til praktisk Arbejde.

Husholdningen var en Byrde for hende, men da hendes største Egenskab var en fast og urokkelig Vilje til at gøre sin Pligt, hengav hun sig helt og holdent til at passe sit Hus, sin Mand og sine Børn. Hun gjorde da ogsaa vort Hjem saa smukt og hyggeligt som muligt, baade i de mange Aar, da det gjaldt at faa

meget smaa Indkomster til at slaa til, og senere, da alt blev lettere og rigeligere. Musik var en af hendes største Glæder, og den eneste Adspredelse, hun undte sig, var sommetider at gaa ind til Cæciliaforeningens Koncerter. Længere hen i Tiden var hun meget glad for min Musik, men hun kunde ikke være med længere end til Beethoven, hvem hun elskede højst af alle Instrumentkomponister. Hverken Chopin, Schumann eller Schubert fandt Genklang hos hende.

Jeg har aldrig kendt et mere beskedent Menneske lige overfor alt, hvad der angik hendes egen Person. Hun vidste, at Fader havde det svært med sine Indkomster, og hun forlangte eller ønskede aldrig noget. Da hun aldrig gik i Selskab, og da vi boede paa Landet, behøvede hun ogsaa meget lidt til sin Klædedragt, og da hun var meget ordentlig og sirlig, lagde man heller aldrig Mærke til, hvordan hun var klædt. Det interesserede hende ikke. Og hun havde dog været en af Københavns store Skønheder.

Vi Børn elskede hende meget højt, mere end Fader. Grunden dertil var nok hendes ualmindelige Ligevægt. Jeg husker aldrig at have set hende vred, heftig eller meget bedrøvet. Skønt jeg tror, at hun i sit stille Sind gennemgik mange svære Ting, viste hun os altid et lyst Ansigt. Da hun selv var saa stærk, syntes hun heller ikke om, at andre beklagede sig. Man skulde kunne beherske sig, gøre sig uafhængig af Situationen! Disse Fordringer paa Viljens Magt gjorde os nok meget godt, men man havde heller aldrig Mod til at betro hende noget smerteligt. Hun vilde have svaret én: »Det skal du beherske. Man skal ikke lade sig kue«.

Grunden til hendes Magt over sig selv laa nok i hendes Gudsfrygt. Hun talte sjælden om Religionen og gik sjælden i Kirke, men jeg véd, at i Livets sværeste Øjeblikke og i de mange Aars

Fru Emilie Roed.
Buste af J. Roed.

Lidelser, som gik forud for hendes Død, var det hendes Guds-hengivenhed og Syn paa Evigheden, som holdt hende oppe. Hun tænkte som *François de Sales* »Tout ce que finit est court« (skønt hun ikke kendte ham).

Fremmede forstod sig ikke meget paa hende, og hun forstod sig ikke meget paa dem. Hun var ikke videre tilgængelig. Det var i Hjemmet, hun var den bestandig varmende Sol. — Fader var derimod meget populær og gik gerne ud blandt Folk. Men til Hverdags havde han et tungt Humør, ofte meget melankolsk, og tog sig Smaating grueligt nær, hvorfor vi Børn egentlig var meget mere bange for ham end for Moder, som dog havde de største Fordringer til os. Naar det gjaldt, hvad der var Ret eller Uret, var hun ubevægelig streng. Jeg indbilder mig, at hun i mange Ting lignede Spartas Kvinder. Alt hvad man kalder »Kon-veniens«, var hende fuldkommen ligegyldigt. Ja, hun gik endog saa langt, at hun kunde blive ret hensynsløs.

Jeg husker en Gang, da vi boede paa Charlottenborg, og jeg som nygift besøgte Forældrene, at der kom Besøg af to Damer, som blev siddende temmelig længe. Pludselig forsvandt Moder. Da hun efter nogen Tid ikke viste sig igen, opsøgte jeg hende paa hendes Værelse og fandt hende liggende paa sin Seng, læsende i Sophokles. »Men Moder!« udbrød jeg, »Damerne sidder jo og venter paa dig!« — »Aa, de er saa kedelige«, svarede hun, »men hør nu efter, hvor mageløst dejligt dette lyder«, og saa begyndte hun at læse højt. Men jeg maatte jo ind og opfylde hendes Værtindepligter.

Vi havde kun een Pige, da vi boede paa Kalkbrænderierne, og saa var der en Karl, som tjente ved Assessor Glahns Petro-leumsfabrik. Han var stokdøv og hed Jakob. Naar han kørte til Byen et Par Gange om Ugen, tog han Mad med til Moders Husholdning. Da han imidlertid ikke kunde høre et Ord og ikke kunde læse, tegnede Moder for ham paa et Stykke Papir alt hvad han skulde købe: Kød, Æg, Smør, Gryn osv. Naturligvis skete der ofte adskillige Fejltagelser, men dette var den eneste Maade at faa Fødemidler den lange Vej fra Byen.

Om Sommeren legede vi i Haven, saae Frø og plantede Blomster; om Vinteren boltrede vi os i Sneen. En Sommerdag bestemte vi Børn os for at leve udelukkende af, hvad vi selv

kunde forskafe, som Robinson Krusoe. I vor lille Køkkenhave tog vi Karse og Ræddiker, og saa fangede vi Rejer nede ved Stranden og kogte dem i en gammel Blikkasserolle, vi havde fundet i Haven. Et Par Timer nægtede vi at komme og spise Frokost. Vi erklærede os fuldkomment mætte af, hvad vi selv havde skaffet os. Men det varede jo ikke længe, før vi tyede til Fadebursvinduet og med stor Appetit slugte de store Stykker Smørrebrød, som Moder rakte os derigennem.

Min Broder Holger var tre Aar yngre end jeg, og derfor var Forskellen imellem os, medens vi voksede op, næsten for stor til, at vi kunde blive rigtige Kammerater. Han var en meget smuk Dreng og viste, fra han var ganske lille, et afgjort Talent til at tegne. Han var min Moders Yndling og blev længe min Faders Stolthed, indtil en Ulykkeshændelse pludseligt gjorde Ende paa alle lyse Forhaabninger om hans Fremtid. Fra den Tid paa Kalkbrænderiet husker jeg ham saa lidt. Jeg véd blot, at han altid havde et elskværdigt og blidt Sindelag og var en af dem, som alle holder af. Senere skal jeg tale om denne elskede Broder og hans sørgelige Skæbne.

Helene Roed vugger sin Broder Holger. Tegning af Lundbye.

Skønt der var ret langt til Kalkbrænderiet, kom der dog ofte Folk og besøgte os, og det var heller ikke sjældent, at vi var i Besøg hos Vener i København. Naar man saa skulde hjem om Aftenen, tog Fader sommetider en Droske, hvori vi fik Lov at køre til »Porten«. — Naar man kørte udenfor Porten, kostede Vognen en hel Del mere. Ofte faldt man i Søvn, inden man havde naaet Porten, og saa kom det græsselige Øjeblik, da man skulde vækkes, trækkes ud og siden traske den uendelig lange Vej ud til Kalkbrænderiet. Naar det var bælgmørkt om Vinteren, plejede Fader at pibe gennemtrængende i en lille Pibe, han havde med, for at Pigen skulde komme ned til Enden af Haven og lyse os ind med en Lygte. En saadan Tur var som en hel Udenlandsrejse, men saa havde man jo ogsaa oplevet noget.

En af de Fornøjelser, vi mest længtes efter, var Julestuen hos Sibberns.

Professor og Etatsraad Frederik Christian Sibbern boede med sin Familie ved Volden. Fra deres Vinduer havde man Udsigt til de store, gamle Træer, og det var en hyggelig Lejlighed. Værelserne var ikke videre store, og der var ret mange Møbler. Nogen kunstnerisk Stil havde Hjemmet ikke, men der var overordentlig hyggeligt, og det var et varmt, gæstfrit Hjem. Man kan ikke tænke sig to større Kontraster end Professor Sibbern og hans lille Hustru Sanne, født Ibsen. Professoren var en høj, mager Mand, med stærkt kroget Næse og fremspringende Hage. Han bar altid Brillen med tykke Buer og havde Paryk. Han var Venligheden selv og saa paa En med et smukt og godt Udtryk i sine runde blaa Øjne, men for det meste levede han udelukkende i sine egne Tanker og mærkede ikke videre til, hvad der foregik omkring ham.

Naar jeg kom i Besøg, spurgte han hver Gang: »Hvem er den lille Pige?« »Gud, det er jo Helene!« udbrød Fru Sibbern, som altid forundrede sig lige meget ved hans Distraction. Sibbern saa nogle Øjeblikke prøvende paa mig og sagde derefter oplysende til sig selv: »Ja saa, Helene og Holger.«

Naar man talte omkring ham, deltog han sjældent i Samtalen og lyttede blot sommetider til, hvad der blev sagt. — Saaledes taltes der en Gang om en Hr. Møller. Pludselig sagde Sibbern »Hvad for en Møller?« men svarede straks efter sig selv: »Naa, han som stemmer Klaver« (det var slet ikke ham, som stemte Klaver). Der blev altid lagt en Bunke smaa Papirstrimler foran Sibberns Plads, hvilke han i et væk sysselsatte sig med at sammenrulle. Det var et Haandarbejde, som hans Hænder beskæftigede sig med, medens hans Tanker arbejdede med dybsindige Ting.

Han havde lange, krogede Hænder som Fuglekløer, og jeg saa med en vis hemmelig Forundring paa, hvordan disse Fingre bestandig rullede de smaa Papirstrimler sammen og kastede dem paa Bordet. Naar han sad fordybet i sine Tanker, glemte han alle og alt omkring sig. Pludselig kunde han gribe sin Paryk, kaste den paa Bordet og begynde at kæmme den med Fingrene,

medens han gav en underlig, pibende Lyd fra sig, og saa satte han den igen paa Hovedet med et Dask.

Da jeg var saa ung, medens han levede, har jeg aldrig talt med ham, men hvor meget han kunde meddele og berige sine Tilhørere med, véd jeg bedst fra hans ældste Datter Grethe, som var min Moders bedste Veninde, og som elskede og beundrede sin Fader.

Fru Sibbern var meget lille og var lige saa praktisk og nærværende, som hendes Mand var distræt. Hun havde et yndigt, tiltalende Ansigt, var en udmærket Husmoder og elskede Musik. Hendes Broder Edvard Ibsen, som tidligt var bleven Enkemand, kom ofte og spillede for hende, og desuden protegerede hun flere unge Musikere. En af hendes Yndlinge var Peter Heise, som den

Fr. Chr. Sibbern.

Gang var en ung Student. Han kom og gik som Søn i Huset. Pludselig blev Heise grebet af Sværmeri for en eller anden ung Fyr og bad Fru Sibbern om Lov til at tage ham med op til hende. Naturligvis gav Fru Sibbern gerne sit Samtykke.

Paa den Tid var Gæstfriheden af en anden Slags end nu til Dags. Man gjorde ikke saa mange fine Middage og Souperer, men man besøgte hverandre ofte, buden eller ubuden. Kom der en eller flere Personer uventet, satte man blot endnu en Kop og en Tallerken paa Bordet og forandrede intet i Maaltidet. Paa den Maade saa man mange Mennesker i Hjemmet, og disse improviserede Sammenkomster kunde ofte blive meget morsomme og interessante.

Heise bragte altsaa sin nyopdagede Protégé til Fru Sibbern, men det hændte ofte, at hun ikke kunde se noget særlig tiltalende ved ham. Imidlertid befandt han sig særdeles vel i det elskværdige Hjem hos Sibberns og kom ofte op til The om Aftenene. Men den, som i lang Tid *ikke* kom, var P. Heise. Fru Sibbern møder ham en Dag paa Gaden og siger:

»Men hvorfor kommer De dog aldrig hjem?« og Heise svarer: »Det er fordi jeg er saa skrækkeligt bange for at møde den rædsomme Fyr, jeg bragte Dem.«

I alt Fald fortsatte dog Heise at være Stavgæsten, medens de tilfældige Herrer, han havde slæbt med sig, forsvandt.

Jeg har ofte hørt Heise improvisere paa Klaveret hos Sibberns, og senere, da han blev gift, hjemme hos sig selv. Han gjorde det mesterligt, og han er egentlig den eneste Improvisator, jeg har hørt, som gennemførte en musikalsk Tanke og direkte skabte en længere Komposition.

Fru Sibbern, som selv var saa lille, havde stor Forkærlighed for smaa Ting. Det morede hendes Bekendte at finde de mindst mulige Genstande at fornøje hende med: smaa bitte Kopper, Bøger, Dukker, alt hvad man kunde hitte paa, og hun belønnede En med at modtage det med smaa Jubelraab.

Saa lille hun var, havde hun dog fem store Børn, hvoraf kun den yngste Datter Gusta blev gift, med en norsk Doktor. Den ældste Datter Grethe var, som jeg allerede har nævnt, min Moders bedste Veninde. Hun var høj og slank, gik lidt foroverbøjet og var temmelig nærsynet. Hun lignede nok sin Fader, men paa en meget smuk Maade. Ogsaa hun havde en bøjet Næse og en fremspringende Hage, men ikke stærkt markeret. Haaret var cendréfarvet, blødt og blankt, og hun havde meget smalle, fine Hænder. Hun bar aldrig mere end *én* Ring, som var smal som en Traad og prydet med en lille Diamant. Hendes Stemme og Latter var blid og vellydende, og alt hos hende var for Resten Ynde. Jeg véd næsten intet Menneske, jeg har mødt, som har givet mig et saadant Indtryk af *Sjæl* som Grethe Sibbern. Uden at være det aller mindste søgt talte hun altid om noget væsentligt og gjorde det paa en Maade, saa man straks blev grebet af Interesse derfor. Hun læste og tænkte meget, og det var, som om hendes Faders abstrakte Tankevirksomhed hos

hende havde faaet en mere levende og menneskelig Udvikling. Hun forstod egentlig alting, det dybeste Alvor og den lystigste Skæmt,

Om Sommeren, naar Familien laa paa Landet i lille Vindøre, midt i Sjællands Skove, gik Grethe ofte hele Dage bort alene. Hun tog da en Bog og lidt Mad med sig og tilbragte Dagen i Naturens Ensomhed, da hun som Faa forstod Kunsten at kontemplere. Selv spillede hun ikke, men hun elskede og forstod Musik i høj Grad. Hver Fredag besøgte hun min Moder paa Kalkbrænderiet, og der herskede da altid en stille Jalousi mellem Moder og os Børn, da vi alle helst vilde have Grethe for os selv. Hun forstod alle, Store og Smaa, og kunde lytte, hvad der er en saa sjælden Kunst.

Det er temmelig ubegribeligt, at denne sjældne Kvinde ikke blev gift; men jeg kan ikke tro, at hun har savnet det. Hun var saa ualmindelig selvstændig og rigt udviklet, at det maaske havde været svært at finde en Mand, som kunde have tilfredsstillet hendes aandelige Krav. — Hun døde først, da hun var gammel, men jeg vilde ikke have forundret mig over, hvis nogen havde forelsket sig i hende den sidste Tid, hun levede, thi hun bevarede sin Ynde, sin Charme til det sidste, og en Sjælsfriskhed, som syntes at være evig ung.

Gid man dog bedre kunde beskrive et Menneske, saa at de, som ikke har kendt Personen, kunde faa et rigtigt Indtryk, men det er desværre umuligt. —

Anden Juledag gjorde Sibberns Julestue, og det var en Fest, hvortil vi glædede os hele Aaret. Værelserne i den ret omfangsrige Lejlighed var ikke videre store, men her kunde virkelig Ordsproget sandes, at hvor der er Hjerterum er der altid Husrum, thi der var grumme mange Mennesker indbudte til Sibberns Julestue. Der var Folk af alle Aldre, fra ganske smaa Børn, som en Del af Aftenen laa og sov paa en Seng i et af Sovekamrene, til meget gamle Herrer og Damer. Som den ældste mindes jeg gamle Tante Sanne, som boede i samme Hus som Sibberns og var i Slægt med Fru Sibbern. — Hun var ogsaa et af disse sjældne Mennesker, som bevarer en evig Ungdom. Hun blev meget gode Venner med min Broder Holger, og da jeg var bleven gift, vandrede de to sammen en Aften for at se

paa et Fyrværkeri, som afbrændtes i en eller anden festlig Anledning. Da var hun over firsindstyve Aar. — Da jeg som Barn saa hende paa Sibberns Julestue, var hun allerede en gammel Dame, men tog ivrig Del i alle Lege. Endnu ser jeg hendes lille ranke Skikkelse og hendes smukke, regelmæssige Ansigt under den store, hvide Kappe, da hun stod midt i Ringen af de mange dansende og sang:

»Adam havde Søner syv,
 Syv Søner havde Adam.
 Alle vare lige glad,
 Alle gjorde som han bad.
 Se alle paa mig,
 Gør lige som jeg.«

og derpaa gjorde hun en eller anden mærkværdig Stilling, som efterlignedes af alle, som deltog i Legen.

Værelserne var stærkt oplyste med Stearinlys, hvorfor der ogsaa blev meget varmt. Desuden var der overalt anbragt Granqviste, kulørte Lygter og andre festlige Dekorationer.

Man gik ikke til Bords, men Maden blev baaret omkring og bestod for det meste af Smørrebrød, hjemmelavet (meget svag) Punch og store Kager. Min lille Broder og jeg selv bar et Par Maskeradedragter, som Tanterne i Ringsted havde foræret os. Det var to Kostumer fra Holbergs Tid. Jeg havde en Flors Kjole med Pocher og et Silkeliv, syet efter et gammelt Liv, som havde tilhørt Bedstemoder. Desuden havde jeg »Sæt« paa Hovedet, en opstaaende Hovedprydelse, besat med Blomster og Maraboufjer. Min lille Broder var i korte gule Silkebukser, Sko med Spænder, lang Fløjlsvest og en lille Herrekjole med Kniplingsmanchetter for Hænderne og spidse Skøder. Paa Hovedet havde han en lille trekantet Hat, hvori den pudrede Paryk var fastsyet. Det græmmede mig, at Parykken fulgte med, naar han tog Hatten af.

Aftenens Glanspunkt var dog dette, at der spillede Komædie. I et halvmørkt Værelse blev alle Tilskuerne placerede. De mindste Børn sad paa Gulvet nærmest Indgangen til Scenen, derefter de større Børn og bagest de voksne, Herrerne for det meste staaende. — Enten gav man nogle Scener af Holberg eller en og anden overgiven Farce, og der fandtes udmærkede drama-

tiske Talenter. Sibberns Søn Henrik — senere Arkitekt — udmærkede sig ved en Humor og Munterhed i sit Spil, som trak alle med sig. Gusta Sibbern kunde baade spille Komædie og synge kønt, og saa var der først og fremmest Peter Heise, som var aldeles briljant i de gamle Dameroller, som han for det meste fik tildelt.

Jeg véd ikke, hvem der havde det morsomst, de spillende eller Tilskuerne, men vist er det, at Huset fyldtes med Jubel. Børnene skreg og de ældre applauderede. Det blev sent, inden man brød op og forsøgte at finde sit eget Overtøj i den Masse af Klæder, som laa pakkede ovenpaa hinanden, og saa havde man jo den uendelig lange Vej hjem.

En anden Familie, med hvilken vi bestandig stod i Forbindelse, var Hammerichs.

Professor Martin Hammerich var den Gang Rektor for sin Skole ude paa Christianshavn. Han var gift med Anna Mathea Aagaard, Datter af Godsejer Aagaard, som ejede den dejlige Iselingegaard nede ved Vordingborg. Det er til hende, Christian Winther har skrevet det yndige Digt: Brev fra Kiel til Anna Mathea.

»Min lille Kjæreste paa otte Aar,
Jeg hilser dig fra disse Egne« . . .

Jeg antager, at Hammerich havde rigeligt at leve af, at dømme efter hele Husets Indretning, den store Gæstfrihed der vist alle, og de mange Kunstsager, Hammerich Tid efter anden anskaffede sig. Hver Onsdag var der aabent Taffel, da kunde deres Venner og Bekendte komme og spise til Middag uden at have anmeldt sig. Visselig kunde man faa en lille Paamindelse af Professoren eller Fruen »Kommer I paa Onsdag?«, men tit kunde der ogsaa komme aldeles uventede, rejsende Gæster.

Endnu i Dag er det mig en Gaade, hvordan Fru Hammerich bar sig ad med disse Middage, hvortil der sommetider kunde komme ti, en anden Gang tredive Personer. Anretningen var ikke storartet, men altid god og rigelig: to Retter Mad og en Dessert, og der syntes altid at være godt beregnet for det Antal Gæster, som havde indfundet sig.

Naturligvis kunde saa improviserede Selskaber faa ganske forskellige Resultater. Sommetider kunde Folk komme sammen, som ikke passede videre til hinanden, men ved andre Lejligheder kunde der opstaa meget fornøjelige Møder, og Stemningen kunde blive livlig og høj.

Hammerich selv var en meddelsom og talende Mand. Han var høj og rank, havde smaa Øjne med mange Rynker i Øjenkrogene, som gav dem et skælmsk Udtryk, naar han smilede. Og han smilede ofte. Han havde en ret stor, bevægelig Mund og friske, hvide Tænder. Han havde den Vane næsten straks efter at have sat sig at tage en Kniv op af Lommen og begynde at skære sine Negle. Dette vilde have været mindre behageligt, hvis ikke Sagen havde været den, at Hænderne var i bedste Orden, soignerede og fine, saa at det egentlig kun var for at have noget i Hænderne, at han anvendte Kniven. Han gestikulerede gerne med Hænderne, medens han talte, og havde en usædvanlig smuk Udtale af det danske Sprog.

Fru Hammerich var derimod meget tavs og stille. Hun var lille og havde et fint, regelmæssigt Ansigt, store blaa Øjne med tunge Øjenlaag, en fin lidt bøjet Næse og meget smaa Hænder og Fødder. Hun klædte sig enkelt, men særdeles smagfuldt og rørte sig sjældent fra sin Plads i Sofaen, som hun indtog lige efter Middagen.

Men saa stille hun var, udgjorde hun dog Centrum i Familien. Hendes Mand og hendes Børn elskede og beundrede hende, og hun styrede sit store Hus med et sikkert Feltherreblik.

Hun havde megen Sans for Humor og kunde le som en seksten-aars Pige af uskyldig Skæmt. Længere hen i Tiden saa jeg hende som Husfrue paa Iselinge, da Hammerichs var flyttet derud. Da opdagede jeg en Ting, jeg ikke før havde mærket. Fru Hammerich kunde ikke lugte. Det hændte mig den ene Gang efter den anden, at jeg plukkede en vellugtende Blomst og stak den op under hendes Næse. Hun svarede blot med at ryste paa Hovedet og smile undskyldende.

Hendes ældste Datter Marie, senere gift med Christian Richardt, lignede ganske sin Fader. Hun og jeg var fra Barndommen meget gode Venner. Men Marie var vant til at være nær ved en stor Drengeskole og at omgaas Drengene. Da jeg var lille, afskyede

jeg Dreng, hvilke jeg snarere betragtede som en Slags vilde Dyr end som Mennesker. Det var derfor en meget blandet Glæde for mig, naar jeg blev bedt til Hammerichs for at fejre et af Børnens Fødselsdag. Ved Aftensbordet blev vi placerede ved et lavt, rundt Bord, hvor de fleste af de nærværende bestod af Dreng. Det var min Skræk, naar de istemte: »Og dette skal være Maries Skaal, Hurra,« og saa det sidste vilde Brøl »Hurra! Hur—ra!«

Men efterhaanden som jeg voksede op, saa jeg mange af de kendteste Personer i Datidens København i Hammerichs Hus. Den rummelige Lejlighed bestod af Sovekamre for alle Familiens Medlemmer, og desuden af tre store Stuer, hvori man samledes. Spisestuen var meget sparsomt møbleret, blot med et stort Bord og en Mængde Stole. Dagligstuen var derimod et smukt Værelse, højt til Loftet, med rødbrune Vægge og gamle danske Mahognimøbler. Det eneste Billede, jeg husker fra denne Stue, var Portrættet af Hammerichs Søn Holger

Professor Martin Hammerich.

i en Alder af tre-fire Aar. Det var et Brystbillede, som hang i en oval Ramme. Han var en meget smuk Dreng med gyldent Haar, lys, blomstrende Hudfarve og store blaa Øjne, klædt i en grøn Bluse, som stod saa varmt op imod en lyseblaa Baggrund. Portrættet var malet af Fru Jerichau paa hendes graciøse, lette og lidt overfladiske Maade.

Indenfor Dagligstuen var Madonnasalen. Her optoges hele Bagvæggen af Faders Kopi af Madonna San Sisto. Billedet havde først en enkel, bred Guldramme, men udenom denne havde Hilcker malet en anden Ramme paa Væggen i graat og sort, forestillende Frugter som hang i Knipper paa lange Snore, saadan som man ofte ser Renaissancedekorationer. Foran Billedet hang i Kæder ned fra Loftet en Broncelampe, forestillende tre »Putti«, som bærer en Krone, paa hvis Spidser sidder en Stjerne.

Lampen var en Kopi af den Lampe, som findes i Rom i en af Kirkerne ved Piazza del Popolo. — Senere kom baade Rafaels Selvportræt og et Portræt af Kingo til at hænge i Madonnasalen.

Herinde stod Klaveret og en lille Sofa i et Hjørne, hvor man kunde sidde og lytte til Musikken. Musik vankede der dog ikke meget af. For det meste var det Christian Richardt, som spil-

C. Hall.

lede, og han var af dem, som aldrig kunde holde op, naar han vel var begyndt. Han var meget stille og af faa Ord og irriterede mig ofte ved sin uigennemtrængelige Tavshed. Der var ogsaa noget søvndyssende ved hans Musik, da han næsten aldrig spillede forte, end sige fortissimo, men holdt alting i en vis tempereret Tonestyrke uden Nuancer. Han brugte ogsaa sjældent Pedalen og løftede Hænderne meget højt. Sommetidervirkede hans Musik ret lammende, da Mennesker jo gerne

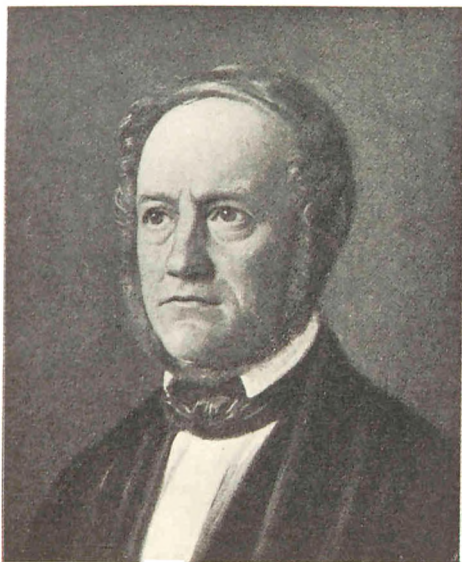
bliver livlige, naar de har spist til Middag.

Jeg husker, at jeg en Gang skrev til Fru Ville Heise — født Hage — som var Richardts gode Veninde, at han lige efter Middagen havde sat sig til at spille Cismolsonaten af Beethoven, og at jeg umuligt kunde sætte mig til at fortvivle lige oven paa Middagsmaden. Siden fortrød jeg det og bad om Forladelse (noget som har gentaget sig uophørligt i mit Liv).

I min første Ungdom regerede det Hallske Ministerium. Hall, som var i Familie med Hammerichs, kom der ofte. Jeg talte aldrig med ham, men har en levende Erindring om hans Udseende. Han var en kraftig, høj Mand, med et vældigt Haar,

lige opstrøget over en bred Pande, gode, muntre Øjne og en stærk Kløft i Hagen. Drengene elskede ham, og jeg ser ham mest for mig med en Klynge af Drenge, som hang og klatrede paa ham, som om han havde været et Æbletræ.

Hans Frue, født Brøndsted, var en ejendommelig Dame. Hun var meget døv, saa der var ikke mange, som vovede at tale til hende. Paa den Tid var de unge jo en hel Del mere beskedne end nu til Dags, og det kunde aldrig falde en halv voksen Pige ind at give sig i Samtale med en ældre Dame. Fru Hall bar sit Forhaar i lange Hængelokker, som hun først kæmmede højt op med et Par Sidekamme. Hun plejede at krybe helt op med Benene i den lille Sidesofa i Madonnasalen og sidde der og lytte til Musikken, medens hun rokkede frem og tilbage. En Gang, da hun længe

Carl Ploug. Efter Const. Hansen.

havde siddet og lyttet til Richardts Spil, kaldte hun paa sin ældste Søn Olof. Da han indfandt sig og stillede sig foran hende, sagde hun i den sagte, hviskende Tone, hvori hun altid talte:

»Olof! Hvorfor har du ingen Talenter? Det er rædsomt! Man skal have Talenter!« Hvorefter hun puffede til sin Søn, som ganske slukøret listede af.

En Mand, jeg ogsaa saa hos Hammerichs, var Carl Ploug. Hammerichs Familie tilhørte med Liv og Sjæl det nationale Parti, og i religiøs Retning havde de størst Sympati for Grundtvigianerne. De fleste Danske véd, hvordan Carl Ploug saa ud, med sit firskaarne Ansigt, som endnu syntes mere firskaarant ved de kortklippede Bakkenbarter, den strenge Mund og det glatkæmmede Haar. — Jeg var umaadelig bange for ham. Han

hørte til den Slags nordiske Naturer, som skjuler sine Følelser og anser det for mandigt at vise sig kold. Hvor lidt han i Virkeligheden var det, ser man af hans mange dejlige og dybtfølte Digte, især af dem, han har skrevet til sin Hustru. Siden lærte jeg ogsaa hende at kende (født Elise Hage), men jeg kom dem aldrig nær, hvilket maaske hovedsagelig beroede paa den abso-

Bjørnstjerne Bjørnson.

lute Mangel paa Sympati, jeg altid har haft for Grundtvigianismen. Der er noget i Luften, som evigt skiller En.

Derimod traf jeg hos Hammerichs en Mand, som jeg hele Livet har vedblevet at holde af og beundre, trods hans store og mange Fejl. Jeg mener Bjørnstjerne Bjørnson.

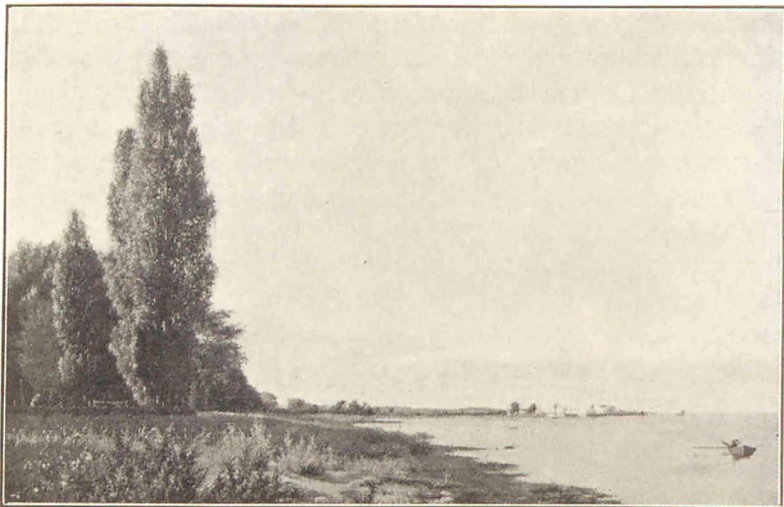
Første Gang jeg mødte ham hos Hammerichs, var han en ganske ung Mand, som med sin Hustru og sin etaarige ældste Søn var paa Vej til Italien. Han havde den Gang skrevet »Synøve Solbakken«, og hans

Navn begyndte at blive kendt i Danmark.

Marie Hammerich kom til mig i Entréen og sagde: »Her er til Middag en ung norsk Digter, som er noget mærkværdigt, og hans yndige norske Frue.«

Bjørnson saa den Gang udmærket godt ud, høj, rank og bredskuldret, med stærkt opstrøget Haar, lysende, gennemtrængende Øjne og meget smukke Hænder. Han var stille og beskednen, ukendt og fremmed som han endnu var for det kultiverede København. Men han besad allerede den Gang denne Charme, som man ikke kan beskrive. Hvori den bestaar, naar man en og

anden Gang, saa yderst sjældent, træffer den, er ikke godt at sige. Maaske er det noget særlig levende, uventet, personligt, som virker saa forfriskende som et Springvand. Blandt alle de Mennesker, som *intet* tænker, og blandt de mange, som *tænker efter et givet Program*, er det levendegørende som at komme ud i Naturen at træffe en Personlighed, som aldeles uafhængig af alle andre udvikler sig og forstaaer at give sig tilkende. Naar man siger »man skal være naturlig«, vil jeg dertil svare »ja, hvis man har en smuk Natur, ellers er det meget bedre at tugtes«. Men ingen kan nægte, at Bjørnson havde en straalende Natur. Med en saadan Kræfternes Overflod og Voldsomhed fulgte der naturligvis meget, som man ikke finder hos mere harmoniske Naturer. Bjørnson var saa meget Stemningsmenneske, at han ofte blev Offer for sine Stemninger og først, naar han kom op af Vandfaldet, hvori han havde kastet sig, forstod, at han havde været lige ved at drukne. Desuden gjorde hans store Berømmelse ham ikke godt. Hvem gør en overdreven Berømmelse godt? Jeg kender ingen, som det ikke har skadet. Der maa en vis Grad af Ensomhed og ubemærket Ro til at kunne digte dybt. Men desuagtet var der et bestandigt Kildespring i Bjørnsons inderste Væsen, som i Friskhed og Rigdom overtraf alt, hvad han har skrevet. Han var, om nogen, en Improvisator, og den Aften hos Hammerichs viste han sig for mig første Gang.

Ved Kalkbrænderiet. Efter Maleri af C. Købke.

V

Vi boede paa Kalkbrænderiet syv-otte Aar, og skønt det var en lang Vej til Byen, uden Sporvogne eller Omnibusser, kom der dog mange Mennesker og besøgte os. Man var den Gang ikke saa bange for at bruge sine Ben, og Kunstnerne havde ikke store Pretentioner. Blandt dem, som besøgte os, var Malerne Sonne, Exner, Ottesen, Hammer, og ofte kom Langes og Hammerichs Børn ud til os. Det var som en Udflugt paa Landet, og om Sommeren havde man den store Have og hele Stranden at lege ved.

Mine Forældre havde meget smaa Indkomster, saa der vankede aldrig stort Traktement. Det fineste, Huset havde at byde paa, bestod i de Gaver, vi havde faaet fra Onkel August paa Samsø og fra Tanterne i Ringsted.

Hvert Efteraar kom en Tønde Æbler fra Samsø, dejlige Æbler af forskellig Slags, som laa i Lag med Hø imellem, og desuden flere Krukker Syltetøj, som var tillavet af Morbær, der voksede paa et Par store Træer udenfor Onkels Havestue. Fra Ringsted sendte de hjemmebagte Smaakager og desuden en overordentlig

god Mjød, som jeg aldrig senere har smagt Mage til. Nødder plukkede vi i vor egen Have, og naar Moder dukkede op med nogle af alle disse Herligheder ved »Marmorbordet«, som havde faaet Plads i et lille Værelse ved Siden af Dagligstuen, syntes vi Børn, at det var udsøgte Festmaaltider. —

Disse mange Barndomsaar paa Landet gjorde mig meget fortrolig med Naturen. Desuden havde Moder en saa stor Kærlighed til og Beundring for alt det skabte, at hun gjorde os opmærksom paa alt hvad der foregik omkring os.

Naar hun en sjælden Gang gav sig Tid til at spadsere med os, var det næsten anstrengende for os Børn at staa saa ofte stille. Der var uophørligt noget, som Moder faldt i Beskuelse af. Snart var det en Belysning, nogle Skyer paa Himlen eller nogle Solglimt gennem Løvet. Snart var det et Træ, en Busk, en Blomst, en lille Fugl som flagrede i Krattet, ja alt hvad vi mødte paa vor Vej. Hun *kunde* ikke gaa forbi noget uden at hellige det sin beundrende Opmærksomhed.

Da hun var en meget gammel Kone, og en af mine Sønner besøgte hende i København, fortalte han, at han en Morgen, da han kom ud fra sit Sovekammer, fandt Moder staaende ubevægelig ved et Bord. Hun var i Færd med gennem et Forstørrelsesglas at betragte en lille Snegl og vendte sig nu til min Søn, idet hun sagde: »Kom skal du se den forunderlige Tegning paa dette lille Sneglehus.«

Egentlig tror jeg, at Naturen interesserede hende mere end Mennesker. I alt Fald skulde de da være meget unge og personlige. Jeg husker, at hun som gammel en Gang sagde til mig: »Ved du hvad, her i København ligner alle Mennesker hverandre. De siger allesammen det samme.«

Skæbnen er underlig. Det synes mig, som om faa Mennesker, jeg har kendt, vilde have passet bedre i større Forhold end just min Moder, og saa kom hun aldrig bort fra Hjemmet.

Blandt de Mennesker, som besøgte os i den Tid, vi boede paa Kalkbrænderiet, vil jeg nævne de to norske Digtere *Welhaven* og *Munch*, af hvem Fader har malet to udmærkede Portrætter. Der var jo ikke noget særligt Atelier til Boligen, og Fader maatte, nu som for det meste, tage til Takke med et af Værelserne som Malerstue. Uden for denne Stue stod nogle høje Elmetræer,

hvorfor Lyset i Værelset var altfor ringe. Jeg tror, at dette var Grunden til den mørke, næsten sorte Tone, som der i denne Periode ofte findes i Faders Billeder.

Farve er jo i det hele taget ikke det, som udmærker de danske Malere. Hvori kan det ligge? Det maa vel bero paa Klimaforhold; sikkert er det i hvert Fald, at man sjælden faar Indtryk af *Lys* og *Luft* ved at betragte danske Malerier. Især synes det mig, at Interieurer ofte lider af denne Mangel. Stuebilleder med Figurer, enten de er fremstillede i Dagslys eller ved Lampe-lys, gør tit Indtryk af at være tilrøgede eller smudsige. Man kan ligesom ikke aande derinde.

Mange af Roeds Billeder lider af samme Mangel paa Farve-*spil* og Luftlethed, og jeg tilskriver det, som sagt, den farvekolde, mørke Malerstue, han maatte benytte som Atelier under Kalkbrænderitiden.

Imidlertid er de to Portrætter af Welhaven og Munch mesterlige paa hver sin Maade. Han har saa ganske opfattet de to forskellige Mænds Personlighed og Karakter. Welhaven var en smuk, kraftig Mand med mørkt, glat Haar, mørk Hudfarve og mørke, lynende Øjne, som af og til havde et Kast, som om de skelede let. Jeg har bemærket samme hurtige Krydsen af Blikket hos et Par andre Personer, nemlig Michael Wiehe og Eleonora Duse. I et lidenskabeligt Øjeblik kunde ogsaa deres Øjne faa denne lynsnare Skelen, som var langt fra at være noget stygt.

Welhaven var helt og holdent Fyr og Flamme. Han talte meget og talte højt. Han havde været beundret og elsket af mange Kvinder, og nu elskede hans Hustru ham passioneret. Hun kaldte ham »Solguden«. De fortalte om ham, at han som Student havde været meget oppositionel mod al den gængse Selskabelighed. En Dag havde han været i et Selskab, hvor der havde været usædvanlig stift og kedeligt. Welhaven fandt det uudholdeligt, og han tog sig for, hver Gang han gik forbi en fin Porcelænsvase, sagte at støde den lidt nærmere Bordkanten, indtil den til sidst faldt paa Gulvet med stort Spektakel. Nu kom der Liv i Selskabet, og Welhaven havde opnaaet, hvad han ønskede. Det var ogsaa Welhaven, som ytrede, at han gerne vilde oversætte Ordet »Entusiasme« til Norsk og kalde det *Ildhu*. — Jeg véd ikke, om han har faaet det sat igennem.

Endnu husker jeg, hvordan han tog mig om Armen (jeg havde altid korte Ærmer og stærke Barnearme). — »Min Gud! En Baus!« udbød han, da han følte, hvor fast min Arm var.

P. A. Munch var i et og alt Welhavens Modsætning. Han havde allerede den Gang mistet sin første Hustru og skrevet »Sorg og Trøst«. Med sine blege Farver og sit dybt melankolske Udtryk vakte han Menneskers Deltagelse og Sympati. »Sorg og Trøst« var en meget læst og beundret Bog.

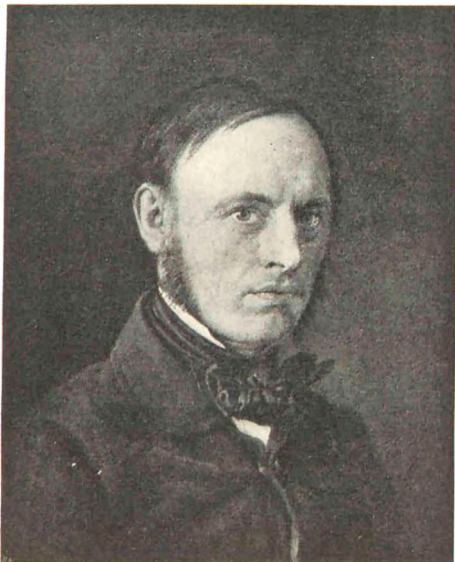
Baade Welhaven og Munchs Portrætter findes nu i Hirschsprungs Billedgalleri og giver et stærkere og tydeligere Begreb om disse Digterpersonligheder, end nogen skreven Fremstilling kan gøre det.

— Da Susette Dalgas giftede sig, blev jeg heldigvis ikke sat i nogen anden Skole, men fik Lov til at læse hjemme.

Professor Langes eneste Datter Therese flyttede ud til os, og hun underviste mig i de forskellige Skolefag.

Jeg tror ikke, det blev taget strengt med Undervisningen, for jeg har ikke ringeste Minde om, hvad jeg den Gang læste eller lærte. Derimod begyndte jeg at spille Klaver hos en Lærerinde, som boede paa Østerbro, og det interesserede mig meget mere end alle Lærebøger.

Jeg var henrykt over de smaa Stykker, jeg kunde lære mig, og spillede ogsaa gerne for Folk. — Fritz Jürgensen lejede et Værelse hos mine Forældre, men spiste ikke hos os. — Han spillede godt Guitar og var i det hele meget musikalsk. Det morede ham, naar jeg spillede for ham, og han opmuntrede mig meget. Jeg husker ham som en stille, blid Mand, med et stort

J. Roed: Welhaven.

rødt Haar. Desværre blev han ikke til alt, hvad hans talentfulde Natur lovede, men forsvandt i det dunkle.

Medens vi boede paa Kalkbrænderiet, oplevede jeg at komme til mit første Bal. Det var et Børnebal hos Doktor Lehmann, hvis Datter havde været min Skolekammerat. — Det var en

Orla Lehmann.

umaadelig stor Begivenhed, ikke mindst fordi jeg skulde iføres en tynd, hvid Kjole, et rødt Livbaand og saa faa Mamelukker, hvilket Klædningsstykke jeg ellers aldrig havde paa. Fader kunde ikke lide dem, og jeg befandt mig altid som en Hejre med mine lange Strømper mellem andre Pigebørn, som havde Mame-lukker hængende ned til Hælene. Men denne Aften skulde jeg blive som alle de andre, og mit Hjerter bankede af Forventning om noget uventet stort, da jeg kørte i Droske, sammen med nogle ældre

Bekendte, hen til Huset, hvor Ballet skulde staa.

Imidlertid husker jeg blot én Ting fra denne mærkværdige Aften, og den var saa knusende fornedrende, at jeg aldrig kan glemme den.

Blandt de indbudne Gæster, som skulde se paa Børneballet, var ogsaa Ministeren Orla Lehmann. Jeg ved ikke, hvorfor hans Navn havde en imponerende Klang for mine Barneøren. Han var en smuk Mand, med ret stærkt jødisk Udseende, og for Resten en talende og vittig Herre.

Jeg var ikke kommet indenfor Døren, førend han fik Øje paa mig. Han løftede mig da op, hvor jeg stod i al min Pragt, tog mig

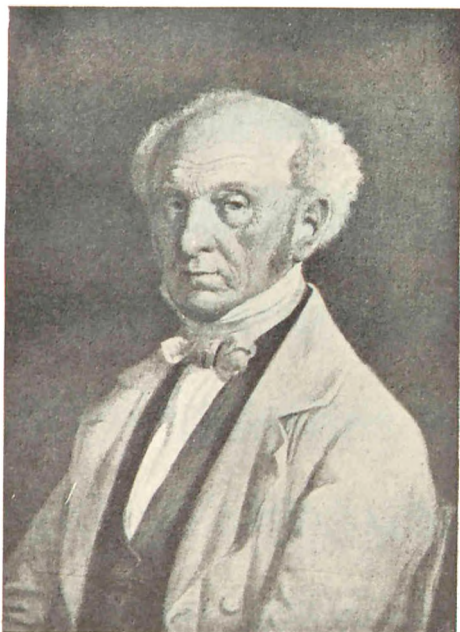
paa Armene som et Svøbelsesbarn, idet han vendte Benene paa mig højt i Luften.

»Er du der, Helene Roed for alle Rødder,« raabte han muntert og svingede rundt med mig.

Man kan tænke sig mine Følelser som Baldame! Jeg havde Taarer i Øjnene, men helst havde jeg pisket ham. Alt hvad der fulgte paa dette Optrin er fuldkomment udslettet af min Erindring.

Derimod er der en anden Aften fra denne Tid, som jeg husker som noget vidunderlig eventyrligt. Det var en Maske-
radeaften hos Grosserer Puggaard.

Paa Christianshavn i Hjørnet af lille Torvegade laa Hages og Puggaards store Gaard, med Udsigt til Stranden. Hages boede i en meget smuk Lejlighed paa første Sal. Puggaards boede

Grosserer Puggaard. Efter Marstrand.

i Stueetagen. Begge disse Familier førte et stort Hus, og deres Fester regnedes for noget af det smukkeste og rigeste, som København paa den Tid havde at opvise. Nu havde Puggaards arrangeret Maskerade, hvortil mine Forældre var indbudne. Vi Børn fik Lov til at følge med, skønt der ellers ingen Børn deltog i Ballet, men jeg var god Ven og Legekammerat og af samme Alder som den dejlige Bolette Puggaard, hvorfor jeg kom med som hendes Veninde, og min lille Broder fulgte med os andre.

Vi Børn blev som sædvanligt iført vore Holbergdragter, og min Moder bar en karmoisinrød Silkekjole, som havde tilhørt min Oldemoder og altsaa var fra samme Periode som vore Kostumer. Fader var ikke maskeret.

Det gjorde et overvældende Indtryk at komme ind i de store, smukke Stuer, stærkt oplyste med Stearinlys i alle Kroner, og overfyldt med duftende Blomster. Lidt efter lidt kom alle Gæsterne i deres forskellige Dragter. Jeg husker endnu en hel Del af dem, som jeg observerede, medens jeg gik ubemærket omkring og den udmærkede Dansemusik, som bestod af flere Strygeinstrumenter, spillede op til Dans. I Aftenens Løb kom en Herre hen til mig. Han var klædt i Holberg-Kostume, men hans Dragt var ret luvslidt, og han saa ud som en gammel Mand, det var gaaet tilbage for. Han havde ingen Maske, men var malet i Ansigtet, saa man ikke kunde kende ham. Desuden bar han i den ene Haand en Lorgnet med tykke Buer, hvorigennem han bestandigt betragtede de forbidansende, medens han trippede omkring med smaa stavrende Skridt. Da han var kommet hen til mig, sagde han med en forstilt tynd Stemme:

»Lille Helene! Har du ikke set Ville Hage? Kan du ikke sige mig, hvor hun er?« Men jeg kunde ikke oplyse ham derom, da jeg heller ikke havde set Ville Hage. Hun var der nemlig ikke. Hun havde ladet sig undskylde med stærk Hovedpine. Sagen var den, at hun havde faaet at vide, at Peter Heise ikke var inviteret til Puggaards, og da han var det eneste Menneske, hun havde Lyst til at møde, brød hun sig ikke om hele Maskeraden. Imidlertid var just den gamle Herre Peter Heise, som havde begivet sig til Festen i det Haab at træffe sin Elskede, skønt han ikke var indbudt. Han hilste slet ikke paa Vært og Værtinde, men trippede blot om fra Stue til Stue for at finde den, han søgte.

Ville Heises Søster, Hanne Hage, som senere blev gift med Billedhuggeren Vilhelm Bissen, var blandt de dansende. Hun var klædt som Elverpige og havde hvid Maske. Hun genkendte Heise og løb op ad Trappen til første Sal for at sige Ville »Heise er dernede!«

Det varede da ikke længe, førend Ville kom styrtende. Hun var klædt i en græsk Dragt, med en kort Silketrøje og en rød Fez paa Hovedet. Skønt hun bar Maske, blev hun snart genkendt. Ingen havde en saadan Fylde af sorte, blanke Krøller om Kinderne og i Nakken som hun. Desuden havde hun en ganske særegen Charme, uden at have nogen graciøs Figur. Hun havde

brede Skuldre og en vis indtagende Kejtethed i sine Bevægelser. Naar hun ikke havde Maske, oplystes hendes Ansigt af to forunderlige, mørke Øjne, to farlige Øjne, som snart kunde se be- daarende skælmske ud, snart igen svømmende melankolske, og sommetider slynge Lyn af Strenghed. Der var heller ingen, som kunde staa for disse Øjne, og jeg tror, at alle de unge Herrer, der omgav hende, havde en Tid, hvor de var dødeligt forelskede i hende.

Det bedste Portræt, som findes af hende, er det, som Marstrand har malet, da hun som en 12—13 Aars Pige staaer og holder sin Moder under Armen, medens hendes yngste Broder viser et Billede frem mod Tilskueren. Det er et udmærket Maleri og overordentlig karakteristisk for Ville Hage. Da Heise som ung Student en Gang saa det paa en Udstilling uden at vide, hvem det var, udbød han: »Saadan skal min Kone se ud.«

Ville Hage. Efter Marstrand.

Da hun nu kom ind gennem Døren, rystende sine Lokker, og muntert trykkende Haanden paa alle de mange, som nærmede sig hende, blev der nyt Liv i Festen. Det varede dog ikke længe, før hun og Heise havde fundet hinanden. De forsvandt i et af de indre Gemakker, hvor de samtalede hele Aftenen, til Ville Hage gik op for at sove og Heise bortfjernede sig »sans adieu«.

Medens vi endnu boede paa Kalkbrænderiet, gjorde jeg et mærkværdigt Bekendtskab. Det var med Skuespilleren gamle

Rosenkilde. En Dag gik han paa Vejen forbi vort Hus. Jeg vidste ikke, hvem han var, men Moder stak en Buket Liljekonvaller i Haanden paa mig og sagde: »Rend hen og giv dem til den gamle Herre, der gaar.« Jeg havde just ikke rigtig Lyst til det, men jeg var ikke vant til at gøre Indvendinger, naar Moder befalede noget, og jeg skyndte mig hen til Rosenkilde og stak Buketten frem.

»Hvem er den fra?« spurgte han forundret og saa paa Blomsterne, og da jeg svarede: »Fra Fru Emilie Roed,« betænkte han sig et Øjeblik. »Aa,« udbød han saa, »den dejlige Emilie Kruse,« og fulgte med mig ind til Forældrene. Hvad der snart forenede os, var Musikken. Han elskede Musik. »Jeg skal sige Dem,« sagde han, »jeg er begyndt at spille Violin. Og naar jeg bliver hundrede Aar, kommer jeg til at spille rent forbavsende godt! — Jeg har jo spillet for Gade, og inden jeg begyndte, sagde jeg til ham: »De maa nu huske, at jeg kun er en Dilettant!« Men véd De, hvad han sagde, da jeg havde endt? Jo, han sagde: »det var Fanden til Dilettant!«

Rosenkilde gav mig et lille Udvalg af Bachs Kompositioner, indeholdende et Par Præludier og Fugaer, nogle Koraler, nogle Danse osv. — Fra første Øjeblik forstod og elskede jeg disse Kompositioner og er vedblevet at fordybe mig i denne store Mesters Værk.

Naar jeg spillede nogle af disse Kompositioner, som Rosenkilde havde givet mig, gik han frem og tilbage paa Gulvet og gned Hænderne. Saa blev han staaende, naar Stykket var forbi, og sagde: »Jeg véd, hvad det er, som fængsler hende. Det er »Der Reiz des Schweren«.

Maaske kan der ligge noget i det. Jeg siger som et af mine Børnebørn en Dag sagde: »Jeg synes nu bedst om, hvad der er svært, for det skal jeg lære mig. Hvad der er let, det kan jeg jo allerede.«

Men det er ikke blot »det svære«, som fængsler mig ved Bach. Ikke blot det vise og kundskabsrige og mangfoldige, men frem for alt det dybe, det inderlige Hjerte, som slaar bag ved alt det tilsyneladende strenge.

Jeg har ofte tænkt paa, hvorfor man særlig holder saa meget af at spille en *Fuga*. — Den udtrykker jo en Flugt, en Flugt imod

et Maal, og naar Maalet er naaet, er Fugaen endt, — og dog længes man hele Tiden efter dette Maal og er først tilfreds, naar man har opnaaet det. — Er det ikke underligt?

Enhver er jo Barn af sin Tid, og uden Tvivl har Bach behandlet tørre, alt for lange, alt for lærde Problemer. Men hvor forsvindende er ikke disse Ting imod alt, hvad han har givet af rigt og skønt og udtømmeligt, thi det er jo ogsaa sandt, at det virkelige Geni tilhører alle Tider, og der vil aldrig komme en Tid, da Mennesker ikke genkender sine inderste og dybeste Tanker i Bachs Værk. Ligesom der aldrig vil komme en Tid, da Stormen vil ophøre at være Storm, Tordenen Torden og Solskinnet det bestandigt livgivende.

Chr. Købke : Sommermorgen, Østerbro.

VI

Fra Kalkbrænderiet flyttede vi til Østerbro, som den Gang ikke var en Gade, men saa ud som Købkes Billede, hvor man endnu ser Tuteins gamle Gaard liggende dybt nede, medens en landlig Vogn kører forbi Sortedamssø.

Huset, hvorhen vi flyttede, laa et Stykke inde i en stor Have, nær ved en Dam, som skilte det fra Classens Have. I Stuen boede Admiral Wulff med sin Hustru og sine to Døtre, af hvilke den ene, Ida, siden blev gift med Octavius Hansen. Paa anden Sal boede Enkefru Lund — Søster til Maleren Wegner, med sine to Døtre.

Paa første Sal var vor Bolig. Som sædvanligt fik Fader ikke noget Atelier, men maatte tage til Takke med en af Stuerne.

Det var for Resten en smuk lille Lejlighed, hvor et af Værelserne havde Udsigt imod Søen. — Jeg fik Lov til at gaa ned og læse sammen med Wulffs Døtre, som fik Undervisning af deres Forældre, en Undervisning som jo blot var en Leg i Sammenligning med alt, hvad unge Piger nu til Dags lærer. Samtidig begyndte jeg at læse et og andet af, hvad der fandtes bag Glasdørene i Faders »hvide Skab«.

Jeg kunde vel være en 15 Aar, da jeg første Gang læste noget af Shakespeare, og jeg begyndte med »Købmanden fra Venedig«. Uden Tvivl har den gjort det største og rigeste Indtryk paa mig af alt, hvad jeg i mit Liv har læst. Den forekom mig saa forunderlig, saa lyslevende og dog saa fantastisk, saa klar og følgerigtig i alle væsentlige Ting og saa bedaarende overraskende i Enkelthederne, — ganske som Livet selv. Endnu kan jeg føle den Lykke, som greb mig ved Læsningen af dette sprudlende Skuespil, og det er vedblevet at være mit Yndlingsstykke. Saa fik jeg Lov til at læse Homer (i dansk Oversættelse), »Don Quixote« og noget senere Goethes Digte. Fader havde en underlig Forskrækkelse for Romaner og troede ikke, at man mellem disse kunde finde noget virkelig godt, og han lovede mig en Rigsdaler for hver Roman, jeg lod være med at læse. Og dog havde Martin Hammerich bragt Forældrene en Roman som en mærkelig Nyhed. Det var Dickens »David Copperfield« i dansk Oversættelse, som han havde taget med til Dresden, da han besøgte os der, medens Fader kopierede Rafaels Madonna. Men Fader syntes heller ikke om den.

I det hele var han ganske uafhængig af den raadende Smag. — Saaledes kunde han aldrig beundre Christian Winther, som den Gang var alle unge Menneskers erklærede Yndling blandt danske Forfattere. Han fandt f. Eks. Christian Winthers »Træsmit« sentimentale og usande. Imidlertid vilde han aldrig paa tvinge andre sin Mening, og jeg havde ogsaa fuld Frihed til at læse, hvad jeg havde Lyst til, hvorfor jeg ogsaa slugte en hel Mængde, godt og daarligt imellem hinanden. Han havde blot det Princip, at vi først skulde læse noget af det bedste: »Naar man har læst og glædet sig over det bedste, bryder man sig ikke saa meget om det næstbedste,« sagde han, og deri havde han uden Tvivl Ret. Det er godt at have en fast Grund at staa paa og en Norm for, hvad der er naturligt, sundt og sandt.

Den Gang havde man nu ogsaa bedre Tid til at læse. Der var ikke samme Oversvømmelse af Tidsskrifter, Aviser og Revuer, og ikke, som nu, lige saa mange Forfattere som Læsere. Man gav sig Tid til at læse en Bog igennem, og om Aftenerne læstes der ofte højt af en Person, medens de andre arbejdede. Jeg husker særlig en Bog, som havde til Titel »Sophies Rejse

fra Memel til Sachsen« oversat fra Tysk (jeg har glemt Forfatterens Navn), hvori Therese Lange læste højt for Moder de lange Vinteraftener paa Kalkbrænderiet. Den var uendelig lang, og vi Børn kunde ikke forstaa, hvordan Sophie kunde behøve saa mange Maaneder for at komme til Sachsen. Vi fandt det meget bedrøveligt, naar Bogen blev taget frem, men den interesserede baade Therese Lange og Moder overordentligt.

Samtidigt med, at jeg begyndte at læse Shakespeare, var der en dansk Digter, som optog og henrykkede mig. Det var Ingemann. Man kan forundre sig over, at saa forskellig Kunst kunde begejstre en, men jeg tror, at paa dette Tidspunkt virkede Ingemanns Romaner meget stærkt paa hele Danmarks Ungdom. Det var ikke kunstnerisk, at man bedømte dem; de forekom os som et Stykke af Danmarks Historie, næsten som noget oplevet.

Saadan havde Susette ogsaa allerede i Skolen oplæst »*Valdemar den Store og hans Mænd*«, hvilken Bog vel altid vil have sin digteriske Betydning. Nu læste jeg Ingemanns Prosaromaner, »*Valdemar Sejr*«, »*Erik Menveds Barndom*«, »*Kong Erik og de Fredløse*«, »*Prins Otto af Danmark*«. — Sjældent har de store Digterværker, som jeg senere kom til at elske og forstaa, gjort et saa gribende Indtryk paa mig, som Ingemanns Romaner gjorde paa mig, da jeg var femten—sexten Aar.

En Gang sagde en Dame til mig: »Det er, fordi du er saa ung, at du er henrykt over disse Bøger. Naar du bliver ældre, vil du indse, at de slet ikke hører til det bedste.« Naturligvis troede jeg, at hun havde oprørende Uret, og desuden smertede hendes Udtalelse mig dybt. Jeg var vildt forelsket i Ingemanns Romaner, og naar man er forelsket, kan man jo ikke opdage nogen Fejl eller Mangel hos den elskede Genstand. Jeg vilde udtrykke min grænseløse Taknemlighed imod den Digter, som havde skænket os noget saa dejligt, og da den Dag nærmede sig, da Ingemann skulde fylde halvfjerdsindstyve Aar, talte jeg med nogle Veninder om Muligheden for at tilvejebringe en Hædersgave til ham. Som en Løbeild gik denne Tanke videre, og snart maatte vi udvexle vore skrevne Indbydelser med trykte, da hele Landets Ungdom vilde være med. Vi fik mange Penge ind, og for dem blev der bestilt et Guldhorn, hvortil der modelleredes smaa Figurer, som forestillede de mest fremragende Personer i Inge-

Guldhornet overrækkes Ingemann. Efter Sonnes Maleri. •

manns Romaner. To »Underjordiske« bar Hornet, som lidt efter lidt blev prydet med Ædelstene. Det hele blev, som jeg husker det, meget smukt, og da Dagen kom, gav Enkedronning Caroline af den bedste Johannisbergervin i sin Kælder for at fylde Hornet dermed.

Der blev udvalgt en lille Kreds af et Dusin unge Piger, og en straalende Majdag kørte vi paa Jernbane ud til Sorø for at overrække Ingemann Hornet. En ældre Dame var med os som »Forklæde«, og man kan forstaa, at det var et lystigt Selskab, blot be-

staaende af unge Piger, af hvilke den ældste knapt var sexten Aar, som tog Plads i en tredie Klasses Kupé i Toget. Midt i Kupéen sad en tyk, ældre Herre, og da hans store Skikkelse skilte os Veninder ad, bad vor Beskytterinde, om han maaske vilde have den Godhed at flytte sig lidt. Hun fik et bestemt Svar, ytret paa den mest lakoniske Maade, idet Manden blot sagde: »Jeg rører mig ikke.« Den uimodstaaelige, undertrykte Latter, hvormed hans Artighed blev hilst, gjorde ikke engang Indtryk paa denne Kæmpekarl, som blev siddende urørlig som en Klippe midt i Bølgeskvalpet af alle os urolige Pigebørn. Den Gang kunde ens Hjerte slaa, hamre af Forventning og lykkelige Anelser, blandet med en bævende Angst.

Hele Sorø var i Festskrud. Op imod de lysegrønne Bøgetræer flagrede de røde Dannebrogspaner fra alle Huse og Haver. Der blev anvist os et Værelse, hvor vi kunde ordne vore Dragter og vort Haar, og saa begav vi os ud i Procession. Jeg havde den Gang en Skræk for at »komme i Avisen« og vilde derfor grumme nødtigt være den, som overrakte Hornet, hvorfor jeg overtalte en af de andre unge Piger til ogsaa at holde i det. Siden kunde jeg med Sandhed sige, at jeg blot havde holdt i den yderste Spids deraf.

Akademiet var lukket. Skolen havde fri, og da vi kom til Inge-manns Have, stod Akademiets Elever opstillede med Heise som Anfører og istemte en Sang, hvis Ord var af en Broder til Dig-teren Paludan-Müller og med Musik af Heise. Den begyndte:

Her sidder den gamle Sanger
I Lunden og hviler ud,
Har alt hvad hans Hjerte forlanger,
Sin Harpe, sin Barndoms Brud.

Det var bævende højtideligt. — Foran Havedøren stod Inge-mann, klædt i den side Frakke med store Ærmer og den lille sorte Kalot, som var hans stadige Dragt, og ved hans Side hans Hustru, spæd og lille, med store mørke Øjne, indhyllet i Slør, næsten som en Nonne. Rundt om dem de syngende Dreng og en uoverskuelig Menneskemasse baade i og udenfor Haven. Da Sangen var endt og Ingemann havde modtaget Hornet, takkede

han, rørt og elskværdig. — Foraarets Glans og Stilhed laa over os, og vi følte det alle som et lykkeligt Øjeblik.

Siden blev alle de unge Piger og en Del andre Gæster indbudte til Frokost i Ingemanns Hjem, og vi syntes da at være med til noget, som var en Fortsættelse af Romanerne. De store Stuer havde kulørte Buevinduer, som lod Lyset falde farverigt ind. Der var en ejendommelig Kølighed blandet med Blomsterduft fra Haven, og Ingemann selv gik jo omkring og klinkede med os!

Man kritiserede ikke engang de store Billeder, som prydede Væggene, malede af Fru Ingemann. Hun var nemlig Malerinde og var utrættelig i at udføre store Altertavler med mange Figurer, som alle svarede til hendes Ideal. »En Mund kan aldrig være for lille, et Par Øjne aldrig for store,« skal hun have ytret. Det var mest bibelske Emner, hun behandlede, og hun skyede ikke de sværeste Opgaver. Saaledes forestillede et Billede »Gensynet i Evigheden efter den yderste Dag«, hvor der var myldrende fuldt af store Figurer, alle med enormt store Øjne og bitte smaa Munde, omgivne af en lyseblaa, vaporøs Atmosfære.

Fru Ingemann, hvem jeg for Resten ikke personlig kendte, var en fin og dyb Sjæl, men uden kunstnerisk Begavelse. Hun troede vel, at hendes Billeder gengav hendes Tanker, og det hændte her som saa ofte, at »Idealet gik under i den gode Mening«.

Ingemann, som nærrede en tilbedende Kærlighed til sin Hustru, saa ogsaa hendes Tanker og Følelser igennem hendes Arbejder og forklarede dem for os med ærbødig Beundring.

I Anledning af Ingemanns Højtidsdag fik jeg et Brev fra ham, som jo gjorde mig meget lykkelig.

Medens vi boede paa Østerbro, begyndte jeg at tage Spilletimer hos Anna Bruun (siden gift med Billedhugger V. Bissen), og jeg kom nu ind i Musikkens rige Verden. Jeg havde lettest ved at opfatte Beethoven og Bach. Chopin fortryllede mig, men hans Teknik faldt mig sværere. Egentlig tror jeg aldrig nogen har kunnet spille Chopin uden han selv. Visselig forekommer meget i hans Kompositioner som Improvisation, men den om-

sorgsfulde Angivelse af alle Tegn viser dog tydeligt, med hvilken Nøjagtighed han vilde have alt gengivet. Under den tilsyneladende store Frihed findes en Strengthed i baade Tanker og Form, som med største Opmærksomhed maa iagttages. Den Vilkaarlighed, hvormed de fleste Pianister udfører Chopins Musik, giver blot et løst og urigtigt Begreb om Mesterens Ideer. — Chopin er nok, som Rubinstein udtrykker det i »Die Musik«,

Anna Bissen, f. Bruun.

Klaverets Sjæl. Han har, som ingen anden, forstaaet at lokke vidunderlige Klange af dette Instrument, og hans musikalske Ideer strømmer med en saa stor Rigdom, at han har Raad til at kaste et skønt Tema bort efter kun at have brugt det *en* Gang (som f. Eks. det herlige Molltema paa første Side i hans Klaverfantasi). Hos ingen anden finder man denne forunderlige Blanding af slavisk Passion og Originalitet og fransk Elegance. — Visselig var baade Beethoven og Bach større Aander med mere gigantisk Tankedybde, men det er en stor Fejltagelse blot at regne Chopin som brilliant Salon-Komponist. I min Ungdom var det

ikke frit for, at man i Danmark saa noget fornemt indskrænket paa denne spontane Tonedigter og ikke fandt ham »gediegen« nok. —

Medens jeg helst beskæftigede mig med Musik og fik nogle Privatlektioner i Fransk og Engelsk, var der endnu en Ting, hvori jeg fik Undervisning, nemlig Dans.

Ved Siden af os paa Østerbro boede den rige Grosserer Waage-Petersen. Hans Søn skulde have Danselektioner, og hverken mere eller mindre end selve Balletmester Bournonville engageredes som Danselærer. Hr. Waage-Petersen anmodede flere af de unge Piger og Drengene i Nabolaget om at deltage i disse Dansetimer, og jeg var saa lykkelig ogsaa at faa Lov til at være med. — Dansesalen var et smukt Værelse med bonet Gulv, venetianske Lyse-

kroner i Loftet og store Spejle mellem Væggens Piller. Man blev højtidelig tilmode ved at komme derind.

Bournonville gjorde stærkt Indtryk paa mig. Først og fremmest var han jo min Lærer, og paa den Tid havde man en forudfattet Respekt for den, som skulde være ens Lærer. Men Bournonville havde desuden noget meget imponerende i hele sin Optræden. Man saa straks, at han ikke blot havde dansk Blod i sine Aarer. Hans Holdning og Toilette var af en udsøgt Elegance uden det mindste Snobberi. Han var høj og rank, med en udmærket smuk Figur og regelmæssige Ansigtstræk. Naar han lærte os at danse Française og Menuet, deltog han selv i Dansen, ja han lærte os endogsaa at neje, hvilket ikke gjorde det mindste komiske Indtryk, skønt han var klædt som gentleman i fuld dress.

Aug. Bournonville.

Medens han underviste os, talte han bestandigt og lærte os meget gennem sine Ytringer. Som Eksempel paa, hvor smukt en Dame kunde neje, anførte han Enkedronningen, Caroline Amalie. »Naar hun gaar ud af en Sal og nejer for Selskabet, tror enhver, at det er til *ham*, hendes Hilsen er rettet«. Og saa nejede Bournonville og saa let paa enhver af os.

Jeg fik den store Ære ved den sidste Opvisning at danse Menuet med ham. Medens vi øvede os paa denne Dans, som Bournonville udførte med megen Elegance og Værdighed, saa han sig uophørligt i Væggespejlene. Men han var ikke fornøjet med mit Udtryk, som formodentlig gengav mine Følelser af en helleg Bæven for min store Lærer.

»Nej, Frøken!« sagde han, »De rækker mig jo Haanden, som om De skulde række Døden Haanden. De skal række mig Haanden, som om det var Deres udkaarede Brudgom, De dansede med«.

Saa maatte jeg jo anstrenge mig for at se henrykt ud, og det maa være lykkedes, for da vi havde udført Menuetten den sidste Aften, medens Forældre og Venner var Tilskuere, sagde Bournonville efter sit sidste Buk:

»Gaa nu hen og kys Deres lykkelige Fader!«

Denne sidste Aften var alle Eleverne bedte til Souper hos Waage-Petersen.

Der var jo mange Dreng, og endnu havde jeg ikke rigtigt overvundet min Antipati mod Dreng, som jeg altid fandt altfor vilde og larmende. Det var derfor næsten med Forskrækkelse, at jeg saa Waage-Petersens Søn staa op, gribe sit Glas og udbringe en Skaal for »Nordens Pepita«, som fulgtes af et brølende Hurraraab til min Ære. —

Bournonville talte ofte om Musik, og dette paa en Maade, saa man følte, hvor dybt musikalsk han var. Han fortalte mig ogsaa en Gang om Jenny Lind, hvad der gav mig det mest levende Indtryk af hende, som jeg aldrig opnaaede at høre. Hun var allerede den Gang gift i England. Naar Bournonville talte, ledsagede han sine Ord med meget veltalende Bevægelser, som en sand Sydlænding. En Gang beskrev han for mig en Symfoni af Beethoven. »Og saa, i Finalen, er det pludseligt, som om Himlens Porte sprang op for en!« sagde han og gjorde en Gestus, som om han blev blændet af et stort Lys. — Jeg syntes at høre Musikken.

At Bournonville satte Dansen højst blandt alle Kunster, er jo selvfølgelig. Man har fortalt om ham, at han skulde have sagt: »Man skylder Himlen altid at være glad, og naar man er glad, danser man, altsaa skal man altid danse«. (Se non è vero, è ben trovato). Bournonvilles mange Balletter udfylder jo endnu i Dag det danske Teaters Repertoire, og at vore betydelige Komponister Gade og Hartmann har sat Musik til dem, beviser bedst, at de har kunnet vække Kunstneres Interesse. Men uden Tvivl er Bournonville i sin Entusiasme for Dansens Kunst gaet over Grænserne i sine Fordringer til dens Muligheder.

En længere, dybt gaaende Samtale kan ikke udtrykkes gennem Dans (ligesom længere Diskussioner ikke kan synges i en Opera). Dertil har vi nu engang det talte Ord.

Det er heller ikke lykkedes Bournonville at afskaffe de skrækelige Balletdragter med udstaaende Florskjoler. Jeg har set »Valkyrien« optræde i en saadan Dragt, med Hjelm, Brystharnisk og struttende Skørter. Dansen er desuden overfyldt med megen meningsløs Trippen paa Taaspidsen, høje, umotiverede Hop og pludselig Omkringsnurren. Men der forekommer ogsaa smukke Scener og udtryksfulde Danse, og havde Bournonville levet nu, vilde han nok have anvendt sine store Evner til at udvikle Dansekunsten paa en anden Maade.

Det er jo først i den allersidste Tid, at Mennesker synes at have faaet Øje for, hvilken betydende Kunst Dansen er. Egentlig er den beslægtet med alle andre Kunster og skaber af de ulige Elementer et nyt Udtryk for det menneskelige Følelsesliv. Den slutter sig vel nærmest til Musikken, eftersom Rytmen er dens Udgangspunkt.

Hvor nær Dansen og Musikken hænger sammen, har *Dalcroze* i vor Tid vist i sit Studium og sin Undervisning. Hans Elever opnaar en utrolig Sikkerhed i Opfattelse af Rytmen, og selv umusikalske Børn udvikler under hans Ledelse en forbavsende Sans for den rytmiske Bølge. Man véd, hvor nøje Matematik og Musik hænger sammen, og den strengt forstandsmæssige Inddeling af Takten erstatter Ørets Opfattelse hos de mindre musikalske Individider.

Men det er ikke blot den rytmiske Bevægelse, som udgør Dansens Væsen. Den staar ogsaa Dramatiken nær, idet den med sit stumme Spil kan udtrykke meget. Man véd, hvor stærkt en Skuespiller kan virke gennem sit stumme Spil (det er kun de største af dem, som forstaar denne Kunst), og den dramatiske Dans har samme Opgave: uden Ord at udtrykke Sorg og Glæde, Begejstring, Vrede — kort sagt, de fleste menneskelige Følelser. At ville udtrykke Tanker eller Tankeudbytte gennem Dans bliver derimod altid utydeligt og utilfredsstillende.

Paa den anden Side er Dansen beslægtet med baade Maleriet og Billedhuggerkunsten, idet den anvender Farvespil i Dragterne og Plastik i Bevægelserne.

Jeg har aldrig set nogen ideel Dans og kun én tilnærmelsesvis interessant Danserinde, men jeg kan tænke mig, at et Menneske, som helt opfatter Dansens store Betydning og har Geni, vil kunne præstere vidunderlige Ting ved at danse. — Man har sagt mig, at *Taglioni* ejede et enestaaende dramatisk Talent til at danse. Folk græd, naar hun udførte Sylfidens Parti i Balletten af samme Navn, og Sanglæreren Berg, som havde været Jenny Linds Lærer, sagde en Gang til mig paa sine gamle Dage: »Jeg har kun mødt én Person, som overgik Jenny Lind i uopnaaet Geni, det var *Taglioni*«.

Her som overalt er det jo hovedsageligt det personlige, som griber, og derfor vil al stor Dans blive Solodans — en Scene gengivet af en enkelt, højst to Personer. Balletten med sine mange Figurer og Optog er jo mere eller mindre en temmelig overfladisk Forlystelse, som blot kan have Betydning som andre brogede Festligheder.

Paa Bournonvilles Tid fandtes to meget yndede Danserinder i København. Det var Søstrene Juliette og Sophie Price. Den franske Familie Price havde allerede i flere Generationer medvirket ved den danske Ballet, og begge disse unge Damer havde et smukt Talent. De var temmelig smaa, med slanke, fine Figurer og utroligt smalle og smaa Fødder. Juliette, som var den betydeligste, dansede med megen Ynde, men hun havde ikke meget Temperament og gjorde ikke særlig dramatisk Virkning. Det smukkeste, de præsterede, var Bournonvilles Ballet »*La Ventana*«, hvor Juliette dansede, klædt som Spanierinde, foran et stort Spejl, hvilket blot var et Slør, paa hvis anden Side Sophie dansede som hendes Spejlbillede. De udførte denne Dans saa skuffende, idet Sophie gjorde alle Juliettes Bevægelser omvendte, saa at, selv om man vidste, at det ikke var et rigtigt Spejl, kunde man lade sig bedrage.

Begge disse unge Damer var i det private Liv de elskværdigste Personer, med et saa pletfrit Rygte, at man ansaa det for en Ære i gode Familier, hvis de vilde omgaaes Huset.

Jeg saa dem et Par Gange i Selskabslivet og beundrede dem paa Afstand.

Et betydeligt Talent til Dansen gik tabt i Frøken Schnell — senere Fru Hennings, som forlod Balletten for at blive Skue-

Søstrene Price.

spillerinde. Jeg saa hende kun én Gang, som »Fenella« i »Den Stumme«, og forstod, hvilket stort dramatisk Talent hun besad. Hendes Studium i Dansens Tjeneste er i alt Fald blevet hende til stor Nytte. Kun den, som har lært at beherske sit Legems Bevægelser saa fuldstændigt, som det sker i en Danseskole, vil kunne bevare en saa indtagende Gratie som den, Fru Hennings har vedblevet at besidde. Hun var ikke længere ung, da jeg saa hende spille i »l'Ecole des femmes«, og man kunde ikke se noget mere yndefuldt naivt end hendes Gengivelse af Agnes.

Siden jeg er kommet til at tale om Dansen, vil jeg nedskrive, hvad jeg husker om Hages Baller, som var nogen af de smukkeste Fester, som gaves i København, og hvor man saa de fleste mærkværdige Mennesker, som Tiden havde at opvise.

Konsul Hage boede, som før er nævnt, i samme Gade som Grosserer Puggaard, Lille Torvegade, Christianshavn. Familien Hage havde første Etage i Huset. Det var en overordentlig smuk og herskabelig Bolig. Gennem den lukkede Port kom man ind i Gaarden, hvorfra man gennem en dobbelt Indgangsdør kom

ind i en stor Hal, gennem hvilken en tæppebelagt Trappe førte op til en lang Forsal, hvor smaa Sofaer var placerede mellem store Planter og blomstrende Træer. Til venstre kom man ind i en Række Saloner, til højre var den store Dansesal.

En Balaften var hele Trappeopgangen kantet med blomstrende Planter. Der duftede stærkt af Hyazinter, Gyldenlak og alle Foraarets Blomster. Hele Lejligheden straaede af Lys i Kroner og

Lampetter. Det var med en næsten højtidelig Følelse, at man satte Foden paa den tæppebeklædte Trappe og gik op til Festsalene.

Konsul Hage.

Konsul Hages Hustru havde været gift før med en Præst, fra hvem hun var bleven skilt, og den Gang gik det ikke saa flyvende let at tage en fraskilt Kvinde eller Mand til Ægte som nu til Dags, selv om der kunde være meget alvorlige Grunde til Skilsmissen. Folk saa ikke sympatisk paa et saadant Ægteskab, og det varede ret længe, inden man i Almindelighed tog imod en Indbydelse til Hages rige Hus.

Men Fru Hage var en fin og elskværdig Dame, og man forstod lidt efter lidt alt, hvad hun havde udstaaet for at blive fri fra sit ulykkelige Ægteskab og kunne ægte den Mand, hun elskede, saa man glemte det forgangne og glædede sig over det nærværende.

De store Baller, som Hages gav, samlede ikke blot den dansende Ungdom, men gav ogsaa mange af Københavns mest fremstaaende Personer Lejlighed til at mødes. Af halvvoxne Piger var der kun nogle faa. De eneste, som mødte i korte Kjoler, var Bolette Puggaard (senere Fru Hartmann), Margrethe Lehmann, Orla Lehmanns eneste Datter, Marie Hammerich og Helene Roed. — Vi holdt os naturligvis beskedent i Baggrunden, imponerede af alle de voksne Skønheder, som smykkede Ballet.

Der vrimlede af Skønheder i København paa dette Tidspunkt. Jeg vil blot nævne et Par af dem, som blændede mig. Der var

Minister Fengers Frue med de straalende Øjne og det hvide, lysende Ansigt. Fru Puggaard, Bolettes Moder, var endnu den Gang meget smuk, med et kaméagtigt skaaret Ansigt, et umaa-deligt stort Haar, flettet i en eneste tyk Fletning, og en slank Pigefigur.

Der var Thea Gottlieb (senere gift i Rusland), fin og elegant med det yndigste Smil og dejlige Øjne. Fra Norge var Profes-sor Munchs Døtre i Besøg i Køben-havn. De tre ældste af dem saa man ogsaa hos Hages, og der var altid forskellige Meninger om, hvem man vilde give Skønhedsprisen. Den æld-ste, Natalie, udmærkede sig især ved sin blændende Hudfarve. Sminke og Maling anvendtes ikke paa den Tid af fine Damer, og man havde altsaa Anledning til at beundre en Teint, der var gennemsigtig som Voks, rød og hvid som den fineste Blomst. Desuden havde hun et dejligt rød-brunt Haar, redt ned over Kinderne, som det den Gang var Mode.

Bolette Hartmann.

Efter min Smag var hendes regel-mæssige Træk altfor ubevægelige. Hun smilede næsten aldrig og sej-lede frem i sin pragtfulde Baldragt med en kongelig Fregats Sik-kerhed. Hendes noget yngre Søster Sophie var derimod lutter Ynde og Livlighed, medens den tredie Søster Julie havde en Minervas stolte Holdning og plastisk formede Ansigtstræk.

Blandt de Damer, som gjorde mest Lykke, var Komponisten Hartmanns to Døtre Clara og Emma. Clara blev senere gift med Musikeren Winding og Emma med Pastor Vedel i Søllerød. Begge var brunette Skønheder, glade, muntre Pigebørn, men Clara havde de skønneste Øjne. De var saa mørke og store, at man syntes, man godt kunde sejle rundt i dem i en lille Baad.

Bolette Puggaard, som jo endnu ikke var fuldvoksen, var alle-rede meget smuk, med sit gyldne Haar i naturlige Krøller hæn-gende blødt ned imod hendes blændende hvide Hals. Hendes

milde violblaa Øjne og kvindelige Væsen gjorde hende ogsaa meget indtagende.

Jeg kan langtfra huske eller opregne alle de skønne Damer, der fandtes, men skulde man regne efter den, som havde de

Fru V. Hage og Børn. Efter Marstrand.

fleste Buketter paa Skødet i Kotillonon, saa var dog Ville Hage den, som tog Prisen.

Hun dansede ikke, da hendes Arme led af en Slags Lamhed, som kom af en Sygdom i Ryggen, hun længe maatte bære paa, og hun havde derfor begge Arme opbundne; men naar hun vandrede frem i sin hvide Silkekjole med Slæb, og nogle orientalske Naale, prydet med en hel Mængde Halvmaaner, indstukne mellem alle sine sorte Lokker, gjorde man Plads for hende som for en Dronning. I Kotillonon sad hun nok saa beskeden i et Hjørne og saa paa Dansen, men der maa have været noget særlig magnetisk i hendes smæg-

tende mørke Øjne, for Herrerne flagrede omkring hende som Sommerfugle om et Lys og overrakte hende, dirrende af Henrykkelse, deres Buketter. Hun smilede til alle, havde et venligt Ord til alle, men brød sig bare om én, om Peter Heise, som aldrig var med til Hages Baller.

Ville Hages Halvsøster Hanne (senere Vilhelm Bissens første Hustru, som døde i Rom 1863) var ikke smuk. Hun havde kloge, livlige Øjne og et umaadeligt stort Haar (hvad der udmærkede mange af Københavns unge Damer i denne Periode), men hendes

Underansigt var mindre kønt, da hun havde meget fremstaaende Fortænder, som hindrede hende i at lukke Munden helt. Men saa havde hun en nydelig, slank Figur og dansede bedst i hele København. Desuden havde hun stort Talent til at tegne og tegnede mange Portræt-Profiler af sine Søkende og Veninder.

Et legemsstort Portræt (Knæstykke), som Constantin Hansen har malet af Hanne Hage, er ikke saa vellykket.

Hages tre Sønner var ikke endnu voksne, da jeg kom med paa Hages Baller.

Christopher, som faldt i Krigen imod Tyskland 1864, og om hvem C. Ploug har skrevet et dejligt Digt, Johannes, den senere Godsejer til Nivaagaard, og Alfred, Godsejer til Oremandsgaard, tidligere Minister.

J. Roed har malet et udmærket Dobbeltportræt af Hages to ældste Dreng. Den Gang det blev malet, var det ikke saa beundret, som f. Eks. Marstrands Portrætter, men jo længere Tiden gaar, des mere tilfredsstillende forekommer dette Portrætbillede, saa karakteristisk og sandt i Gengivelsen. Man kan godt stille det ved Siden af de bedste hollandske Portrætter.

Fru Hages ældste Datter Elise blev ved denne Tid forlovet med Carl Ploug. Ogsaa af hende har Constantin Hansen malet et legemsstort Portræt, Knæstykke.

Herrerne paa Hages Baller var jo ikke slet saa bedaarende som Damerne, og i min Pigetid i Danmark sværmede jeg egentlig kun for to (naturligvis en ad Gangen).

Det var to Søofficerer, som begge saa meget godt ud og dansede udmærket. Den ene var en mørk Skønhed, en elskværdig, godmodig, rar ung Mand. Den anden var maaske endnu smukkere, en fuldendt gentleman, tavs som selve Tavsheden; men jeg har altid haft store Tanker om tavse Mennesker, da jeg har

Admiral Peter Bruun.
Min første Balkavaler.

troet, at de tænkte mere end de meget talende. Og saa har jeg altid fundet, at Søofficerer besad den bedste Blanding af Frihed og Elegance. Deres Liv, som fører dem sammen med saa mange forskellige Folk og Folkeslag, lærer dem at kunne omgaas højst forskellige Mennesker og giver dem en vis kosmopolitisk Dannelse. Desuden lærer de at gaa og danse godt, uden militær Stivhed, og saa er de gennemgaaende meget omsorgsfulde med deres Person og Toilette, uden at være Snobber.

N. W. Gade.

hede, og saa er de gennemgaaende meget omsorgsfulde med deres Person og Toilette, uden at være Snobber.

Af de danske Herrer har det været dem, der behagede mig mest, og jeg saa altid en af dem paa Hages Baller.

Meget senere i mit Liv har man sagt mig, at i det mindste en af dem ogsaa nærde Godhed for mig. I saa Fald skjulte han det godt, og der opstod aldrig nogen »firt« imellem os.

Imidlertid kan man tænke sig, at det var et

festligt Øjeblik, naar den kølige Luft fra den tomme Dansesal slog en i Møde og det lille Orkester, som var placeret paa en Estrade, begyndte at bruse frem med Gades »Brudevals«. Man glemte sine korte Kjoler og svævede frem paa det bonede Gulv, i Armene paa sin udvalgte Søofficer.

Naar Souperen serveredes, blev der dækket et langt Bord til de ældre i Spisesalen. Men saa var der desuden en Mængde andre smaa Borde til de unge, dækkede i den lange Hal, hvor man kunde sidde seks, fire, ja endogsaa kun to Personer ved hvert Bord. Vinen stod paa Bordet. Maden blev baaret rundt. Og saa blev der for det meste uddelt trykte Eksemplarer af en Sang, hvortil Ploug, Richardt eller nogen anden havde skrevet

Ordene. Melodien var en velkendt, saa den kunde synges af alle, naturligvis unisono. Det var ikke videre kønt at høre paa, men det var morsomt og gemytligt.

Efter Aftensmaden fulgte den stormende Dans »tempête«, en Kontradans, der gik som en flyvende Vind til en meget livlig Melodi. Jeg har aldrig siden set denne Dans udføres, men ofte har det syntes mig, at Jernbanen spillede Melodien, naar den klaprede frem.

Foruden de dansende var der altid mange Berømtheder at iagttage paa Afstand paa Hages Baller. — Først og fremmest saa man af Skuespillere Michael Wiehe og Høedt. Høedt havde en vis reserveret fornem Holdning, som ikke forekom aldeles naturlig, men Wiehe var jo dejlig at se paa, og med Erindring om alle de Aftener, man havde set ham paa Scenen, stod han for én som et højere Væsen. Naar man siden har læst hans Biografi, skrevet af A. C. Larsen, forstaar man, at man havde Anledning til at betragte ham som en sjælden ideel Personlighed.

J. P. Hartmann. Efter Const. Hansen.

Af Kunstnere saa man Marstrand, Sonne, Skovgaard og Bispen (den ældre). Marstrand var Verdensmanden, som var vant til at bevæge sig i alle Kredse og altid havde en Sværm af lyttende og beundrende Damer omkring sig. Sonne, som var meget lille, var det mest beskedne Menneske, man kunde tænke sig. Han var en trofast og stadig Husven af Familien Puggaard, hvor han kom og gik som om han hørte til Familien. Ved store Festligheder trak han sig tilbage i et Hjørne og talte ikke til nogen, men naar man hilste paa ham, oplystes hans

gode, ærlige Ansigt af et glad Smil, som viste hans stærke, hvide Tænder.

Baade Skovgaard og Bissen syntes heller ikke at føle sig videre hjemme paa et stort Bal. Bissen saa mørk ud og Skovgaard næsten lidt forskrækket. Med højt optrukne Øjenbryn og Haaret klippet i en lige Linie over Panden stod han op ad en Væg med et Udtryk, som om han haabede, at det hele snart skulde være vel overstaet.

Baade Skovgaard og Dekorationsmaleren Hilcker anvendtes meget af Familierne Hage og Puggaard. Hilcker havde dekoreret mange Lofter og Vægge baade i Hages Vinterhjem og paa deres Landsted Stokkerup, og han gjorde det meget smukt, i diskrete lyse Farver, med dels antike, dels selvkomponerede Motiver. Det var ikke blot Skovgaards Landskaber og Skizzer, som var meget eftersøgte, men man søgte ogsaa hans Hjælp, naar det gjaldt Husgeraad eller Broderier. Hans Frue, født Georgia Schouw, var en Mesterinde i at brodere efter hans Tegninger.

Baade Hilcker og Skovgaard var saa eftersøgte som Dekoratorer, at min Mand sagde for Løjer: »Man kan ikke tænke sig en Natpotte i Danmark, uden at Hilcker har tegnet den og Skovgaard har malet nogle yndige Snegle i Bunden.« — Jeg beder om Forladelse for det noget drastiske Udtryk.

Komponisterne Gade og Hartmann saa man ogsaa paa Hages Baller. Hartmann var høj og slank med glat kæmmet Haar og regelmæssige Ansigtstræk. Han saa ud som en fin Englænder. Jeg har aldrig talt med ham.

Gade lignede Mozart. Som man véd, skrev Mendelsohn om ham til en Ven: »Her er kommet en ung dansk Musiker til Leipzig, som ligner Mozart paa et Haar«. Bissens Statue paa St. Annæ Plads ligner ham for Resten udmærket. — Jeg husker, at han en Balaften sad lige op ad de udførende Musikanter og sagde: »Her sidder jeg og hører paa Musikken!« De spillede ganske udmærket. Desværre husker jeg ikke deres Anførers Navn.

Da jeg nogle Aar senere var blevet forlovet, mødte jeg en Dag Gade, da jeg var ude at spadserere med min Kæreste. Jeg havde en hvid Hat paa, pyntet med en Mængde Liliekonvaller.

Gade var meget elskværdig og livlig, og saa sagde han med et skælmsk Blik paa min Hat:

»Der har De jo et Lysthus saa stort, at De godt kunde sidde der og drikke Te med Deres Kæreste.«

Han var i det hele en humoristisk Mand og ikke blot den strenge Kapelmester, som fik Musikforeningens Orkester til at spille mesterligt.

Foruden Kunstnere af alle Slags viste næsten hele Halls Ministerium sig paa Hages Baller. Paa den Tid tænkte ingen, at man kunde være andet end national, helst Skandinav, og der herskede Fred og ingen Fare. Man kunde danse med Glæde.

VII

I min Barndom og Ungdomstid tilbragte vi næsten altid noget af Sommeren paa Samsø, hvor min Morbror, August Kruse, var Inspektør. Hovedmanden for Ætten Danneskjold var den Gang gamle Grev Frederik; men da han ikke yndede Sørejser, og Farten til Samsø var forbundet med adskillige Besværligheder, blev han roligt paa Gisselfeldt Slot i Sjælland og lod Onkel August styre Samsø som en Slags Vice-Konge.

Man rejste først til Korsør for at komme til Samsø, og jeg husker endnu den Tid, da der ikke gik Jernbane fra Ringsted til Korsør, men man maatte køre i Vogn mellem de to Byer. Jeg var endnu ganske lille, da mine Forældre, min lille Broder og jeg selv gjorde denne Køretur med Ole Greisen som Kusk. Vi Børn laa og sov i Bunden af Vognen, men vaagnede ved, at den standsede. Vi var kørt galt, og nu i den mørke Nattetime holdt Ole Greisen for at orientere sig. Paa en Højde laa en Kirke, som de kaldte Brommekirke, og højt over den lyste gennem Natten en stor Stjerne. Der var øde og dødsstille rundt omkring. Det maa have gjort stærkt Indtryk paa mig, thi jeg mindes endnu dette Øjeblik, skønt jeg hverken husker, hvor vi kørte hen eller hvorledes vi kom over til Samsø.

Senere rejste man med Jernbanen til Korsør og gik dér om Bord paa et Dampskib, som kom — jeg tror — fra Kiel og gik til Jylland og paa Vejen landsatte Passagerer paa Samsø. Imidlertid var det ingen let Sag at komme i Land paa den lille Ø, som svømmer ude i Kattegat. Der fandtes ingen Havn paa Samsø. Dampskibet standsede blot Farten lidt, og man maatte hoppe ned i den Baad, som kom ud for at hente En. — I stærk Søgang eller Storm lod det sig slet ikke gøre at komme i Land, og jeg har været med til at sejle til Jylland, fordi vi umuligt

kunde komme ind til Samsø. — Onkel August, som jo gjorde Rejsen meget oftere, er blevet nødt til tre, fire Gange at gaa frem og tilbage mellem Slesvig og Aalborg, inden han kunde naa sit Hjem.

Det blæste næsten altid ude i Kattegat, og man maatte samle sit Mod lidt, naar Skibet nærmede sig Samsø, og man saa Baaden, som kom ud for at hente En, vippe paa Bølgerne.

Dampskibet laa og stampede i det oprørte Vand, medens Baaden nærmede sig Hjul-kassen, og der stod Onkel August oprejst mellem Rokarlene og strakte Armene i Vejret for at tage imod os. — Der var ikke andet for end at kaste sig hovedkulds ned imod ham, midt i Støjen fra Maskinen, Menneskelarmen og den høje Bølgegang. Men straks efter var man kommet til Ro paa en Bænk i Baaden, som nu fjernede sig fra Skibet og steg og sank paa de voldsomme Bølger. —

Samsø er en underlig Ø. Det meste af den ligger aabent og skovløst, med Udsigt til Havet, men paa den sydlige Del af Øen laa den Gang Gaarden Ørnslund, hvor Inspektøren boede. Nu er den nok revet ned, og den nuværende Grev Danneskjold har bygget sig et Slot i Nærheden. Det er mange Aar siden, jeg var paa Samsø, og jeg kan kun omtale, hvordan der saa ud paa den Tid, da jeg besøgte det, mellem 1850 og 1864. —

Imellem Høje laa Ørnslund i Ly, saa der var et ganske andet Klima end paa andre Dele af Øen. Gaarden var bygget i Fir-kant, ligesom de fleste danske Bøndergaarde, med Lade og Lo sammenhængende med Hovedbygningen. Der var en dejlig stor Gaardsplads med et højt Dueslag fuldt af alle Slags Duer.

Naar man holdt udenfor Hovedindgangen, kom man først ind i en lang Gang, hvor der hang Fiskeskeletter i Loftet og udstoppede Fugle paa Væggene. Desuden var der fuldt af Svale-reder, hvorfra Svalerne fløj ud og ind og med deres høje Hvin syntes at ønske En velkommen.

Fra denne lange Gang førte Døren ind til Beboelsesværelserne, hvoraf de største vendte ud imod Haven.

Og hvor dejlig var ikke denne Have! Maaske det er, fordi det er den første store Have, jeg har set, at den staar for mig i Mindets Glans, men det synes mig, at jeg aldrig har set en dejligere. Onkel August elskede Træer og Blomster og havde stor

Evne og stort Held til at faa dem til at trives. Maaske var ogsaa Jorden og Beliggenheden af Ørnslunds Have særlig gunstig for at faa alting til at vokse og udvikle sig. Midt paa den stormfulde, vilde Ø herskede der et næsten sydligt Klima. Man saa det først paa de store Morbærtræer, som voksede paa Plænen lige uden for Havedøren, og som om Sommeren stod overfulde af lange, mørkerøde, sukkersøde Bær, om hvilke Bierne summede i store Flokke. Vinrankerne, hvormed Gavlen af Huset var prydet, kunde endogsaa rigtigt varme Sommere frembringe modne Druer, Abrikosespalierne bar dejlige, røde Abrikoser, og for Resten fandtes der alle Slags Æbler og Pærer i Frugthaven.

Blomsterhaven, som strakte sig foran Havedørene, gik sagte opad paa den saakaldte Rævebakke. Gennem en lille Laage kom man ud paa Toppen af denne Bakke, hvor Onkel August havde ladet bygge et lille Hus, som kaldtes det norske Hus, med et Værelse, fuldt af gamle, mærkværdige Ting. Herfra havde man den videste Udsigt over det flade Land og saa Havet til alle Sider. I klart Vejr kunde man se nogle sorte Pletter fjernt ude i Horisonten. Det var noget af Jylland.

I Huset, som kun bestod af eet Værelse med en mystisk Lugt af Ruslæder og gammelt Pergament, fandtes blandt andet et stort Bord med en tyk Egetræsskive, som sagdes at være flere hundrede Aar gammelt. Paa Væggen hang to lange Lurer, en af Træ og en af Glas. Glasluren kunde i Særdeleshed frembringe lange, dejlige Toner, og i den blæste Onkel August om Morgenens fra Rævebakkens Top for at mane os til at staa op og begynde Dagen. I det norske Hus fandtes ogsaa en Æols-harpe. Det er den eneste Gang, jeg har set dette Instrument. Som man véd, spilles det ikke af Menneskehænder. Æolsharpen sættes i et Vindue, som staar paa Klem, og Vinden, som suser gennem de stemte Streng, frembringer underlige dæmpede, melankolske Klange. Man kom til at tænke paa Ossian og Fingals Hule og hele den taagede Romantik.

Onkel August havde plantet og anlagt det meste af Haven selv. Han kendte hvert Træ og hver Busk og levede bestandigt et inderligt Samliv med Naturen. Men han vilde gerne dele med os andre, og hvert af hans Børn og vi, som var hans Søsterbørn, havde alle et Træ, som skulde være vor private Ejendom. Han

havde ladet anbringe smaa Klodser paa Stammen, saa man let kunde komme op i Kronen, hvor en lille Bænk stod paa en tyk Gren, og hvor man kunde sidde gemt som i det dejligste Lysthus og se ud over Verden.

Det store Rhododendron-Krat, hvor Buskene stod fulde af pragtfulde Blomster, var Moders Have, og næsten alle Træer og Blomsteranlæg havde Navn efter deres forskellige Ejere.

Onkel glemte heller ikke sine Dyr, som var begravede i Haven. Hans Yndlingshest havde endogsaa et Stenmonument, og paa flere af de trofaste Hundes Grave var der plantet store Rosenbuske.

Det morede i det hele taget Onkel at bringe Menneskenes Færd i Forbindelse med Naturen. Da han fandt et Træ i Skoven, som havde to Stammer, der begyndte at slynge sig sammen, lagde han et lille Skrin i Mellemrummet, som indeholdt Frimærker og forskellige Pengestykker fra den daværende Tid, og overlod siden Træet at bevare dem i den sammenvoksede Stamme.

Aug. Kruse.

En anden Gang gjorde han noget lignende med en Dam, som blev opmudret. Da Vandet var pumpet bort, nedlagde han en Kasse med alle Slags Minder om Datiden, blandt andet en Flaske dansk Brændevin. Derpaa skylledes Vandet igen tilbage i Dammen, men Onkel morede sig i Forvejen over de forundrede Ansigter, man vilde sætte op, naar man maaske engang om mange Aar fandt, hvad han havde nedsænket under Vandet.

Skønt det var dejligt at lege i den fortryllende Have, var der dog noget, vi Børn glædede os endnu mere over, og det var Vandringerne til Badet.

Onkel gik i Forvejen, og saa kom en lang Hale af Børn, hans egne seks og min Broder og jeg. — Man gik over Vejen ind gennem en lille Skov, som hed *Frederikslund*, hvor Onkel havde

plantet mange sjældne Slags Træer, som alle trivedes udmærket. Derfra kom man ind i den gamle Skov, hvor der herskede den største Ensomhed. Raadyrene kunde sommetider komme springende lige forbi os, men ellers saa man intet levende Væsen.

Midt inde i Skoven laa en Kæmpehøj. Maaske var det paa Grund af sin Størrelse, at den havde faaet Navnet »*Angantyr's Høj*«, da der kunde rummes mange slagne Kæmper, og alle kendte Sagnet om Angantyr's tolv Sønner, som faldt paa Samsø. Nu laa den gemt under Bøgehvælvingen.

Jo længere man kom ind i Skoven, des vildere blev den, og den Sti, hvorpaa man gik, begyndte at fyldes med fint Strandsand. — Pludseligt ophørte Skoven, som én, der standser forfærdet ved et uventet Syn. Alle Trækronerne havde vendt sig imod Land. Det var Heden, som begyndte, og dybt under den bredte Havet sig uoverskueligt for ens Fødder. I haardt Vejr maatte Stormen kunne rase frygteligt heroppe. Intet Under, at Skoven satte Ryggen til.

Vi stod næsten altid et Øjeblik stille for at se paa Havet, om det skulde være roligt eller have Bølger, maaske endogsaa hvidt Skum paa Toppene. — I Ørnslunds Have havde man ingen Anelse derom. — Saa begyndte vi at løbe alt hvad vi kunde, nedad de lyngklædte Bakker imod Stranden. Fjernt paa en Odde rejste sig endnu den Gang Ruinerne efter Marsk Stigs Borg, hvor han boede som en fredløs Mand efter Mordet paa Erik Glipping. Murene rejste sig endnu i en skarp Vinkel mod Havsluften. Nu er de faldne.

Neden for Lyngbakkerne laa Badehuset, hvor Onkel klædte sig af, og saa plaskede alle Børnene som en Sværm Ællinger ud i Havet. Jeg har aldrig badet paa et dejligere Sted. Vandet var lavt langt ud i Bølgerne, som kom krystalklare og gennemsigtige ind imod Strandbredden i lange, rislende Buer. Siden blev der pludseligt dybt, men vi vidste nøje, hvor langt vi kunde gaa. Skulde man ud paa Dybet, maatte man ligge paa Onkels Ryg. Han var en udmærket Svømmer.

Vi tilbragte mange Timer ved Havet. Naar man kom op af Vandet, rullede man sig i Sandet for at blive tør, og saa maatte man jo atter ud i Bølgerne for at skylle Sandet af sig, og dette gentoges mange Gange. Var det rigtig varmt Solskin, satte man

sig paa en Sten i Vandet, ja det kunde endog hænde, at man faldt i Søvn, udstrakt behageligt med Solen lige i Ansigtet.

Saa langt man kunde se, gik Jorden i en bestandig Bølgebevægelse, som om det var forstenede Havbølger. Det var Kæmpehøje, hvoraf der vrimler paa Samsø. Det var jo Stedet, hvor man i Hedenold udførte sine Tvekampe og begravede de døde.

Man har sagt mig, at alle de betydeligste Kæmpehøje har været aabnede, saa der er ikke mere at finde af Vaaben eller Smykker. — Derimod var der endnu i min Ungdom fuldt af Lansespidsler, huggede i Sten, som man kunde finde ved Stranden. Onkel August havde flere tusinde i sin Samling af Oldsager, som han selv eller hans Børn havde taget. En af mine Kusiner, som hed Nora, havde særlig Talent til at opdage disse Lansespidsler mellem Strandens Sten. De kunde være meget smukt forarbejdede, med mange smaa Hug langs Kanterne og en Køl i Midten. Onkel havde ogsaa fundet Stenøkser og andre Vaaben og opbevarede alting i en velordnet Samling i to Stuer, som var indrettede dertil med Skabe og Skuffer. — Paa sine Spasereture bar Onkel August et bredt Bælte, hvori der var indstukket forskellige Slags Værktøj som Knive, Hammere, Tænger, der kunde komme ham til Hjælp paa Vejen. Han havde bestandigt Øjnene med sig, brækkede visne Grene af og mærkede Træer, som skulde hugges eller støttes. Desuden saa han straks, om en Sten indeholdt forkalkede Dyr, og bankede da forsigtigt omkring Stedet, hvor de sad, medens vi Børn stod i Klynge og ventede paa det Øjeblik, da Forsteningen skulde falde ud i hans Haand. Somme Tider kunde der komme mærkværdige Ting tilsyne, som f. Eks. disse champignonformede, tyndskallede Runddele, der syntes at være gennemstukket med utallige Knappenaalssting i de nydeligste Mønstre, de saakaldte Søpindsvin.

Nede i Tangen ved Havet kunde man ogsaa finde Rav. Til mit Bryllup fik jeg et Ravkors forærende af en Person paa Samsø, som selv havde fundet Ravet, hvoraf det var skaaret, ved Strandkanten.

I det hele var Samsø Modsætningernes Ø, med den yppige, blomstrende Natur ved Ørnslund, og den ensomme Skov, den vilde Hede og det fraadende Hav, som paa alle Sider omgav den. Læg hertil alle Sagn og Legender fra Oldtiden, da Samsø

var Skuepladsen for vore Kæmpers Landgange og Tvekampe, og man kan forstaa, at her var en vid Tumbleplads for ens Fantasi.

Onkel August var en ensom Mand, som med sin poetiske Sjæl just ikke fandt saa meget Indhold i de faa dannede Mennesker, han kunde møde i Øens Smaabyer. Han holdt sig ogsaa mest for sig selv og havde Naturen til sin store, fortrolige Ven. Han var desuden en jævn, gudfrygtig Sjæl, som levede lige saa meget i en anden Verden som i den synlige. En Ejendommelighed hos ham var, at han bestandig omgikkes de døde. Ikke paa nogen spiritistisk, hemmelighedsfuld Maade, men ganske naturligt, i sine stadige, trofaste Tanker. Særlig tænkte han bestandig paa sin Moder og et Par Børn, han havde mistet, og de syntes ham alle lige saa nær som de levende Mennesker omkring ham.

Han var stærkt bygget, men ikke videre høj, og haltede lidt. Hans ene Hofte var nemlig blevet haardt beskadiget ved en Ildbrand i en af Samsøs Byer. Han var redet til Stedet for at se, hvormed han kunde hjælpe, og var gaaet ind i et brændende Hus. Da han skulde ud, styrtede Taget ned over ham og begravede ham i Ruinerne. Da Ilden var slukket og Folk forlod Brandstedet, var der nogen, som saa en Haand stikke op af en Grushøj. Man undersøgte den og fandt da Onkel ligge besvimet med knust Hofte. Først troede man, at han var død, men hans kraftige Naturel sejrede, og han blev fuldkommen rask og kunde genoptage sine Legemsøvelser: lange Svømninger og Rideture.

Jeg husker endnu, da Budet kom til Moder om Ulykken. Jeg var den Gang en ganske lille Pige og saa Moder sidde grædende paa min Seng inden hun forlod os for at rejse over til Samsø for at se sin Broder, som hun den Gang troede, for sidste Gang.

En af Onkels Yndlingsfor nøjelser var den at give alting og alle Steder Navne, noget som min Fader slet ikke syntes om. Om det var Svinestien, saa kaldtes den »Svins Minde«, og en vis lille Pavillon bar Navnet »Den blaa Grotte« paa Grund af, at den var tapetseret med blaa Tapeter og for Resten dekoreret med en Mængde meget morsomme og besynderlige Modejournaler fra det første Kejserdømmes Tid i Paris.

Foran »Den blaa Grotte« vajede altid et lille Flag. Da Familien en Dag havde ondt i Maven efter at have spist for megen Melon, lod Onkel Flaget hejse paa halv Stang, hvad der noksom beviser hans Sans for Humor.

Da jeg blev voksen, var jeg med til flere Sommerfester paa Ørnslund. Der var mange unge Damer indbudne, men Øen havde ikke mange dansende Herrer at opdrive, og de faa, man ventede, imødesaas med livlig Spænding. — Saaledes fandtes der en Apoteker, hvis Person havde gjort Indtryk paa de unge Piger. Jeg hørte dem hviske hans Navn med blussende Kinder. Da jeg spurgte Onkel nærmere om denne Mand, som jeg endnu ikke havde set, sagde han: »Naa ja, — han er jo musikalsk. Han spiller Klaver.«

»Og godt?« fremkastede jeg.

»Jeg véd ikke, om han spiller saa godt, men han spiller meget hurtigt«, fik jeg til Svar.

Apotekeren kom og viste sig at være en lille skaldet Herre med et rundt Ansigt fuldt af Filipenser. Han sad meget rank ved Klaveret og spillede »meget hurtigt« med sine korte Fingre. Men Damerne var rørte. —

Der var mange store, lyse Stuer paa Ørnslund. I Havestuen havde Svalerne bygget Rede inde under Loftet, og da de aldrig blev forstyrrede i deres Færd, følte de sig som hjemme og fløj uophørligt kvidrende ud og ind.

Det Værelse, jeg dog næsten syntes bedst om, var det, hvori jeg boede, et Gavlværelse med et stort Buevindu med kulørt Glas. Det kaldtes »Jomfruburet« og havde Udsigt til den lange Skovvej lige overfor. Jeg tænkte mig altid, at en ensom Rytter vilde komme ridende op ad denne Vej, — men han kom aldrig. Rundt om Vinduet var Espalier af Ferskener og hvide Roser, og nedenunder i Haven var en lang Rabat fuld af Reseda, hvorfra der strømmede en rig Vellugt. Jeg har aldrig siden kunnet indaande Resedalugten uden at tænke paa »Jomfruburet« paa Ørnslund.

Onkel syntes vist, at det kunde passe godt at give en Sere-nade under Vinduet til Jomfruburet, og en Aften i Maaneskin stillede han sig op ved Resedarabatten og begyndte at mjave som en Kat. Imidlertid var det ikke længe, jeg fik Lov at more

mig derover, for en af hans Døtre, som nærrede stor Beundring for sin Fader, aabnede Vinduet til sit Værelse og raabte til ham i en oprørt Tone: »Skab dig ikke, gamle Mand! Gaa og læg dig!« Og saa maatte han sjokke af. Men han besad et stort Forraad af Humor og Skælmeri, som maatte eksplodere en og anden Gang, i hvilke Omgivelser som helst.

En Gang om Aaret, ved Vintertid, besøgte han os i København, og det var altid en festlig Tid, thi Onkel tog os med paa Komædie, inviterede os til at drikke Chokolade hos fine Konditorer og andre saadanne Ekstravagancer, hvortil vi slet ikke var vante. Vi Børn ansaa ham for at være umaadelig rig, hvad han var meget langt fra at være. Men han var gavmild og elskede at se glade Ansigter omkring sig. — Derfor kunde han — ligesom Moder — slet ikke lide, at Folk beklagede sig, hverken over Sygdom eller Sorg. Han kunde — ligesom min Moder — altid beherske sig, naar noget ondt ramte ham, og fordrede at andre skulde gøre det samme. Man havde ikke Lov at plage sine Omgivelser med sine private Sorger og Besværligheder, var deres Mening. Det var ens Skyldighed at holde Modet og Humøret oppe og at sprede alt det Lys og den Glæde omkring sig, som stod i ens Magt.

Man kan maaske undre sig over, at jeg har dvælet saa længe ved Mindet om en Mand, hvis Navn er saa godt som ukendt for Verden, men det er jo ikke altid de store Navne, som har gjort mest Glæde, og ikke altid de mest bekendte Mennesker, som er de bedste.

Jeg tror nu, at ligesom den bedste Poesi ikke er den, man finder i skrevne Digte, men den som findes skjult i mangen Menneskesjæl, saaledes kan man tit møde de mest fuldkomne og harmoniske Mennesker blandt dem, som lever og udvikler sig i Stilhed. — Og hvad gør det, at de ikke er kendte? Tænk paa, hvor mange Enge, fulde af Blomster, der visner usete af Menneskers Øjne og har været lige smukke for det!

Onkel August havde egentlig kun *een* Ængstelse, og det var en Gang at blive gammel og syg og maaske komme til at ligge andre til Last. Men derfor befriedes han.

Han var en Dag ude at køre med sin Datters Børn for at besøge deres afdøde Moders Grav. Han havde plukket nogle Vio-

ler, som han ved Hjemkomsten gav Kusken med Tilsigelse at bringe dem ind til hans Hustru. Han vilde blot gaa ind og vadske sine Hænder, inden han kom til Tebordet. Da man imidlertid havde ventet længe paa ham, gik hans Hustru ind i hans Værelse. Der sad han i en Stol med Haandklædet om Haanden. Han var død. —

Det er godt at have kendt et Menneske som August Kruse.

VIII

Hvert Aar rejste vi i det mindste *een* Gang til Ringsted. Min Broder Holger delte Faders næsten hellige Følelse for det gamle Hjem der. Derimod var det ikke med udelt Glæde, at Moder og jeg satte os ud i den lille, hede By midt om Sommeren. Da vi boede paa Kalkbrænderiet, havde vi det jo meget landligere end i Ringsted, og da vi flyttede til Østerbro, fandtes der omkring vor Bolig en dejlig, skyggefuld Have, og ved Siden af denne Classens store herlige Park, som nu er revet i Stykker til Byggegrunde. Om Foraaret var de store Enge dér fulde af Viol-ler, hvoraf vi kunde plukke hele Kurve fulde, og bag Parken hørte man Foraarsbølgerne i Sundet komme stormende.

Det gjorde et underligt Indtryk paa mig, at nogen fortalte mig om en Dansk, som den Gang Englænderne 1807 kom og stjal vor Flaade, havde skudt en ung engelsk Officer ved et Sammenstød i Classens Have. De havde været ganske nær ved hinanden, og den danske Mand havde set den unge Englænder rejse sig bag en Jordvold i sin røde Uniform. Han sigtede paa ham, og et Øjeblik efter var han død. — Den danske Mand kunde aldrig glemme dette; det forekom ham, som om han havde begaaet et Mord.

Og hvad er det vel andet, naar Mennesker i Krigen dræber og ødelægger andre Mennesker, som de hverken hader eller kender? Man kan kun tænke, at de Krigsførende er besatte af et vildt Vanvid, medens de udfører deres skrækkelige Gerning.

Det hændte mig ofte, naar jeg en blæsende Foraarsdag plukkede Viol-er paa Engene i Classens Have, at jeg syntes at se den engelske Officers røde Uniform mellem de nys udsprungne Træer! —

Imidlertid rejste vi som sagt ofte midt om Sommeren til Ring-

sted. Der var jo ogsaa en Have, men den var ikke stor og havde ikke Landets friske Luft. Den vendte ud til Hovmarken, som beklæder det bakkede Land, hvorover man gaar ned til Jernbanen. Oppe fra Hovmarkens Top kunde man se mange Mil bort, og det var med en smertefuld Længsel, man saa de fjerne Skove i den blaa Sommerdis.

Huset, som laa ved St. Hans Gade, vendte alle Vinduer ud imod Brostenene, og der var ikke andet at se paa end de andre Huse lige over for. Jeg husker altid Bedstemoder som en gammel Kone med mange Strimler om Kappen og et lille Shawl over Skuldrene. Hun læste sommetider lidt, og naar jeg ser Faders Portræt af hende paa Nationalgalleriet i København, hvor hun sidder med en Bog i Skødet og ser lige imod Tilskueren, synes det mig, at jeg har hende lyslevende for mig. Mærkværdigt nok syntes hun saa godt om svensk Poesi. Man læste ellers meget lidt Svensk den Gang i Danmark, og i Særdeleshed slet ikke hos jævne Folk. — Men Bedstemoder havde fattet Kærlighed til Tegnér, og det var især hans lange Digt »*Nattvardsbarnen*«, som tiltalte hende.

Jeg har aldrig set hende med noget Haandarbejde. Naar hun ikke læste, sad hun stille med Hænderne foldede i Skødet. Hun talte ogsaa kun lidt og med en dirrende, venlig Stemme. Man forstod, at hun havde et langt, anstrengende Arbejdsliv bag sig. — Hun opholdt sig gerne og længe i Haven, hvor hun sysselsatte sig med at luge Bedene.

Fader var nok hendes Yndling, og alt hvad han sagde og bestemte, ansaa hun for rigtigt og godt. Af de fire Døtre var Mette den ældste. Hun var meget talende og meget aktiv. Saa længe hun kunde arbejde, blev hun ogsaa anvendt ved officielle Lejligheder som Bazarer, Velgørenhedsselskaber og andet. — Hun boede ikke hjemme, men hos Bedstemoders Broder, Købmand Jensen, hvis Hus hun forestod, da han var Enkemand med tre Børn.

Hans Have vendte, som alle Haver i denne Bykant, ud imod Hovmarken, og man kunde ugenert gaa barhovedet fra den ene Have til den anden.

Mette kom hver Dag i Besøg hjem, altid talende og altid strikkende flittigt paa en Strømpe. Hun var et opvakt, begavet

Menneske, som havde læst grumme meget og havde sine personlige Meninger om alting.

Den anden Datter Hanne forestod Skænkestuen, hvor Bønderne kom ind for at drikke Øl eller faa en Snaps, opgøre Køb osv. — I denne store Stue, som laa i den anden Side af Huset, var der altid en stærk Atmosfære af Øl og Brændevin. Derimod tillodes det ikke at ryge derinde.

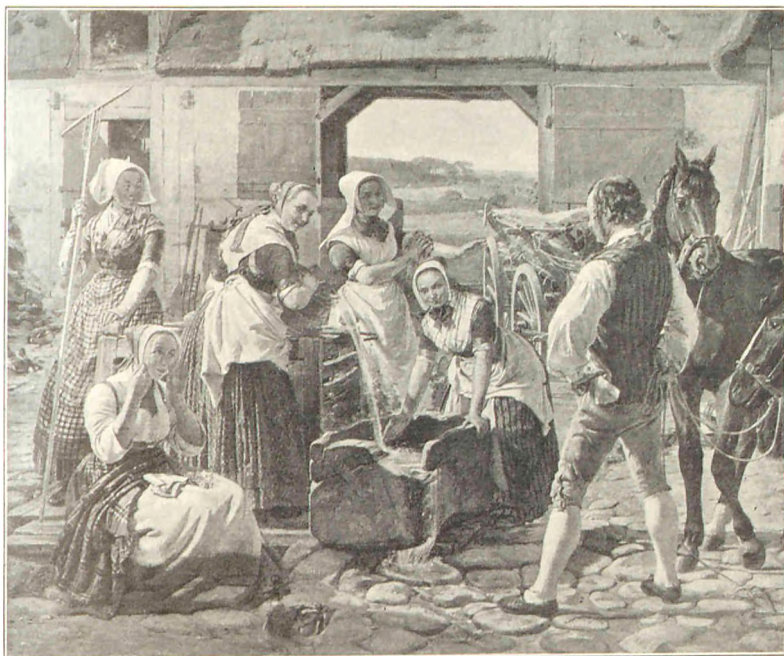
Hanne havde megen Evne til at tale med Bønderne og sætte sig ind i deres Interesser. Jeg ser hende altid staaende med Armene over Kors, Haaret skilt paa den ene Side med en lille hvid Kappe over, og et Par venlige, skælmske Øjne. Hun talte stærkt Ringsted-Dialekt, en underlig kort, ligesom afklippet Fremstøden af Ordene.

Vi Børn var hendes store Kærlighed, og i Særdeleshed elskede hun Broder Holger vildt. Naar han som lille kom ind i Skænkestuen, satte hun sig paa Hug og omfavnede og masede ham lidenskabeligt, medens hun overøste ham med Kælenavne. Hun viste sig næsten aldrig i de andre Stuer, men tilbragte sit Liv med at passe Forretningen. Ofte led hun af voldsom Hovedpine og var da som forvandlet, stille, utilgængelig og med en jamrende Stemme. Hun havde det nok ondt. Man maa huske paa, hvordan man paa den Tid aldrig tænkte paa noget, som kunde holde Legemet frisk og bøjeligt, hverken Spadsereure eller Bade eller Gymnastik. Det var altid det samme: at vaagne og gaa i Seng mellem fire Vægge, og med den usunde Luft af blandede Øl- og Brændvindunster.

I Skænkestuen stod ogsaa det store Bord, hvorved Karlene, der arbejdede i Landbruget, spiste, naar de var hjemme. Der var aldrig Dug paa, og i en Hylde over Bordet havde enhver af dem sin private Ske. Naar de havde spist, slikkede de Skeen ren og stak den op i Hyliden, noget, som aldeles ikke behagede mig.

De fik for Resten meget god og rigelig Mad. En af Retterne havde det frastødende Navn »Skidne Æg«; den bestod af haardkogte Æg i en stærk Sauce med megen Sennop, som gav Ægene et tilsølet Udseende.

Broder Holger spiste sommetider sammen med Karlene. Her var jo hans elskede Ole Greisen, med hvem han helst tilbragte Dagen, baade hjemme og ude paa Marken.

J. Roed: Piger der hæger sig ved Brønden.

Den tredie af Faders Søstre, Tante Line, var den, som forestod Husholdningen for Familien. Der var ingen Pige, men Tante Line lavede Maden i et lille pænt Køkken. Husholdningen optog hende helt og holdent, og Fader syntes ikke, at nogen Mad i Verden smagte saa godt som den, hun tillavede. »Aa! Lines tynde Pandekager!« kunde han udbryde ganske rørt. Tante Line havde desuden megen Kærlighed til Dyr og Planter. Hun havde taget sig af en lille syg Kylling, som blev hendes taknemlige Ven hele dens Liv og endnu som en stor Høne kom flyvende og sad paa hendes Skulder. Den lærte sine Børn at elske og beundre hende, og hun blev Hønsegaardens Ven fra den ene Generation til den anden. Desuden havde hun et ganske særegent Haandelag med Planter. Hvis hun blot stak en Stilk i Jorden, saa groede den, og hendes Potteplanter havde altid mange dejlige Blomster.

I Modsætning til Tante Mette var hun meget tavs, men af hendes Ytringer forstod man, at hun besad en hel Del Humor og saa ganske kritisk paa Mennesker og Ting. Ligesom Søstrene

elskede og beundrede hun Fader, men hendes største Kærlighed var dog hendes yngste Søster Signe, for hvem hun nærrede de ømmeste Følelser og havde utrættelig Omsorg. Signe var for Resten den Person, som var den mest elskede af os alle. Hun var en hel Del yngre end de andre Søsken og meget svag af Helbred. Jeg véd ikke, om det var Sygdom eller noget Fald, som havde været Anledningen til, at hun var blevet meget skæv og kun gik med Anstrengelse. Desuden led hun, som alle Faders Søstre, af periodisk voldsom Hovedpine. Hun beskæftigede sig derfor meget lidt, aldrig med noget tungere Arbejde, og jeg har aldrig set hende læse. Hun havde blot *ét* Haandarbejde, en Slags fine Kniplinger, som hun strikkede i alenvis, altid i samme Mønster.

Hun var ikke smuk, men havde et usædvanligt sjælfult Udtryk i sine alvorlige blaa Øjne, og skønt hun talte lidt, følte man dog, at hun deltog i alt, hvad der foregik omkring hende, og kunde more sig hjerteligt over Spøg. Det morede Fader at drille hende og faa hende rød i Ansigtet. Hun lo da sagte, ligesom indvendigt, til hun fik Taarer i Øjnene. I al Stilhed var hun den gode Aand, som beherskede hele Familien, udjævnede Tvister mellem de livligere Søstre, og som blot ved sin Nærværelse bragte Fred. De saa alle op til hende som til et højere Væsen. Fader beundrede hende grumme meget. I sit Atelier havde han en Afstøbning af en af hendes Hænder, en fin, sjælfuld Haand, som han ofte betragtede.

Han fandt altid, at *Haanden* var saa særlig karakteristisk, og havde foruden Tante Signes lille Haand en Afstøbning af Thorvaldsens Haand, som var usædvanlig skøn og harmonisk, og saa en dejlig Venushaand, som havde tilhørt en eller anden Model.

Naar Tante Signe sad og strikkede i et Hjørne af Stuen, befandt man sig vel, og var hun der ikke, savnede man hende straks. Hun var et levende Bevis paa den gamle Sandhed, at »det beror ikke paa, hvad et Menneske *siger*, eller hvad et Menneske *gør*, men det beror til syvende og sidst paa, hvad et Menneske *er*.« Constantin Hansen har malet et yndigt lille Billede, som forestiller Fader, der er kommet fra Jagten og endnu med Kasketten paa Hovedet sidder i en Stol og holder en død Fugl i de udspændte Vinger, som han foreviser for en lille Pige, der

staar foran ham. Denne lille Pige er Tante Signe. Jeg synes, det er med et Udtryk af Alvor og Deltagelse, hun staar og ser op til den skudte Fugl.

Det er underligt at tænke sig et helt Liv levet i en saadan lille By som Ringsted, og endnu underligere at forestille sig et Menneske med en rig og varm Sjæl tilbringe hele Livet i de samme Stuer, med samme ensformige Arbejde, naar ikke Sygdom og Smerter hindrer det. Og hvor er det dog ikke mange Menneskers Lod. Men at man dog ogsaa i denne tilsyneladende indholdsløse Tilværelse kan være Anledning til mange Menneskers Glæde og Lykke, har jeg det mest talende Bevis paa i Tante Signes Liv.

Da hun døde af Smitkopperne, blev der en Tomhed i Ringsted-Hjemmet, som aldrig siden blev udfyldt. Det var, som om Poesien og Lyset var forsvundet.

Tante Signe havde et lille Glasskab, hvori hun opbevarede Ting, hun satte Pris paa. Det var Smaaforæringer fra Fader, slebne Glas, smaa Kurve, en og anden lille Bog osv. — Da jeg var lille, var det min store Fornøjelse at faa Lov til at aabne denne Helligdom og se paa de Skatte, den indeholdt. Men da jeg blev større, kunde jeg dog ikke bestandigt opmuntre mig dermed, og sandt at sige forekom Livet i Ringsted mig meget tørt. Om Sommeren længtes jeg vildt efter Naturen, den store Natur uden menneskelige Boliger, med Havet, Skovene, de store Vidder. Her i Ringsted sad man paa en hed Gade med Huse lige over for. Skulde man ned i Haven, maatte man over Gaar-

Constantin Hansen : Hjem fra Jagten.

den, gennem Stalden, og det var dog blot en lille begrænset Byhave, man kom ned i. Og saa var der jo intet Klaver! Et Hjem uden Klaver har altid forekommet mig som noget døvstumt. Det væsentlige ved Tilværelsen mangler. Man har ikke Midlet, hvormed man kan flygte bort fra alt tungt og trangt og redde sig ind i en bedre og lykkeligere Verden. —

Broder Holger befandt sig derimod udmærket i Ringsted. Han viste sig kun sjældent, men levede med Ole Greisen i Markarbejdet.

Bedstemoders Mark laa ret langt fra Ringsted, nær ved den lille Skov Kærehave. Ole Greisen og Karlene kørte derud for at passe Marken, og Holger var med dem, fra han var ganske lille. Enten det nu gjaldt at sætte Hø i Stakke og at køre det ind, eller at meje Sæden, som jo den Gang skete med Leer, og siden at bringe den i Lade, saa var han altid med, og vi saa kun lidt til ham i Familien. Han satte en Stolthed i at spise samme Mad som Høstfolket: store Rundtenommer af Rugbrød med Fedt eller Sødmælksost og hjemmebrygget Øl dertil.

Man véd, hvordan smaa Drengene altid ser deres kommende Ideal i en stor, grov Karl, som taler med Bas, og ikke kan tænke sig noget bedre end at blive betragtede som om de var et Par Aar ældre end de i Virkeligheden er. Det varer jo ikke saa længe, før de helst vil lyve sig yngre.

»Kærehave«, som laa lige ved Bedstemoders Mark, var en kedelig lille Skov, uden større og smukkere Træer, med et besynderligt, utilgængeligt Krat. Ingen Steder kunde man sidde ned paa Jorden, som om Foraaret vrimlede af Anemoner. I Midten af denne saakaldte Skov laa en Pavillon, hvor der af og til afholdtes Festligheder. Blandt andet var der Bal efter Fugleskydningen. Ved denne Lejlighed blev der skudt til Maals efter en Træfugl, som var placeret paa en høj Stang. Den, som var saa lykkelig at skyde den ned, blev belønnet med en Præmie bestaaende af et Drikkebæger eller noget lignende. Jeg har aldrig været med til disse Baller, men som halvvoxsen Pige har jeg med en vis beklemmende Ærbødighed set ind igennem Vinduerne paa den store Dansesal, hvor Standspersonerne var forsamlede, somme i Uniform — ja endogsaa med Ordener —, og hvor Ringsteds unge Damer ventede i deres bedste Flors-

dragter. Der herskede gerne en dyb Tavshed, inden Militær-musikken brød ud i Trompetstød og Ballet begyndte.

Jeg havde altid en brændende Længsel efter Skoven, den rigtige Skov, som laa saa langt borte fra Ringsted. Den hvide, støvede Landevej strakte sig i en lige Linie saa langt ens Øjne kunde se. — En Dag rendte jeg og Broder Holger bort ad denne Vej, som lokkede saa underligt imod det fjerne. Det var Foraar med blaa Himmel og drivende Skyer. Vi traf da paa Vejen en lille Lund, som laa paa en Mark. Den bestod af meget smukke og slanke unge Popler og Egetræer, ved hvis Fod Græsset stod fuldt af Foraarsblomster. Der var mange Fugle, som sang med denne særlig lykkelige Akcent, som de kun lader høre i den første Foraarstid, og over Markerne kom nu og da friske Vindstød flagrende som Hilsen fra det fjerne — maaske fra Havet. Vi var ivrigt beskæftigede med at samle Blomster — som Barn skal man jo rive alting af! — og talte ikke sammen. Men pludseligt sagde en af os: »Saadan saa der bestemt ud i Paradiset«, og den anden svarede: »Det var just hvad jeg tænkte paa.«

Ellers var en af de sædvanligste Spadsereture en Vandring til Kirkegaarden, hvorhen jeg ledsagede de voksne. Holger var aldrig med. — Ringsted Kirkegaard ligger lige ved Landevejen, hvorfra den er skilt gennem en lang, hvid Mur. Lige ved Hjørnet af Muren er det Roed'ske Gravsted, en ret stor Plads, hvor Tid efter anden hele min Familie er kommet til at hvile. Hele Stedet er overgroet med Vedbend, som dækker alle Gravhøjene, gaar op ad Muren, og endogsaa er klatret op i de to Træer, som findes derinde. Desuden fandtes der i min Barndom et Par store Rosenbuske med hvide Roser, som duftede stærkt. Maaske er det Minderne om dette, som gør, at jeg altid bliver sørgelig tilmode, naar jeg ser og lugter til hvide Roser.

»Tout ce qui finit est court«.

Vi bragte altid mange Blomster ud til Kirkegaarden og havde en Slags Fornøjelse af at se, hvor omhyggeligt alle Grave derude var passede. Men i alt Fald jeg havde en beklemmende Følelse ved, at dette skulde være Sommerglæde.

Men i det mindste *én* Gang, medens vi var i Ringsted, blev der foretaget en Udflugt til Haraldstedskov, og det udgjorde Glanspunktet i Sommerferien. Da vi var ret mange, og alle

skulde med, blev der sædvanligvis anvendt en Høstvogn, hvori der sattes Hø paa tværs som Bænke med tykke Plaider over. Ole Greisen var naturligvis Kusk, med lille Holger ved Siden, og Fader, Moder, alle Tanterne og jeg selv tog Plads i Vognen, hvor der desuden var opstabet Kurve med Mad og Drikke. Bedstemoder var aldrig med. — Saa rullede vi ud over Ringstedes ujævne Brolægning, indtil vi kom til Landevejen, hvor det gik raskere. Vejret spillede en stor Rolle, og da man jo i Danmark aldrig kan være sikker paa Vejret i to Timer, saa man bestandigt forskende op til Skyerne og gættede paa Solskin eller Regnvejr.

Det var underligt højtideligt endelig at komme til Haraldsted Skov, som løftede sig paa sine Skrænter over den stille, melankolske Sø. Det var jo herude ved Kilden, at Kong Magnus havde myrdet Knud Lavard, om hvilket Henrik Rung har skrevet den dejlige Ballade til Hauchs lige saa dejlige Ord:

»Herr Magnus han spænder sit Glavind ved Lænd:
»Ham hilse Danmarks Piger, mig følge Danmarks Mænd«.

Herr Magnus han rider med Kæmper ved sin Side:
»Nu vil vi bede Hjorten og see, hvor den mon lide«.

Og saa den sidste vemodige Strofe:

O, Danmark! paa Rænker Du aldrig dig forstod.
Det har Du tidt betalt med dit favreste Blod.

Det forekom mig, som om denne tragiske Hændelse en Gang for alle havde sat sit Præg paa Haraldsted Skov. Det var en patetisk, alvorlig Skov, hvor man ikke havde Lyst til at le eller lege. Det susede saa underligt tankefuldt i de høje Bøgekroner, og Søen laa saa hemmelighedsfuld stille. Medens jeg gik alene omkring paa Skrænterne, syntes jeg, at jeg var kommet Aarhundreder tilbage i Tiden. Men saa kaldte Tante Line. Hun havde været inde hos Skovfogden og faaet Kaffen eller Chokoladen kogt, havde faaet Bordet dækket i det frie og trakterede os nu med alle de gode Ting, hun havde bragt med. — Da var man jo i et eneste Spring borte fra alle historiske Begivenheder og midt inde i de hjemmebagte Kager. — Men det var med et

Suk af Længsel, man saa Skoven forsvinde, naar man atter sad paa Vognen og rullede ind imod Ringsted.

Lidt efter lidt opløstes det gamle Ringstedhjem. Først døde Signe, derefter Ole Greisen og Bedstemoder. Gaarden blev da solgt, og de tre gamle Tanter flyttede ind i en lille Lejlighed ved Hovmarken. Til sidst var kun Tante Line tilbage, som døde 90 Aar gammel.

I Stedet for det enetages Hus i St. Hansgade blev der bygget en større Kaserne. Haven blev ødelagt, og da jeg sidst var i Ringsted, saa jeg blot Levningerne af det store Pæretræ (som Roed har malet) stikke op paa Gaarden med et Par sørgelige sorte Grene, som en falde n Kriger paa Valpladsen. Der var ikke Spor af det gamle tilbage. Egentlig burde det være det naturligste, at Omgivelserne forsvinder samtidig med Menneskene, som har besjælet dem. Det er i Grunden mere besynderligt, at døde Ting kan holde sig saa meget længere end deres Ejere. Jeg har i mit Eje et Par Servietter, store som smaa Duge, mærkede med Aarstallet 1780. Desuden kom der paa min Del et Overparti af en Kommode af sort, poleret Egetræ med Messingbeslag, som af Kendere menes at skrive sig fra det 16. Aarhundrede. Bedstemoders Konfirmationskjole er ogsaa blevet i Familien. Den er syet med »Adrienne« af karmoisinrødt Silketøj, foret med meget groft Bomuldstøj, næsten som Sækkelærred, og med umaadeligt lange Sting. Derimod findes endnu Broderier paa Pudevaar af stor Finhed og med meget smukke Mønstre.

Tanterne havde endnu Lapper af gamle Silkekjoler fra Bedstemoders og Oldemoders Ungdom. Det var Silketøj, tykt og stift som Læder, sommetider overordentlig smukt baade af Farve og Tegning. Jeg husker et Stykke, hvorpaa der var vævet forskellige Frugter, Vindruer, Ferskener osv., som mindede En om et hollandsk »Stilleben«. Saadan en Kjole kunde jo vare en Levetid, og den, som bar den, havde kun én Festdragt. Nu var dog kun et Par Lapper tilbage. Kjolerne havde Bedstemoder byttet for Bomuldstøj hos omrejsende Jøder, som jo nok vidste, hvad de gjorde. Det skete paa den Tid, da man overmalede gamle Vægmalier og satte grimme Papirstapeter op. Noget tidligere

havde man »forskønnet« vore gamle Kirker med at overkalke deres Indre, men Menneskene har jo altid forstaaet at paaskønne det gode, de har haft! —

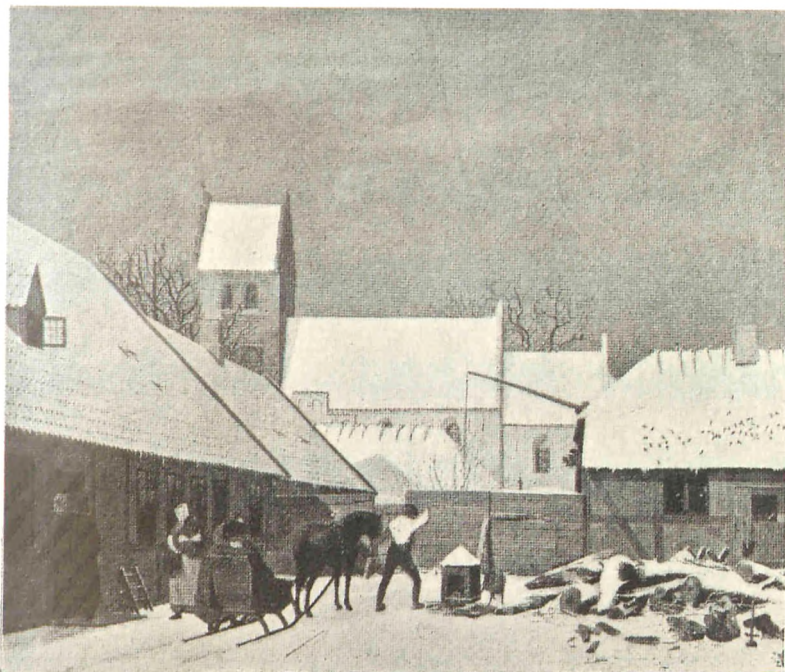
Jeg synes, at man selv egentlig kun tænker tilbage paa de svundne Dage med Samvittighedsnag. — Hvor tankeløst modtager man ikke i sin sydende Ungdom alt det gode og modne, som rækkes En med kærlighedsfulde Hænder! —

Naar jeg var i Ringsted, gik jeg egentlig altid og ventede paa den lykkelige Dag, da jeg kunde faa Lov til at køre til Vigersted. Vigersted laa en god Milsvej fra Ringsted, og den Gang var Pastor Dorph Præst derude. Han boede der i Præstegaarden med sin anden Hustru og deres Datter Christine, som var min bedste Veninde. Hun giftede sig siden med sin Fætter Maleren Anton Dorph.

Kirken og Præstegaarden laa dybt nede bag et Par smaa Høje, paa alle Sider omringet af store Kornmarker. Vejen, som førte derhen, gik i uendelige Slingringer forbi alle disse Marker, og naar man saa Kirken ganske nær, maatte man atter gøre en lang Omvej, inden man naaede den. Jeg syntes, det var som at køre i en snedig Labyrinth, inden man endelig og endelig kom frem til Slottet, hvor den fortryllede Prinsesse sad gemt. Prinsessen var jo min højtelskede Veninde, og den gamle Præstegaard var Trylleslottet.

I Virkeligheden var den langt fra at være et Slot, men en gammel, ganske forfalden Gaard, bygget som andre sjællandske Bondegaarde i en Firkant, sammenhængende med Lo og Lade og med en lav Indkørselsport. Brolægningen paa Gaarden var meget ujævn og knudret, bevokset med Græs mellem Stenene. Men der paa Trappen stod Præsten og hans Frue og min kære Christine og ønskede En velkommen.

Pastor Dorph var allerede den Gang en ret gammel Mand. Han var lille af Vækst, med graat Haar, høj Pande og fine smaa Træk. Hans Øjne var smaa og rødkantede og havde det aller elskværdigste Udtryk, fulde baade af Godhed og Skæmt. Hans Hustru var derimod en høj, bred Kvinde med grove Træk, tyk Næse og Mund og store Hænder. Men ogsaa hendes Udtryk

Jørgen Roed: Vinterdag i Præstegaarden.

talte om idel Godhed, og jeg tror aldrig at have hørt saa mild en Stemme som hendes. Hun talte næsten altid meget sagte. — Christine var let og livlig som en lille Fugl og lignede sin Fader mest. Den mest fremstaaende Egenskab i hendes Ungdom var den, at hun var entusiastisk, ubeskrivelig entusiastisk, enten det gjaldt Mennesker, Naturen, Musik eller Bøger. Hun havde, som de fleste entusiastiske Mennesker, ikke Ordet fuldt i sin Magt. Men naar hun vilde beskrive noget, som begejstrede hende, krøb hun sammen og satte Fingerspidserne i Munden. Ofte kunde hun da kun sige »Aah — aah!« men hendes søde Øjne funkledede og straaledede af Henrykkelse.

Hun og jeg laa i samme Værelse, et lille Kammer, som vendte ud til Kirkegaarden, ja endogsaa laa dybere end denne, saa at vi havde Kors og Gravstene direkte udenfor vort eneste lille Vindu. — Det forekom mig i Begyndelsen lidt uhyggeligt, men Christine forsikrede mig, at det just gav hende en saadan Følelse af Hjemlighed og Tryghed, og jeg vænnede mig snart dertil.

For Resten havde Præstegaarden mange morsomme gamle Værelser. Den store, meget lave Spisestue vendte ud imod Gaarden. Jeg husker blot, at der stod et langt, gæstfrit Bord i denne Stue, hvor jeg har spist mangt et landligt Maaltid. Den firkantede, lidt mørke Dagligstue vendte ogsaa imod Gaarden. Der stod Klaveret, og der opholdt vi os kun, naar vi udførte Musik. Om Sommeren, som var den Aarstid, hvor jeg altid besøgte Vigersted, sad Familien mest i Havestuen, som var et Hjørneværelse, der førte ned til Haven ad en stejl Trappe.

Til højre for denne Trappe var en høj Mur af uhugne Sten, over hvilken Kirkegaarden befandt sig. Haven, som gik ned ad en Skraaning, var ikke videre vel holdt. Den udmærkede sig hverken ved Blomster eller smukke Anlæg. Derimod var der en Mængde gode Frugttræer og i Særdeleshed en Rigdom af udmærkede Bærbuske. Christine og jeg opholdt os timevis mellem Stikkelsbærbuskene, hvor vi afvekslende smagte paa alle forskellige Slags.

I Begyndelsen samtalede vi livligt, men efterhaanden døde Samtalen ud. Vi blev mere og mere passioneret sysselsatte med at plukke og sluge alle de dejlige Bær, som hang i store Klynger paa Bagsiden af Grenene. —

Vi foretog os slet ingenting, men drev om i Naturen, saa lang Dagen var, og talte sammen om hvad vi havde læst om Vinteren, og for Resten om alle mulige Ting mellem Himmel og Jord. I den Periode læste jeg mest fransk Litteratur. Jeg havde læst alle Victor Hugos Dramaer i Træk og fandt dem meget blodfulde og dramatiske. Vi sværmede begge to til en vis Grad for Octave Feuillet, som den Gang under det andet Kejserdømme var meget paa Mode. Der var saa styrtende megen Kærlighed i alle hans Romaner, og saa handlede de kun om Grevinder og Komtesser, som havde fuldt op af elegante Toiletter, Køretøjer og Slotte. Der var noget saa behageligt flot over det hele! — Den, som dog ved Stilens Koncentration og Mejsling maaske mest fængslede og bestak mig, var Merimée. Jeg beundrede baade »Colomba« og »Carmen« som Mesterværker, og endnu i Dag maa jeg indrømme, at han har Ordet og Stilen forunderligt i sin Magt. Det iskolde i hans Opfattelse af alt menneskeligt mærkede jeg den Gang ikke. Jeg læste samtidigt *Auerbach*, hvis

»Barfüssele« jeg havde faaet til min Konfirmation, og rørtes baade over den og over hans *Dorfgeschichten*.

Med Aarene er jeg kommet til den Overbevisning, at dannede Mennesker aldrig kan beskrive Bønder rigtigt. Vi kan ikke sætte os ind i deres Tankegang, og Forfatterne gør dem enten for fine og poetiske eller for grove og følelsesløse.

Ingen Bønder tænker vistnok saa sammensat og poetisk, som f. Eks. Auerbach eller Bjørnson lader dem tænke; heller ikke saa raat og materielt, som Strindberg skildrer dem. Bjørnson sagde en Gang, at den eneste, som havde kendt, forstaaet og fremstillet dem rigtigt, var George Sand. Efter min Mening gælder dette kun én af hendes Bøger, »François le Champis«, som er enestaaende i enkel og sand Naivitet. Og saa er der jo en anden Digter, som jeg langt senere lærte at kende, nemlig *Turgenjew*, som med forunderlig Klarhed og rørende Deltagelse har skildret den russiske Bonde. Dog har han aldrig skrevet en hel Bonde-roman, men kun ladet en og anden Skikkelse af Folket optræde i sine Noveller, især i »*En Jægers Dagbog*«.

Men naar man er seksten Aar, er man jo ikke saa kritisk. Man har en voldsom Læseappetit, ligesom man i det hele har en god Appetit, hvis man er rask og sund. Hvad der desuden udmærker denne første Ungdom, er, eller *var* i det mindste, en uimodstaelig Lyst til at le — af alting og allermost af ingenting.

Christine Dorph og jeg led af formelige Paroxysmer af Latter, saa vi ofte slet ikke kunde beherske os, men maatte flygte for ikke at gøre os altfor latterlige. Det kunde være en lille Bemærkning, et Ansigtstudtryk, en Bevægelse, som opvakte vor Munterhed. Jeg tilstaar, at jeg nok selv ofte var den første Anledning til disse Udbrud, ved en Ytring eller et Ordspil. Men min Veninde overgik mig maaske i Eksplosionerne. Hun kunde le saa frisk og saa længe, at man følte sig som overskyttet af Latter.

I Vigersted Præstegaard var der sommetider i Besøg en gammel Dame, som i sin Ungdom havde været Fru Dorphs Lærerinde. Det var en gammel stiv Dame med Paryk og indfalden Mund. Hun holdt meget paa Konveniensen og ansaa mig nok for et »enfant terrible«. — Fru Dorph viste denne gamle Dame al mulig Elskværdighed og Ærbødighed, men jeg kan ikke nægte,

at hun irriterede mig ved sin uforanderlige Korrekthed, forbundet (som den altid er) med temmelig stor Indskrænkethed.

Jeg fik en ondskabsfuld Lyst til at prøve, hvor meget jeg kunde bilde hende ind, og en Dag fortalte jeg hende, at Christine og jeg havde mødt en Landmaaler, som laa i Grøften og maalte Landet, idet han krøb sammen og strakte sig ud ligesom de smaa grønne Orme, som man kalder Landmaalere.

Den gamle Frøken saa paa mig med et prøvende, mistænkeligt Blik fra sine smaa lyse Øjne, men da jeg forblev ganske rolig, udbrød hun i Forundring over den anstrengende Beskæftigelse, den stakkels Mand maatte have.

Christine var flygtet fra Stuen, da hun ikke stolede paa sin egen Beherskelsesevne, og jeg opsøgte hende hurtigt for at nyde min Triumf i hendes Selskab. — —

Skovene laa ikke saa nær ved Vigersted, og man maatte gaa ret langt for at komme til en virkelig stor Skov. Men vi vandrede ofte langt bort, forsynede med Frokost, som vi havde med os i en Kurv. Vi fik selv Lov at gaa ind i Mælkekammeret og fylde en Flaske med Mælk, og jeg synes endnu at kunne føle den ejendommelige kølige Luft i det halvmørke Mælkekammer og den sød-syrlige Duft af al den gode Mælk, som stod i store Lerfade paa alle Hylder. —

Efter den solrige Vandring over Marker og Bakker naaede vi da en større eller mindre Gruppe Bøgetræer, under hvis svale Skygge vi kastede os i Græsset, spiste vor Frokost, samtalede, halvsov eller læste i en eller anden Bog, vi havde taget med, indtil det var Tid at begive sig paa Hjemvejen for at være hjemme til Middagen.

En Morgen vaagnede vi meget tidligt, Solen var endnu ikke staaet op, og vi bestemte os til at foretage en lang Vandring i den kølige Morgenstund. Som sagt saa gjort. Vi havde ikke en Gang taget Hatte paa, men gik over de dugvaade Enge, forbi den lille muntre Bæk og de kornbugnende Marker, hvorover Lærkerne sang. Først gik vi langsomt, henrykte over at se Naturen i dens skønneste Time, men saa begyndte vi at løbe. Vi havde faaet Lyst til at naa *Svenstrups* Skove, som laa ret langt borte. Men de saa saa dejlige og lokkende ud i den blaa Morgendis, at vi ikke kunde modstaa det. Imidlertid var der læn-

gere derhen, end det saa ud til, — ligesom det næsten altid viser sig at være, naar man vil naa et vinkende Maal, — og vi var ret trætte, da vi endelig havde naaet Skoven. Det var kort efter, at den var udsprungen, og den stod endnu i sin første, fortryllende Herlighed. Man steg over Sletter, krøb ind under lange, nedhængende Grene og trængte bestandigt dybere ind i dette Hav af Løv, som man kun møder i en nyligt udsprungen Bøgeskov. Og saa denne Stilhed! Det var ikke Dyrehaven og Charlottenlund, hvor man overalt ser Mennesker og støder paa menneskelige Boliger. Det var Naturen i sin uberørte, hellige Ensomhed.

Jeg har endnu den stærkeste Følelse af denne Vandring i Skoven og forstaar den Smerte, jeg følte og altid føler, naar man skal gaa *tilbage* til sine indeklemte Boliger. Man vilde helst kunne blive der altid og blive til et med de susende Træer ligesom Dryaderne.

Imidlertid kunde vi kun blive der meget kort. Vi saa med Forskrækelse Solen stige temmelig højt paa Himlen, og vi havde langt hjem. Hvad vilde de tænke om os derhjemme, naar de fandt vort Værelse tomt!

Saa begyndte vi atter at løbe, og nu var det ikke saa let som i den tidlige Morgentime. Dagen begyndte at blive hed, og paa den lange Landevej var der ikke Spor af Skygge.

Da vi kom hjem, var vi saa røde af Solen, saa gennemsvedte og gennemtrætte, at vi lovede os selv, at det skulde vare længe, inden vi atter foretog en saadan Vandring.

Siden stod vi aldrig mere saa tidligt op.

En Dag kom der Besøg til Vigersted. Det var hverken mere eller mindre end gamle Rosenkilde, som var Ven med Pastor Dorph. Da han kom, var Dorph bortrejst i Embedsforretninger og kom først hjem Dagen efter, da vi sad og spiste Frokost. Vi

Christine Dorph.

havde meget store Kaffekopper, og da Dorph kom i Døren, dukkede Rosenkilde hele Ansigtet ned i sin Kop og blev ved at drikke af den, idet han holdt den op med Bunden i Vejret, medens Dorph stod og undrede sig over, hvem det vel kunde være, som sad ved Bordet og aldrig blev færdig med Kaffen. Da Rosenkilde endelig løftede Ansigtet og gav sig tilkende, blev Glæden og Munterheden jo stor. —

Som jeg tidligere har nævnt, elskede Rosenkilde Musik, og Christine og jeg maatte ofte spille firhændigt for ham. Naar vi spillede Mozarts Symfonier, som han især gerne hørte, spurgte han, inden vi begyndte: »Er der en Menuet i den Symfoni?« Og hvis det var Tilfældet, blev han meget tilfreds, gik frem og tilbage og gned Hænderne, medens han lo saa smaat. Han som alle musikalske Mennesker havde sin Glæde af Danserytmer. — Hvor mange Danse har ikke baade Mozart og Bach og Haydn skrevet? Og har ikke Beethoven, Schubert og Brahms komponeret dejlige Valse? Man vil maaske mindes, hvordan det desuden var Schuberts største Fornøjelse at spille til Dans.

Grunden til denne Forkærlighed tror jeg ligger deri, at en Dansemelodi har en streng Rytme, som længe vedbliver at være den samme og gør samme Indtryk som Bølgeslag.

Medens Rosenkilde opholdt sig i Vigersted og vi dagligt var sammen, fik han den Idé, at jeg var skabt for Teatret. Min Morfader Kruse havde været en udmærket Skuespiller, og Rosenkilde troede, at jeg maaske havde arvet hans Talent. Imidlertid tog han ganske fejl i denne Formodning; jeg har haft ret svært ved at lære udenad og kunde umuligt sætte mig ind i og gengive, hvad *en anden* har tænkt. Jeg har aldrig kunnet tænke andet end mine egne Tanker og udføre de Indfald, jeg selv har haft. — Skal man gengive en Karakter, maa man jo helt og holdent slippe sig selv. Dette har jeg kun kunnet gøre for nogle faa Øjeblikke, og de Gange, jeg har forsøgt at spille Komædie, er det mislykkedes fuldstændigt. Dog kan man jo tænke sig, at en Udtalelse fra en saadan Autoritet som Rosenkilde kunde sætte En Fluor i Hovedet, og efter min Hjemkomst til København begyndte jeg at lære mig en Rolle. Jeg valgte da »Danserinden« i »*Kvækeren og Danserinden*«, i hvilket Stykke jeg havde set Michael Wiehe spille saa udmærket, og hvor Frøken Lar-

cher havde været meget yndig og sympatisk som »Danserinden«. Jeg øvede mig i at gaa baglæns med nedslagne Øjne og sige meget fornemt, som jeg havde hørt Frøken Larcher gøre det: »Jeg hader — jeg afskyr — jeg foragter Dem!« —

Heldigvis opgav jeg snart alle Forsøg paa at indstudere Roller.

Pastor Dorph var den mildeste af Fædre. Han blev aldrig utaalmodig og skændte aldrig. Medens hans Hustru, der ogsaa var Godheden selv, dog holdt paa en vis Orden og kunde blive vred ved visse Lejligheder, vilde han aldrig vide af noget, som kunde forstyrre hans Ligevægt.

Christine fortalte mig, hvordan hun en Gang havde tabt en fin ny Parasol og kom angerfuld og urolig og omtalte det for sine Forældre. Hendes Fader havde da sagt i en opmuntrende Tone: »Det skal du rigtigt have Tak for! Det var udmærket gjort af dig at tabe den dumme Parasol«, og dermed lo han muntert. Derfor herskede der ogsaa bestandig Fred i Huset. Der var ikke mindste Plads for Splid eller Trætte, ja ikke for noget af det ubehagelige, som man kalder »Les petites misères humaines«.

Pastor Dorph holdt ikke paa, at man skulde gaa i Kirke, heller ikke naar han selv prækede. Derfor var jeg — underligt nok — aldrig inde i Vigersted Kirke og har aldrig hørt Dorph tale fra Prækestolen.

Han lod Christine og mig have vor fuldkomne Frihed, og vi tilbragte Søndagen, ligesom Hverdagene, i Naturen.

Naar jeg tænker paa Sjælland, er det Vigersted, som har givet mig det stærkeste Indtryk af den danske Natur. Jeg ser bølgende Kornmarker, spættede med Valmuer og Kornblomster, som man sneg sig ind mellem Aksene for at plukke. Det dufter af Kløver og nyslaaet Hø. Bækken gnistrer som Sølv mellem Højene, og Lærkerne jubler mod den blaa Sommerluft. Langt borte ligger de store Skove i Hededis, og overalt er en Stilhed og Lykke, som man indaander i fulde Aandedrag!

Jeg har begaaet den Dumhed at køre ud til Vigersted, efter at Præsten og hans Hustru var døde og Christine var gift og flyttet til København. Den gamle Præstegaard var revet ned og Stedet uigenkendeligt. I Stedet for den morsomme, skæve gamle Gaard stod nu et moderne Hus med store Vinduer, som lignede

en Badepavillon eller en anden fuldkomment karakterløs Bygning. Da jeg ikke kendte den nulevende Præst, nøjedes jeg med et flygtigt Besøg i den gamle Have, hvor der endnu duftede af Dill og modnende Frugt, og saa et lille Besøg paa Kirkegaard- den, hvor nu Pastor Dorph og hans Hustru er flyttede op.

Man skal aldrig komme igen til de Steder, man har elsket, naar Menneskene, som har besjælet dem, er borte, og Omgivelserne er ødelagte!

Langt mere levende end hvad jeg nu saa af Vigersted staar den gamle Præstegaard for min Erindring med sin lave Indgangs- port, hvorigennem jeg altid kørte med et Hjerte, der bankede af Glæde, og hvor mine Venner stod paa Trappen og ønskede mig Velkommen!

En anden Præstegaard, hvor vi stundom aflagde Besøg, var Herlufmagle, hvor Pastor Bajer var Præst (Fader til Frederik Bajer, som har virket saa meget for Fredssagen og faaet Nobel- præmien).

Pastor Bajer var gift med en af Moders kæreste Veninder (hendes Pigenavn var Cecilie Krone). Hun var et meget ind- tagende Menneske, som indtil sin Alderdom bevarede stor kvin- delig Ynde. Efter Datidens Brug benyttede hun allerede Kappe, da hun var temmelig ung. Jeg ser endnu saa tydeligt hendes lyse Ansigt for mig; med de blonde Lokker oplagte langs Kin- derne, de blaa Øjne, som baade udtrykte Melankoli og Skæl- meri, og den dejlige Mund, som ofte smilede og viste to Rækker skinnende hvide Tænder. Desuden havde hun en overordentlig sympatisk og vellydende Talestemme. Hun havde haft den store Sorg at miste sin eneste Datter, da hun var en halvvoxen Pige, og havde nu kun to Sønner tilbage, Frederik og Emil.

For det meste var hun stille, men naar hun talte, gjorde hun det meget smukt, og kunde godt baade anvende og opfatte Mun- terhed. — Hun var en af de Kvinder, hvis Magt over Mændene man ikke kunde tvivle om.

Paa min Bryllupsdag i Sorø kom hun ind i Haven for at hilse paa mig, og blev da præsenteret for min Brudgom. Han saa paa hende og kysede hende straks midt paa Munden. Ellers sagde

de intet til hinanden. Hun gik straks efter, og de mødtes aldrig mere.

Herlufmagle Præstegaard var en anselig, vel holdt Gaard med en stor Have, fuld af dejlig Frugt. Her var Cecilie Bajer den mest omsorgsfulde og utrættelige Husmoder. Naar man fulgte hende paa hendes Vandringer ude, kunde man lægge Mærke til, hvordan hun bestandigt havde Øjnene med sig. Snart var hun i Høsehøuset og snart ved Dammen, hvor Skarer af smaa Ællinger svømmede omkring. Saa gjorde hun Besøg i Stalden hos de nyfødte Kalve, og derpaa var hun i Blomsterbedene for at binde Planter op, eller i Frugthaven for at samle den nedfaldne Frugt i Kurve. — Overalt gik hun med en stille, glad Værdighed, og bragte Hjælp og Tryghed. Man maatte tænke paa Goethes Ord i »*Hermann und Dorothea*«: »Ein geschäftiges Weib thut keine Schritte vergebens«. — Jeg har ogsaa gjort længere Spadsereure med hende og synes endnu at se uendelige Kornmarker, gennem hvilke vi vandrede, til Solen begyndte at sænke sig og farve hele Jorden gylden. —

Pastor Bajer var en smuk Mand, men han drillede mig, og det kunde jeg ikke lide. Jeg er overbevist om, at hans Drillerier var meget uskyldige, og at jeg var altfor ømfindtig, men jeg mistede til sidst aldeles Taalmodigheden. En Dag, da vi stod alene i Spisestuen nær ved Vinduet og han igen begyndte at drille mig smaat, — jeg husker slet ikke, hvad der var Tale om —, blev jeg ganske ude af mig selv. Da jeg, ligesom da jeg var lille, havde svært ved at finde Replikker, tog jeg min Tilflugt til mine gode Kræfter og truede Pastor Bajer med at binde ham, hvis han ikke holdt op med sit Drilleri. Men han morede sig blot over min Heftighed og lo af mig. Jeg tog da de nedhængende Rullegardinsnore og begyndte at binde hans Hænder paa Ryggen. Da han ansaa det hele for Spøg, lod han mig fortsætte. Men jeg mente det for ramme Alvor og bandt hans Hænder fast med saa mange Knuder som muligt. Derefter spadserede jeg min Vej og lod ham staa.

Da jeg flere Timer efter atter kom ind, saa jeg baade paa Pastor Bajers og paa Cecilies Ansigter, at jeg maatte have gjort noget meget slemt. Sagen var den, at Spisestuen laa langt fra de andre Værelser, og da Pastor Bajer ikke kunde løse sig selv af de

stramme Baand, var ingen kommet ham til Hjælp, og han havde tilbragt flere Timer i sit Fangenskab. Men ikke et bebrejdende Ord blev der sagt mig for min daarlige Opførsel, noget som gjorde mere Indtryk paa mig, end hvis jeg havde faaet mange Skænd.

I det hele taget maa jeg have foretaget mig flere mindre nette Ting, da vi var i Besøg i Herlufmagle. Der hang et stort Lito-grafi paa Væggen, som forestillede alle Danmarks betydeligste Præster. Jeg tillod mig at sætte en Papirslap over Ansigtet paa en af dem, som jeg ikke kunde lide. Jeg siger ikke, hvem det var.

En Sommer udbrød der Kolera i København. Vi boede den Gang endnu paa Kalkbrænderiet. Bajers var da saa venlige at invitere os ud til dem i Herlufmagle. Det var jo forbudt min Broder og mig at spise Frugt. Men hvem kunde modstaa det i en Have som den ved Præstegaarden, hvor store Graapærer og modne Gravenstenere plumpede ned i Hovedet paa os, og hvor Græsset laa fuldt af røde og gule Blommer? Vi spiste ogsaa alt, hvad vi kunde magte, og blev, underligt nok, slet ikke syge.

Frederik Bajer var aldrig hjemme i Herlufmagle, naar jeg var der. Han var vist Kadet eller maaske Løjtnant. 5

Broderen Emil gik i Næstved Skole, hvor vi en Gang besøgte ham. Han og jeg var meget gode Venner, og jeg fandt det temmelig krænkende, at man i Skolen kaldte ham for »en halv Bajer«.

Medens jeg var i Herlufmagle, læste jeg for første Gang *Schleiermachers* teologiske Bøger, som interesserede mig meget. Nu husker jeg ikke et Ord deraf.

Først og sidst genkalder Herlufmagle for mig Billedet af Fru Cecilie. Jeg har kendt faa Kvinder, der som hun staar for mig som Idealet af en vis, god og yndig Husmoder.

IX

Nærmere København havde jeg dog ogsaa Lejlighed til at komme paa Landet af og til. Sommetider besøgte jeg min Veninde Bolette Puggaard og tilbragte nogle Dage paa *Krathuset* udenfor Ordrup, hvor Familien boede om Sommeren. Da jeg blev voksen, kom jeg stundom til *Stokkerup* udenfor Taarbæk, hvor Hages havde deres Sommerophold.

Begge disse Steder imponerede mig meget ved den udsøgte Smag, der herskede, og saa forskellige de end var, saa kunde de kappes om Skønhedspræmien.

Krathuset laa gemt i Skoven, saa at man fra Landevejen blot saa det delvist over Markerne. Der var altid lunt og stille, beskyttet som man var af de mægtige Bøgetræer. Inde i Værelserne herskede ogsaa et mystisk, grønligt Lys, undtagen i den lange Stue, hvor hele Ydervæggen bestod af Vinduer, som kunde skydes fra, og hvor man næsten sad som i Skoven. Familiens gode og trofaste Ven, Jørgen Sonne, havde hjulpet med at indrette Huset, baade med Raad og Daad. Han havde malet flere dekorative Billeder paa Væggene, forestillende Scener fra Krathusets Omgivelser, Hestene, Hundene, Partier af Haven; paa Dørene havde han i to Træfarver malet dekorative Smaabilleder, og det var maaske ogsaa ham, som havde valgt de blidt stemte, harmoniske Farver til Vægge og Lofter. Der fandtes desuden mange smukke Billeder af forskellige af vore bedste danske Malere. Jeg husker især et legemsstort Billede af Marstrand, som kaldtes »*Den smægtende Jæger*«. Det forestillede en ung italiensk Jæger, som sidder og holder sit Bæger frem, medens han ser op imod en Pige, som skænker det fuldt af Vin. Jeg fandt, at han var det skønneste paa Jorden, og var formelig forelsket i ham, hvorfor jeg maatte døje mange Drillerier af Puggaards

Døtre. — Der fandtes ogsaa to udmærkede Marmorbuster af Husets Herre og smukke unge Frue, udførte af Bissen. For Resten kunde man ikke røre ved en Laas, et Gelænder, en Piedestal uden at finde alt forarbejdet med udsøgt og enkel Smag. Den lille Trappe, som førte op til Værelserne nede fra Indgangsdøren, var udskaaret i kostbart Træ, og Gelænderet var nederst smykket med et Rævehoved, som i sig selv var et Kunstværk.

Den lange lyse Stue med sit hvide Marmorgulv og sin efeubedækkede Væg førte lige ind til Drivhuset, gennem hvis Glasvægge man saa de store grønne Planter og pragtfulde Blomster. — I denne lange Stue sad Fru Puggaard næsten altid og syede. Hun broderede smukt, og baade Skovgaard, Hilcker og andre Kunstnere hjalp gerne med stilfulde Mønstre. Puggaard havde ladet tilbygge en stor Spisesal, hvis Loft var smykket med nedhængende Frugter, udskaarne i Elfenben. Idéen dertil havde han faaet fra et Loft i Frederiksborg Slot. Men Fader syntes ikke om Maaden, hvorpaa Loftet paa Krathuset var blevet udført, da Frugterne var indskruede i Midten af Facetterne uden nogen Omgivelse, hvorfor de saa underligt fattige og nøgne ud. — I Loftet paa Frederiksborg kom de frem fra en Roset af Blade eller Ornamentter, saa det dannede et arkitektonisk Hele, sammenhængende med den øvrige Loftsdekoration.

Der var ikke mange Møbler paa Krathuset, ikke dette Sammensurium af kostbare Borde, Lænestole, Kommoder osv., som faar rige Folks Værelser til at ligne Museer eller Antikvitetsbutikker og giver En Indtrykket af, at Menneskene er der for Møblernes Skyld, ikke Møblerne for Menneskenes.

Man behøvede ikke at være bange for at slaa fint Porcelæn eller kostbare Glas ned, thi af saadant fandtes intet opstillet. Det forvaredes i Skabe til Brug ved givne Lejligheder. Man kunde aande i disse Stuer og bevæge sig frit. Løftede man sine Øjne, da mødtes de af skønne Kunstværker, men heller ikke Væggene var overlæssede med Billeder. Ethvert af dem havde sin selvstændige, fornemme Plads, hvorfra det gjorde sig gældende.

Og saa man ud gennem Glasvæggen, da hvilede Ens Blik paa den store, lysende Græsplæne, hvorpaa et vældigt Egetræ løftede sig og bredte sine Grene ud i rolig Værdighed, medens Bøgene skærmede til alle Sider. Tidligt om Sommeren var der

desuden en fuldkommen Storm af Fuglesang. Nattergalene koncerterede hele Natten, saa man sommetider næsten kunde faa for meget af det gode.

Jeg husker Krathuset mest fra Foraarstiden, naar det laa som nedsunket i et Hav af nys udsprunget Bøgeløv, og der duftede af Bukar og Violer, og midt i al denne Herlighed ser jeg Bolettes lyse Skikkelse. Hun var opfødt og levede som en Prinsesse, men havde det mest beskedne Væsen og var ganske undselig overfor Fremmede. Hjemme var hun altid mild og venlig og munter, og vi tilbragte lykkelige Dage sammen i Naturen. En Dag gik hun i Haven og bandt en Buket, hvorved hun med største Letthed afbrød de kostbareste Blomster. Jeg husker endnu, hvor det gjorde Indtryk paa mig, at hun turde plukke af de store Nizza-Anemoner, som den Gang var en Sjældenhed hos os. Livet har skilt os ad, og det er mange Aar siden, jeg traf hende; men jeg kan umuligt tænke mig hende anderledes end som en ganske ung Pige, løbende omkring de store, grønne Plæner i sin hvide Kjole med flagrende Lokker, eller ridende frem imod mig under de nedhængende Bøgegrene.

Hvor vi var sorgløse og tankeløse paa den Tid! Fulde af saa mange lyse Forhaabninger for Fremtiden. Der er siden løbet meget Vand i Stranden, som man siger.

Bolettes yngre Søstre kendte jeg mindre. Hun fordunklede dem ganske for mig. Der var Signe, senere gift med Kammerherre Tegner, og nu død, og den dejlige lille Marie, som siden blev gift med Brøchner og døde saa ung og saa sørgeligt. Af Sønnerne døde baade Rudolph i en ung Alder og Hans, der var Købmand ligesom Faderen. — —

Et lille Stykke fra Krathuset, nærmere Landevejen, laa »Skovgaarden«, hvor den gamle Puggaard boede. Han var Enkemand, og hans Hus blev bestyret af Juliane Heger, en livlig og energisk Dame.

Skovgaarden var større end Krathuset og var bygget som en enetages Gaard med Gavlvinduer og Straatag. Det var ogsaa meget smukt indrettet, og Puggaard besad en udmærket og kostbar Malerisamling, hvoriblandt flere ægte hollandske Portrætter.

Der herskede en vis Spænding imellem Krathuset og Skov-

gaarden, hvis Grund jeg aldrig kunde finde ud af. Maaske det blot var den sædvanlige Skinsyge mellem Naboer, som ærgrer sig over hinanden, naar de ellers ingen Grund har til at ærgre sig. Jeg ved ikke, om gamle Puggaard var despotisk mod sine Børn og Svigerbørn, men paa os andre unge virkede han altid noget afskrækkende som den mægtige Pengefyrste, der krævede Respekt. En Gang, da jeg mødte ham paa Gaden i København, standsede han mig og sagde i en opbragt Tone: »Du har nok sagt om mig, at jeg altid gik med Vand i Munden! Men det skal jeg sige dig, at det gør jeg, fordi det er det bedste Middel imod Tandpine!«

Jeg kunde jo ikke rigtigt opfatte det saarende i, at jeg havde bemærket det.

Gamle Puggaard havde haft *én* Datter, Marie, som blev gift med Orla Lehmann og døde ung. Jeg saa hende kun, da jeg var en lille Pige og hun kom for at sidde Model for min Fader; men alle, som har kendt hende, er enige om, at hun var et sjældent begavet Menneske, et af de Mennesker, man ikke kan beskrive, men som virker mægtigt ved deres Personlighed. Hun havde overordentlig stor Sans for Kunst, og det var nok gennem hende, som ogsaa selv tegnede og malede, at Kunstnere fik meget at gøre med det Puggaardske Hus, der ligesom de store Købmandsfamilier i Holland blev beriget med mange af sin Tids bedste Malerier.

Foruden Sønnen Rudolph, som ejede Krathuset, havde gamle Puggaard en anden Søn Christopher, der indgik en Mesalliance, aldeles imod Faderens Ønske. Efter hans Giftermaal vilde den gamle slet ikke se sin Søn. Han købte en Gaard til ham i Sverige, hvor han siden levede med sin Familie.

Mine Forældre har fortalt mig, hvordan gamle Puggaard kom til dem i København sent en Vinteraften, oversneet og træt. Da han var kommet ind, sagde han pludselig: »Nu har jeg genfundet Christopher.« Og da mine Forældre forundrede spurgte ham, *hvor* han havde fundet ham, svarede han: »Her! Her!« og slog sig for Brystet, og saa brast han i Graad. — Siden blev der Forsoning mellem Fader og Søn. Senere gik baade Skovgaarden og Krathuset over i fremmede Hænder.

Det andet Paradis, hvor jeg fik Lov af og til at titte ind, var

Stokkerup, hvor den Gang Konsul Hage boede. Strandvejen var jo ikke nær saa tæt bebygget som nu, og Stokkerup tronedede i uforstyrret Ro paa samme Sted, hvor den ombyggede Gaard nu ligger, et Stykke udenfor Taarbæk. Det gamle Stokkerup var noget mindre end det nuværende, men dog et ganske rummeligt Sted, bestaaende af flere forskellige Bygninger. Den lave Skrænt, hvorpaa det var bygget, vendte ud til en Græsplæne, som gik direkte ned i Sundet. Fra Havesalen saa man gennem de store Glasdøre Havet med alle hvide Sejlere og den svenske Kyst. Paa den anden Side af Landevejen var Køkkenhaven, Driverierne og Frugtplantagen. For det meste var der meget stille paa Stokkerup, da Konsul Hage ofte var fraværende og hans Hustru var svagelig og mest opholdt sig paa sine private Værelser.

Da jeg kom derud, var allerede den ældste Datter Elise gift med Ploug, og kun Hanne og Ville var endnu hjemme. Jeg sværmede for Ville Hage, som saa mange andre gjorde, og hun var den Gang sjældent smuk. Skønt hendes Ansigtstræk var uregelmæssige og hendes Figur heller ikke efter Kunstens Regler, besad hun en uimodstaaelig Charme. Hendes sorte Lokker, smeltende mørke Øjne og indtagende Smil fangede hvem hun vilde, og det morede hende nok at fange saa mange som muligt. Hendes største Fornøjelse var at ride, og hun red udmærket og tog sig brillant ud til Hest. Da hun var halvvoksen, havde det været hendes Drøm at blive Cirkusrytterske, og hun fortalte, hvordan hun havde gaet omkring med en Pisk og raabt: »Herop! herop!« for at forestille sig, hvor inspirerende det vilde være at høre dette Tilraab.

Da jeg var blevet gift og kom til Danmark i Besøg, var jeg flere Gange paa Stokkerup. Da var ogsaa Ville Hage gift med Peter Heise, og de boede i et Hus for sig, hvor ogsaa Billardsalen var beliggende, opbygget nær ved det nye Stokkerup.

Heise syntes ikke om at være paa Landet. Han tog hver Dag til Byen og længtes blot efter, at de skulde flytte ind. Saa snart de var komne ud til Stokkerup, gik han og saa paa Ribsene, og saa sagde han til sin Hustru: »Tænk dig, naar disse bliver røde, saa flytter vi herfra!«

Hans Tidsfordriv, naar han ikke sad ved Klaveret, var at spille Billard, som han altid gjorde efter Frokosten. Ville spil-

lede dette Spil mesterligt og vandt næsten altid. De unge Mennesker, som af og til besøgte Stokkerup, vilde ogsaa gerne have sig et Parti, skønt de som oftest kun spillede daarligt.

Jeg husker, at Vilhelm Rohde en Gang sagde, at hans Ambition ved Billardspil blot bestod i at kunne træffe den udlagte Kugle med sin Queu. Han tænkte aldrig paa noget saa dristigt som at støde med sin egen Kugle mod en anden. — For Resten kan jeg aldrig glemme Vilhelm Rohdes unge, frejdige Ansigt og hans ualmindeligt elskværdige og naturlige Væsen. — Han og hans Broder Gotfred var nogle af Heises nærmeste Venner og besøgte dem ofte. Naar der var stort Selskab, tog Stokkerup sig pragtfuldt ud. Da var det lange Bord i Spisestuen dækket med Sølv og Blomster, Champagnen flød, de mange smukke Damer straaledede i deres smagfuldeste Sommertoiletter, og fra de aabne Salsdøre kom milde Briser fra Havet, fulde af Blomsterduft. Men saa snart det var ham muligt, sneg Heise sig bort og ind til sit Klaver. Han komponerede altid ved Klaveret.

Blandt andre Gæster, som besøgte Stokkerup, var Professor Høyen, som den Gang var Københavns mest ansete Kunstkenner, hans Hustru og hans Svigerinde, Frøken Westergaard. — Sidstnævnte Dame blev meget venligt behandlet af Hages Døtre. Hun var en korpulent, godmodig gammel Dame, som altid talte med sammenbidte Tænder, medens hendes smaa brune Øjne udtrykte den inderligste Velvilje. — Om Søndagen plejede en af Damerne at læse Prædiken, og jeg husker en Samtale, som udspandt sig mellem Frøken Westergaard og Fru Ploug, efter at Ville Heise havde endt Oplæsningen. Prædikenen handlede om, at »man skal bruge denne Verden som de, der ikke bruger den«, og Fru Ploug sagde med et Suk, at dette just var det svære.

»Nej!« sagde Frøken Westergaard med sit venligste Smil.

»Jo!« indvendte Fru Ploug bestemt.

»Nej!« sagde Frøken Westergaard, endnu mere venligt, og ry-stede paa Hovedet.

»Jo!« gentog Fru Ploug med Eftertryk.

»Nej!« — »Jo« — »Nej« — »Jo« — —

»Nej!« raabte Frøken Westergaard, medens hendes Hoved ry-stede mere og mere overbevisende.

»Jo«, udbrød Fru Ploug energisk. — Og saadan fortsatte de en Stund med samme skarpe Bevisførelse. — Jeg sagde naturligvis ingenting.

I det hele taget blandede de ganske unge sig ikke i Samtalerne paa Stokkerup, hvor man havde Følelsen af noget meget rigt, stille og lidt fornemt køligt. Noget intimere Familieliv fik man ikke Indtryk af. Konsul Hage viste sig kun sjældent. Han var en smuk Mand med graat Haar, krum Næse og et Par smaa, plirrende, kloge Øjne. Hans Underlæbe var lidt fremstaaende, og han læspede ubetydeligt. Til sin Hustru talte han altid i den ømmeste Tone, men Ville var hans afgjorte Yndling, og hun elskede sin Fader passioneret.

Jeg husker en Sommerdag, Hage kom kørende ud til Stokkerup og holdt paa Gaarden.

Ville kom flyvende ud af Døren med flagrende Lokker og kastede sig i hans Favn. Hun havde længe ikke set ham, og hendes Hilsen udtrykte hele Gensynets Glæde. Jeg har sjældent været Vidne til en varmere Velkomsthilsen. —

Det blev nok ikke saa let en Sag for hende at dele sit Hjerte mellem sin Fader og Heise, som hverken forstod eller holdt af hinanden. —

Jeg havde som sagt et Slags Sværmeri for Ville, som var en 7—8 Aar ældre end jeg, men vort nære Venskab skriver sig fra en senere Tid, da vi mødtes i Italien.

Villes noget ældre Søster Hanne beskæftigede sig mere med de ganske unge Piger. Hun var et livligt, elskværdigt Menneske, som følte sig ret alene, og hvis største Interesse var Malerkunsten.

Fru Ploug har jeg ikke kendt og vil derfor overlade til en anden at beskrive hende. Gennem Ville Heise har jeg dog hørt meget om hende, hvordan hun var sin Mand en aldrig svigtende Hjælp og Trøst. Hun var næsten altid syg og led især af en mangeaarig Søvnløshed, men hvor daarligt hun end befandt sig, viste hun aldrig Ploug andet end et glad og frejdigt Ansigt og deltog med Liv og Sjæl i alle hans Tanker og alt hans Arbejde. Hun var ligesom Ploug og hele Hages Familie en passioneret Tyskhader og en ivrig Skandinav. Hendes klare Intelligens og store Entusiasme for alt, hvad hun elskede og ansaa for ret, har uden

Tvivl været den inspirerende Kraft, som har paavirket og holdt Ploug oppe i hele hans Virksomhed.

Faa Kvinder har som Hustru og Moder været saa beundrede og elskede som hun.

Senere vil der blive Anledning for mig til at tale mere om Heise og hans Hustru. Nu vilde jeg egentlig beskrive Stokkerup som et af de Sommersteder, jeg besøgte som ung Pige.

Blandt de Besøg, jeg gjorde i Københavns Nærhed, vil jeg ogsaa nævne Amager, hvor jeg i det mindste én Gang var ude hos en Skolelærer Wøldike. Han havde to ældre ugifte Søstre. Den ene, Sophie, havde nok set meget godt ud. Hun var mørk, med brune Øjne, og havde en blid, rolig Stemme. Moder havde fortalt mig, at hun som ung havde mistet sin Kæreste, som hun elskede højt, og senere aldrig havde haft Lyst til at gifte sig. Dette omgav hende i min Forestilling med et poetisk Skær. Jeg syntes egentlig, man aldrig burde skæmte eller vise sig glad i hendes Nærværelse; thi bestandigt maatte jeg jo tænke: »Hun sørger over sin Elskedes Død«. Men hun besværede selv aldrig nogen med sin Sorg, men deltog med Venlighed og Interesse i alt, hvad der foregik omkring hende.

Hendes noget ældre Søster Sabine var en af min Moders nærmeste Veninder. Hun besøgte os næsten hver Uge og strikkede da altid paa fine, hvide Bomuldsstrømper, som den Gang benyttedes af alle Damer. Hendes Strikning var mønsterværdig, og jeg beundrede den meget. Hun var lille af Vækst og noget skæv, havde en usædvanlig lang Hage og lange, smalle Hænder. Haaret bar hun i Hængelokker ved Siden af Kinderne, opsat med Sidekamme. Ligesom sine Søskende var hun en ualmindelig intelligent Person. Hendes mærkværdigste Minde var, at hun en Vinter havde besøgt en fransk Veninde, som var gift i Paris med en rig Bankier. Der havde hun deltaget i alle et rigt fransk Hus' Selskabelighed, og hun omtalte, hvormeget det havde været hende imod at klæde sig barhalset, kortærmet og med Blomster i Haaret, hvilket Toilette hendes Veninde ønskede, hun skulde iføre sig for at ledsage hende til Operaen, hvor Familien

havde Loge. (Man kunde slet ikke tænke sig Sabine Wøldike i stort Toilette!)

I Paris havde hun med Iver studeret det franske Sprog, i hvilket hun nu underviste i forskellige Skoler og hos private Familier. Vi glædede os altid til Sabines Besøg. Hun havde saa meget at fortælle.

Det var i Napoleon den tredies mest lysende Tid, at hun havde været i Frankrigs Hovedstad, og hun kunde ikke noksom lovsynge den unge Kejserinde Eugénies blændende Skønhed. Hun havde en Gang set hende nær ved, da hun sad ved Kejserens Side paa en ophøjet Trone, klædt i grønt Fløjel med Diamantdiadem. Hendes Hals og Arme var berømte i hele Europa for deres enestaaende Fuldkommenhed.

Men det var ikke alene om Paris, at Sabine kunde fortælle. Hun havde læst umaadelig meget og kunde paa en fængslende Maade fortælle Indholdet af en Historie eller Roman. Desuden havde hun selv saa mange kloge Tanker og træffende Bemærkninger. En Ting, hun har sagt, har jeg aldrig kunnet glemme, og det har været mig til megen Gavn i Livet. Hun ytrede, at man aldrig skulde foragte de *smaa Øjeblikke*, disse »scraps and bits of time« (hun sagde det paa Engelsk), hvori man dog altid kunde gøre nogen Nytte. Tyve Minutter, naar man venter paa nogen, et Kvarter mellem to forskellige Beskæftigelser, — alt kan anvendes og bliver, naar Tiden gaar, til ret megen Tid, hvori man kan faa adskilligt gjort.

Det er underligt, hvordan visse Ytringer pludselig kan gøre et stærkt og uforglemmeligt Indtryk paa En, medens mange andre Udtalelser, som maaske er lige saa gode, gaar sporløst forbi. Jeg lærte ved Sabines Ytring altid at have stor Agtelse for *the scraps and bits of time*.

Naar Sabine havde endt sine Lektioner, gik hun ud til Amager, hvor hun boede hos sin Broder. Det var en meget lang Vej, men der fandtes hverken Omnibusser eller Sporvogne, saa der var ikke andet for end at spadsere, hvis man ikke tog en Vogn, hvad hun jo ikke havde Raad til.

En Gang fik jeg Lov at ledsage hende. Vi begav os paa Vej, og da Sabine gik grumme langsomt, tog det adskillig Tid. Det

var en varm Sommerdag med truende Tordenskyer, og da vi endnu var et Stykke Vej borte fra Wøldikes Hjem, brød Uvejret løs med Hagl og Torden. Vi tog da vor Tilflugt til et Bondehus, hvor Sabine kendte Beboerne, og kom ind i deres store Stue, hvor Middags- eller Aftensbordet just stod dækket. Jeg husker endnu, hvor umaadelig megen Mad der stod paa Bordet. Saa meget Hvedebrød, Smør, Ost, Pølse, Skinke, frisk Kød havde jeg aldrig før set paa én Gang, opstablet i Kæmpeportioner. Blandt andet var der en stor Skaal med kogte Katrineblommer. De Folk havde det saamænd ikke daarligt!

Wøldikes Bolig husker jeg ikke. Derimod ser jeg den lille Have klart for mig, hvor der voksede et gammelt Kirsebærtræ, som just da stod fuldt af gule spanske Kirsebær. Da jeg følte mig lidt beklemt inde i Stuerne, foreslog man mig at krybe op i Kirsebærtræet og tage for mig af Bærrene.

For endnu mere at fornøje mig gav man mig en Bog med, som jeg kunde læse deroppe. Det var en svensk Bog, den første svenske Bog, jeg har læst: »Præsidentens Døtre« af Fredrika Bremer. Den begynder straks med en Samtale, og da jeg ikke var vant til at komme saadan direkte ind i Handlingen, troede jeg, at jeg havde faaet 2den Del, og krøb ned af Træet for at hente den første. Man oplyste mig da om, at den, jeg havde faaet, var den rette, og jeg begav mig atter op i Kirsebærtræet. Her hang en utrolig Rigdom af store, modne, blanke Bær. Jeg sad som i det dejligste Lysthus og kunde ikke have spist op, hvad jeg saa, om jeg saa havde siddet der hele Dagen.

Samtidigt læste jeg i Bogen, som straks fængslede mig meget. *Stockholm!* Hvad kunde det være for en By? Og hvordan saa der ud? — I den Tid var det kun sjældent, at Folk i Danmark rejste til Sverige, og jeg havde aldrig hørt Tale om Stockholm uden som et Navn i Geografien. Jeg har altid maattet forbinde Steders Navn med deres Udseende, og jeg tænkte mig nu Stockholm som en By bygget paa Pæle eller *Stokke*, noget som lignede Venedig eller en hollandsk By. — Alt hvad jeg læste i Bogen, forekom mig aldeles fremmed, og jeg læste og læste (medens jeg spiste Kirsebær). Jeg glemte aldeles, at jeg var Gæst hos Wøldikes. Den Gang anede jeg ikke, at jeg skulde komme

til at tilbringe en stor Del af mit Liv i dette ubekendte Stockholm.

Moder har sagt mig, at Wøldikes Navn var af hollandsk Udspring og først blev optaget af en Hollænder, som flygtede fra Landet, fordi han ikke vilde gøre Krigstjeneste. Navnet Wøldike skulde betyde *Vil ikke*. — Jeg véd ikke, om det er sandt.

X

Nu vil jeg tale lidt om de mærkværdige Personer, jeg lærte at kende i Danmark i min Pigetid. — Uden Tvivl viser et Menneske det væsentlige af sin Personlighed i sit Værk, og hvad f. Eks. en Maler eller en Musiker har frembragt, vil, hvis det overlever ham, tydeligst tilkendegive for Efterverdenen, hvilket Slags Menneske han har været. — Men det kan jo ogsaa være af Interesse at vide noget om en bekendt Mands eller Kvindes private Liv, om deres Udseende, deres Udtalelser og Maade at være paa. Selv om ogsaa deres Kunstværk bliver staaende, vil Mindet om dem selv snart blegne bort og glemmes, hvis ikke en af deres samtidige, som har set dem nær ved, har forsøgt at skildre dem. Det er dette, jeg vil prøve paa.

Der kom jo adskillige Malere i mine Forældres Hus. Jeg vil ikke mindes, at der egentlig herskede Partistridigheder mellem Kunstnerne den Gang. Naturligvis følte visse af dem sig mere tiltrukne af visse andre, men egentlig Splid fandtes der ikke. De besøgte hverandre i al Enkelhed, opmuntrede eller kritiserede hverandre og kunde glæde sig over hverandres Fremgang.

En af dem, som ofte kom hjem om Aftenerne til Te, var Jørgen Sonne. Han var ikke gift og vedblev at være ugift lige til sin Død. — Han var en lille Mand, betydeligt under Middelhøjde, men godt og stærkt bygget, med brede Skuldre og faste Hænder. Hans runde Ansigt havde ret mørk Hudfarve og blev let rødt, især naar han lo, hvad han gjorde paa en ejendommelig indvendig Maade. Man saa da alle hans stærke, hvide Tænder, og hans venlige blaa Øjne fik Udtryk af inderlig Munterhed og Skælmeri. Han talte meget lidt og kunde sidde en hel Aften

uden at sige mange Ord. Men han lyttede godt efter og var altid nærværende med sin Opmærksomhed. Naar han kom ind, hilste han altid med et kort og høfligt lille Buk og satte sig saa paa den Plads, han indtog hele Aftenen. For det meste tilbragte han sine Fritimer i Puggaards Familie, som han var meget hengiven. Børnene legede med ham og behandlede ham lidt som man behandler en stor, tro Hund, og han lod dem skalte og valte med sig, ganske som det faldt dem ind. En Aften, da jeg var der sammen med Sonne, sagde Bolette til ham, da det ringede paa Entrédøren: »Saa, Sonne! Nu er Pigen der med Shawlet!« (Børnene plejede at blive hentede fra Selskaber af en Pige, der havde Shawler med for Aftenkulden). En anden Gang, da vi alle sad paa Gulvtæppet med udstrakte Ben, sagde Bolette: »Hvor du har nogle smaa bitte Ben, Sonne!« »Aa, de er slet ikke saa smaa«, svarede han med sin mandige Stemme.

Puggaard havde af Sonne bestilt et Billede, som skulde forestille Skrænten ved Stokkerup, hvor Bolette og et Par af hendes Veninder skulde sidde og se ud over Havet. Da jeg var en af de unge Piger, som var med paa Billedet, kom jeg op i Sonnes Atelier for at sidde Model. Han boede ude i Nærheden af Grønningen, hvor han havde et godt, stort Atelier. Sommetider var ogsaa Bolette med for at holde mig med Selskab, efter at hendes Skikkelse allerede var malet paa Billedet.

Det var rørende at se, hvor ængstelig Sonne var for, at han muligvis skulde trætte os. Han formelig svedte af Angst, tørrede sig uophørligt i Ansigtet og spurgte hvert tiende Minut: »Du er vel ikke træt? Vil du ikke hvile lidt?« — Naar det saa var Frokosttid, havde han det nydeligste Frokostbord i Orden

Jørgen Sonne.

til os, med saa meget Smørrebrød, Kager og Hvedebrød, saa det havde været nok til et helt Selskab.

Paa Billedet havde Sonne malet en ung Mand, hvortil han havde brugt Christopher Hage som Model. Han sad lidt længere nede end de unge Damer, og saa drømmende ud imod Solnedgangen.

»Ser du!« sagde Bolette og lo. »Sonne vil nok lade, som om jeg var forelsket i Christopher«, og det var tydeligt, at han vilde have lidt Erotik med i Kompositionen. Kærlighed var et af hans Yndlingstemaer, helst ulykkelig Kærlighed. Jeg véd ikke, om det hænger sammen med, hvad han har oplevet i sit eget Liv.

Sonne er jo mest bekendt som Bataillemaler, og da han var med i Krigen 1848, kunde han sidde i en Skov, hvor Kuglerne haglede omkring ham, og male, efter hvad han selv har fortalt. Den Gang mødtes jo Fjenderne oftere Mand imod Mand, og det var ikke som nu, at Krigen hovedsagelig bestod i at ødelægge og knuse paa lang Afstand. Hos Sonne fandtes en Blanding af den mest uforskrækkede Mandighed og en næsten kvindelig Blødhed. Denne sidste skulde naturligvis aldrig røbe sig, og naar Sonne, som det ofte hændte, fik Taarer i Øjnene, lo han med det samme, meget kækt og overlegent, som om det aldeles ikke angik ham. — Maaske er det dog just denne dybe Følelse, som har gjort hans Krigsbilleder saa gribende. Det er ikke blot Krigsbedrifternes Glans og Vildhed, som han skildrer, men man mærker hans dirrende Medfølelse for de saarede og døende, for alt det umenneskelige, som Krigen fører med sig. Hans Bataillemalerier er ikke blot Krigsbilleder. De er Tragedier.

I hans andre Billeder mærker man hans Forkærlighed for det melankolske og smertefulde. Saaledes f. Eks. i Billedet, der fremstiller den stille Nat ved St. Helenes Kilde, hvor de syge venter paa Helbredelsens Underværk, eller i Billedet, som fremstiller et Bondebryllup, hvor Bruden kommer ud af Kirken, og hendes forrige Kæreste, som har været med i Krigen, staar som Invalid og ser paa Bryllupstoget, og i mange andre af hans Malerier. Overalt er det *Følelsen*, som er Sonnes Hovedsag.

Han har selv været dybt bevæget af en eller anden Situation eller Hændelse og ønsker at meddele Tilskueren samme Ind-

tryk, og skønt han hverken havde en Detaillés eller en Neuville's store Evne til at tegne og male brillant og sikkert, besad han til Gengæld en Inderlighed og en tilsløret Poesi, som virker gribende, i det mindste paa hans Landsmænd.

Sonnes betydeligste Arbejde er dog uden Tvivl Dekorationen af Thorvaldsens Museums

Ydervægge. Her har han malet Thorvaldsens Triumftog, da han kom tilbage fra Italien til Danmark. I en lang Frise med legemsstore Figurer har han fremstillet Thorvaldsens Landstigning, de forskellige Grupper af Mennesker, som modtog ham, og Robaade fulde af Matroser. Hele Dekorationen er malet i nogle faa Farver, okkergult, sortebrunt, rødviolet og en lysere Farve til Ansigterne, hvilket gør, at de naturalistiske Figurer dog faar et stileret Præg og paa en enkel og nobel Maade smelter sammen med Arkitekturen. Der findes mange Portrætter af dalevende Personer mellem Figurerne (blandt andet min Fader og Moder, som staar Arm i Arm).

— Dette store Dekorationsmaleri er et af de danske Kunstværker, som særlig har vakt Franskmandenes Interesse. Da en fransk Kunstnerforening besøgte København Aar 1888, gjorde de et Besøg hos Sonne for at udtrykke deres Beundring for hans Værk, men han laa den Gang paa sit sidste Sygeleje og kunde ikke tage imod dem.

Med dette Arbejde har Sonne uden Tvivl udført noget, som

Fru Roed J. Roed

var langt forud for hans Tid, og lært sine Efterkommere Maaden, hvorpaa man bedst dekorerer en arkitektonisk Bygning. I Kraft af det diskrete i Farvebehandlingen lyser det ikke paa en anmassende Maade, men underordner sig Bygningen. Og dog er det ved nærmere Beskuelse et selvstændigt Arbejde, som har løst den svære Opgave at gøre moderne Dragter dekorative. Her findes ingen Togaer eller Sandaler, men Overfrakker og Støvler, og dog gør det hele et ideelt Indtryk. Det er tænkt og udført af en lille, meget beskednen Mand, med et sundt og klart Blik for stor Kunst.

Da jeg hævde været borte fra Danmark i flere Aar, gensaa jeg Sonne hos Bissen, som i sit andet Giftermaal havde ægtet en Søster til ham. Det frapperede mig, hvor ganske uforandret Sonne saa ud. Samme stærke lille Figur, samme faste, hurtige Gang, og ingen Rynker i Ansigtet eller graa Haar.

»Du ligner da ganske dig selv!« sagde jeg, da jeg rakte ham Haanden.

Han svarede med sin lille, indvendige Latter, saa alle hans hvide Tænder gnistrede: »Ja, hvem skulde jeg ellers ligne?«

Nej, det er sandt. Han lignede blot sig selv og forsøgte aldrig at imitere hverken den ene eller den anden Storhed. Jeg har kendt faa Mennesker, saa aldeles uden Fordring paa Ros og Berømmelse, saa mild og stærk og trofast, saa gennembeskeden som Jørgen Sonne.

Saa længe jeg husker, har jeg kendt Marstrand, men det var dog især de senere Aar af min Pigetid, da han var gift og boede paa Charlottenborg, at jeg kom i nær Berøring med ham og hans Hustru. Hun hed Grethe Weidemann og var den mest passende Hustru, Marstrand havde kunnet faa. Medens Marstrand havde et temmelig uroligt Sind, som til visse Tider gjorde ham meget melankolsk, til andre Tider straalende glad, repræsenterede Fru Marstrand den bestandige Ligevægt. Hun var klog og stille, men havde usædvanligt megen Humor, hvad man saa paa Udtrykket i hendes skælmske Øjne og hendes lune Smil. Da hun elskede sin Mand højt, led hun nok ogsaa af hans tunge Sind,

naar Melankolien bemægtigede sig ham, men det indvirkede ikke synligt paa hende. Hun var altid den samme stille elskende, flittige Husmoder, som sørgede ømt for sine mange Børn og sit store Hus, og som med sine morsomme og slaaende Bemærkninger lyste op i Taagerne, som kunde komme listende. Og naar Marstrand saa blev glad igen, var jo alt det trykkende glemt, og alle i Hjemmet glædede sig over Husfaderens inspirerende Indflydelse paa hans Omgivelser.

Fru Marstrand var meget musikalsk og havde en smuk, høj Sopranstemme. Der var i flere Vintre Musik hjemme hos Marstrands, med flerstemmig Sang, da Fru Marstrand udførte Sopranpartiet. Hun sang ogsaa alene til sit eget Akkompagnement. En af hendes Yndlingsange var Schuberts »*Auf dem Wasser zu singen*«, som hun foredrog ualmindelig smukt. Under hendes sidste Sygdom, da hun laa i en voldsom Tyfus, havde hun endnu sunget højt og klart lige før Døden, som indtraf i hendes 44. Aar 1867.

Marstrands førte temmelig stort Hus. Det bestod ikke i, at de gjorde store Selskaber. Jeg husker aldrig at have været i større Selskab i deres Hjem, men de havde aabne Døre for alle, som vilde besøge dem. De kendte mange, og der kom mange. Uden at de paa nogen Maade var overdrevne med Mad og Drikke, gik det dog flot til i deres Husholdning, og man havde Følelsen af at være i et meget velhavende Hjem. Det passede ogsaa bedst for Marstrands Natur, som var stort anlagt. Jeg kan slet ikke tænke mig ham fattig eller under Tryk af Pengebekymringer. Hele hans Væsen havde noget af Renæssancekunstnerens

Marstrands Familie.

Fylde og Kraft, noget herskende og rigt, som baade imponerede og glædede En.

Den Gang Marstrands boede paa Charlottenborg, laa det store Atelier noget lavere end de andre Værelser, saa at man fra Dagligstuen gik ned dertil ad en lille Trappe. Medens Marstrand stod og malede, kom der ret mange Besøg ned ad denne Trappe, og det forstyrrede ham ikke. Han syntes tværtimod om, at flere Mennesker samtalede omkring ham. Uden at han selv blandede sig i Samtalen mærkede man dog paa en og anden Ytring af ham, at han lyttede til, hvad der blev sagt, i det mindste med det ene Øre. Han holdt ogsaa meget af, at der spillede i Dagligstuen for aabne Døre ned mod Atelieret, medens han arbejdede.

Jeg har ofte spillet for ham om Formiddagen, medens han stod og malede. Han sagde da intet, men naar man holdt op, raabte han blot: »Mere«. — En Dag spillede jeg for ham, og jeg husker godt, hvad det var. Det var Schumanns Sonate i *G Moll*, som begynder med den lange Firmat og derefter bryder ud »so schnell wie möglich«, indtil første Del ender med »noch schneller, noch schneller«. Da jeg havde endt Stykket, kom Marstrand op fra Atelieret: »Nej, nu maa jeg give dig noget!« sagde han. »Kan Damer bruge denne her?« Dermed tog han en Naal af sit Halstørklæde, hvorpaa der sad en Guldklo, som omsluttede en stor, ægte Perle. »Den skal du ha«, sagde han og satte den fast i min Kjole. —

En anden Gang hændte der mig noget hos Marstrand, som jeg ansaa for at være en mærkelig Begivenhed.

Marstrand var i Færd med at male Scenen af Holbergs »*Det lykkelige Skibbrud*«. Han vilde have mig som Model til Leonora, og jeg indfandt mig paa bestemt Tid. Men først skulde mit Haar sættes op ligesom Holbergs Damer brugte det, paa høje Valke, og da jeg havde meget stort Haar, var det ikke en saa let Sag. Marstrand rev og sled skrækkeligt deri, inden han fik det arrangeret, som han ønskede det. Saa begyndte han at male. Men det var ikke videre morsomt at sidde Model for Marstrand. Medens Sonne blot tænkte paa sin Model og ikke vidste, hvor bekvemt han skulde gøre det for En, saa tænkte Marstrand blot paa sit Maleri. Han hverken talte eller svarede, og naar man var meget træt og bad om Lov til at hvile et Øjeblik, sagde han blot:

»Ikke endnu, du kan godt sidde lidt længere.« Timerne gik, og tilsidst var man nær ved at gøre Oprør. Men en Dag, da jeg havde siddet længe, indtraf der altsaa noget uventet. Døren til Dagligstuen gik op, og man meldte: »Christian Winther«. Straks efter kom han selv ned til os.

Jeg tror ikke, at man nu kan gøre sig Begreb om, hvad Christian Winther var for sin Tids Ungdom. Ingen nulevende Digter kan i fjerneste Maade sammenlignes med ham i den sværmeriske Beundring og Sympati, vi alle nærede for ham. Han var ligesom et med Kærligheden, med Naturen, især med Sjællands Natur. Naar man blot hørte de første Strofer af et af hans Digte:

Dybt inde i den dunkle,
Den sommergrønne Skov,
Hvor Hjorten strejfer Græsset
Med sin vingelette Hov — —,

saa var man med det samme ude i Naturen og følte Duften fra Skoven, Køligheden, Ensomheden derude.

Jeg havde aldrig set ham siden jeg var en meget lille Pige, da jeg flygtigt havde mødt ham hos Professor Langes. Jeg forestillede mig ham som en Slags Amor, Indbegrebet af alt ungt, frisk og fortryllende. Jeg spejdede med bankende Hjerter imod Trappen, hvorfra han kom ned, og jeg tilstaar, hans Ydre svarerede ikke til mine Forhaabninger. Han var ret svær, havde et fedt, stort Ansigt, med nedhængende Knebelsbarter, og en blond Paryk. Hans Syn var allerede den Gang temmelig svagt, hvorfor han holdt sine Øjne sænkede og havde et mat Blik. Skønt han var meget fint og omsorgsfuldt klædt, var der noget støvet over hele hans Udseende, som vistnok kom af hans blege Hudfarve. Han gik langsomt og forsigtigt som en, der føler sig frem. Men han *var* jo Christian Winther! Dette var nok, og det var med stor Ærbødighed, at jeg hilste paa ham. Da Marstrand havde sagt ham god Dag, udbrød han: »Nu, Christian Winther, maa De være Jeronimus og lade denne unge Dame tage Dem under Armen.« Christian Winther nærmede sig meget ridderligt og bød mig Armen, og saa stod jeg virkelig med Christian Winther under Armen og følte mig meget stolt og lykkelig.

Da vi fik Lov til at hvile os, sagde Christian Winther, at jeg

havde holdt Lillefingeren lidt ud fra de andre Fingre paa hans Arm. Jeg lod, som det forundrede mig, men jeg er mig endnu bevidst, at jeg gjorde det for at kokettere lidt med den beundrede Digter.

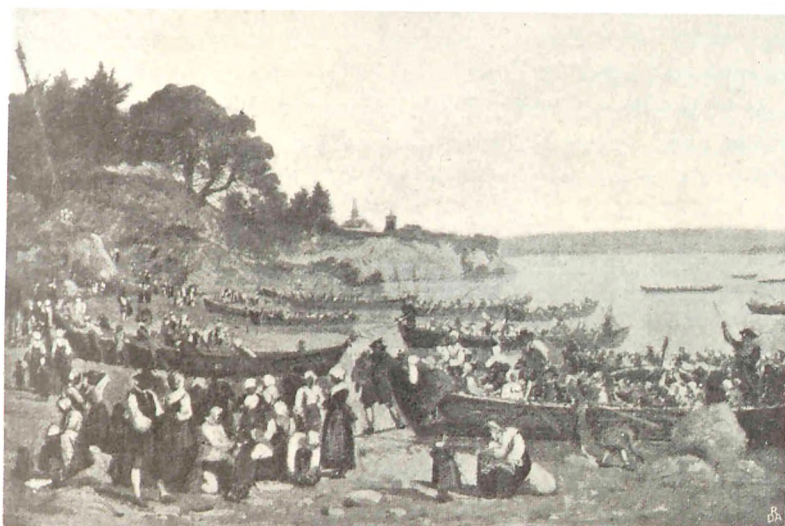

Helene Roed og Chr. Winther. Skitse af Marstrand.

Et stort Profilportræt, som Marstrand først malede af mig for at benytte det til at kopiere paa selve Billedet, tilhørte Doktor Frits Lange, men hvem der har faaet det efter hans Død, er mig ukendt.

Marstrand havde, ligesom hans Broder, Mølleren, megen Sympati for Sverige. Han gjorde sin Bryllupsrejse i Sverige, og det er fra den Tid, han har malet det store Billede fra Dalarne, med alle Kirkebaadene, et Billede, som er blevet saa populært i Sverige, at der endnu hænger Fotografier deraf overalt i Dalarne.

Paa denne Bryllupsrejse havde Marstrand købt en Vogn, men han lejede Heste ved forskellige Holdsteder. Saaledes saa han Landet ganske anderledes grundigt, end man nu ser det ved en hurtig Jernbanerejse. I hans Atelier hang mange Skizzer fra dette Ophold i Dalarne, og han har fundet den rette Farveskala, dette

Marstrand: Skitse til en Kirkefærd i Dalarna.

underligt klare og gennemsigtige i Luften, som er særegen for det nordlige Sverige. Marstrand kunde ikke noksom lovprise den svenske Gæstfrihed. Han og hans Hustru var blevet saa vel modtaget paa flere af de store svenske Herregaarde, hvor de havde fundet udmærkede Biblioteker, ofte kostbare, sjældne Billeder af gamle udenlandske Malere, og Klenodier af forskellig Slags (Krigsbytte fra Trediveaarskrigen). Fru Marstrand omtalte, hvordan man takkede hende, naar hun havde sunget for Selskabet. Herrerne havde rejst sig op og bukket, og Damerne havde nejet for hende, medens de udtrykte deres Glæde og Taknemmelighed for hendes Præstationer. I det hele passede Sverige godt for Marstrand: Det store Land med de forskellige Landskaber og forskelligartede Folk tiltalte ham, og han følte sig friere her og i større Forhold end i København.

Dog gik han ikke saa langt som hans Broder Mølleren Troels Marstrand, som havde en afgjort Forkærlighed for Sverige. Han sagde en Gang til mig: »Carl den 15de skal s'gu komme og tage os! Det bliver det bedste.« — En anden Gang talte han om Forskellen mellem Folkekarakteren i Sverige og Danmark. »Ja«, sagde han, »en svensk Tjenestepige køber sig pæne Klæder, ny-

delige Sko, og saa er hendes Penge brugte. En dansk Tjenestepige sætter sine Penge i Banken, og saa gaar hun selv og ser ud som et Svin.«

Jeg var sammen med Troels Marstrand i Paris, hvor vi blev meget gode Venner. Han var sædvanligvis klædt i en lang Overfrakke og en bredskygget Filthat og havde altid Cigaren hængende i Munden. Desuden var han fuld af Løjer og Kommers og havde mange muntre Streger for. Al denne Munterhed skjulte en sort Melankoli, som en Tid blev ham overmægtig. Han lignede meget sin Broder Maleren, og jeg havde stor Sympati for dem begge.

Marstrand var umaadelig god imod mig. Naar jeg kom ned i hans Atelier, fik jeg ofte Lov at blade i hans Mapper, hvor der fandtes en stor Rigdom af Tegninger.

»Er der noget, du vil ha', saa vis mig det blot!« sagde han, og jeg fik Lov at vælge mellem alle disse Herligheder. Jeg havde dog næsten hellere set, at han selv havde givet mig noget deraf, da man dog iagttager en vis Beskedenhed, naar der gives En frie Hænder.

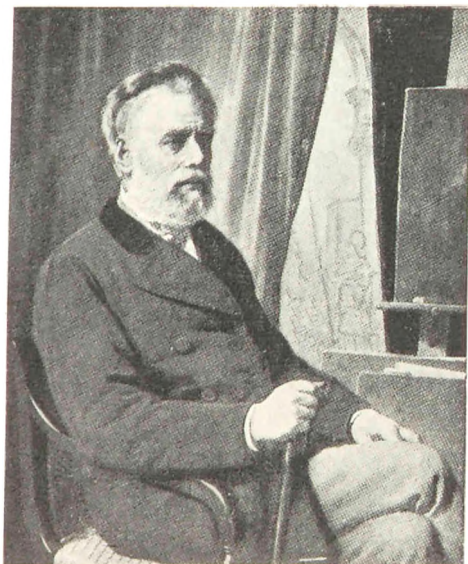
En Gang da jeg kom med Favnen fuld af Tegninger og spurgte Marstrand, om jeg maatte faa dem, lo han og sagde: »Du er morsom, du tager jo kun Børn!« — En anden Gang fæstedes min Opmærksomhed af et Landskab. Det forestillede en Vej i Skoven ved Hellebæk, hvor Lyset falder transparent gennem Løvet. »Hvem har malet det?« spurgte jeg. »Det har sgu jeg gjort,« svarede Marstrand, som sad og malede. »Det er ingen Sag at male Landskaber. Det kan enhver som helst gøre. Vil du have det, maa du saa gerne tage det.« Det hænger nu paa min Væg og glæder mig, ligesom et andet Landskab af Marstrand fra Italien, et direkte Portrætlandskab med grønklædte Bjerger nu glæder en af mine Sønner, hvem jeg har givet det.

En anden Gang, da jeg besøgte Marstrand, havde jeg klaget over ikke at have nogen intimere Veninde. Han malede da en 4—5 smaa Fantasiportrætter af smukke Damer og lod mig vælge imellem dem. Jeg valgte en, som lignede Ville Heise.

Da jeg som nygift besøgte København og kom ned til Marstrand paa hans Atelier, sad vi ofte og talte sammen, somme-

tider paa samme Stol i en af Abildgaards brede Stole. Vi talte da om alt mellem Himmel og Jord.

Der var noget ved Marstrand, som mindede mig om en fangen Løve, som er altfor kongelig og stærk til at være i Bur. Hans Natur var saa rig og saa mangesidig, at den ligesom ikke kunde finde Udtryk for alt, hvad den indeholdt. Den store Mængde af Skizzer og Tegninger, han har efterladt, viser, hvor det myldrede af Tanker og Følelser hos ham, og der var en saadan Voldsomhed i hans Produktionsevne, at det anstregte ham at sidde længe og male paa et og samme Billede. Da mærkede han ogsaa (efter hvad han selv sagde), at han ikke kunde tilstrækkeligt for at udføre det til sin Tilfredshed. Ligesom alle sande og rige Naturer blev han aldrig helt fornøjet med, hvad han frembragte. Nej,

Marstrand. Selvportræt.

næste Gang og atter næste Gang skulde det blive bedre!

Dette brede, aristokratiske i hele hans Anlæg gjorde ham streng, ja hadefuld imod alt spidsborgerligt og spidsborgerlige Mennesker. Han kunde ikke beherske sig, men blev tavs eller haard imod Personer, som irriterede ham, og, som jeg tidligere har nævnt, gav han sit Hjerte Luft for sin Satire og sin Foragt for alt smaat og lumpent, ved at male Scener af Holbergs Komedier.

Da Marstrand var blevet kaldet til at male de store Dekorationsbilleder til Roskilde Domkirke, besøgte jeg dem derude. De boede paa et smukt Sted med stor Have, og jeg kom midt om Sommeren, da der var Rigdom paa Roser og Jordbær. Mar-

strand befandt sig udmærket derude og var den gladeste, gæstfri Vært. Vi gjorde dejlige Spadsereture sammen og glædede os over at se Kilderne strømme frem i deres uudtømmelige Overflodighed.

Sidste Gang, jeg traf Marstrand, var han en brudt Mand. Han havde haft et Slagtilfælde, kunde ikke rigtigt bevæge sin ene Arm og gik med Besvær. Han boede den Gang hos sin Broder Troels, paa hans Landejendom Fredsholm ved Kysten. Da jeg kom kørende, stod Marstrand i Gaarden med en Rose i Haanden, som han rakte mig med sit lyse Smil. Han var en hel Del forandret. Det var heldigvis ikke paa den Maade, at han var blevet sløv eller forvirret, ikke engang nedslaaet og trist, men han var blevet meget mild. Man mærkede, at han havde gaaet noget forfærdeligt igennem, og at han maaske følte Dødens Nærhed. Ingen véd jo, hvad et Menneske gennemgaar i sin Sjæls Ensomhed, og det har nok været svært for Marstrand at give tabt. Han var saa sydende fuld af Liv og kæmpede altid med mange oprørske Tanker. Nu mærkede man kun hans blideste Egenskaber, hans Venlighed og Glæde ved alt, hvad han holdt af, og hans varme Taknemmelighed mod sin Broder og de andre af hans Kære, som gjorde alt for at lette og forsøde Livet for ham. — Nu er det længe siden, han forsvandt fra mit Liv, men jeg husker ham altid som en af dem, der har bidraget mest til at berige det.

Blandt de Malere, jeg har kendt, er ogsaa Peter Chr. Skovgaard. Da vi boede paa Østerbro, havde ogsaa Skovgaards en Lejlighed lige ved Alleerne, og senere byggede de sig et smukt, stort Hus i Rosenvænget. Skovgaard var gift med en Datter af Professor Schouw, ved Navn Georgia, og disse to Mennesker passede udmærket for hinanden. De var begge to sande, enkle Mennesker, som ikke brød sig det allermindste om, hvordan andre Mennesker havde det, eller hvad de sagde. De levede deres Liv for sig selv paa den Maade, de ansaa for at være den bedste.

Jeg ser Skovgaard for mig i hans Atelier, klædt i en strikket Trøje, som i et væk gled op paa Maven, og som han i et væk

atter trak ned. Han bar Haaret klippet lige over Panden (som efter en Spølkum) og havde et Par smaa blaa Øjne med et iagttagende, om jeg saa maa sige, forsigtigt Blik. Desuden havde han den Vane at trække Øjenbrynene højt op, saa de næsten naaede Haaret. — Han var temmelig reserveret og syntes ikke at have videre Lyst til at gøre nye Bekendtskaber. Hele hans Liv gik op i at male, og Danmarks Malerisamlinger, baade de offentlige og de private, indeholder saa mange Billeder fra hans Haand, at jeg ikke behøver at minde om dem.

Om Sommeren malede han Skizzer, om Vinteren udførte han enkelte af dem til store Billeder. Jeg husker, hvordan han en Gang samtalede med min Fader om det svære for en Landskabsmaler i at fastholde en Skizzes Friskhed ved Udarbejdelsen til et gennemført Maleri. Lyset og Skyggen forandrer sig jo bestandigt, og ikke en Dag,

P. C. Skovgaard.

nej, ikke en Time forbliver et Landskab det samme. Det er og bliver umuligt at male Synet af et Landskab færdigt, medens det tær sig paa en bestemt Maade. Hvert Øjeblik glider det bort i noget nyt. — Der er altsaa intet andet for end at gøre en hurtig Skizze eller notere Farveskalaen, og derefter male Billedet hjemme. Saa kan man vælge, hvad man sætter mest Pris paa, enten den flygtige Skizze, hvor der som oftest findes mest Lys og Liv, eller det udarbejdede Maleri, som jo kan være mere gennemtænkt og bedre afpasset for en dekorativ Plads.

Om dette var det, de talte.

Hvad mig personligt angaar, glæder jeg mig meget mere ved

Skovgaards Skizzer end ved hans store Malerier. Der er i Hirschsprungs Samling nogle *smaa* Landskabsbilleder af Skovgaard, hvor det synes mig, at han har forenet det improviserede friske med Udførelsens Ynde, og som er bleven *smaa* Mesterværker.

Georgia Skovgaard var meget stille. Jeg har næsten aldrig hørt hende tale. Hun var af de Mennesker (som jeg kun har truffet i Danmark), der kan være mange Timer sammen med andre uden at sige noget. Dette beroede paa, at hun ikke syntes, hun havde noget at meddele dem, men aldeles ikke paa hendes egen Mangel paa Tanker. Hun var lille og mager, med meget kloge og smukke mørke Øjne og stærke sorte Øjenbryn, sammenvoksede over Næsen, hvad jeg aldrig kunde lade være at betragte. Hun klædte sig, ligesom Susette Dalgas, i en Slags løse, lige nedhængende Kjoler, med et Bælte eller en Snor om Livet, hvilken Dragt hun bar, hvordan end Moderne forandrede sig. Sommetider kunde jeg møde hende i Alléen paa Vej til København, men jeg løb altid fra hende, thi hun gik overordentligt langsomt. Jeg har aldrig truffet nogen, som uden at være syg gik saa langsomt som hun. Hun havde stort Talent til at brodere (noget ingen kan gøre godt uden ogsaa at kunne tegne). Skovgaard var meget interesseret i hendes Arbejder og hjalp hende med at gøre Udkast og vælge Farver til Broderierne. Jeg husker, hvordan han en Dag stod længe med de forskellige Garndukker i Haanden for at bestemme Farverne til en Bort omkring en Pude, og til sidst valgte en lyseblaa og en lysegrøn Farve, som skulde sys lige ved Siden af hinanden. Det var første Gang, jeg saa disse to Farver syet i saa nær Berøring, og det vakte en Del Forundring, da Skovgaard valgte dem. Siden saa man, hvor smukt det tog sig ud.

Fru Skovgaard broderede mest paa Kannevas med Uldgarn, men uden at iagttage de bestemte *smaa* Ruder i Væven. Hun lod Stingene følge Tegningen, og hendes Broderier gjorde snarere Indtryk af Malerier. Fader havde et Rygstykke indfattet i en stor Stol, hvorpaa Fru Skovgaard havde broderet to græssende Hjorte efter Skovgaards Tegning, et nydeligt lille Billede.

Jeg har kun kendt én Person, som broderede endnu smukkere end Fru Skovgaard. Det er Fru Ida Hansen, født Wulf. I mange Aar broderede hun direkte efter Naturen og gjorde det overor-

dentligt godt. En Gang havde hun syet en Kastaniegren med Solskin over Bladene. Da min Fader saa den, sagde han: »Rubens kunde ikke have gjort det bedre.« Men Ida Hansen *komponerede* ikke sine Broderier, hvorimod Skovgaard hjalp sin Hustru med dette.

Det er en Glæde at se det kvindelige Haandarbejde bidrage til at smykke et Hjem, saadan som Fru Skovgaard og Fru Hansen har forstaaet at gøre det, ligesom det er pinagtigt at se de rædselsfulde Broderier, hvormed mange Damer sysselsætter sig for siden at belemre Stuerne med dem. Naar man betænker, hvor meget en Farveplet kan forandre Udseendet af et Værelse, og hvor meget et malerisk og skønt Broderi kan bidrage til at frembringe et harmonisk Indtryk, skulde man vogte sig for at nedlægge Tid og Arbejde paa at tilvejebringe saa mange af disse græsselige Ting, som Damerne fabrikerer. Om end kun faa har saa stort Talent til at brodere som de nyligt omtalte Fruer, kan man dog skaffe baade Farver og Mønstre, som stemmer sammen med den Plads, de skal pryde. Den Tid er vel heldigvis forbi, hvor man traf paa Puder med Roser saa store som Kaal-hoveder, eller en lille Skødehund med Perleøjne, broderede paa en Skammel, men endnu kan man komme til at se ret ubehagelige Ting, naar der er Spørgsmaal om Damebroderier. Hvor beundringsværdig denne Kunst er, ser man bedst paa gamle Broderier paa Linned og Silketøj, som man stundom finder i gamle Slotte, baade hjemme og i Udlandet, som til Trods for, at Aarhundreder har bleget dem, endnu bevarer Tegningens Finhed og Farvens Charme, medens de paa en rørende Maade vidner om Taalmodigheden og Fliden hos den, som har syet dem. I Kirkernes Sakristier kan man jo ogsaa ofte finde under-skønne Broderier fra svundne Tider. —

Ja dette var en lang Parentes om Broderi, som er en af mine Yndlingsbeskæftigelser, men jeg skulde jo tale lidt mere om Skovgaard. — Da jeg ikke kendte ham eller hans Hustru nærmere, kan jeg blot beskrive det Indtryk, de gjorde paa mig, da jeg mødte dem i min første Ungdomstid.

En Dag, da jeg gik hjem fra Byen over Volden, mødte jeg Skovgaard, og vi fulgtes ad et Stykke Vej. Han gik som sædvanligt ganske stille, men saa sagde han pludseligt: »Vi har faaet

Fru Georgia Skovgaard og Børn.

Fremmede.« »Ja saa,« svarede jeg, »bliver de længe?« »Det haaber jeg,« svarede Skovgaard og tilføjede saa efter nogle Øjeblikke: »Georgia har faaet en lille Dreng.« — Det var deres første Barn, Joakim Skovgaard, som siden skulde blive en Ære og en Glæde for baade sine Landsmænd og alle, som har lært hans store, sande Kunst at kende.

Siden har jeg set baade Joakim og Niels som to smaa Dreng, meget stille begge to. — Niels havde fine, sorte Øjenbryn, som gik langt frem paa Næsen ligesom hans Moders, og han havde den Gang et tankefuldt, lidt forknyt Udtryk. Deres Søster Suset har jeg aldrig mødt. — Hovedindtrykket, som Skovgaard og hans Hjem har efterladt paa mig, er af noget gennemærligt og sandt, af Mennesker som havde Mod til at være sig selv og leve deres eget Liv i hvilke som helst Omgivelser. Jeg havde stor Ærbødighed for dem begge. De imponerede mig, ikke mindst gennem deres Tavshed. Man ved jo aldrig, hvad tavse Mennesker, som ser kloge ud, kan gaa og tænke paa.

Billedhugger Herman Bissen havde et af de yndigste og sjældneste Hjem i København. Han boede ved Frederiksholms Kanal, aller længst nede i Hjørnet, lige ved Langebro. Man gik forbi det lave Hus, hvor en Del af hans Værelser var beliggende, med Udsigt til Gaden, og kom til en Mur, hvorpaa der var en lille Dør. Saa ringede man paa en Klokke og ventede sommetider ret længe, inden nogen kom og lukkede op. Man stod og lyttede i Stilheden, thi der kørtes næsten aldrig paa Gaden. Til sidst hørte man Trin, Døren blev aabnet indefra — og man var i Italien. Den lille Gaard, man kom ind i, lignede ganske en af de mange smaa, romerske Gaarde, som der før var saa mange af, fuld af Blomster og Planter som en Have. — Der stod høje Cypresser i store Baljer, blomstrende Nerier, Slyngroser og italienske Urtepotter fulde af Nelliker og Geranier. Gaarden var belagt med Stenfliser, og ved Sidemuren, der var bevokset med Efeu og vild Vin, stod en Post skjult, som altid rendte. Det var jo kun en Post, men dens Rislen lød som et Springvand eller en Kilde. Paa hede Dage var her en dejlig Kølighed, og man følte sig forsat til Syden i al denne yppige Blomsterrigdom.

Fra Gaarden kom man ud til en lille Have, som laa badet i Solskin, og hvor der bugnede af alle Slags Buske og Planter. Det var forunderligt, hvordan de sjældneste Planter fandt sig hjemme og udviklede sig i denne Jord. Fra Haven kom man gennem en anden lille Dør ind i Gaarden, som førte ned til Atelieret. Her stod Bikuberne, hvis Indbyggere havde det flot med Festmaaltider i den nærliggende Have. Nogen Gartner fandtes ikke, og jeg antager, at Bissen og hans Børn alene passede den Blomsterverden, som omgav dem. Desuden elskede baade gamle Bissen og hans Søn Vilhelm alle Slags Dyr. Man mødte Skildpadder, som krøb om i Græsset, og vævre Firben, som løb op ad Murene. Sommetider kunde man ogsaa støde paa nogle store grønne Firben, som jeg ikke holdt saa meget af, men Bissen var Ven med alle Dyr, som krøb eller løb eller fløj, og Dyrene mærker jo snart, hvem der holder af dem, og hvor de er velkomne, saa Bissens lille Have havde noget af en paradisisk Fred.

Bissen gik altid hjemme klædt i en blaa Arbejdsbluse med Bælte om Livet, og en rød Fez paa Hovedet, just saadan som

man ser ham paa Marstrands Portræt paa Kunstmuseet. — Naar han saa paa En, skottede han over Brillerne, som han bar. Den Gang var hans Haar endnu rødtligt blondt og hans Øjenbryn tætte og lyse. Han havde en lille Smule tysk Accent, naar han talte, da han var af holstensk Slægt, men det vilde han ikke vide af. Hans Hænder var lange og magre og fulde af Fregner, hvad

Anna Bissen.

der altid forundrede mig. Allerede som Barn fik jeg Lov til en og anden Gang at komme ned i hans store Atelier, hvor der var saa underligt køligt og lugtede af vaadt Ler. Han havde lavet en Amorstatue, og jeg var krøbet op paa en Stige for bedre at kunne se paa den. Jeg rørte da ved Amors Pil, som faldt paa Gulvet og gik i Stykker, hvad der greb mig med Rædsel, da jeg ansaa den for at være et kostbart Kunstværk. Men Bissen blev slet ikke vred; han lo og sagde, at det gjorde ingenting, hvad der væltede en Sten fra mit Hjerte; men jeg kan endnu føle den Angst, jeg først udstod.

Vilhelm Bissen var den Gang endnu en halvvoksen Dreng, som gik klædt i en løs Bluse og tynde Sko (eller Sandaler?). Han var den elskværdigste Dreng, man kunde tænke sig, altid beskæftiget med sine Dyr og Planter eller med en eller anden Leg. Han spillede »Boccia«, blæste Lerkugler i et langt Blæserør eller gængede os i en lille Gyng. Læsning tror jeg ikke var hans stærke Side. Han foretrak det levende Liv. Hans Ansigt udtrykte en underlig Blanding af Skælmeri og Melankoli. Øjnene var idel Munterhed, men han havde en Maade at rynke Panden og trutte ud med Munden, som pludselig kunde give ham et bekymret Udseende. Over hans lave, brede Pande rejste der sig et vældigt tykt blondt Haar. Jeg har siden kun truffet Vilhelm Bissen med lange Mellemrum, men fundet at han i Grunden var den samme unge, naive Dreng, som da jeg først mødte ham i den lille Have ved Frederiksholms Kanal.

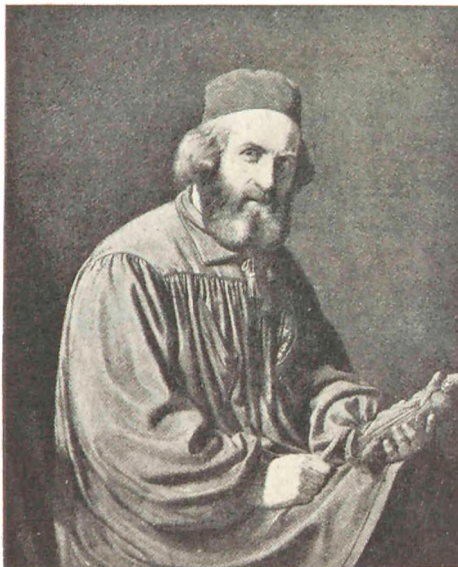
Han vedblev at elske alt levende omkring sig, især Dyr og Planter, og hans gode, elskværdige Natur fornægtede sig aldrig. Visselig kunde han blive meget heftig og sparede da ikke paa stærke Udtryk for at vise sit Mishag med Personer og Ting, men i næste Øjeblik havde han sit indtagende, venlige Smil, og man havde aldrig Indtryk af, at hans Vrede var saa strengt ment. Jeg synes, han vilde have

passet bedst til at leve et Sted, hvor det altid var Sommer, og hvor han havde kunnet tilbringe sit Liv i Naturens Skød. —

Hans Søster Anna var nok gamle Bissens Yndling, ligesom hun var Yndlingen i Susette Dalgas Skole, hvor hele den yngste Klasse sværmede for hende.

En Gang havde Susette inviteret alle »de smaa« (hvortil jeg den Gang hørte) hjem til sig for at lege en Aften. Midt i Legen skulde vi

alle gaa ud, for Susette vilde stille en levende Gaade op for os. Da vi kom ind i Stuen, hvor Gaaden fandtes, saa vi blot et hvidt Lagen midt paa Gulvet, hængt over noget levende. Vi gik rundt omkring denne mystiske Genstand uden at kunne begribe, hvad det var. Men saa raabte en: »Det er Anna Bissen!« og i det samme sprang Anna op og kastede Lagenet bort, let som en Kat, med sine strikkede Sko, som hun altid havde paa, naar hun var inde. Der blev stor Jubel, thi noget bedre end Anna Bissen kunde Susette da slet ikke have hittet paa for at glæde os. Hun har vedblevet at glæde mange og har altid været den mildeste, mest hengivne Ven, et af de Mennesker, som misbruges, fordi de aldrig holder sig frem, aldrig beder om noget til sig selv.

Herman Vilh. Bissen.

Inden mit Bryllup 1864 var jeg hos Bissen, da han modelerede min Buste, som findes paa Nationalgalleriet.

Nu er den fortryllende lille Gaard naturligvis ødelagt. Man kan jo aldrig skaane en Smule Skønhed, ikke engang naar den minder om Mennesker, som har været deres Land til Glæde og Stolthed som Herman V. og Vilhelm Bissen.

Første Gang jeg husker at have set Vermehren var, den Gang han kom op til mine Forældre for at melde dem Lundbyes Død. Jeg var den Gang en meget lille Pige, og jeg syntes, han var en meget gammel Mand. I Virkeligheden var han ganske ung, kun 25 Aar. Siden lærte jeg ham nærmere at kende, og især siden jeg blev gift, da han og jeg stundom brevvekslede med hinanden.

Han var en usædvanlig fin og kultiveret Mand og har været mig en tro og elskværdig Ven, om end vi blot har truffet hinanden med lange Mellemlum. Hvis hans Slægt nedstammer fra Holland, hvad man kan antage af Navnet, synes man ogsaa af hans Kunst at kunne slutte sig til dens hollandske Slægtskab.

Hvis det er sandt, at enhver Kunstner arbejder bedst i en vis Form, saa maa det mere end om nogen kunne siges om Vermehren. Han var blot helt sig selv, naar han valgte en lille Form for sine Billeder. Saadanne Malerier som hans »Sædemand«, hans »Hyrde paa Heden«, »Den gamle Kone«, som sidder i Døren og piller Ærter, og mange andre som er malede i samme lille Skala, vil ikke alene altid beholde deres Værd, men stige i Betydning, som Tiden gaar. De er alle udførte med den mest samvittighedsfulde Kærlighed til Emnet, og den minutiøse Omsorg, med hvilken de er malede, har ikke berøvet dem Poesien. Jo mere man betragter dem, des mere holder man af dem. Naar Vermehren derimod malede store Portrætter, var det ligesom han var kommet ind paa et fremmed Omraade, og hans Pensel bliver stiv og uinteressant.

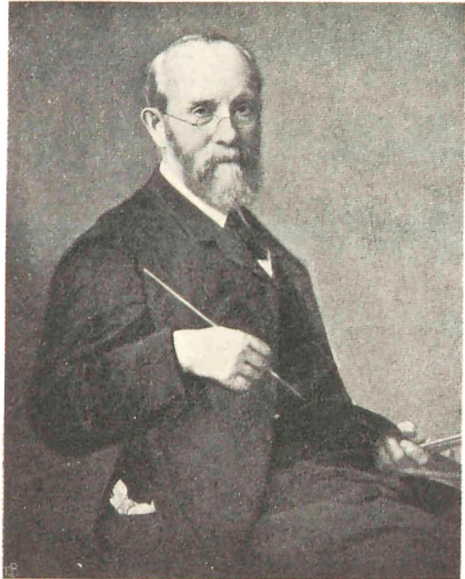
Vermehren forholdt sig fuldkomment fremmed, ja fjendtlig imod Bevægelserne i den moderne Kunst, som var hans eget Syn paa Sagen diametralt modsat. Og, saa vidt jeg véd, gjorde de unge Kunstnere Gengæld, idet de ikke vilde indrømme hans

Billeder større Betydning. Det er nu engang saadan, at Mennesker ser og opfatter Tingene saa forskelligt, og man kunde ønske, at de gensidigt vilde indrømme, at der findes flere Maader at gengive sin Opfattelse paa. Ens personlige Sympatier kan man jo ikke afskaffe, men indenfor Rammen af den menneskelige Begavelse findes uendelige Variationer. Der er kun een Ting, man kan have Lov til at misbillige, nemlig Usandhed. Alle disse smaa Begavelser, som søger at være originale og derved vinde Opmærksomhed, behøver man ikke at beundre. For Resten viser altid Tiden enhver Tings sande Værd, og ikke alle Bølgeslag, som gaar gennem den urolige Verden, har vedvarende Betydning.

J. Roed interesserede sig mere for de Unge og var villig til at indrømme alt, som kunde være sandt i deres Stræben.

Han indsaa, at naar der søges efter noget nyt, er det gerne, fordi der savnes noget i det gamle. Det er da sædvanligvis en Selvfølge, at Bestræbelserne i den første Tid slaar over til en Overdrivelse i Retning af det, hvorfor man kæmper; ligesom det ogsaa er de Unge, som i deres Heftighed vil sparke alt det, som holder dem fast ved det forgangne, bort.

Imidlertid er det nu engang saaledes, at Nutiden hænger sammen med baade Fortiden og Fremtiden og ikke kan skilles fra nogen af Delene. I Kunsten som i alt andet holder Menneskeheden sig sjældent midt paa Landevejen, naar den kører fremad i rask Trav, men har altid Tilbøjelighed til at styre hen imod

N. F. Vermehren.

Grøften, enten til højre eller til venstre — ja vælter ogsaa stundom helt med Vognen. —

Vermehren havde stor Evne til at fortælle, hvad han gjorde meget levende, enten det nu var noget, han selv havde oplevet, eller det var en Historie, han havde læst, og saa skrev han saadanne udmærkede Breve. — Lige til sin sene Alderdom beholdt han samme smukke og tydelige Stil, som det er en Fornøjelse at læse. Der *stod* noget i Vermehrens Breve. Der var en saadan Blanding af Fakta, som han kunde fremstille paa den mest levende Maade, og hans egne Tanker om Sager og Ting. De første Breve, jeg hørte fra Vermehren, var fra hans italienske Rejse, da han skrev lange Breve til Fru Glahn (vor Værtinde paa Kalkbrønderiet). Hun læste dem højt for flere af hans Venner, og jeg fik Lov at være med og høre.

Det er ogsaa en af de store Glæder, vor moderne Tid har berøvet os: vore Venners lange Breve! Hvem har nu Tid til at skrive udførlige Breve? Man sender Brevkort eller telegraferer. Og dog er der faa saa autentiske Udtryk for en Persons og en Tidsalders Karakter som just Breve. Hvor meget interessantere er de ikke end alle Fantasier, som giver sig Udtryk i Levnedsbeskrivelser eller Romaner, skrevne af Mennesker som lever i en senere Tidsalder end den, de beskriver! Breve er ligesom Portrætter, det bedste, ja det eneste sande Historiemaleri.

Vermehren var gift med den yndige Thomasine Grüner, der ligesom han selv var født i Ringsted. Jeg saa hende en Gang, da jeg var lille, flagre forbi mig i Klosterhaven, klædt i en rosenrød Kjole. Medens hun levede, var jeg kun sjældent i Danmark, og jeg kendte hende derfor næsten ikke; men hun var og forblev et skønt Menneske at se paa. Hendes slanke Figur, lokkede Haar og graciøse Bevægelser fik hende til altid at se lige ung ud. Desuden havde hun det mest indtagende Smil og de smukkeste Tænder, jeg nogensinde har set. Alt hvad hun var for sin Mand og sin store Børneskare, har jeg ingen Ret til at tale om. Hendes Lov maa synges af nogen, som har kendt hende nærmere. Hun arbejdede, som saa mange Husmødre, alt for meget og døde, da hun endnu var ung, kun 44 Aar. Siden blev Vermehren baade Fader og Moder for sin Børneskare, som elskede ham, ligesom alle der har kendt ham rigtigt.

For mig staar han som en Personifikation af en *dansk* Mand. Ikke blot fordi han var en brændende Patriot, som holdt paa alt, hvad der tilhørte hans Fædreland, men hele hans Væsen var saa udpræget dansk, rolig og udholdende i Nød og Besværligheder, sandfærdig og samvittighedsfuld i al sin Færd, og skønt han til Tider kunde lide af en tyngende Melankoli, besad han dog en stærk Grund af Humor, som altid strøede sit velgørende Salt i Tilværelsen og gjorde ham til en velkommen Gæst i alle Vennelag.

XI

Med bedste Vilje kan man jo ikke nægte, at H. C. Andersen var grim — meget grim. Der findes jo en Slags Grimhed, som er saa interessant, at den kan være mere tiltrækkende end selve Skønheden. Men af den Art var Andersens Udseende ikke. Alle kender hans Træk gennem Afbildninger; den tilbageledende Pande, de tunge Øjenlaag og den store Mund med de nedtrukne Mundvige. Men det underligste var, at hele Ansigtet var forunderligt udtryksløst. Blikket forandrede sig aldrig, men syntes at halvsove under de store Øjenlaag, og der var intet Spil i de øvrige Ansigtstræk. Man kunde ikke tænke sig, at der boede en saa sprudlende Fantasi bag dette tilsyneladende slappe Ydre. Han var desuden kejtet i alle sine Bevægelser og gestikulerede temmelig stærkt, men uden nogen Betydning, med sine lange Arme. Ja, han var grimmere end de fleste.

Jeg saa ham første Gang, da jeg var en ganske lille Pige, hos Etatsraad Collins, som boede i Amaliegade. Moder var Ungdomsveninde med Fru Jette Collin, som jeg husker som en meget smuk Dame. Hun var lille og spinkel, med store, mørke Øjne og sorte Lokker opfæstede paa hver Side af Ansigtet under Kappen. Collins var saa lykkelige at eje en Have bag deres Hus. Ikke en lille ynkelig, forkrympet Byhave, men en rigtig smuk Have, fuld af Frugt og Blomster. Jeg fandt den forunderlig dejlig og betragtede det som en Fest, naar Moder sommetider tog mig med i Besøg hos Collins, og jeg fik Lov at komme ned imellem Græs og Planter og høje Træer.

En Dag, da jeg var kommet hen til Collins med Moder, var ogsaa Andersen til Stede. Han var en stadig Gæst i Collins Hjem, hvor alle holdt af ham og beundrede ham. — Imidlertid maa han have forekommet mig forskrækkelig grim, for jeg stir-

rede paa ham med Rædsel. Og han paa sin Side havde formodentlig opfattet mit ængstelige Udtryk, thi han spurgte mig pludselig:

»Ved du, hvem jeg er, min lille Pige?«

»N—e—j,« svarede jeg frygtsomt.

»Det skal jeg sige dig,« sagde han i en hemmelighedsfuld Tone, »jeg er Fanden!«

Og da jeg stum af Forfærdelse gloede paa ham, tilføjede han:

»Vil du se min Hale?« medens han famlede bag ved sin Ryg mellem Frakkeskøderne. — Men da havde jeg faaet nok. Jeg tog Flugten og gemte mig nede i Haven.

Næste Gang jeg saa ham, var i Upsala hos vor Landshøvding, Grev Hamilton paa Upsala Slot, hvor han var Gæst paa en Rejse, han gjorde gennem Sverige.

Han vilde læse højt af sine Eventyr og nævnte et vist af dem. Uheldigvis fandtes just dette Eventyr ikke, hvorover Andersen blev utaalmodig. »Aa jo! Se efter, De har det nok!« sagde han den ene Gang efter den anden. Jeg véd ikke, om det var det Eventyr, han ønskede, som han endelig læste op. Det var »*Stormen flytter Skilt*«. Deri forekommer det Træk, at Stormen faar fat i en Trillebør, som render ned ad Gaden for at redde sig. Det forekom mig saa uimodstaaeligt komisk, at jeg begyndte at le. Men ulykkeligvis kunde jeg paa den Tid ikke straks holde op med at le, naar jeg engang havde begyndt, og Andersen tilkastede mig det ene strenge Blik efter det andet, medens han fortsatte Læsningen, og jeg gjorde mine ærligste Anstrengelser for at komme til Ro.

Jeg syntes ikke, at det var noget mærkværdigt at høre Andersen læse. I det hele taget kan jeg ikke finde, at det er nogen særlig Nydelse at høre nogen læse højt, og dog har jeg hørt baade Andersen, Bjørnson og Emil Poulsen som Oplæsere. — En helt anden Sag er det at høre nogen *fortælle*. Naar de ikke sidder med Næsen over Bogen, kommer det dramatiske frem, og baade Mik og Bevægelser bidrager til at levendegøre Fremstillingen. Det svære bliver da, at den, som fortæller, skal huske de særlige Ord og Vendinger, uden hvilke en Fortælling bliver bleg og uinteressant. Den maa læres udenad som en Rolle i et Skuespil. Baade Bjørnson og hans Søn, Skuespilleren, har begge to

haft en mærkværdig Evne til at fortælle, saa man baade blev varm og kold. Oplæsning kan være meget god, især naar man sidder med sit Haandarbejde og lytter. Men nogen *Kunst* kan jeg ikke finde, at den er. Den bedste Oplæser, jeg har hørt, var en lille Dreng paa fem Aar. Naar han læste, glemte man virkelig Bogen.

Da Andersen var i Upsala, besøgte han os i vort unge Hjem. Jeg havde den Gang mit første Barn, en lille Dreng, som kun var et Par Maaneder gammel. Andersen knælede ned ved hans Vugge og sagde derefter: »Glem nu ikke at fortælle ham, naar han bliver stor, at Andersen har knælet ved hans Vugge!« Han gav mig et Litografi, som forestillede Engelen, som bærer det døde Barn bort, komponeret til hans Eventyr. Jeg syntes, det var en underlig Gave. Heller ikke har jeg kunnet fortælle min Søn om Andersens Besøg, thi Engelen bar ham bort, da han var ganske lille.

Siden har jeg mødt Andersen et Par Gange i København. En Gang hos Etatsraad Kochs, hvor han ogsaa var en jævnlig Gæst, og en Gang paa en stor Fest, der gaves til hans Ære. Christian Richardt havde i den Anledning skrevet en brillant Vise, som man sang ved Bordet, og hvori han kaldte Andersen for »Eventyrets Kejser«. Ved denne Fest, hvor alle mulige Berømtheder var til Stede, havde jeg faaet (den senere Justitarius) Peter Koch til Bordkavaler. Han var paa den Tid en smuk, ung Mand, med et sydlandsk Udseende. Blandt andre Talere, hvoraf der var umaadeligt mange, var der en Dame, som fremsagde en versificeret Skaal for Andersen. Hun var ikke videre tiltalende at se paa og »skabede« sig nok ogsaa en hel Del. Kochs mørke Øjne blev sortere og sortere. Han saa rigtig truende ud. Da hun havde endt sit Foredrag, vendte han sig til mig og sagde meget lakonisk: »Det var en led Kvinde.«

I Sverige er Andersen lige saa berømt som i andre Lande, særlig hans smaa vittige og satiriske Eventyr, som helst læses af Voksne. Den, som i Sverige har læst dem bedst, er Grevinde Snoilsky — Digterens Hustru. For det første udtalte hun, som var født i Skaane, Dansk udmærket, og desuden besad hun den sande elskværdige Humor, uden hvilken man hverken kan læse eller forstaa Andersen.

Andersen har gennem sin Digtning vist, hvor stor Betydning Eventyrformen har. Egentlig er den jo en Slags Lyrik, da Digteren i et Eventyr hovedsagelig kan udtrykke sine egne Tanker

H. C. Andersen.

og Følelser. I en Novelle eller i en Roman gælder det at finde det rette Udtryk for de forskellige Personers Karakterer. Desuden er det herlige jo, at *alt* kan ske i et Eventyr, alt hvad ens Fantasi kan forestille sig og Situationen kræver. Men jeg tror, at her som i al Kunst er to Ting lige nødvendige: en Idé, som

giver Impulsen til hele Kompositionen, og saa et nøje, klart Studium af Virkeligheden. Baade Menneskers og Naturens Liv ytrer sig i en Uendelighed af smaa Træk, som det gælder at iagttage og saa vidt muligt levende gengive. Mangler dette Detailstudium, da bliver der noget blegt og uvirkeligt ved hele Eventyret; mangler Idéen, ja, da er det hele jo ingenting! —

Efter min Mening sætter Sveriges Natur ens Fantasi i Bevægelse paa en ganske særlig Maade. I disse hemmelighedsfulde, duftende Skove tror man paa Huldren og paa alle Naturens skjulte Magter, baade onde og gode. Man ser blot en Del, men aner saa meget. Her er vildt, højtideligt, tryllefuldt. Ingen har udtrykt det bedre end Frøding i sine Skovviser og maaske aller bedst i sin vidunderlige »*Vallareldt*«.

I Andersens Eventyr spiller jo ikke Naturen saa stor en Rolle. Menneskene har interesseret ham mest, og med hvilket forunderligt Geni har han ikke forstaaet at revse dem, at latterliggøre det latterlige og at lade den beskedne Godhed straaale i Sandhedens Lys. Alt hvad han kalder til Hjælp, Ænder og Høns, Porcelænsfigurer, Møbler og Stoppenaale, — alt tjener hans Opgave at vise »Lasten sig selv og Dyden dens eget Ansigt« (som Hamlet siger). Intet Under at han er bleven forstaaet og beundret af alle Folk. De menneskelige Fejl og Fortjenester, sete i stort, er de samme i alle Lande.

Professor Langes, som havde været vore Naboer, da vi boede paa Kongens Nytorv, boede der bestandigt, længe efter at vi var flyttede derfra. Fru Langes Pigenavn var Paludan-Müller. Hun var Søster til Digteren Paludan-Müller, som vi traf der i Huset. — Fru Lange var en fin og intelligent Dame og meget belæst. Hun læste næsten hele Dagen højt for sin Mand, Professor Lange, hvis Syn var meget svagt. Selv var hun i høj Grad døv, og det er sandsynligvis fra hende, at Julius Lange arvede sin stærke Døvhed. J. Roed har malet et udmærket Portræt af Professor Lange (Brystbillede), hvor han sidder, som han næsten altid sad — med Cigaren i Haanden og sænket Blik, lyttende til sin Hustrus Oplæsning. Desuden har ogsaa J. Roed tegnet en Kultegning af Fru Lange, som lignede hende meget. Hun

sidder med en opslaaet Bog trykket imod Brystet og smiler imod nogen, som om hun nylig havde gjort en Bemærkning om det, hun har læst. De to Ægtefolk elskede hinanden og var meget lykkelige. Jeg husker, hvorledes de altid kysede hinanden paa Haanden efter Maaltidet. Først hun sin Mands Haand med et Udtryk af den mest ydmyge Kærlighed, og derefter bøjede han sig lidt og kysede hendes Haand. Det er første og sidste Gang, at jeg har set nogen »kysse paa Haand« i Danmark. I Sverige er det mere almindeligt.

Af deres tre Sønner Carl, Julius og Frits, var Frits min Jævnaldrende og min Legekammerat fra den Gang jeg var lille.

Som Barn skelede han stærkt, men blev senere lykkeligt opereret derfor. Imidlertid holdt jeg mest af ham, som han var født, og man har fortalt mig, at naar han laa paa Sofaen, sad jeg ved Siden af ham og sagde med rørt Stemme: »Der ligger han med sit skele Øje.« For Resten kujonerede jeg ham voldsomt. Da jeg blev voksen, var vi altid meget gode Venner, indtil jeg blev gift og forsvandt fra Danmark.

Med Julius, der var noget ældre end jeg, var jeg for det meste i Strid. — Siden blev ogsaa vi gode Venner, da vi traf hinanden i Italien, hvor Fader havde stor Indflydelse paa hans kunstneriske Opfattelse og nok var Anledningen til, at han viede sit Liv til Kunststudier.

Den ældste Søn Carl, som siden blev den berømte Nerve-læge, kendte jeg mindst. Han var stille og indesluttet og ofte fraværende fra Hjemmet.

Her hos Langes saa jeg Digteren Paludan-Müller. Hans Skikkelse var temmelig lille og ubetydelig, men han havde et dejligt Hoved. Hans Ansigt kunde godt have været Model til en græsk Mønt, med dets faste Tegning og velformede Næse, den smukke Mund og de alvorlige, dybtliggende Øjne. Han havde en meget høj Stemme, og han talte højt, maaske fordi han var vant til at tale med sin døve Søster. Hans Paaklædning var sirlig, og han bar et meget bredt Halstørklæde, snoet flere Gange om Halsen, hvad der gav hans Holdning noget stramt. Hele hans Udtryk var alvorligt og venligt, og han havde næsten altid et lille Smil paa Læberne. Der var intet i hans Optræden, som røbede den bidende Satiriker han var i sine betydeligste Arbejder, men

han kunde ofte spøge meget vittigt og have Folks Uvidenhed eller Naivitet til Bedste paa en uskyldig Maade. Saaledes hændte det en Gang, at Langes havde Besøg af en jysk Kusine. Hun havde aldrig før været i København, og Paludan-Müller bad hende indfinde sig paa en bestemt Tid og Time, klædt i sin bedste Stads. Han vilde vise hende nogle af Hovedstadens Mærkværdigheder. Den unge Dame kom punktlig til det aftalte Stævne-møde, hvor Paludan-Müller ventede hende. Han havde ogsaa sine bedste Klæder paa og bød hende ridderligt Armen.

Derpaa vandrede han med hende til en af Københavns mindste og fattigste Gader, hvor han i længere Tid spadserede op og ned med hende. Antagelig fandt han intet, som han ansaa for Umagen værd at opsøge. —

Da jeg var forlovet, læste jeg for første Gang »*Adam Homo*«. Den Gang forekom dette Digt En at være forskrækkeligt skarpt, og Adam Homos Person gjorde et uhyggeligt Indtryk paa mig. Da jeg mødte Paludan-Müller efter at have læst Bogen, tillod jeg mig at sige, at saa daarlige Mennesker som denne Adam Homo fandtes næppe. Han saa paa mig med sine venlige dybe Øjne og sagde derefter med sin høje Stemme: »Jeg siger jo ikke, at Deres Kæreste er saadan, men alle vi andre er saadan.«

Da Christian Winther var død, besøgte Paludan-Müller os en Dag paa Christianshavn, hvor vi den Gang boede. Han og Moder talte længe sammen, og Paludan-Müller havde udtalt sig temmelig strengt angaaende nogle af Christian Winters Affærer. Han havde sagt Farvel og var gaaet, da vi hørte nogen komme paa Trapperne. — Vi havde en lang, stejl Trappe, som førte op til Mezzaninen, hvor vi boede, og nu kom Paludan-Müller igen travende op ad alle de mange Trappetrin for at bede Moder om Forladelse for, hvad han havde sagt, og kysse hende paa Haanden. Det klædte ham overordentlig smukt, ligesom det altid er noget af det, som klæder Mennesker bedst, at bede om Forladelse, *hvis de mener det rigtig ærligt*. I det hele gjorde hans Person et gennemnobelt Indtryk, og man var ikke bange for ham, endskønt man vidste, hvor streng og kritisk han saa paa Menneskers Daarlighed.

Han levede saa stille som en Eremit, sysselsat med sit Arbejde,

og fulgtes overalt som en Skygge af sin lille Hustru Charite, som var en hel Del ældre end han selv. Det var en lille, tynd Dame, som saa tør og vissen ud og havde en spids, høj Stemme. Hvordan Paludan-Müller, som elskede Skønhed og nok i det hele havde store Fordringer til Mennesker, havde valgt hende blandt alle til sit Livs Ledsagerinde, er ikke godt at forstaa for uindviede. Men hvad er

i det hele en større Gaade end »die Liebe«. Det er aldrig værd at grunde over. Sikkert er det, at Charite gjorde sin Mand lykkelig. Hun passede paa, at han fik Lov at leve i uforstyrret Fred af Verden, alene sysselsat med sine Idéer og sin Digtning, hvad der syntes at være hans eneste Længsel og Behov. Hun gik aldeles op i ham, som om hun næsten ikke selv havde været til. Naar han somme-tider var syg og senge-liggende, lagde hun sig ogsaa til Sengs, skønt hun ikke fejlede noget, men hun fandt ingen Mening i, at hun skulde være oppe, naar Paludan-Müller holdt Sengen.

Fr. Paludan-Müller. Efter Const. Hansen.

Jeg tror ikke, at Paludan-Müller er meget læst af Nutidens Publikum. Men sikkert vil han blive optaget paany af en kommende Generation. Hans store og almenmenneskelige Idéer passer dog egentlig for alle Tider, og dertil er han en af de danske Digttere, som har haft Sproget mest i sin Magt. Man behøver blot at læse »Adam Homo« for at beundre det Mesterskab, hvormed han tumler sig i »ottave rime«. Paa ham passer næppe Paul Heises Ord i »Der Salamander« (ogsaa skrevet paa

ottave rime), da han siger: »Wer schreibt Ottaven mit ganz reinen Händen?«

Nej, Paludan-Müllers Ottaver flyder med en Klarhed og Naturlighed, som om det var hans dagligdags Maade at ytre sig paa. Og hvad indeholder ikke denne Bog af dybe Tanker og af træffende, bidende Satire, ligesom der ogsaa findes Hvilepunkter og Solpletter af skøn Poesi.

Hvad mig angaar er der dog et Digt af Paludan-Müller, som jeg sætter højest, det er hans »*Ahasverus*«. Hver Gang, jeg læser det, gribes jeg lige dybt af det grandiose og rædselsfulde deri. Digteren har kendt Menneskene i hele deres bundløse Elendighed og forstaaet at fremstille Eksistensen i dens ynkelige Lidendighed. Naar man har læst dette Digt, synes man at have faaet et sandt Begreb om Jordens Undergang.

Hvad jeg derimod har svært ved at forsone mig med, er den uophørlige Vugning i Sproget mellem det højt patetiske og tarveligt borgerlige, hvilken underlige Dualisme forefindes i *Adam Homo*.

De Digte, hvori Paludan-Müller flytter En op i en ideel Tilværelse, som f. Eks. »*Dryadens Bryllup*«, »*Kalanus*« osv., og hvor det trivielt borgerlige — jeg kunde sige det københavnske — Sprog helt er banlyst, synes mig dog ikke at besidde samme Kraft som hans satiriske Digtning. Den danske Litteratur har jo altid haft sine stærkeste Sider i Satiren og Humoren, hvilket er en naturlig Følge af hele den danske Folkekarakter. Derfor synes jeg ogsaa, at Paludan-Müller er en udpræget *dansk* Digter.

Blandt de betydelige Begavelser, jeg har lært at kende i Danmark, vil jeg nævne Peter Heise, vor udmærkede Romancekomponist. Jeg saa ham første Gang, som jeg før har omtalt, da han spillede Komædie ved Sibberns Julestuer. Han var da i Dameklæder og spillede aldeles fortrinligt gammel Jomfru. Siden hørte jeg ham ved Klaveret, hvor han var i sit Element. Han spillede ikke som en Virtuoso, men som en Musiker, d. v. s. han kunde give det væsentlige ved en Komposition med hele dens særegne Karakter og Poesi. Desuden var han, som jeg før har omtalt, en Mester i at improvisere. Han var temmelig lille,

havde en høj, intelligent Pande og lyst tilbagestrøget Haar, krum Næse og en sluttet, meget udtryksfuld Mund. De lyse Øjne havde et iagttagende, gennemtrængende Blik bag Brillerne, som han altid bar. Men pludseligt kunde de faa et indadvendt Udtryk, og man mærkede da, at han ikke længere var nærværende. »Hvad tænker du paa?« spurgte hans Hustru ham en Gang, da han, midt i en Samtale, fik dette fraværende Udtryk. »Det er Fløjter, — Fløjter!« svarede han smilende. Jeg blev først rigtig bekendt med ham, da han havde giftet sig med Ville Hage og var flyttet til Sorø, hvor han havde faaet Embede som Musiklærer ved Akademiet.

Hans Svigerfader, Konsul Hage, lod bygge et smukt og behageligt Hus til de Unge, ved Sorø Sø, ikke langt fra Inge-manns Hus, hvorhen de flyttede, og hvor jeg besøgte dem. Senere fejredes mit Bryllup dér.

Ovenpaa Heises Lejlighed var nogle Værelser, som benyttes af Enkefru Tidemand og hendes lille Datter. Inden Heise blev gift, havde Fru Tidemand holdt Hus for ham, og hun var og forblev hans og hans Hustrus tro og hengivne Veninde. Hun var en udmærket Kvinde, prøvet paa mange Maader i Livets Modgang og Sorger, men med en uudtømmelig Skat af Elskværdighed og Humor. Hun var en af de faa, hvis Selskab altid var Heise kært, thi han var ellers et af de mest exclusive Mennesker, jeg har truffet. Visselig kunde han samle mange omkring sig en glad Aften, naar der blev musiceret til langt ud paa Natten, især da Heises senere flyttede til København. Men til Hverdag yndede Heise ikke Fremmede, og kun yderst faa regnede han til sine intime Venner. —

En Gang ved et Middagsselskab hos Hages, da jeg havde ham til Bords, sagde han: »Egentlig er der jo kun et Par Mennesker, som man elsker, og dem elsker man med en fuldkommen hedsensk Kærlighed. Den øvrige Menneskehed elsker man med en kristelig Kærlighed. Det vil sige — man ønsker dem ad Helvede til!« — og saa brast han i et pludseligt Udbrud af Latter, der lød som en Eksplosion.

Da jeg en Gang ytrede, at jeg fandt Naturen omkring Sorø vel indestængt, sagde Heise: »Jeg synes just om, at man saa snart kan naa Maalet for sine Længsler. Man ønsker at kunne

komme til Næsset paa den anden Side af Søen, eller til en eller anden Bugt eller lille Holm. Man tager en Baad og er der straks!«

Herude i Sorø skrev Heise en Mængde af sine Romancer. Naar han ikke underviste sine Elever, var han for det meste ved Klaveret, ved hvilket han altid komponerede. Saa snart han havde faaet noget færdigt, spillede og sang han det for sin Hustru, og for hende alene. Han havde ikke Spor af Stemme, men hylede Kompositionen frem med høje, tynde Toner, oftest med Cigaren i Munden, da han hverken kunde komponere eller leve uden at ryge. Hans Hustru fandt, at ingen i Verden kunde synge saa godt som Heise, og man forstaaer det i den Mening, at man fik Digtets Karakter frem gennem hans Gengivelse. Desuden var der naturligvis ingen, som vidste bedre end han selv, hvad han vilde udtrykke med sine Sange. Fru Heise var ikke særlig musikalsk begavet, men ved at leve i Heises Nærhed kom hun til at forstaa en hel Del Musik. Af alt foretrak hun dog, hvad *han* komponerede.

Livet i Sorø opfyldte en Side af Heises Ønsker: hans Trang til at kunne komponere i Ro. Men han havde ogsaa Trang til at kunne træffe Mennesker i Pavserne, at føle en stor Bys Liv og Bevægelse omkring sig, og derfor savnede han København. Desuden var Lærerkaldet ganske anstrengende og forstyrrende for ham, ligesom det har været det for alle Komponister af Rang, som har maattet underkaste sig dets Besværligheder for at kunne fortjene det daglige Brød.

Det har været saa mange af de størstes Lod. Man behøver blot at minde om Mozart, Schubert, Cæsar Franck, som maatte løsrive sig fra en musikalsk Idé, der just var i Færd med at udfolde sig, for at gaa og lære musikalsk A. B. C. med Elever, hvoraf maaske mange slet ikke havde synderligt Talent for Musik.

For Heise har det nok faldet haardt mange Gange at indfinde sig paa Klokkeslag til Undervisningstimerne. Han levede bestandigt med sine Tanker i Tonernes Verden.

Heise var ogsaa en af de Musikere, som elsker Danserytmen. En Dag spiste vi til Middag paa Hasselbacken ved Stockholm. Orkesteret i Pavillonen spillede en Vals, og pludselig gav Heise sig til at dunke i Bordet med Kniv og Gaffel, idet han aldeles

henrykt udbrød: »Ja, Vals skal det være! Mozart og Beethoven og alt det der er bare noget kedeligt noget!«

Man kan ikke tænke sig et mere spontant og naivt Menneske, end Heise var. Der fandtes hos ham ikke Spor af lærd Pedanteri eller nogen Slags vis Vigtighed. Han glædede sig ved hvert Øjeblik i Livet og vilde helst, at det skulde flyde bort som en Strøm i Solskin. Hans Hustru levede blot for at gøre Dagene lykkelige for ham, og i lang Tid blev han ogsaa sparet for alt ondt. — En Aften i Sorø efter en rig og harmonisk Dag sagde Fru Heise pludselig i en oprørt Tone: »Aa, nu er der igen gaet en Dag, som aldrig kommer igen!«

»Hvad gør det!« svarede Heise smilende. »Vi har jo Evigheden for os!«

Desværre, ak desværre døde Heise jo, da han endnu var en Mand i sine bedste Aar. Hans Romancer blev for hvert Aar skønnere, dybere og mere karakteristiske.

Noget af det sidste, han komponerede, var *Dyvekes* meget sungne Sange, og den aller sidste Sang af ham, maaske den dejligste han nogensinde har skrevet, er den til Aarestrups Ord »Det Lys som farver Jorden«.

Han komponerede gerne og gjorde det udmærket, til tyske Tekster. Saaledes er nok »*Schilflieder*« til Lenaus Ord nogle af hans aller bedste Sange.

Man kan jo sige, at han som Komponist nedstammer i lige Linie fra *Schubert* og *Schumann*, men hvilken Komponist har ikke lært uendelig meget af disse Mestere? Og dog kan man aldrig sige, at Heise imiterede. Han var en altfor rig og personlig Kunstner til at nedlade sig til at laane af andre. Han skrev direkte ud af sit Hjerte og sin store Begavelse.

Desuden havde han den mest generøse Beundring for alt, hvad der havde været komponeret og endnu blev komponeret af andre, naar han fandt det sandt og ægte. Der eksisterede ikke den mindste Misundelse imod andre Komponister, og han forholdt sig ydmyg og ærbødig lige over for Gade og Hartmann, der jo i Heises Tid ansaas for Veteranerne i den danske Musik.

Derimod kunde han ikke lide Wagner, hvilket var aldeles naturligt. Hele hans Aandsretning førte ham ad en ganske anden Vej end Tysklands fejrede Operakomponist. For Heise var det

varme og inderlige Hovedsagen, og han var desuden saa dansk i hele sin Natur, at han ikke kunde beundre det tysk svulstige hos Wagner. Den Tid vil vel heller ikke være saa langt borte, inden det store Publikum (som ikke er tysk) vil komme sig efter den svimle Henrykkelse over Wagners Musikværk. Jeg véd meget godt, at det vil skaffe En mange Fjender at udtale sig om

Peter Heise.

denne berømte Mand, men jeg kan dog ikke lade være at sige min Mening, som inden ret længe vil være hele den musikalske Verdens.

Cornelius og Kaulbach var ogsaa sin Tids Heroer, og nu ser man dog hele deres pretentiøse Tomhed. Musikken kommer, som bekendt, altid et halvt Aarhundrede efter Malerkunsten i sine Udtryk, og nu er det blevet Wagner, som i Musikken har indtaget Cornelius og Kaulbachs Plads.

Folk tror jo i Almindelighed, at naar Emnet er stort, bliver Kunstværket stort, og Wagner behandler blot Guder, Konger og Helte. Enhver af disse Personer, i det mindste Hovedpersonerne, betegnes igennem et Ledemotiv, omtrent som man sætter Etikette paa en Flaske for straks at kunne vide, hvad den indeholder. For Resten udmærker ingen af de optrædende sig ved noget karakteristisk; ingen udtrykker gennem sin Sang just sin særegne Personlighed. Naar man tænker paa Mozart, behøver man blot at huske Trioen i Don Juan, hvor Kommandanten dør. Don Juan, Leporello og Kommandanten synger paa een Gang, men undersøger man de enkelte Stemmer, hører man, hvordan Komponisten har givet Udtryk for deres højst forskellige Personligheder. Kommandanten synger stille og al-

vorligt, med Dødens Gru for Øje. Don Juan viser sin kolde Ligegyldighed og Leporello sin bævende Angst.

I et Skuespil eller Sangspil er det jo de optrædende Personers Karakter, man skal lære at kende, og ikke blot Komponistens private Følelser. Wagner har egentlig kun Plads for to menneskelige Følelser, det erotiske og det heroiske. Det erotiske er af en meget tvivlsom Beskaffenhed og varmer En aldrig gennem Dybde eller Inderlighed. Det heroiske er atter meget tysk, d. v. s. brovtende og svulstigt. Ligesom de tyske Malere Cornelius og Kaulbach altid malede deres Helte meget store, lod de dem ogsaa gestikulere med overdrevent store Bevægelser, hvilket virker afkølede og antipatisk paa en naturlig Tilskuer. Wagner har samme Overdrivelser i sine musikalske Udtryk. De virker ogsaa udmattende gennem deres Styrke eller Længde.

Det er ikke den Slags Overdrivelse, som kan være Følgen af et meget passioneret Temperament, men en Maade at understrege med Eftertryk for at opnaa en stærkere Effekt.

Indholdet i de Wagnerske Operaer er egentlig aldeles udramatisk. Et Drama fordrer, at Handlingen skal interessere og udvikle sig temmelig hurtigt for at naa sin Knude og siden sin Op-løsning. Aldeles det modsatte vil man finde i Wagners Operaer. — Der findes uendelige Langtrukkenheder og saa godt som alle passer meget bedre til en episk Fortælling end til et Drama.

Hvis Wagner har villet protestere imod de gamle Operatekster, havde han god Grund dertil, da Handlingen og Teksten i hans Forgængeres Operaer sandelig ikke er Mesterværker. Vi har alle moret os over de bestandigt gentagne Udraab hos Koret, naar det skulde skynde sig bort og aldrig kom af Stedet:

Forræderen paa ilsomt Fjed
Er flygtet bort, vi maa afsted,
Skal vi ham snart indhente,
Der er ej Tid at vente — vente — vente —

osv.

Men det er just ikke mere opbyggeligt at høre to Personer drøfte et indviklet filosofisk Spørgsmaal, syngende imod hinanden i længere Tid, især da man sjældent hører et Ord af, hvad der synges fra en Operascene til det larmende Wagnerske Orkester.

Hvordan en Opera skal være beskaffen for at svare baade til de musikalske og de dramatiske Fordringer, er et Spørgsmaal, som endnu ikke er blevet besvaret, og som ingen sandsynligvis kan svare paa. Der synes at være en eller anden Fejl i Regningen fra først af.

Wagner digtede bestandig sin Tekst paa samme Versemaal, femfodede Jamber. Naturligvis medfører denne Monotoni i Veraset en tilsvarende Monotoni i Musikken. En meget musikalsk Person sammenlignede en Gang hans Bygning af en Opera med en lang Mur, som bliver ved at strække sig og strække sig milevidt ud over Landet, med et lille Taarn stikkende op hist og her, hvorimod andre Musikværker slutter sig og bygger sig op som et Slot, en Katedral eller en Fæstning. —

Naar man hører f. Eks. en af Beethovens Symfonier spillet temmelig daarligt paa et daarligt Klaver, vil man dog ikke kunne undgaa at frapperes af den forunderlige Idérigdom, som klinger En i Møde. — Og spiller man en af Beethovens Sonater, overvældes man ligefrem af det udtømmelige Væld af Idéer, som møder En paa hver Side. Alt udvikler sig saa naturligt som en levende Plante fra Roden til Grenene, Bladene, Blomsterne, Frugterne.

Spiller man Wagner paa Klaveret, da møder der En — intet!

Hele Tomheden hos denne svulstige tyske Komponist viser sig da i sin nøgne Tarvelighed. — For at dække over Fattigdommen behøves Orkestret, af hvilket Wagner jo har forstaaet at fremlokke store Effekter. Derfor gør han ogsaa en vis ydre Virkning, gennem Masseklange. Naar han vil skildre, hvad der skal lyde pragtfuldt og festligt, kan han fremkalde brillante Virkninger. I saadanne Tilfælde behøves jo ingen Varme, og Varme er just, hvad denne iskolde Mand ikke kender.

Man vil maaske sige, at det er en gammeldags Anskuelse ikke at kunne sætte Pris paa Wagner. Men jeg vil da indvende, at Brahms var samtidig med Wagner, ligesom ogsaa Cæsar Franck, og endnu lever Sibelius som en kraftig Mand. For alle disse har jeg, paa forskellig Maade, den aller største Beundring, saa det kan ikke være Alderen, som er Grund til mit Standpunkt.

Nej, Grunden er, at jeg aldrig kan finde en Person blive smukkere gennem sin Klædedragt og aldrig glemme Tomheden for

Pragten. — Desuden er der noget saa gennemgaaende *vulgært* ved alt, hvad Wagner rører ved, at det virker antipatisk. Jeg tænker altid paa de tyske Helte og »schöne Jungfrauen«, som er maalede paa Væggen i Riddersalen paa Meissens gamle Slot. De er alle saa »urgermanische« og »romantische«, Damerne med tykke gule Fletninger og store Forglemmigej-Øjne. Heltene saa forskrækkeligt kraftige, med Hovederne tilbagekastede og voldsomme Armbevægelser. Alt saa usandt, pralende og tomt som muligt.

Jeg kan saa godt forstaa, at Heise ikke kunde holde af Wagner.

XII

Teatret har været et af Københavns Kulturcentra, og i de faa Aar jeg endnu var i Danmark, fra jeg var femten til jeg blev tyve Aar, havde det kongelige Teater en glansfuld Tid. Michael Wiehe stod paa Højden af sin Kunst, Gamle Rosenkilde, Phister, Mantzius og Fru Sødring var alle i fuld Virksomhed, og Fru Heiberg spillede endnu.

Da jeg var lille og boede paa Kongens Nytorv, var jeg næsten misundelig paa Langes Dreng, som saa ofte var i Teatret. Frits var især en flittig Teatergænger, og et af Dagens brændende Spørgsmaal var altid »Hvad giver de i Aften paa det kongelige Teater?«

Det var først, efter at jeg blev voksen, at jeg af og til kom paa Komædie og fik Anledning til at se vore bedste Skuespillere.

Først og fremmest vil jeg da nævne Michael Wiehe, som var Scenens første Elsker, og som nok var den mest fuldendte første Elsker, jeg har set paa nogen Scene. (Nu er der jo ikke længere Tale om »første Elsker« i de moderne Skuespil). Hos ham fandtes en sjælden Forening af Temperament, fornem Dannelse og ædel, ren Karakter. Han var af Middelhøjde, slank og velbygget, og gik meget rank, næsten lidt bagover bøjet. Han havde maaske en noget for høj Pande og en noget for lille Mund, men denne Pande var saa lysende af Intelligens, og denne Mund udtalte det danske Sprog paa en smukkere Maade, end jeg nogensinde før eller senere har hørt det udtale. Desuden havde han den skønneste Stemme, en Stemme, som kunde hviske saa indsmigrende og blødt og klinge straalende i glade Udbrud. Han benyttede ikke stærke Gestus, men hans mindste Bevægelser var udtryksfulde, og hans stumme Spil mærkværdigt talende. Hans overordentligt skønne mørke Øjne kunde somme-

tider pludseligt sende en lynsnar Skelen, hvilket jeg tidligere har nævnt som noget særegent for Michael Wiehe og Eleonora Duse. —

Han spillede aldrig med Publikum, men syntes helt og holdent at gaa op i sin Rolle. Folk, som har kendt ham nøje, har fortalt, at han tænkte saa meget over hver Person, han skulde fremstille, at han var længe om at

faa en Dragt i Stand, der syntes ham at passe fuldstændigt til den givne Rolle. — Saaledes skulde han en Gang fremstille en Englænder, som var fuld af »spleen«. Han betænkte sig da flere Gange, inden han fandt en Naal til sit Halstørklæde, saadan som han forestillede sig, at Englænderen vilde have brugt den, og valgte til sidst en, som var prydet med et Dødningehoved; naturligvis vilde Publikum ikke bemærke en saadan Detaille, men for Wiehes Bevidsthed

Michael Wiehe.

var det nødvendigt saa meget som muligt at *være* den Person, han fremstillede.

Sommetider morede det ham at vælge en ubetydelig Rolle i et Skuespil, fordi der fandtes et eller andet i den givne Personlighed, som var blevet ignoreret af andre Skuespillere, og som Wiehe vilde gøre noget ud af. Blandt saadanne Roller var Apicius i den Vægelsindede, hvori han gav Gourmandens Glæde over fin Mad med en næsten poetisk Henrykkelse.

Han syntes at føle sig lige hjemme i moderne Klæder og i Ridderdragter og bevægede sig i begge med samme Naturlighed og værdige Ynde.

En af de Roller, hvori jeg husker ham bedst, er Kvækeren i

»Kvækeren og Danserinden«. Jeg kan aldrig glemme hans stumme Spil i den Scene, hvor Danserinden begynder at lokke ham til sig. Han stod midt paa Gulvet med Haanden paa en Stole-arm. Skønt han næsten ikke rørte sig, udtrykte dog hele hans Skikkelse den Kamp, hvori han befandt sig. Det var et bestandigt »Jeg vil« og »Jeg vil ikke«. Indtil han saa pludseligt satte Stolen haardt i Gulvet og gik bort.

Det er svært at forstaa endsige udtrykke, hvordan et Geni virker. Mange Mennesker har stort Talent, Kundskaber, Temperament, Dannelse osv. osv., og dog mangler de det afgørende, den tændende Gnist, som forener de forskellige Ingredienser til en lysende Flamme. Det er kun de aller største, som viser os denne Harmoni mellem forskelligartede Egenskaber. Jeg tillader mig at tro, at denne rige og levendegørende Harmoni har sin Grund i Karakterens Fasthed, der ligesom dominerer alt. Den er som en vis Køresvend, der forstaaer at styre de voldsomme Heste, som ellers vilde løbe løbsk. Det er jo en meget almindelig Mening, at Geni og Karakter er to Ting, som aldeles ikke kommer hinanden ved. Men vil man undersøge det nærmere og følge de forskellige Geniers Historie, vil man snart forstaa, at hvad der har manglet hos nogle af dem og da har foraarsaget deres Fald eller Dekadence, altid har været Mangel paa Karakter. — I den lille Biografi, som A. C. Larsen har skrevet om Michael Wiehe, siger han et Sted: »Der var aldrig noget hos ham, som mindede om det onde.«

Og det har just været denne rene Luft, hvori han levede og aandede, som gav ham det klare Blik paa alt menneskeligt og gjorde ham baade saa mandig og saa varm.

Han var uimodtagelig for Smiger og afskyede den Forgudelse, som beundrende Damer viste ham.

Larsen omtaler, hvorledes Wiehe en Dag, da han paa Gaden forfulgtes af en Dame, som raabte efter ham: »Romeo, Romeo!« vendte sig ærgerligt om og udbrød: »Hold Mund, Julie!«

Jeg véd næsten aldrig at have læst om noget smukkere end Wiehes Kærlighed til sin Hustru. En mere ridderlig, hengiven og tro Kærlighed kan man ikke tænke sig. Og den forblev den samme lige til det sidste.

Samme Aar han døde (1864), skrev han til sin Hustru fra Christiania, hvor han gav Gæsteroller:

»Sidste Gang! Salighed!«

Han var i Livet samme ædle, glødende Elsker som paa Scenen. Derfor virkede han ogsaa med Sandhedens overbevisende Magt.

Efter hans Død skrev Christian Molbech et meget smukt Digt om ham. Jeg har opbevaret det, da jeg finder, det er en gribende Erindring om en af de største danske Skuespillere.

Den sidste Strofe lyder:

»Søvn paa dit Øje, Fred udi dit Bryst!
Sov sødt, ung Romeo, til Morgnen kommer,
Der vækker dig paa Frihedslandets Kyst
Af Dødens Drøm til Paradisets Sommer!
Hvi gik du bort, der var jo langt til Dag?
Fornam du alt den fjerne Lærkes Trille? —
Sov sødt og vaagn til Lys og Fugleslag —
Her er det mørkt, og Sangens Flod staar stille.«

Fru Heiberg spillede endnu af og til Komædie, men hendes egentlige Glansperiode var forbi. Mine Forældre, som havde set hende i hendes Ungdom, talte om hendes udmærkede Fremstilling af alle muntre, kokette og spirituelle Roller. Hun var allerede en moden Kvinde, da hun endnu spillede Tøseroller aldeles brillant, som f. Eks *Trine* i »*Aprilsnarrene*«. I »*Nej*« viste hun sin Evne til at nuancere Diktionen, og for Resten havde hun en hel Række Bravourroller, hvori hun glimrede. Da hun blev gammel gik hun over til de store tragiske Roller, og dette var ikke hendes Fag. Jeg saa hende som Maria Stuart, og det var ikke beundringsværdigt. Hun havde da (ligesom det ofte har været Tilfældet med de svenske Skuespillere) den Opfattelse, at jo fornemmere en Person er, desto langsommere taler han. — Som Dronning maatte hun altsaa i Maria Stuart aldrig skynde sig, men udtale hvert Ord saa langsomt og sirligt, som om det skulde koste en Dukat. Jeg har senere set *Ristori* som Maria Stuart, og det var noget ganske andet. For det første havde hun den italienske store Plastik og en medfødt Dronningeværdighed, og for det andet forstod hun, at en Dronning er lige saa meget Menneske som enhver anden. Naar hun

kom i Affekt, talte hun svimlende hurtigt, kunde afvekslende hvi-ske og raabe. Fru Heiberg gik derimod til Retterstedet med samme reserverede, stramme Holdning, som hun havde bevaret hele Stykket igennem.

Hvad man desuden savnede hos Fru Heiberg, var de store, frie Gestus. I den Scene, hvori hun i Schillers »Maria Stuart« kommer ud af Fængslet og udbryder i henrykt Jubel over Naturen, strækker hun Armene i Vejret. Men hendes Albuer kom aldrig ud fra Livet, saa det kun var Overarmene, hun rakte op. Jeg kunde ikke forstaa, om det var, fordi hun var for stramt snørt og ikke *kunde* løfte Armene, eller det var, fordi hun foretrak den lille Bevægelse med Overarmene. — Sikkert er, at det betog Scenen Indtrykket af Frihed og Jubel.

Jeg saa hende aldrig som Lady Macbeth, men jeg kan omtrent forstaa, hvordan hun har givet Rollen.

En Dag kom jeg hen til Marstrand paa Atelieret, hvor han sad og malede. Jeg gik rundt i Stuen for at se paa hans nyeste Skizzer, thi Marstrand var jo udtømmelig i at male sine Tanker. Der var en Skizze, jeg ikke havde set før. — Den forestillede Lady Macbeth, hvor hun tager sin Mand i Armen og bebrejder ham hans Mangel paa Mod. Marstrand havde fremstillet hende i en hvid Natdragt med flagrende Lokker. I den ene Haand holdt hun en tændt Armstage, med den anden Haand havde hun grebet sin Mands Arm. Han stod en face, med optrukne Skuldre, ynkelig og lidt karrikeret, som Marstrand ofte fremstillede det mislykkede.

Lady Macbeth var derimod malet som den mægtige, overlegne Kvinde, der vil og kan styre. »Naar har du malet dette?« spurgte jeg Marstrand. »Aa,« sagde han fra Staffeliet, hvor han sad, »jeg var henne og se Fru Heiberg som Lady Macbeth, og det syntes jeg slet ikke om. Hun skabede sig. Saa malede jeg dette, saadan som jeg tænker mig Lady Macbeth.« Marstrand havde nok haft den rigtige Opfattelse af Shakespeares forfærdelige Kvinde. Det lyste og levede om hende.

Da jeg nogen Tid efter igen besøgte Marstrand, var Skizzen borte. Paa mit Spørgsmaal om, hvor han havde gjort af den, svarede han i en ærgerlig Tone »Den fik Fru Heiberg! Hun besøgte mig forleden, og da hun saa Skizzen, sagde hun »Jeg ser, De har tænkt paa mig« — saa maatte jeg jo give hende den.«

Ja, — man kender ikke altid sig selv.

Jeg saa ogsaa Fru Heiberg i »*Helligtrekongers Aften*«, men hun var den Gang altfor gammel for Rollen. I Særdeleshed kunde hun ikke flytte Benene rask og mandigt, da hun var i Mandsdragt.

Heller ikke som Elisabeth i »*Elverhøj*« fandt jeg hende fortryllende. Hun var — efter min ringe Mening — altfor beregnet i hver Bevægelse, og hendes Udtale af Ordene ikke naturlig. Hun havde dejlige, levende mørke Øjne, men Munden var altfor bevægelig, den arbejdede uophørligt, og man saa aldrig hendes Tænder. — Imidlertid kan jeg jo ikke bedømme hendes Kunst, da jeg ikke har set hende i hendes egentlige Fag. Hun kan have været umaaelig indtagende i spirituelle, kokette Roller. Stor og enkel var hun ikke.

Baade Bissen og Marstrand led ved at portrættere hende, da hun selv vilde bestemme, hvordan Kunstværket skulde være, »Lad være at se paa det,« sagde Marstrand til en

anden Maler, som betragtede Fru Heibergs Portræt i hans Atelier. »Det har jeg ikke malet, det har Fru Heiberg selv gjort.« —

To Gange har jeg været sammen med hende. Den ene Gang var paa et Bal. Jeg husker endnu, at en ung Mand, Sangeren Tolderlund, længe stod og tryglede hende om en Dans, men jeg husker ikke, om han fik den. Den Aften var Fru Heiberg straa-

Johanne Louise Heiberg.

lende smuk. Hun bar en gul Atlaskesnederdel, en hvid broderet Bluse og en tyk Krans af stærktfarvede Roser om Hovedet. Over Roserne laa som et Slør af meget smaa hvide Blomster. Hun var meget indtagende i Omgang og var altid omringet af en Skare Beundrere.

En Gang, langt senere, besøgte jeg hende, da jeg var gift. Hun boede da ovenfor Aalsgaard, paa Bobakke. Jeg husker ikke, hvilket Ærinde jeg havde til hende, men da jeg kom, viste man mig ud i Haven, hvor hun gik og plukkede Blomster. Jeg saa hende først fra Ryggen. Hun gik hurtigt og var øjensynligt meget optaget af sit Arbejde. Hun var mørkt klædt og havde et underligt Slør eller Shawl, som flagrede omkring hende.

Jeg fik en meget venlig Modtagelse, og vi talte flere Timer sammen. Siden fulgte hun mig paa Dampskibet, hvor vi fortsatte vor Samtale, til jeg rejste.

Jeg husker særlig hendes afgjorte Antipati mod Ibsen, hvis Digting hun ansaa for en Ulykke for Skuespilkunsten. Da jeg delte hendes Mening, kom vi godt overens og havde det overordentligt morsomt sammen.

Hun gjorde det aller elskværdigste Indtryk paa mig. Og frem for alt forekom hun mig at være forunderlig *ung*, skønt hun allerede den Gang var en gammel Dame.

En af de bedste komiske Skuespillere, jeg nogen Sinde har set, var Phister. Han havde en forunderlig Evne til at maskere sig og at forvandle sig selv til den Person, han skulde forestille. I et og samme Stykke kunde hans Ydre blive uigenkendeligt.

Saaledes husker jeg ham i »Den politiske Kandestøber«. I anden Akt, hvor han (som Henrik) opvarter Herrerne, der er kommen for at politicere, var han saa komisk snavset, at jeg aldrig har set noget lignende paa Scenen. Hans lange Haar faldt uordentligt ned over hans Ansigt, medens han traskede om og gumlede paa et Stykke Smørrebrød. Da han skulde tørre Øllet op, som var rendt ud paa Bordet, da de ivrige Politikere studerede Tysklands Kort, strøg han det ned i sit Skindforklæde med Hænderne. I det hele optraadte han som den mest kejtede, dumme og dovne Fyr, man kunde tænke sig. Men Tiderne forandrer sig: Kande-

støberen bliver udnævnt til Borgmester, og Henrik var nu ansat som hans Tjener eller Lakaj. Dermed var han blevet et andet Menneske. Han havde delt Haaret i to Dele med Skilning i Midten og kæmmet det med Vand, saa det klistrede til Hovedet og hang ned paa Halsen. Han bar en lang, brun Frakke, som hang helt ned paa Hælene af ham, svingende frem og tilbage, medens han kom ind paa Scenen med en flot, slingrende Gang. Han var paa een Gang blevet fornem og ugenert.

Man genkendte ham bogstavelig talt ikke. Og hvilken Sikkerhed udviklede han nu i Egen- skab af Tjener hos Raad- manden. Han beskyttede formelig sin stakkels urolige Herre. Da denne fortvivlet beder ham om at tysse paa Sælgekæl- lingerne, som forstyrrer ham ved deres Raaben, istemte Phister etsaa gen- nemtrængende Skraal, at det frembragte et ustand- seligt Latterudbrud hos Publikum. — Man havde altid Indtrykket af, at Phister morede sig selv storartet ved at spille Komædie.

J. L. Phister.

Der var en Kraft og et sprudlende Humør over ham, som virkede uimodstaaeligt. Og hvilken Mængde forskellige Roller gav han ikke? Det var, som om han havde hele Skalaen af Ko- miken i sin Magt. Men det var ikke blot de rent komiske Per- soner, han fremstillede. Han kunde være dum og listig, skælmsk og ondskabsfuld. Jeg har endogsaa set ham i »Eventyr paa Fod- rejsen« som den udbrudte Fange, som han fremstillede saa al- vorlig og rørende, at han vandt alles Hjerter.

Man sagde om Phister, at han beklagede sig over, at han ikke

længer rigtig vidste, hvordan han selv egentlig var, saa mange forskellige Roller havde han sat sig ind i. »Se non è vero, è ben trovato.« —

Det er ikke Tiden, som idealiserer hans Spil for En. Jeg har set mange udmærkede komiske Skuespillere, siden Phister forsvandt, men ingen med hans forunderlige Vitalitet og overlegne

Evne til helt og holdent at smelte sammen med sin Rolle.

C. N. Rosenkilde. Efter Carl Blochs Maleri.

Mantzius saa jeg kun nogle faa Gange, men jeg har et uforglemmeligt Indtryk af ham som »Jacob von Thyboe«. Han var stor og fed, rød i Ansigtet og lignede i sin røde Uniform mest en stor Hummer. Men han var en umaadelig pragtfuld Hummer, og med hvilken imponerende Stolthed fortalte han ikke Jesper, hvorledes han havde sagt: »Monsieur Christophersen, I er, ma foi, en Nar.«

Efter hvilket han lo højt, som naar en Hest vrinsker. —

I det hele gav man Holberg saadan, som man kun kan se ham given i Danmark. Hvor lokale hans Komedier er, og hvordan de kun kan gengives og forstaas af Danske og Norske, erfarer man bedst, naar de en eller anden sjælden Gang bliver opførte i Sverige. Man kender dem ikke mere, saa matte forekommer de En.

Gamle Rosenkilde! Ja, ham har jeg heller aldrig set Mage til. Han havde noget i sin Person, som gjorde, at alt, hvad han rørte ved, blev elskværdigt.

Det var ikke den djærve Humor, som er i Familie med Satiren, som var hans Fag. Det var den stille, elskværdige Humor, som nærmer sig det rørende (det være sagt i den bedste Mening).

Han var gammel, da jeg saa ham, og han spillede altid gamle Roller, men enten disse var fulde af komiske Træk eller skulde opvække Ens Medlidenhed, saa kom man altid til at elske ham.

Han besad en Egenskab, som er mere sjælden end mange mere glimrende Egenskaber. Han var *inderlig* som meget faa. Og saa var det dette, som han nok havde tilfælles med flere af sine samtidige Skuespillerkammerater, at han *elskede* sin Kunst. Det var for ham den højeste Nydelse at spille Komædie. Desværre er der jo mange Skuespillere, som blottager deres Kunst som et Arbejde og glæder sig mest, naar det er overstaaet og de kan vende tilbage til deres Hjem

Fru J. W. Sødning.

eller deres Forlystelser. For Rosenkilde var hans Kunst det højeste i Livet, uden hvilken han følte sig ulykkelig.

Da jeg skulde rejse til Italien med min Fader Aar 1861, gik jeg op for at sige Farvel til ham. Han havde været syg, men sad nu oppe som Rekonvalescent i sin Lænestol. Han var i daarlign Humør, og jeg fik ikke den bedste Modtagelse, da han blot i en kold Tone sagde: »Hvad vil De, min gode?« — Lidt efter tædede han dog op og blev sød og elskværdig som altid, men han var bedrøvet og nedstemt. Inden jeg gik, sagde han til mig: »Saa snart De kommer ind i en katolsk Kirke, saa *smid* Dem ned og bed Gud, at jeg snart maa komme hen og spille Komædie igen, for ellers kan jeg ikke leve!« —

Da jeg kom tilbage fra Italien, var han død.

Hans Datter Fru Sødring havde arvet meget af samme Slags Talent som Faderen. Hun var ikke smuk og begyndte endnu som ung at spille gamle Roller. Da jeg saa hende, var hun allerede til Aars. Ogsaa hun besad den fine, elskværdige Humor, som baade kan vække Smil og Taarer, og hun forstod at faa noget interessant ud af de mindste Roller. Hendes Magdeloner i Holbergs Komedier var klassiske Præstationer, som man ikke glemmer. Hvor meget hun elskede sin Kunst, faar man et levende Indtryk af ved at læse hendes Teatererindringer, denne Bog, som er saa beskedent skrevet, men som giver et saa rigt Indtryk af hele hendes Tids Skuespilkunst. Den handler maaske mindst om hende selv.

Man kan let tænke sig, at med en saadan Skare af fremragende Skuespillere blev Sammenspillet udmærket. Jeg har kun nævnt Navnene paa de største, men Teatret var i den Periode rigt paa mange gode Kræfter, som hjalp til at gøre Forestillingerne til Mønsterpræstationer.

Hvordan skal man ellers forklare, at Københavns Publikum længe kunde more sig over noget saa forskrækkeligt Juks som »*En Søndag paa Amager*«, eller at en Intethed som »*Abekatten*« kunde holde sig paa Repertoiret?

Naar man ser, at Holberg kun kan spilles paa et dansk — og jeg antager et norsk — Teater, hvor meget mere er dette da Tilfældet med Heibergs og Hostrups Stykker. Jeg tror ikke, at Københavnerne rigtigt véd, hvor specielt *københavnske* alle disse Komedier er.

Man har forsøgt i Stockholm med »*De Uadskillelige*« og med »*Eventyr paa Fodrejsen*«, men det blev ikke morsomt, skønt man har haft en saa udmærket Soubrette som Ellen Hartmann. — Danskerne besidder vistnok særlig Talent til at spille Komedie og er da altid bedst i de lystige Skuespil. Til patetiske Roller passer jo heller ikke Sproget, der er saa højst uligt Skriftsproget. Visselig har der jo været danske Skuespillere, som har udtalt deres Modersmaal meget smukt. Jeg husker dunkelt Nielsen i »*Hakon Jarl*« og husker tydeligt hans Hustru, den dejlige Anna Nielsen, som jeg kun saa én Gang, i »*Farinelli*«. I dette Stykke

var det dog ikke hendes Deklamation, som gjorde Indtryk paa mig, men først og fremmest hendes stumme Spil i den Scene, hvor hun vil trøste den syge Konge; den var noget enestaaende af ædel Værdighed og Æmhed. —

Der er jo aldrig nogen Regel uden Undtagelse, men i Almindelighed er Lystspillet dog Danskernes stærke Side. Ingen Vitighed lyder saa morsomt, som naar den siges paa Dansk, og der ligger ligesom en glad Undertone i den danske Skuespilkunst. Det er maaske Grunden til, at man i Danmark siger, at man vil »gaa paa Komædie«, hvorimod man i Sverige siger, at man »gaar i Teatret«.

Efter min Mening er det saa meget mere tilfredsstillende at se et Stykke opført af Skuespillere, der er jævnt gode og som præsterer et godt Sammenspil, end at beundre en enkelt Stjerne, som lyser i en taaget Omgivelse. Naar f. Eks. Sarah Bernhardt og Ristori gjorde Tourné, var det blot for at de selv kunde brililere og tiltrække sig Opmærksomheden. Dette er dog ikke Skuespillets Mening, hvor den enkelte (ligesom i Musikken) bør underordne sig Digterens eller Komponistens Mening.

I mange Aar var jeg ikke i Teatret i København og har ikke haft Anledning til at se Emil Poulsen i hans store Roller. Jeg saa ham kun én Gang i »*Vildanden*«, hvilket han næsten tvang mig til, da jeg ikke kan lide Stykket. Men han forsikrede mig, at det blev givet saa godt. Han selv spillede Fotograf Ekdals græsseligt usympatiske Rolle. Men han gjorde det saa overlegent, saa man, hvis det er muligt, fik endnu større Modbydelighed for denne Person, end naar man læser Stykket. Desuden besad just Emil Poulsen den Evne at tale det danske Sprog saa smukt, som det er muligt.

Jeg har haft den Lykke at se Emil Poulsen til Hverdags, og gennem at kende ham er jeg endnu mere blevet bestyrket i min Mening om Nødvendigheden af baade Kultur og Karakter hos en Kunstner, for at han kan naa en sand Højde og *blive staaende*. Emil Poulsen var en af de fineste og alvorligste Mænd, jeg har truffet. Han var paa én Gang saa sikker og saa beskeden, med den sande beundrende Følelse for sin Kunst og dens Maal.

Et Par Dage før den omtalte Forestilling af *Vildanden* spiste jeg til Aften hos Poulsens. Da Ibsen var paa Tale, gjorde jeg

den Bemærkning, at det forekom mig besynderligt, at Folk ikke kunde blive enige med hverandre om, hvad han egentlig mente med sine Stykker. Hans største Beundrere skændtes vildt med hverandre, da de hver for sig havde en aldeles modsat Opfattelse af Forfatterens Mening. — Poulsen fortalte da, at Ibsen havde været i København Aaret i Forvejen, og at man havde opført *Vildanden* for at glæde ham. »Men«, sagde Poulsen, »det forekom En, at han selv ikke rigtigt længere vidste, hvad han havde ment med Stykket. Han gik og spurgte os Skuespillere, om vi vidste det bedre.«

Er det ikke en Fejl ved et Digtværk, at det er saa dunkelt, saa ingen kan blive enig om dets Mening?

Mig forekommer hele Ibsens Forfatterskab som en Sygdom, noget fuldkomment unormalt, som for en længere Tid har blændet og forvirret Menneskene og frembragt en Skare daarlige Efterlignere. Skal noget ligne Virkeligheden, maa det vel være dramatiske Skikkelser, da de skal fremstilles af Mennesker med Kød og Blod. — Man føler i Ibsens Dramaer, at de er skrevne af en ensom Mand ved Skrivebordet, en Mand, som slet ikke levede sammen med Samtidens forskellige Mennesker. Alt er Abstraktion, halvt filosofiske Grublerier, men uden filosofisk Klarhed og Konsekvens.

Egentlig er det Ibsen selv, som taler gennem alle sine Personer, enten det saa er Mænd i moderne Dragter eller i Staal og Plade, enten det er gamle eller unge, Mænd eller Kvinder, som diskuterer. Alle har samme Præg af Uvirkelighed og frembærer deres indviklede Væv af utydelige, ufærdige Tanker, som har imponeret mange Mennesker, der gerne aner en dyb Visdom i det dunkle. — Men naar det gælder om at revse og reformere Samfundet — hvad der overalt er Ibsens Tendens — saa kan man forlange, at der tales tydeligt. Ingen Skoledreng kan forbedre sig, hvis ikke Skolemesteren giver klare Grunde for sine Tilrettevisninger og viser Midlerne til at forandre sig, men Skolemesteren Ibsen er lige saa uforstaaelig i sine Skænd som i sine Instruktioner. Ingen er enig om, hvad han egentlig mener. Og hvor savner man ikke det levende, pulserende Liv, som dog til sidst er det afgørende i Skuespillet.

Shakespeare — ogsaa Bjørnson — forstod, at hvert Menne-

skes Natur i det store hele er konsekvent, men i Enkelthederne i høj Grad inkonsekvent. Ibsens Personer repræsenterer hver for sig en eller anden uhyggelig Last, som støder sammen med noget skrækeligt hos en anden. Ved Siden af dette uhyggelige, som de skal være Udtryk for, findes der ikke Plads for noget andet. Saa usammen-
satte levende Væsener skal det nok være umuligt at opdrive! Man nærer ingen Medlidenhed, end sige Sympati for et eneste af disse kolde, forvrængede Umen-
sker, men føler sig lettet og befriet, jo bedrøveligere en Ende det tager med dem.

Ibsen har jo kendt Teatret grundigt. Han forstaar at sammentræn-
ge Tid og Rum til det mindst mulige. Han har hverken Monologer eller noget som helst lang-
trukket i sine Stykker. Men Menneskene ken-
der han ikke. — Det er mig en bestandig Gaade, hvordan han har kunnet fascinere en hel Tid; at

han særlig er bleven beundret i Tyskland, forstaar jeg bedre, da Tyskerne som Regel har meget mere Sans for Abstraktion end for, hvad der er konkret og levende. De kan sjældent faa det opskruet og indviklet nok. Men at Ibsen har fundet saa stor Genklang i Skandinavien, er mig ubegribeligt. Vore Folk er dog for det meste naturlige og enkle, og har baade Følelse for og Behov for Poesi.

Holbergs leende Satire virker som et forfriskende Bad i salt Havvand sammenlignet med Ibsens Skedevand.

Fru Anna Nielsen.

Naar skal der komme en Skuespildigter, som løfter Skuespillet til den Magt og Værdighed, det skal have?

Der findes vel knapt en Kunst, som virker saa stærkt paa alle som Skuespilkunsten, eftersom dens Materiale er levende Mennesker. Alt hvad den kan og skal udrette, har vel aldrig nogen sagt saa udtømmende og sandt, som Shakespeare lader Hamlet sige det, da han instruerer sine Skuespillere og anbefaler dem hverken at være for overdrevne eller for platte, da Skuespillets Maal er at vise Dyden dens egne Ansigtstræk, Lasten dens eget Billed og den nulevende Slægt, som er Samtidens Krop, et sandt Aftryk af dens Skikkelse.

Ehrensverd har ogsaa sagt træffende Ting om Skuespillet. Hans Ytring, at Skuespillet skal følge Virkeligheden paa en *stor Maade* og skille sig fra den paa en *stor Maade*, synes mig mærkværdig slaaende. — Naar man blot tænker paa Scenens Konstruktion, forstaar man jo, at man maa gaa, staa og bevæge sig der paa en anden og større Maade end i Virkeligheden. Endogsaa Talestemmen maa lægges om i et andet Register for at blive hørt. Men herigennem opstaar saa let Tendensen til at blive unaturlig. Paa vor svenske Scene har der før været altfor megen højtravende Deklamation og Teatermaner i de alvorlige Stykker.

En anden Fare er at ville gøre Skuespillet fotografisk efter Virkeligheden. I Berlin saa jeg for nogle Aar siden »En Skærsommernatsdrøm«. Man forstod straks, at Regissøren havde været bange for, at Skuespillerne skulde tage det for højtravende, og formodentlig havde sagt til dem: »I skal tale ganske som i Virkeligheden, hurtigt og utvungent«, hvilket de havde taget ad notam, saa de snakkede saa gemytligt og berlinragtigt, at man snarere syntes, man befandt sig i en tysk »*Bierstube*« end i Shakespeares fortryllede Skov. *Tempoet* kan være nok saa let og hurtigt, men Opfattelsen af Stykkets Karakter er noget andet. — Shakespeares Lystspil er jo alle indhyllede i Fantasiens dugglimrende Slør, og skønt der vrimler af konkrete Detailler, skal dette Slør aldrig helt rives bort. Det gælder her, som overalt i Skuespillet, »at følge Naturen paa en stor Maade og at afvige fra den paa en stor Maade«.

Jeg tror ikke, at jeg er partisk (hvilket jeg mindst af alt vil

være), naar jeg siger, at noget af det bedste, jeg har set paa Scenen som *Helhed*, er en Fremstilling af »*Helligtrekongers Aften*«, som den engang gaves paa det kongelige Teater i København. Da jeg saa dette Stykke for et Par Aar siden, gik det over Scenen med en saa sprudlende Munterhed og en saa forfriskende Blanding af Poesi og Galskab, at jeg tror, selve Shakespeare vilde have følt sig tilfreds.

Desværre har jeg aldrig set Fru Dybwad som »Puk« i »En Skærsommernatsdrøm«, hvilken Rolle hun skal have udført paa den genialeste Maade.

De mindre Teatre blomstrede ogsaa i Halvtredserne og Tre-serne, da jeg havde Lejlighed til at besøge dem. Wiehe og Høedt trak sig jo nogle Aar tilbage fra det kongelige Teater og gav paa Hofteatret smaa fine Skuespil, som besøgtes meget, særlig paa Grund af Wiehes Tiltrækningskraft. Paa Casino spillede den Gang Vilhelm Wiehe, som besad noget af Michael Wiehes Charme; han var langt fra saa smuk som sin berømte Broder og blev med Tiden alt for tyk til Elskerroller, men han havde samme fortryllende Stemme som Michael og kunde nuancere Replikken overordentlig smukt. Man sagde om ham, at han altid befandt sig bedst i Harnisk, men følte sig generet og kejtet i en sædvanlig Dragt med Frakke og Bukser. Da han senere kom til det kongelige Teater, saa jeg ham aldrig.

Operaen stod ikke særlig højt i de Aar, jeg endnu var i København. Jeg husker ikke en eneste Sanger eller Sangerinde, som gjorde Indtryk paa mig. Naar man hørte de klassiske Operaer som f. Eks. »*Don Juan*« og »*Figaro*«, var det for Musikkens Skyld. De danske Sangere, jeg har hørt som »*Don Juan*«, har været meget middelmaadige. For Resten har jeg kun hørt og set én Sanger, som kunde gengive »*Don Juan*«. Det var Portugiseren *Andrade*. Han var ikke blot den uimodstaaelige Forfører, men han var — som *Don Juan* — den fornemme Herre, i hvis hele Optræden man mærkede Adelsmanden.

Jeg havde været i Sverige længe, da Herold begyndte sin glimrende Karriere og med ham en ny Æra begyndte for den danske Opera. Egentlig troede jeg ikke meget paa de danske Syngestemmers Skønhed, thi skønt jeg flere Gange havde været

Vidne til Korsangen i Cæciliaforeningen, var det snarere den musikalske Sikkerhed hos de syngende, jeg beundrede, end Klan- gen i Stemmerne, som altid havde noget tørt over sig.

Jeg blev derfor overordentlig glad overrasket, da jeg hørte Herold første Gang i Bizets »*Pêcheurs des perles*«. Sjældent har vel en Sanger forenet saa mange lykkelige Egenskaber: Stem- mens Velklang, den musikalske Intelligens og et udmærket Ydre samt usædvanligt dramatisk Talent.

I Musikforeningen gaves udmærkede Koncerter med Niels Gade som Dirigent. Han indtog sin Plads i Profil paa højre Side af Musikscenen og havde hele Orkestret staaende ogsaa i Profil for Tilskuerne paa venstre Side. Naar han begyndte, løftede han Hovedet lidt og saa befalende ud over Orkestret. Hans Bevæ- gelser var ikke store, men smukke og udtrykfulde, og han fik Orkestret til at adlyde hans mindste Vink. Jeg hørte under hans Ledelse første Gang Beethovens Symfonier og meget andet af det bedste, Musikken har frembragt. Jeg har ikke længere en tydelig Erindring om, *hvordan* det blev spillet, men véd blot, at Koncerterne dér lagde Grunden til min musikalske Udvik- ling. Min Spillelærerinde, Frøken Anna Bruun, som senere blev gift med Billedhuggeren Vilhelm Bissen, var saa elskværdig at tage mig med til disse Koncerter. Der gaves hver Vinter jeg tror tre Symfonikoncerter og en Del mindre Kammermusik- Koncerter.

Paa disse mindre Koncerter hørte jeg to af Samtidens største Solospillere. Det var Clara Schumann, som spillede Klaver, og Vilhelmine Neruda, der med sine Søskende Franz og Marie Ne- ruda spillede Trioer for Violin og Violoncel. Clara Schumanns Spil gjorde stærkt Indtryk paa mig. Hun havde ikke Spor af de moderne Virtuoters Paradekunst og spillede kun den bedste Mu- sik. Jeg husker, hvordan hun udførte Beethovens D-moll Sonate og særlig, hvordan hun fløj af Sted som en mægtig, vild Fugl i den sidste Del af den. — Vilhelmine Neruda var en ganske ung Pige, da hun første Gang optraadte i København. Hun var nylig blevet forlovet med den svenske Komponist Norman og spil- lede med Entusiasme de svenske Folkemelodier, arrangerede for

to Violiner og Violoncel. Jeg husker endnu saa tydeligt, med hvilken Kækhed og Glans hun foredrog »Mandom, mod och morska män«. Hun var ikke smuk, men havde et ejendommeligt slavisk Ansigt, omgivet af et stort, krøllet Haar. Og hun havde en rank, ungdommelig Figur og de allerdejlige Arme og Hænder.

Jeg har siden hørt hende spille mange Gange, og hun var af dem, som bestandigt spillede bedre, indtil hun som gammel naaede Højden af sin Kunst. Jeg har aldrig set nogen Violinist føre Buen med saa stor Skønhed og Frihed som hun. Naar hun løftede den, *saa* man, at der maatte komme noget vidunderligt, og man blev aldrig skuffet.

Da jeg en Gang spurgte hendes Broder Franz Neruda: »Spiller Vilhelmine Neruda altid lige godt?« svarede han paa sin originale, træffende Maade: »Nej, somme-tider spiller hun bedre.«

Clara Schumann.

Og det syntes virkelig, at hun blot gik fremad og fremad. Da hun sidste Gang gav Koncert i Stockholm (hun var da over halvfjerdsindstyve Aar), spillede hun blandt andet Tartinis »Teufelsdrille« paa en saadan Maade, at Violinisterne sagde, det overgik alt, hvad de havde hørt før.

Hun havde, ligesom alle de bedste udførende Musikere, den største Respekt for Komponistens Værk. Alle gode Komponister har jo forstaaet med tydelige Tegn at angive deres Tanker. Det maa da være den Udførendes første Pligt at iagttage ethvert af disse Tegn. Beethoven var saa nøje med alle Detailler, at han ikke syntes om, at man spillede hans Kompositioner udenad, da man let kunde glemme eller overse noget. Det er blevet almindeligt

at tale om »en personlig Opfattelse«, naar man bedømmer Udførelsen af et Musikstykke. — Hvad mener man med dette? Er det en anden Opfattelse end den, Komponisten har ønsket, da bør man snarere kalde det »en gal Opfattelse«. Det er den Udførendes Skyldighed med største Strenghed at iagttage alt, hvad Komponisten har angivet, for saa meget som muligt at nærme sig hans Tanker.

For det første maa man vel antage, at meget faa (man kan trygt sige ingen) har en stærkere og rigtigere musikalsk Følelse end en Beethoven, en Bach, en Chopin har haft, da de nedskrev deres Indtryk, og selv naar der skal tolkes et Musikstykke af en mindre begavet Komponist, er det dog til syvende og sidst *hans* Ideer, som den Spillende skal udføre, og han maa derfor rette sig efter, hvad der staar angivet.

Det er lige saa urigtigt at forandre Angivelserne i en Komposition, som det vilde være at forandre Ordene i et Digt, man skal deklamere.

Derfor plejer ogsaa de mest samvittighedsfulde Musikere først at studere (at læse) Musikkompositionen, inden de begynder at indøve den. Hvert crescendo og diminuendo, ja hver Pause er jo Udtrykket for et sjæleligt Indhold, som det gælder at komme under Vejr med.

»Men«, indvender man, »er et saadant slavisk Studium af Kompositionen nok til at tilvejebringe et rigt musikalsk Indtryk?«

Ingenlunde! Nu kommer det vigtigste: den musikalske Person, som skal udføre Musikken.

Jo flere og jo større den Udførendes musikalske Evner er, des større Sandsynlighed er der for, at han skal kunne sætte sig ind i Komponistens Mening. Der behøves baade Kraft og Ynde, Passion og Ro, og alle mulige andre Egenskaber for at kunne tolke en stor Komponists Ideer, men de skal tolkes med det rigtige Udtryk *paa de rigtige Steder*. Komponisten er Herren, den Udførende er Sendebudet, som udfører sin Herres Befalinger. Fordrejer han det mindste deraf, faar Tilhørerne et falsk Begreb om Herrens Mening. Men ejer Sendebudet den sande Varme og Poesi, vil han kunne frembære sin Herres Hilsen paa en Maade, saa det rører og griber.

Jeg har en Gang hørt en udmærket Klaverspiller udføre en af Chopins Kompositioner, hvor en kromatisk Skala i Bassen fra *pp* hvirvler op til en Tone, hvormed Hovedtemaet igen begynder. Den Spillende begyndte tværtimod med et *ff* og lod det aftage til et *pp*. Derved blev der ingen Mening i hele Frasen. Saadan noget har man ikke Lov til, men det forekommer uophørligt hos udførende Musikere og kaldes da af Publikum for »personligt Spil«. Ofte hører man Sangere dvæle meningsløst længe paa visse Toner, som klæder deres Stemme godt, eller begaa andre lignende Dumheder. Grunden ligger da for det meste deri, at den Spillende lægger Hovedvægten paa sig selv og sin egen Præstation. For at blive en stor Kunstner fordres foruden Talentet (sine qua non) en virkelig Beskedenhed, Evnen at kunne træde tilbage for den, som har skabt Kunstværket. Denne beundrende Beskedenhed har alle de bedste Kunstnere haft tilfælles. Vilhelmine Neruda besad den til Fuldkommenhed.

Vilhelmine Neruda.

Jeg har det Indtryk, at Københavnerne interesserer sig meget for Instrumentalmusik, meget mere end Stockholmerne. I de senere Aar er det blevet bedre, men i det hele taget kan man trygt sige, at Svenskernes hovedsagelige Musikinteresse er Glæden over Sang. Det beror nok for en Del paa, at der findes saa mange udmærkede Stemmer i Sverige, ja, det er sjældent at

træffe en Person, som ikke til en vis Grad er begavet med Sangstemme. Men jeg tror dog, at Musikkulturen staar højere i Danmark end i Sverige. Blandt andet er det meget mere almindeligt, at der laves god Klavermusik i Hjemmene, og at Folk *hører* paa den. I Selskabslivet i Sverige er det endnu den Dag i Dag daarligt bevendt med den Ting. Der tjener Klavermusikken oftest som et Akkompagnement til Samtalen, der bliver endnu mere højroestet, naar nogen sætter sig til at spille. — Jeg vil ikke hermed sige, at Svenskerne ikke er musikalske. De har store musikalske Muligheder, ligesom de i det hele næsten har Muligheder for alting. Det er en meget rigt udrustet Nation, hvilket man i Særdeleshed mærker ved at omgaa *Folket*. Jeg er ofte blevet i høj Grad overrasket over at finde geniale Mennesker i den Klasse, hvor der hverken kunde være Tale om Dannelse eller Lærdom. Men Svenskerne er et meget uøkonomisk Folk. De ødsler med deres Begavelse, ligesom de gør med deres Penge. Man finder sjældent den sejge, langlivede Taalmodighed, som de Danske besidder. Ligesom der findes Mennesker, som faar meget for deres Penge, og andre, som ikke faar noget, eller meget lidt, saadan synes jeg, at Svenskerne ikke forstaar at tage Vare paa alt det gode, de har faaet. Hvis de besad mere Udholdenhed, var der ikke den Ting, hvori de ikke skulde kunne udmærke sig.

I Danmark finder man jo ikke nær saa mange gode Sangstemmer, og de besidder ikke den Klangskønhed som de svenske, men det er ganske almindeligt, at Folk interesserer sig for Musik, ja, det anses næsten for at høre med til en kultiveret Families Liv at sysselsætte sig dermed, direkte gennem Studium eller i det mindste gennem at *høre* saa megen Musik som muligt. Og det er ikke blot paa Musikforeningens Koncerter, at Folk sidder ærbødigt lyttende, ogsaa i Tivoli har jeg med Forundring iagttaget et stille, opmærksomt Publikum. I Stockholm vil man have noget at drikke, medens der spilles, og man taler højt og ler, medens der ofte udføres rigtig god Musik paa offentlige Steder, til stor Ærgrelse for dem, som har Lyst til at høre efter.

Hvad det angaar har Svenskerne meget at lære af det danske, det tyske, det italienske Publikum.

Hvor ofte ser man ikke i Tyskland en hel Familie sidde paa

en Restauration og lytte til Musikken. Fruen med sin Strikkestrømpe og Herren med sin Seidel Øl, hvoraf de øvrige Familie-medlemmer af og til faar sig en Slurk. Men alle er tavse, fordi der spilles Beethovens eller nogen anden af de store Mesters Kompositioner. I Venedig har jeg hørt dem spille herligt paa Marcuspladsen. Jeg husker blandt andet en Sommeraften, da de spillede Bizets »Pêcheurs des perles«. Foran alle Kaféerne var der fuldt af festligt klædte Herrer og Damer, men ude paa Torvet, saa nær ved Musikken som muligt, stod Mænd og Kvinder af Folket. Nogle af dem nynnede sagte, men alle trængtes saa tæt op til Musikanterne, som om de vilde sluge Instrumenterne. I det mindste slugte de Musikken med hele deres Sjæl. Det saa man paa deres Ansigter. — —

Det er for mig uforglemmelige Aftener, som jeg tilbragte i Københavns Musikforening paa den Tid, da Niels Gade var Kapelmester. Jeg har desværre aldrig været der senere og hverken hørt Orkestret spille under Professor Nerudas Direktion eller Operakapellet anført af Johan Svendsen.

Naar jeg tænker paa alle de udmærkede og fortræffelige Mennesker, som gjorde min Ungdomstid saa rig, vil jeg ikke glemme at nævne *Helsted*, som nogle Aar var min Spillelærer. I flere Aar havde jeg spillet hos Anna Bruun, men hun havde altid sagt, at hun før eller senere skulde følge mig til Helsted, som hun vilde skulde overtage mig. Saa vandrede vi da en Dag ud til Nyhavn, hvor Helsted boede i en meget lille og stærkt solbeskinnet Lejlighed. Han var en lille Mand, med lyst Haar og lyse Knebelsbarter, klædt i en Slags Slaabrok og en Hue à la Rafael. Anna Bruun havde altid omtalt ham som noget saa op-højet, at man næsten ikke kunde se saa højt, og det var med en hellig Bæven, at jeg første Gang traadte frem for ham i hans

Edv. Helsted.

Hjem. Jeg havde spillet for ham en Gang før, hjemme hos Anna Bruun, og han havde den Gang givet Anna det Raad at lade mig spille graciøse, hurtige Kompositioner, hvor der forekom meget pp og staccato. »Det brede og plastiske kan hun af sig selv«, havde han sagt.

Han begyndte nu min Undervisning, som var en Fortsættelse af, hvad jeg havde lært hos Anna Bruun, og alt hvad jeg lærte hos ham, har været mig til Nytte gennem hele Livet.

Han udtalte den Grundsætning, som egentlig alle Lærere burde have: »Jeg vil lære mine Elever at kunne undvære en Lærer.«

Han lærte En at *tænke*. Med baade Visdom og Klarhed gik han et Musikstykke igennem og gav En tydelige Grunde for Fraseringen. Hvad det tekniske angaar, saa er nok Klaverspillet gaaet betydeligt fremad siden Helsted underviste, i Særdeleshed hvad Pedalbehandlingen angaar, men de vigtigste Elementer havde han dog allerede klart for sig: det syngende Spil, som opnaas ved aldrig at slippe en Tone, før man har berørt den næste, og den forskellige Haandstilling, som bidrager til at give en Tone Karakter. Paa et saa materielt Instrument som Klaveret maa man jo gøre Opdagelser og se at finde ud af forskellige Metoder for at give Tonerne forskellig Farve. Helsted viste En, hvorledes Haandstillingen kan være et Middel til at gøre Tonen mørk eller lys, truende, hemmelighedsfuld eller straalende, naturligvis forudsat at man forstaaer den aandelige Mening, som Komponisten vil have udtrykt. —

Jeg fik Lov til at spille Bach og Beethoven. Han troede ikke rigtigt paa, at jeg kunde forstaa Bach, men da han fandt, at det virkelig var med Glæde, jeg spillede hans Præludier og Fugaer, gik de bestandigt ind i mine Lektier.

Jeg husker, at Heise heller ikke vilde tro mig, da jeg udtalte min Entusiasme for Bach, men da jeg havde spillet for ham, sagde han: »Jeg troede blot, at det var Fruer paa firsindstyve Aar, som sværmede for Bach, men at unge Damer paa atten ogsaa gør det, har jeg ikke vidst før!«

Min Tro er nu den, at man er født med Opfattelse af Musik. Musikalske Børn gætter sig til det samme, som de senere i Livet opfatter med deres Forstand. Det forekommer mig fuldkomment

meningsløst, naar Folk siger om nogen, der foredrager Musik paa en kedelig Maade: »Ja, lad dem blot først komme til at *oplevel*e noget, erfare Kærlighed eller Sorg, eller andre gribende Ting, saa skal de nok komme til at lægge noget ind i Musikken.« Erfaringen viser, at dette »noget«, man venter paa, aldrig kommer, hvis det ikke har været der fra Fødselen.

Helsted vilde nok helst have, at jeg aldrig skulde gifte mig, men helt og holdent vie mig til Musikken, — men det blev nu anderledes. Igennem hele Livet har dog Musikken været min største Trøst, og jeg anser den for at staa højt blandt alle skønne Kunster.

Selv hos de største Malere, Billedhuggere og Digtere er der dog næsten altid *noget*, man kunde ønske mere fuldkomment. En er bedst i Farve, en anden i Tegning eller Komposition. Men hos hvem finder man alle disse gode Ting forenede? Lige-saadan véd jeg ikke, at nogen Digter har skrevet en Sang, en Historie, en Roman, hvor man kan beundre og elske hver Linie lige højt. — Men Musikken! — I Beethovens Sonater og Symfonier kunde man ikke tænke sig en *Tone* anderledes, og jeg kunde nævne mange af de bedste Komponister, om hvis Værk man kan sige det samme.

Det kommer maaske af, at Musikken er det mest umaterielle af alt, ligesom det hurtigst forsvindende, naar den fra Papiret strømmer ud i Klange.

Alt som er bedst blev kort os givet,
Kort som Kærligheden og Livet,
Kort som Tonerne i en Sang.

XIII

Aar 1861 i Slutningen af September rejste jeg med min Fader til Italien.

Lige fra min første Barndom havde jeg hørt saa meget om dette Land og set saa mange Kunstgengivelser derfra, at det syntes mig velbekendt længe før jeg havde været der. Min Moder kom aldrig dertil. Nu blev hun hjemme hos Broder Holger, som allerede var begyndt at arbejde paa Kunstakademiet. Han var den Gang fjorten Aar.

Vor Rejse gik over Holland og Belgien til London. Derfra over Paris til Italien.

Kort efter at vi kom til Rom, var vi med til at fejre Juleaften der. — Jeg havde flettet en Krans til Haaret af Roser, som var voksede i det fri, da det var en ualmindelig mild Vinter. Til Bordkavaler fik jeg en ganske ung italiensk Yngling, Carlo Giorni, Dattersøn af Thorvaldsen. Ellers var der ingen Udlændinge nærværende. Iblandt Skandinaverne kendte jeg Heises, Bissens, Bjørnsons, Hammerichs, Richardt, Bloch og flere andre af de yngre Kunstnere. Stemningen var høj, Risengrøden meget daarlig, og mange af de bekransede Herrer tog sig ikke videre skønne ud, da de havde drukket en hel Del og blev blussende røde. Richardt havde skrevet en Vise, hvori han skildrede Verden som et stort Juletræ, hvis forskellige Herligheder lokkede Menneskenes Børn. Der stod blandt andet:

»Højt hang Rom, som en dejlig Stjerne,
Plukke den vilde vi saa gerne,
Plukke den.«

Carlo Giorni ønskede at vide Indholdet af denne Vise, som alle sang (unisono). Da jeg havde oversat Ordene for ham, saa han forundret paa mig og sagde: »Hvordan kan Rom hænge

paa et Juletræ? Det er jo alt for stort og bredt!« — Men nogen Tid efter udrød han: »Adesso capisco! È una termo poetica!«

Den danske Konsul Bravo var nærværende, og det var hans Opgave at udbringe Skaalen for Skandinaviens Konger. Han var en lille Mand, som talte Dansk med stærkt tysk Accent. Han var af jødisk Herkomst og født i Tyskland, *hvor* kunde man ikke bestemt angive. Man sagde, det var med ham som med Homer, at ni Stæder stredes om Æren af at have frembragt ham.

Hvert Aar stod han lige skælvende for det store Ansvar at skulle udbringe Kongernes Skaal. Og nu traadte han atter frem med rystende Haand om Glasset og sagde med bævende Stemme: »Saadan, saadan, de tre nordiske Kongers Skaal! De leve højt!« hvorefter Forsamlingen istemte et Brøl. Som man hører, havde den gode Konsul gaaet Historien i Forkøbet og givet hvert af de nordiske Lande sin egen Konge.

Den lille Bravo og den store Bjørnson havde ofte Klammeri med hinanden. Et længere Skænderi imellem dem endte en Gang med, at Bjørnson udrød: »Bravo, De er en Torsk!« Hvorefter Bravo kilede ud af Døren, men aabnede den paa Klem bagefter og raabte ind i Salen: »Og De Bjørnson er en Bonde!«

Efter Julen sad de grønne Guirlander, hvormed man havde smykket Salen, endnu længe tilbage, indtil Bloch skrev paa en Seddel, som han hængte paa Væggen: »Væk med det grønne, som stinker!« hvorefter de forsvandt.

Straks efter Jul indtraf en Begivenhed, som blev afgørende for mit Liv. Jeg mødte min Skæbne.

Carl Rupert Nyblom, som den Gang var Docent ved Upsala Universitet, kom til Rom fra Paris, og et af de første Mennesker, han opsøgte der, var Peter Heise, som han kendte fra et tidligere Studentermøde.

Første Gang, jeg saa ham, var i Vatikanets Museum, hvorhen jeg var gaaet i Selskab med Fru Heise. Da vi gik igennem en af de lange Gange, mellem tætte Rækker af Statuer, mødte vi Heise, som kom os i Møde sammen med en ung Mand. De hilste blot og gik os forbi. — »Det var en ung Svensker«, sagde Fru Heise, »som hedder Nyblom og som kom til Rom for et Par Dage siden.« Jeg vendte mig om for at se paa ham, og i det samme vendte

han sig ogsaa for at se paa mig, hvorover vi begge følte os ganske generede og skyndte os videre. Jeg anede den Gang lidt, hvor stor Indflydelse han skulde faa paa mit øvrige Liv. —

Han fortalte mig senere, at han allerede havde set mig paa »*quatre nazione*«, hvor jeg var kommet ind med min Fader for at spise til Middag. Fader havde spurgt mig: »Hvad vil du have at spise, Helena?« og jeg havde svaret: »Jeg vil have Kød, Far!« hvilken »poetiske« Bemærkning havde gjort Indtryk paa Nyblom. Ja, han vilde endogsaa hævde, at han havde set mig paa »Café de la Regence« i Paris en Søndag Formiddag efter en af Lammeux Koncerter. Han huskede mit Shawl og min lille toque, og han havde spurgt nogen, hvem Fader og jeg vel kunde være.

Nu kom jeg sammen med ham hos Heises en Aften, der var Musik. Nyblom sang da adskillige Ting til Heises Akkompagnement. Han havde ingen stor, men en ualmindelig sympatisk Stemme, som mest lignede en blød Violoncel.

Han havde aldrig lært at synge, men havde af Naturen »il bel canto«: denne legato baarne Sang, som Italienerne næsten altid har medfødt. Det bedste var, at han var saa gennemmusikalsk, saa man altid fik den rigtige Opfattelse af Kompositionen, og han kunde synge de mest forskellige Ting: Opera- og Kirkearier, Romancer, Folkeviser og lystige Sange, — alt lige godt og lige usvigelig rent, og saa hørte man hvert Ord af Teksten. — Heise beundrede ham meget som Sanger og gav ham en Gang et Hefte Romancer, hvorpaa han havde skrevet: »Til Nordens ypperste Sanger.« Han akkompagnerede ham med stor Glæde, og man kunde ikke tænke sig noget bedre end naar de to musicerede sammen.

Paa Piazza Barberina hørte jeg første Gang Geijers Viser, sungne af Nyblom. Og naar jeg lytter til den melankolske svenske Hyrdevise: »På berget jag sitter — Omkring mig allt tiger — I Kvällen jag sjunger — För mig själv« — synes jeg at høre Plasket fra Springvandet paa Piazza Barberina, medens Vinduerne staar aabne og Maanen lyser paa en dunkelblaa Himmel. Og der dufter af Violer og Mandariner, hvormed Bordet er dækket. — En underlig Idéassociation, som altid paatrænger sig mig.

Fra den første Dag, Nyblom kom til Rom, var han en stadig

Gæst i Heises Hus. Da jeg ogsaa for det meste var der, tilbragte vi mange Aftener sammen og gjorde kortere og længere Udflugter i hinandens Selskab.

Jeg havde den Gang, ligesom de fleste Danske, svært ved at forstaa Svensk. Nyblom følte sig mange Gange ret fortvivlet, naar han havde gjort sig Umage for at sige noget særlig elskværdigt, og jeg saa vendte mig til Fru Heise og spurgte: »Ville, hvad siger han?«

Da Vaaren begyndte at komme, foretoges en længere Tur til Albanerbjergene. Selskabet bestod af Heise, Fru Heise, Nyblom, Richardt, min Fader og mig.

Vi besøgte Albano, Rocca di Papa og Nemi og Tivoli, og kørte siden over Campanien til Frascati. Endnu havde Luften noget af Vintrens Friskhed, men overalt myldrede det af Foraarsblomster, Krokus, Violer og Cyklamen, og Løvtræerne havde de første grønne Skud.

Da vi kom til Nemi om Aftenen, fik jeg anvist et ret stort Værelse, hvor jeg entrede op i en uhyre Seng som i en Fæstning. Jeg var næppe faldet i Søvn, før jeg vækkedes af, at en Person krøb op i Sengen ved Siden af mig. Det var vor lille korpulente Værtinde, som ikke syntes det var nødvendigt at forklare, at hun ikke havde nogen anden Sengeplads at byde end den i hendes egen Seng. Baade hun og Sengen udmærkede sig ved fuldkommen Properhed, og jeg kunde jo ikke gøre Indvendinger.

Hun fortalte mig, at hun havde tolv Sønner, hvilket man slet ikke kunde se paa hende. Da jeg et Par Gange sukkede, spurgte hun mig, hvad jeg sørgede over. Jeg svarede, at jeg ikke havde

Docent Carl Rupert Nyblom ca. 1860.

nogen Anledning til at være bedrøvet, men hun paastod, at der maatte være noget i Vejen med mig. »Mi sospire non e contento«, sagde hun bestemt. Da jeg vaagnede den næste Morgen, var hun forlængst staaet op og i fuldt Arbejde.

Da vi skulde op paa Monte Cavo, red vi skiftevis paa et Par Æsler. Jeg ser endnu Nybloms ungdommelige Figur, som han red paa Æslet foran mig, imedens han sang af fuld Hals Lindblads

»Lärken driller högt i skyn
Nu är det vår — Nu är det vår!«

Og Landet laa dybt under os i Foraarets skinnende Herlighed.

Paa denne Tur hændte der imidlertid noget, som forundrede mig. Jeg havde plukket Efeu ved en Mur og bundet en Krans deraf, som jeg havde sat fast om Nybloms Hat. Den sad godt fast, men da vi var komne op paa Monte Cavo, var den borte. Da jeg spurgte Nyblom, hvor han havde gjort af min Krans, svarede han i en ligegyldig Tone, at den var blæst bort. Men der havde ikke været Spor af Blæst! — Først længe efter fik jeg at vide, at han havde revet Kransen af og kastet den bort, fordi han troede, jeg var forelsket i Richardt, — et nyt Bevis paa, hvor fuldstændig blinde skinsyge Mennesker kan blive.

Vi kørte over Campanien i stille Maaneskin uden at tale og kom sent paa Aftenen til Tivoli, hvor allerede Byens Port var lukket og hvor vi blev anraabt af Vagten. Efter nogen Ordveksling med Kusken blev vi lukkede ind og fik et græsselig daarligt Nattelogi.

Men saa var den næste Morgen desto skønnere. Paa den Tid var Vejen til Tivolis Kaskader tilgængelig for enhver, og det forekom mig, som om jeg aldrig senere har set Vandfaldene strømme med en saa brusende Friskhed som den Gang, vi gik paa den smalle Sti langs med Aagrunden og plukkede Hænderne fulde af duftende Violer. — —

Endnu havde vi nogen Tid at være i Rom, og en og anden Gang var man i stort Selskab hos nogen af de skandinaviske Familier.

Gamle Grosserer Puggaard var den Vinter i Rom og samlede gerne flere af de danske Kunstnere til Middag i sit rige, gæstfri Hjem. Men der var ikke videre morsomt hvad den aandelige Underholdning angaar. — Bjørnsons havde af og til en hel Del

Mennesker hos sig, bl. a. P. A. Munchs fire Døtre, som alle var Skønheder. Fru Heise sagde til Nyblom, at hun gerne vilde have, han skulde gaa derhen, da hun jo vidste, at han allerede var forelsket i de to Frøkner Munch, og nu syntes hun, det kunde være saa morsomt, hvis han blev forelsket i dem alle fire. — Imidlertid lykkedes det ikke, og det varede heller ikke saa længe, før Fru Heise betroede mig, at Nyblom hverken saa eller hørte andre end mig.

Det var en vidunderlig Nyhed! Vi havde talt meget lidt med hinanden. Jeg vidste ikke det mindste om ham, hverken hvem han var eller hvad han var, men Opdagelsen gjorde stærkt Indtryk paa mig.

Underligt nok var dette Indtryk af en helt anden Art, end hvad jeg før havde erfaret ved lignende Lejligheder. Naar jeg ellers havde været Ven med en eller anden ung Mand, og dette Ven-skab fra hans Side begyndte at antage en sværmerisk Karakter, blev jeg til Is. — Denne Gang var det ganske anderledes. Nyblom blev pludselig meget mere interessant, end han havde syntes mig forud, og jeg vilde gerne være i hans Selskab saa meget som muligt. Han havde det forstandige Instinkt aldrig at tale til mig om Kærlighed, hvad der formodentlig blot vilde have skræmmet mig. Men han var elskværdig og indtagende og sang bedre end nogensinde. Og saa vidste jeg jo, at han bestandigt tænkte paa mig! Det var saa fængslende og hemmelighedsfuldt. Naturligvis havde Fru Heise talt til sin Mand om mine Følelser, og Heise havde igen meddelt det til Nyblom, og saaledes hændte det, at vi gik ved Siden af hinanden og gensidigt havde ganske godt Rede paa hinandens Tanker uden at lade, som om vi vidste nogen Ting.

Det var nu blevet fuldt Foraar, og vi gjorde mange dejlige Ture ud i Campanien og til Doria Pamphilis Parker, hvor de pragtfulde Anemoner lyste i de store Græsplæner. Jeg husker særlig en Foraarsdag derude, da Piniernes løftede sig imod en dybblaa Himmel. Vi løb Tagfat i Græsset for at plukke Blomster og kappedes om at finde de ildrøde Anemoner. Siden sad vi under en af de rislende Kilder, hvor jeg bandt en Laurbærkrans til Nybloms Hat.

Og hele Luften var opfyldt af en uudtalt sød Hemmelighed,

som ingen vovede at røre ved. — Kærligheden var i sit lykkeligste og skønneste Stadium, thi det franske Ordsprog har altid Ret, naar det siger: »L'amour, c'est l'inconnu.«

Vor Rejsedag nærmede sig, da min Fader en Aften bragte Heise et Par Digte af Rückert, som han havde skrevet af og gemt i mange Aar.

Det ene begyndte saaledes:

»Ein Obdach gegen Sturm und Regen
Der Winterzeit
Sucht' ich und fand des Himmels Segen,
Die Ewigkeit.
O Wort wie du bewährt dich hast,
Wer wenig sucht, der findet viel.
Ich suchte eine Wanderrast,
Und fand mein Reiseziel.«

Det andet begyndte:

»Er ist gekommen
In Sturm und Regen,
Ihm schlug beklommen
Mein Herz entgegen.
Wer konnte ahnen,
Dass seine Bahnen
Sich einen sollten meinen Wegen.«

Til disse to Digte satte Heise to dejlige Melodier. En stormende, jublende til det første, en stille begrundende til det sidste. De blev aldrig trykte, og sørgeligt nok er de gaaede tabt.

Det underligste var, at min Fader, som gennem disse Digte syntes at ville udtale indirekte, hvad der optog os andre, ikke havde ringeste Anelse om, hvad der foregik. Det er det bedste Bevis paa, hvor tilsløret det hele var.

— Ja, saa skulde man bort, og vi gik rundt for at sige Farvel til alle vore Yndlingssteder. Da jeg stod alene ved »*Aqua Paola*« og saa ud over Rom, havde jeg saa tydeligt Følelsen af at være en Barbar, som nu skulde udstødes af Paradiset. Jeg hørte ikke til der, men var blot kommet som en Fremmed for at sole mig nogle Øjeblikke i Straalerne af Roms Sol.

Men just paa den Tid, jeg var i Rom, levede der i Palazzo Doria en ung Pige, som var Datter af Grev Bonifaci. Hun var

i samme Alder som jeg og hed ligesom jeg Helene. Da hun var atten Aar, blev hun indviet til Nonne, og tredive Aar senere mødte jeg hende for første Gang i Stockholm, hvortil hun var blevet sendt som Josephsøster. Hendes Person gjorde et stærkt Indtryk paa mig, ikke saa meget ved hvad hun sagde, som ved hvad hun *var*. Egentlig syntes jeg, det var hende, der tog mig ved Haanden og ledte mig tilbage til Rom.

Da jeg første Gang tog Afsked med den evige Stad, kendte jeg hende ikke. Jeg kendte overhovedet kun Skandinavien i Rom. Og det var i vore skandinaviske Venners Selskab, at Fader og jeg den sidste Aften vandrede til Fontane Trevi for at kaste vor Kobbermønt i Vandet og drikke af Vandspringet for at faa Vished om engang at komme igen.

Tidligt en kølig Morgen i Marts fulgte Heise og Nyblom os til Vognen, og saa gik det Nord paa, men med denne Rejse var min Terning kastet og min Fremtid besluttet. Da jeg næste Gang besøgte Rom, var det i Selskab med min Mand, Carl Rupert Nyblom.

I de to og et halvt Aar, som hengik fra min Tilbagekomst til Danmark og til mit Bryllup 1864 i September, foregik der meget.

Det sidste skandinaviske Studentertog til København fandt Sted om Sommeren 1862. Aaret derefter brød Krigen ud, Frederik den syvende døde og Christian den niende blev udraabt til Konge.

Alle Hilsener, jeg fik fra Nyblom, gik igennem Heises. Selv skrev han aldrig til mig, hvad jeg var ham meget taknemlig for. Blot én Gang havde han skrevet nogle Ord paa en lille Lap, som laa inden i et Brev til Heise, tagne af en af Geijers Viser:

»*Vis är blott den, som kan tystnan förstå*«,.

hvilken Strofe følges af et Par ejendommeligt talende Akkorder. Mere behøvedes jo ikke.

Imidlertid glædede jeg mig meget til Studentertoget, da jeg haabede dér at træffe en hel Del af Nybloms Venner og Kammerater.

Den Dag, Studenterne skulde komme, var jeg tillige med

mange andre indbudt til at se deres Indtog i Byen fra Orla Lehmanns Vinduer. Han boede i et Hus i Bredgade lige overfor St. Annæ Plads, saa man kunde se hele Skaren drage frem derover og vende ned ad Bredgade imod Kongens Nytorv.

Selv havde Orla Lehmann tegnet sig for at modtage tre Studenter, en Geijer, en Tegnér, en Schweigaard, tre klingende Navne, som hos ham skulde repræsentere Sverige og Norge.

Vinduerne til Orla Lehmanns Lejlighed stod aabne og var fyldte med en Mængde Tilskuere, hvoriblandt en hel Del unge Piger.

Man ventede med Hjertebanken og stirrede imod St. Annæ Plads, indtil pludselig Kanonsalut meldte Skibenes Ankomst, og straks efter saa man den samlede Studenterskare drage frem imod os. — Den gik i rask Tempo, medens alle Huer viftede, Fanerne flagrede og Sangen ikke et Øjeblik ophørte. Da Skaren skulde vende lige nedenfor Vinduerne, hvor vi sad, blev der en Standning, og nu opstod en gensidig jublende Hilsen mellem alle de unge Mænd nede paa Gaden og de unge Piger deroppe. Det var virkelig et Symbol paa Danmark, som med aabne Arme ønskede Sverige og Norge velkommen!

De følgende Dage var København i en eneste Fest. Der var en Overflod af Taler og Sange og Forsikringer om evigt Ven-skab, saa at man ikke kunde tvivle om, at de tre nordiske Lande nu knyttede sig sammen med uopløselige Baand. — Jeg husker, at Martin Hammerich sagde i en Tale, at »Ordsproget lyver, som siger, at Kærligheden er blind. Kærligheden gør just se-ende, og nu forstaaer de nordiske Riger hverandre bedre end nogensinde.«

Det viste sig dog ikke saa længe efter, at ikke alt er til at stole paa, som fremkaldes af en Feststemning, og at Ordsproget taler sandt, som siger:

»Loven er ærlig,
Holden er besværlig.«

Men i den Stemning, som herskede ved det sidste Studenter-tog i København, gaves vistnok alle Løfter af oprigtigt Hjerte. Man var lykkelig ved at træffe hverandre, forstaa hverandres Sprog og mærke, hvordan de tre skandinaviske Folks Ejendommeligheder kompletterer hverandre.

Hvad mig angaar, var jeg naturligvis særlig ivrig efter at opsøge Upsalenserne og maaske faa en og anden til at tale om Nyblom. Jeg husker ikke, hvem det var af de svenske Studenter, som sagde til mig: »Skada att Nyblom icke är med, han är dock den bästa av alla Upsalas studenter.«

I Kongens Have var blandt andet en stor Fest arrangeret, hvor jeg var med. Der var forfærdelig mange Mennesker, og det var næsten livsfarligt at trænge sig ind gennem de smalle Jernporte. Belysningen var ikke den bedste, saa der var halvmørkt i Haven. Men blandt de trykte Sange, som uddeltes, var en Vise af Nyblom, og jeg gemte mig mellem Træerne for at være alene, da Upsalas Studenter istemte den og sang Nybloms Hilsen til Danmark paa den kække Melodi:

»Mandom, mod och morske män«;

den begyndte:

»Vårens himmel klar och ren,
Blänker som en ädelsten —

og ender:

»Hell din ungdom, Gefions ö!
Hell din hyddas trogna mö!
Hell din mannakraft, din dygd,
Hell din framtid, fagra bygd.
Ligg och dröm,
Mild och öm
Här i friska vågors ström,
PärLAN i vårt brödraband,
Hell dig, hell dig, Danmarks land!

Det var for mig Højdepunktet af Festen. —

Da Studenterne atter var rejst, var jeg ude hos Heises i Sorø. Da kom der en Dag to svenske Studenter i Besøg, som var blevet tilbage hos Venner i København. Den ene af disse var en ung Mand, som næsten saa ud som en ung Pige. Han var lille, hvid og rød, med store, blaa Øjne og bølgende gult Haar. Han holdt sin hvide Hue i Haanden, og da jeg for Spøg sagde: »Aa, giv mig den!« rakte han den øjeblikkeligt hen imod mig. Denne lille, blide Yngling var Arthur Hazelius, han, som med en Kæmpe-Energi har sat igennem, at »Skansen« blev opført og at det nordiske Museum blev grundet. Han gav sin Formue, sine

Kræfter og hele sit Livs Arbejde til dette Værk, som er blevet til Glæde og Velsignelse for alle kommende Slægter.

Arthur Hazelius kendte Nyblom godt, da han længe havde været en velkommen Gæst i hans Faders, gamle General Hazelius' Hus. Altsaa kunde jeg ogsaa faa et og andet at vide ved — meget forsigtigt — at faa ham til at fortælle mig om Nyblom.

Dette Studentertog var det sidste, inden Krigen med Tyskland brød ud. — Efter Krigen optoges jo Studentertogene igen, men der var ikke længere samme Entusiasme over dem. Man havde i Danmark alt for sikkert haabet og ventet paa Hjælp fra Sverige, og da denne udeblev, forstod man nok, at Studentertogene ikke saa meget havde været Udtryk for Folkenes Sympati, men at de snarere var fremkaldt af det skandinavisk sindede Parti ved Universiteterne. Danske og Svenske kendte egentlig meget lidt til hinanden.

Og det er langt fra, at de endnu gør det. Svenskerne, især Skaaningerne, rejser til København for at more sig og gøre Indkøb. Danskerne rejser til Malmø for at spise Frokost, til Kulen for at bade, og maaske en og anden Gang til Stockholm for at bese Staden. De forstaa for det meste kun daarligt hinandens Sprog. Man fortæller om en svensk Student, som kom til København og blev modtaget af sin Vært ved Havnen:

»Er De træt?« spurgte Værten. »Nej, jag är blott tjugo sju«, svarede Studenten. »Ja saa! De har været søsyg!« sagde Værten deltagende. Man kan jo tænke sig Resultatet af deres videre Konversation.

Det er ikke usædvanligt, at Svenskere bliver bedre forstaaede i København, naar de taler Tysk, end naar de benytter deres eget Sprog, og det samme Forhold finder man i Sverige, hvor Menigmand har meget svært ved at opfatte Dansk, ja, endogsaa den mindste danske Accent.

Er Danmark ikke blot København, saa kan det i endnu langt højere Grad siges, at Sverige ikke blot er Stockholm.

Sverige er et stort Land, hvis mange Provinser har en fuldkomment forskellig Karakter, baade hvad Natur og Folk angaar. Ligner Skaane Danmark, med de vide, frugtbare Sletter, Bøgeskovene og Havet, saa ligner Norrland Norge, med sine vældige Fjælde, de store, herlige Granskove og de imponerende Vandfald.

Södermanland er en grøn Idyl med de mange rige Herregaarde ved Sørerne, og Dalarne har en ideel Karakter med sit stærkt kuperede Terræn, de underskønne Træmasser og de lange, dybe Søer. Østergötland med Omberg og Vestergötland med Billingen og Kinnekulle har hver sin ejendommelige Charme, med en bestandig Afveksling af skovklædte Højder og frugtbart Land. Vestkysten med dens stenede Skærgaard har Farvepragten, og Lapland skal efter Beskrivelsen overgaa alt i Linieskønhed og straalende Belysninger. Og saadan har hver Del af Landet sit ejendommelige Præg.

Jeg har været temmelig meget omkring i Sveriges forskellige Landskaber, og hver Gang jeg kommer til en ny Del af Landet, tænker jeg: »Nej, *dette* er dog det aller dejligste!« Og hvor forskelligt er ikke Folket i alle Sveriges Provinser! Allerede i Upsala, hvor unge Mænd fra næsten alle Dele af Landet studerer, mærkede jeg den store Forskel i Karakteren. Og man ser det endnu mere ved at færdes paa Landet og gøre Bekendtskab med Folket. — Medens Skaaningerne ligesom alle Sletteboere er gladere og gemytligere, finder man i Sveriges Bjerg- og Skovprovinser mange underlige Typer af Mennesker, ja paa Herregaardene har der levet Familier, hvis Historie er lige saa fantastisk og forunderlig, som hvad man læser om i Gøsta Berlings Saga.

Over hele det sydlige og midterste Sverige ligger utallige Herregaarde strøede som hvide Perler, og efter min Erfaring er just Herregaardsfolket, adelige og uadelige, Landets bedste Folk. De fleste af disse Herregaarde har i mange Slægtled haft Ejere af samme Familie, og mange af dem har derfor bevaret Traditionen fra svunden Tid. — De største og rigeste Gaarde indeholder ofte dyrebare Kunstskatte. Man kan finde udmærkede Familieportrætter af baade hollandske og italienske Mestere, sjældne Biblioteker og dejlige Møbler fra Frankrig og Italien. Desuden taler selve Arkitekturen paa mange af disse Gaarde om en udviklet Smag og vidner om, at Sverige en Gang har haft sin Storhedstid, da det ikke stod tilbage for noget andet Land i Europa.

Familielivet paa disse svenske Herregaarde forekommer mig at være det mest normale. Børnene opdrages til Arbejde og til

bestandig at huske Ordsproget »Noblesse oblige«. Hvordan end Livet udvikler deres forskellige Skæbner, har de dog i Fædre-hjemmet et Centrum, som forener dem alle, og denne Lokal-patriotisme giver dem ofte en Støtte og en Værdighed, som viser sig i hele deres Personlighed. — Endnu findes i de gamle svenske Herregaardsfamilier meget af denne ridderlige Opmærksomhed, som nu for Tiden mere og mere gaar af Mode, men som altid vil beholde sin Betydning som Udtryk for en human Tænke-maade. Jeg kender ingen mere tiltalende Person end en velop-dragen svensk Adelsfrøken. Hun kan udføre hvilket Arbejde som helst og mister dog aldrig sin prinsesseagtige Holdning. Hun elsker sit Hjem og Livet paa Landet og finder altid Dagen op-fyldt af mange kære Pligter. — Kort sagt, hun er i et og alt det modsatte af Selskabets Damer i Hovedstaden.

Den store svenske Adel med dens Indflydelse paa Politik og Kunst har trykket sit Stempel paa hele Folket. Svenskerne er som Helhed et aristokratisk Folk. Jeg mener ikke dermed, at demokratiske Ideer og demokratiske Idealer skulde være dem fremmed, men Folkekarakteren er overvejende fornem. Det ser man bedst, naar en Pige af Folket gennem Giftermaal kommer ind i en fornem Familie. Der gaar ikke lang Tid, inden hun kan føre sig og optræde med samme Værdighed og Elskværdighed som Omgivelserne. Og hvor mange fine og fremragende Intel-ligenser kan man ikke træffe blandt fuldkomment udannede Men-nesker!

Der findes en anden Slags Svenskere, og det er dem, de Frem-mede oftest møder. Det er de saakaldte »Punchmopser«, som driver paa Restaurationer og Kaféer i Selskab med deres udpyntede Damer. Man maa ikke tro, at den Slags Folk er Repræsentanter for Landet, lige saa lidt som den italienske Borgerklasse repræ-senterer den italienske Karakter. Over hele Verden finder man jo i de store Stæder denne Sværm af ensartede Dagdrivere, som fylder Spisestederne og Fornøjelseslokalerne. Men kender man ikke andre, kender man ikke Folket. — Jeg har ofte tænkt, at den største Lykke vilde have været at være kommen til Verden paa en svensk Herregaard. Men saa tænker jeg straks derefter: »Og den største Sorg at maatte forlade den.« Og *den* Skæbne har nu mange af de svenske Herregaardsfolk.

Er Gaarden ikke Fideikommis, bliver man ofte nødt til at sælge den i disse Tider, hvor Landbruget kaster saa lidt af sig. Da bliver det Familiens Skæbne at se sin gamle Fædreborg staa øde. Har en Brygger, Fabrikant eller rig Bonde først købt Ejendommen, da er Parken snart nedhugget, Skoven ødelagt, og paa de skønneste og ensomste Steder ved Vandfaldene eller Søen piber en Fabrik og sender sin Røg og Stank over Eggen. — Det maa næsten være sørgeligere at opleve end at se sine Nærmeste dø! —

Naar jeg tænker paa de skandinaviske Lande, forestiller jeg mig altid Sverige personificeret som en ung Riddersmand, Danmark som en velhavende Borger og Norge som en stolt Bonde.

Hvad vilde ikke disse tre, forenede som gode Venner, kunne udrette? — Men at *een* Konge skulde regere over dem alle tre, er og forbliver en umulig Tanke. Dertil er Rigernes Udstrækning for stor og Folkekarakteren altfor grundforskellig.

Hvert af Folkene har saa udprægede Dyder og Fejl, at de ikke vilde kunne bo under samme Tag, men derimod som gode Kammerater lære af hverandre og i Nødens Stund hjælpe hverandre.

I Maj Maaned 1863 kom Nyblom til Danmark fra Italien. Jeg havde faaet Lov til at rejse ud til Sorø for at møde ham, efter at jeg først havde fortalt min Moder, hvad der ventede mig. Tidligt en Morgen kom Nattoget fra Korsør. Fru Heise kom ind i mit Værelse og sagde: »Ja, nu kan jeg ikke gøre for det, men nu er han der.«

Hvorpaa jeg rendte op paa Loftet og gemte mig bag ved en Dragkiste. Men Fru Heise hentede mig ned og skubbede mig ind gennem Døren til deres Dagligstue, som hun lukkede efter mig. Jeg troede, hun var fulgt med, men jeg fandt mig selv alene Ansigt til Ansigt med Nyblom, som stod foran mig i Rejsedragt med sin Rejsetaske over Skulderen. Han tog mig i Haanden og sagde: »Ja, jag behöver väl inte säga något.« Hvortil jeg blot svarede »Nej« og saa rendte jeg igen min Vej.

Denne Gang gik jeg dog ikke op paa Loftet, men løb ind til Fru Tidemand, som boede i den øverste Lejlighed i Heises Hus.

Hun var Enke efter en Nordmand og havde levet en stor Del af sit Liv i Vestindien. Inden Heise giftede sig, holdt hun Hus for

ham og var og forblev hans gode Veninde, til hun døde. — Nu boede hun med sin halvvoxne Datter i Kvistværelser i hans Villa. Hun var en overordentlig elskværdig og intelligent Dame, fuld af Humor og Munterhed, og dog dybt alvorlig. Hun beundrede Heise og hans Musik, og han spillede og sang gerne sine nye Kompositioner for hende, naar han først havde ladet sin Hustru høre dem.

Til denne Fru Tidemand rendte jeg nu ind og omfavnede hende saa stormende, at hun var nær ved at vælte. — Det skulde jo være en Hemmelighed med min Forlovelse, til jeg havde været inde hos mine Forældre med Nyblom, og Fru Tidemand satte et højst forundret Ansigt op og lod, som om hun aldeles intet forstod. — Imidlertid kunde jeg jo ikke blive oppe hos hende, men maatte igen ned til de andre.

De følgende otte Dage, som Nyblom og jeg tilbragte i Sorø, sprang Skoven ud. Et af de skønneste Syn i Naturen er jo en Bøgeskov den første Uge efter sit Udspring. — Sorø ligger, som man véd, som en Fuglerede midt i en Krans af Skove, og nu var alle disse et eneste Hav af gennemsigtigt, lysende grønt. —

Det var det dejligste Vejr, og vi var næsten hele Dagen ude i det fri. I Begyndelsen vilde jeg altid helst have Ville Heise med, naar Nyblom og jeg gik vore Spadsereture, men efterhaanden følte hun sig overflødig og blev helst hjemme. Det eneste Besøg, vi aflagde i denne Uge, var hos Akademiets Rektor, som den Gang hed Bojesen. Han var en lille livlig og gemytlig Mand og boede med sin Hustru, som var en statelig, elskværdig Dame, i en meget smuk Bolig, hvor der var en myldrende Mængde Blomster.

Hverken Rektor Bojesen eller hans Frue anede, at Nyblom og jeg var forlovede. Da vi havde været inde i København hos mine Forældre og kom tilbage til Sorø for endnu at tilbringe en Tid derude, kom vi fra Jernbanen en rolig Formiddag og gik forbi Akademiet, medens der var Undervisning. Man hørte Elevernes Mumlen gennem de aabne Vinduer til Skolesalene.

Udenfor var det ganske stille, og da vi kom gaaende Arm i Arm, knasede Gruset paa Sandgangene om Plænen. Rektor Bojesen, som havde Time, gik til Vinduet i Akademiet for at se ud, hvem det vel kunde være, som kom gaaende. — Da han fik Øje paa os to, som kom Arm i Arm, løftede han Haanden og

truede eftertrykkeligt af os med Pegefingeren. — Men det var ikke blot en Overraskelse for ham, men for alle mine Venner i København, at jeg havde forlovet mig med en Svensker. Da de fleste af vore nærmeste Venner var gode Skandinaver, vakte det deres Sympati, da man fandt, at det var den mest praktiske Maade at realisere Skandinavismen paa, at Nabolandene giftede deres Børn med hverandre. —

Det var i hvert Fald ikke altid saa morsomt for Nyblom at vandre omkring til en Mængde ubekendte Familier og blive forevist. Vi var gladest, naar der ikke var nogen hjemme. Jeg husker en Gang, da vi havde sat beklagende Ansigter op, fordi vi ikke traf den Familie, vi søgte, og givet vore Visitkort, at vi derefter umaadeligt glade dansede ned ad Trapperne, men fik Øje paa en Kokkepige eller Husholderske, som fra et Vindu i Køkkendepartementet betragtede os strengt og bebrejdende.

Om Sommeren kom Nyblom tilbage til Danmark, og vi tilbragte Sommerferien paa Samsø.

— Den 15de November 1863 døde Frederik den syvende. Det vakte stor og almindelig Landesorg. Man saa Krigen med Tyskland nærme sig med stærke Skridt, og man havde fæstet sin Lid til denne Konge, der var anset som en udpræget dansk-sindet Mand. — Hans Ligfærd blev derfor en Sørgefest, hvori hele Landet deltog.

Vi boede den Gang paa Christianshavn i Halberstadt & Philips Gaard paa Hjørnet af lille Torvegade ud imod Stranden. Det var samme Gaard, som Hage & Puggaard før havde ejet, og hvor jeg havde danset paa mine første Baller. Nu havde Fader Atelier i Dansesalen, og vor øvrige Lejlighed var i Mezzaninetagen. Da Vinduerne i vor Dagligstue vendte ud imod Stranden, og Baaden med Frederik den syvendes Kiste just skulde passere den Vej, var der mange, som havde bedt om at faa Plads hos os for at se Sørgetoget komme forbi.

Det var en stille Graavejsaften, da vi stod sammenpakkede ved de smaa Vinduer og ventede. Paa engang hørte man Musik i det fjerne, som lidt efter lidt kom nærmere, og nu gled Baaden frem med Kongens Kiste. Dæmpede Trommer og Blæseinstrumenter ledsagede den med deres dumpe Spil.

Hele Indtrykket var gribende: den mørke Aften, den halvt

synlige Baad, som gled forbi med Kongebaaren, den tragiske Musik og alle de tilstedeværendes stille Sorg — alt syntes at forudsige den Smertens Tid, som var begyndt for Danmark.

Christian den 9de, som nu var Danmarks Konge, var den Gang langt fra at være en populær Person. Man troede om ham, at han havde tyske Sympatier, og det var ikke let for ham at blive Efterfølger af Frederik den 7de, som havde vundet hele Folket som den, der havde givet Grundloven.

Det varede dog ikke mange Aar, inden man lærte noget ganske andet. Faa Konger er vel blevet elsket af hele Folket som Christian den 9de. Lidt efter lidt vandt han alles Hjerter paa Grund af sin sande og ædle Karakter og sit beskedne Væsen. Men medens hans Stjerne bestandigt steg højere, dalede Frederik den syvendes betydeligt. Man begyndte at forstaa, hvor lidt Del han egentlig havde haft i Grundlovens Givelse, og hvad hans Person angik, saa var det ikke de mest smigrende Oplysninger, man fik om den af dem, som havde staaet ham nær. Han blev et Bevis paa, hvordan en vis kammeratlig, rask, for ikke at sige raa Maade at omgaas Folk paa ofte kan gøre en højtstaaende Person populær. Men nærmere beset mister denne Jargon hele sin Glans og forekommer endogsaa dem, som ikke har været Vidne dertil, som noget simpelt og stødende. Christian den niende gjorde intet for at vinde Popularitet, men umærkeligt vandt han hele sit Folks Agtelse og Kærlighed.

Ved en ren Tilfældighed var jeg med til at udraabe ham til Konge. Jeg kom fra en Musiktime og gik over Slotspladsen hjem imod Christianshavn. Da jeg gik forbi Slottet, mærkede jeg, at nogle faa Personer, som gik samme Vej, blev staaende og kiggede op imod en Altan højt oppe. Og der kom Minister Hall ud af en Dør. Han var i stor Uniform med Ordener, og idet han vendte sig til alle Sider, raabte han saa højt han kunde:

»Frederik den syvende er død!

Christian den niende er Danmarks Konge!«

Hvorefter han forsvandt og Christian den niende kom ud paa Altanen og hilste til alle Sider. — Vi var vel næppe et Dusin Mennesker, som raabte Hurra.

I December 1863 udbrød Revolution i Holsten, og den 1ste Februar 1864 gik Tyskerne over Ejderen. Dermed begyndte

Krigen. — I December 1863 var Nyblom igen kommet ned til København for at fejre min tyvende Fødselsdag og blive Julen over.

Lige før Krigen udbrød var vi en Aften til et Ungdomsselskab hos Admiral Wulff. Da alle var samlede, kom Værtinden Fru Antoinette Wulff rendende ind med en Avis, som hun svingede som en Fane. Hun fløj lige i Favnen paa Nyblom og viste paa et Sted i Avisen. Det var det bekendte Telegram fra Carl den femtende: »*Han kommer själv, med 30,000 man*«. Jeg kan ikke beskrive, hvilken Henrykkelse det vakte. Man græd, lo og omfavnede hverandre. Det var da endelig den virkelige, sande Skandinavisme. Nu saa man, at Sverige var et trofast Broderland, som ikke forlod sin lidende Broder i Nødens Stund. —

Det varede desværre ikke længe, førend dette kongelige Bud viste sig blot at være Udtryk for Carl den femtendes private Følelser. — Louis de Geer, som var Statsminister, har i sine »*Minnen*« vist, hvor umuligt det vilde have været for Sverige at bringe Danmark Hjælp i Krigen 1864. Der fandtes hverken Klæder, Vaaben eller Ammunition i Orden. Man kan nu næppe forstaa, hvordan en Konge kunde vove paa egen Haand at udsende et saa skæbnesvangert Bud, og endnu mindre, at det ikke vakte større Indignation, da dette Løfte dunstede bort som Røg.

Men Krigen Alvor optog alle Tanker saa meget, at der ikke fandtes Tid eller Plads for andet. — Imidlertid har vistnok intet bidraget saa meget til den pludselige Afkølelse mellem det danske og svenske Folk som dette Stemningsord af den ridderlige og tankeløse Carl den 15de. Intet har man saa svært ved at glemme, som at en Ven svigter En i Farens Stund. —

Og Krigen begyndte. — Det var den anden Krig, jeg var med til. Men hvor forskellig var ikke Tilstanden nu fra 1848.

Lige fra Krigen Udbrud hvilede der som en kvælende Beklemthed over alle. Det var en saa uhyre Overmagt, Danmark skulde drage ud imod. Man havde ingen Grund til at haabe paa Sejr. —

Det er jo noget andet at have Krigen lige omkring sig, at se sin By brændes, plyndres og ødelægges, medens man selv lever i bestandig Dødsangst, end at have den paa lang Afstand og blot lytte spændt efter hvert Bud, som naar En fra Krigsskuepladsen.

Naar vi nu har oplevet noget saa rædselsfuldt som den europæiske Krig og hørt om, hvad Mennesker maatte gennemgaa af Lidelser, tør man næppe anse sig for at have været med til en Krig, fordi man har siddet roligt i København, medens de kæmpede i Slesvig. Desuden førtes Krigen 1864 ikke paa samme Maade som nu i 1914. —

Man hørte ikke om saa barbarisk Grusomhed som den, hvorved Belgien er bleven hjem søgt. Tyskerne ødelagde ikke Landet og Landets dyrebareste og helligste Minder, som de nu har gjort i Frankrig. I den Henseende har Krigens Vildhed gjort storartede Fremskridt. Vi tør aldrig mere nævne Ordene Kultur eller Civilisation. Virkeligheden har vist os, hvor intetsigende alle disse fine Benævnelser er.

Og dog levede ogsaa den Gang hele Familier i Angst og Vaande. Overalt hvor der fandtes unge Mænd, var en eller flere med i Hæren. Blandt andre af vore Bekendte var der en Enkefru Bruun, som havde alle sine fire Sønner ude. Deriblandt var to Søofficerer, en Student, som gik frivilligt med, og en Søn, som var Gartner i Spanien, men som kom hjem over Hals og Hoved for at melde sig til Krigstjeneste. Da hans Moder, som slet ikke ventede ham, saa ham komme ind ad Døren, slog hun ad ham med Hænderne og raabte: »Gaa din Vej! Jeg vil ikke se dig!« Hun havde dog haabet at *han* skulde undgaa Krigen. —

Om Morgenen blev Plakater slaede op rundt omkring paa Gadehjørnerne, hvorpaa Navnene paa de saarede, savnede og døde stod optegnede. Foran disse Plakater flokkedes altid en Mængde Mennesker, som gennemløb Registret, tavse og angstfulde.

Det var især dette forfærdelige Ord »Savnet«, som ikke gav Oplysning om noget og dog holdt Haabet spændt fra den ene Dag til den anden! — Blandt disse »savnede« var en ung Paludan-Müller, som kæmpede ved Oversø, under Retræten fra Dannevirke. Hans Familie fik aldrig noget sikkert at vide om hans Skæbne, skønt der var dem, som fortalte, at de havde set ham stride i det vildeste Haandgemæng med Bøssekolben svunget over sit Hoved. — Blandt vore bekendte faldt der ogsaa en ung Pingel, en kæk og lovende ung Mand. Fru Heise mistede sin Broder Christopher, over hvem Ploug har skrevet et dejligt Digt. —

En af Fru Bruuns Sønner, Studenten Emil Bruun, blev saaret i Ryggen og fik sin ene Lunge beskadiget derved. Han var en udmærket ung Mand, sjældent smuk og begavet. Det var haardt at se ham komme hjem som en lidende, dødsdømt Invalid efter Krigen og saa at være Vidne til, hvordan han svandt hen og døde efter nogle Aars Kamp imod det onde. — Under hele Krigen herskede en uhyggelig lyttende Tavshed i København. Alle Tanker var vendte imod Krigsskuepladsen, og man kunde næsten se paa Befolkningen, hvad der sidst var hændt.

Søndag den femte Februar, da jeg var i Holmens Kirke, forundrede det mig at se alle Mennesker græde. — Da jeg kom ud, fik jeg Grunden dertil at vide. Dannevirke var rømmet. Underligt nok havde man i Danmark troet paa Dannevirkes Skansers Uindtagelighed. Nu var det, som om Gærdet var opgivet og Fjenden strømmede ind over Landet. Saa kom den lange udholdende Kamp ved Dybbøls Skanser, som endte med Tilbage-toget til Als.

Den ene Sørgepost afløste den anden, indtil Freden sluttedes den 3. August 1864 og bekræftedes i Wien, hvorved vi mistede Slesvig. — Det var jo ikke saa svært for to stærke Mænd at hugge Benene af en lille Dreng. Det underlige er, at en saadan Daad kunde vække Følelser af Triumf og Glæde hos Sejrherrerne!

Men som man véd, bliver alle menneskelige og guddommelige Love foragtede, naar Krig begynder. Naar Menneskene først lugter Blod, bliver den mest hensynsløse og mest barbariske anset for en Helt, og Ærestegn og Udmærkelser regner over den, som udfører Gerninger, for hvilke han i Fredens Tid vilde være bleven straffet med Tugthuset eller Døden.

XIV

Den Tid nærmede sig, da jeg skulde forlade Danmark for bestandigt, og inden jeg tager Afsked med mine Ungdomsminder derfra, maa jeg tale lidt om en, som stod mig meget nær og var mig meget kær, min Broder *Holger Roed*.

Fra han var en ganske lille Dreng og akkurat kunde holde paa et Blyant, begyndte han at tegne. Fader har omhyggeligt opbevaret alle hans Barndomstegninger, saa man kan følge deres Udvikling gennem Aarene.

Meget tidligt havde han Øje for *Bevægelserne* hos Mennesker og Dyr og forsøgte at gengive dem. Det varede ikke længe, før han tegnede Heste i stærk Forkortning eller i vild Galop, og han begyndte snart at sammensætte flere Figurer til Billeder. Det viste sig allerede i hans tidligste Aar, at han havde medfødt Talent til Komposition.

I Begyndelsen var det Ting, han havde oplevet eller set, som han gengav i Tegninger: Arbejdsheste paa Marken nær ved Ringsted, Høstvogne, græssende Køer osv. — Saa kom en Tid, hvor han sværmede for at tegne Skibe og nøje studerede, hvordan de forskellige Skibe var byggede. — Da gjorde han store Tegninger af Søslag, Skibe i Storm og i stille Vejr, medens han samtidigt byggede og taklede et lille Fartøj for at gøre sig bekendt med Detaillerne.

Min Fader tog ham meget tidligt fra Læseskolen og satte ham ind i Tegneskolen, for at han helt og holdent kunde vie sig til sit medfødte Talent. Fader var en streng og samvittighedsfuld Lærer, og han fordrede snarere mere end mindre af en Elev, som var hans egen Søn.

Helena Nyblom. Tegning af Holger Roed.

Holger gennemgik derfor nøje Perspektivskolen og maatte længe tegne efter Gibs og efter levende Model. Men alt gik umaa-deligt let for ham, og da han kun var seksten, sytten Aar, kendte han det menneskelige Legeme saa godt, at han kunde tegne det udenad i alle Stillinger, han ønskede. En samtidig Kunstner sagde om ham, da han var død: »Siden de gamle Mesterses Tid har jeg aldrig set nogen, som med en saa usvigelig Sikkerhed kunde tegne en Menneskekrop udenad som Holger Roed.«

Faders store Kærlighed til og Beundring for Antiken gik i Arv til Holger, men gav sig Udtryk paa en helt anden Maade. — Medens Fader hyldede Antikens Princip at studere Naturen og i sin Kunst holde sig til den Virkelighed, han havde omkring sig, var Holger ogsaa grebet af de antike Emner, men digtede sine Emner med hvad jeg vil kalde en klassisk Fantasi. Han havde ikke Spor af romantisk Fantasi eller af noget som helst sentimentalt. Lige saa lidt havde hans Figurer noget tilfælles med den tyske Klassicisme, saadan som den f. Eks. viser sig i Cornelius og Kaulbachs skruede og deklamatoriske Kompositioner. — Holger havde arvet en sund og stærk Fantasi fra sin Moder, og det var

ham lige saa naturligt at fremstille Apollo og Muserne, som det er for en anden Kunstner at tegne sin Broder eller sine Søstre. Desuden besad han en sjælden Skønhedssans, som gjorde, at han ikke overdrev hverken det stærke eller det yndefulde og altid fik det væsentlige til at gøre sig gældende. — Hans Øje var saa sikkert, at man aldrig paa hans Haandtegninger ser denne søgende Kradsen i Linierne, som tyder paa Ubestemthed. Der er samme Nydelse ved at se hans Behandling af Blyantet som ved at følge en udmærket Violinspillers Buestrøg. Han vidste, hvad han vilde udføre, og han gjorde det.

Egentlig er det jo kun Tegninger, Holger Roed har efterladt sig, og de er spredte til mange Sider. Paa den kongelige Haandtegningsamling i København findes der dog mange af hans mest udførte Ting. Men han, ligesom Marstrand, tegnede sin Tanker, og jeg har mange smaa Mesterstykker baade færdige og ufuldendte, Skizzer med Blyant eller Touch, og Blæktegninger som er udklippede af Breve og som alle fortæller om, hvad han har tænkt, oplevet eller læst.

En Ting har alle disse Kompositioner tilfælles. De forekommer store, skønt de oftest er udførte i meget lille Skala. Saaledes har jeg en lille bitte Tegning, som forestiller Phaëton, der kører med fire fnysende Heste lige ind i Solen. Naar jeg tænker paa den, forekommer det mig, at jeg har set den i naturlig eller overnaturlig Størrelse.

Paa en anden lille Tegning har han fremstillet Niobe, som forsvarer alle sine Børn imod Guderne. Hun sidder ned og har dem alle med Hovederne i sit Skød, medens deres Legemer ligger i en vifteformet Kreds udbredt paa Jorden, og hun holder begge Arme beskyttende over dem. Hun drejer Hovedet lidt og ser imod Diana og Apollo, som kommer vandrende oppe fra i deres ophøjede Grusomhed for at dræbe hendes Afkom. —

Et andet Emne, som Holger gentagne Gange har behandlet, er Amor, som betragter Medusahovedet. Han sidder bøjet over det og synes slet ikke at nære nogen Frygt for det skrækindjagende Ansigt. Hans bløde Barnefigur og det stenhaarde Medusahoved danner en Gruppe, der er saa skøn i Linierne, at den godt kunde mejsles i Marmor eller udarbejdes i Guld til et Smykke.

Efter at have læst Dante tegnede han flere af Scenerne i Divina

Comedia: Dante og Virgil, som just skal gaa ind ad Helvedes Porte og samtidigt løfter Hovedet for at læse de forfærdelige Ord, som er skrevne derover: »Lasciate ogni speranza, voi che entrate.« — Og paa en anden Tegning ser man Dante i den mystiske Skov, mellem de forvredne Træstammer. —

Medens han sysselsatte sig med at læse Goethe, henkastede han en Tegning, som forestiller Digteren, siddende hensunken i Tanker, medens der paa Afstand viser sig forskellige halvt synlige Skikkelser. Under Tegningen har han skrevet: »Ihr naht euch wieder, schwankende Gestalten.«

Hamlet har han fremstillet paa Skansen udenfor Kronborg Slot, hvor Faderens Aand, klædt i fuld Rustning, aabenbarer sig for ham. Skønt denne Tegning, som alle de ovennævnte, er meget lille, giver den dog hele det spøgelseagtige Indtryk af Situationen. — Hamlet staar med Kappen op imod Munden, i stum Forfærdelse, medens Faderens imponerende Skikkelse synes at tale til ham i Maaneskinnet. —

En af de dejligste Tegninger er Cæsars Mord. Paa denne Tegning har han grupperet Morderne i en Klynge under Pompejus højt ragende Statue. I Midten af dem segner Cæsar ned for Brutus Dolkestik. Under Tegningen staar skrevet: »Ogsaa du, min Brutus«. Man faar hele Indtrykket af Mordets Gru, medens Ens Øjne frydes ved den skønne Gruppering.

For det, som Ehrenswärd kalder »Mønstret i et Billede«, og som udgør det dekorative Element, havde Holger Roed et medfødt, spontant Talent. Han drømte om en Gang at kunne male Tæppet til et Teater, og uden Tvivl vilde han have passet godt til at komponere for et stort Felt. — Der var to Emner, som han tænkte sig kunde være egnede dertil. — Det ene var Apollo, som spiller for alle Muserne, der danser i en Ring omkring ham.

Han har udkastet en større Tegning hertil. Apollo staar paa en ophøjet Plads med en Krans af lange Straaler om Hovedet. Amor som Barn læner sig fortroligt op til ham. Muserne danner en stor Ring om dem begge. De holder hverandre i Hænderne med udbredte Arme og er alle klædte i side Klæder med Bælter om Livet. Det eneste, som er helt udført — tegnet med Blæk — er Apollos Hoved og Hovedet paa en af Muserne, et dejligt,

smilende Kvindehoved. Hele Tegningen virker forunderligt stort og lyst.

Et andet Emne til et Teatertæppe, som Holger ofte kom tilbage til, var »Gefion som pløjer Sjælland ud af Sverige«. Han har gjort flere Tegninger dertil, men egentlig kun een stor og udført. Jeg véd desværre ikke, hvor den er. En Gang tilhørte den en Fru Glahn, men kom efter hende tilbage til Fader. Efter hans Død fandtes den ikke blandt hans Efterladenskaber. —

Til denne Tegning havde Holger benyttet Skizzer fra Samsø, med den forblæste Skov imod Havet som Sidedekoration. Men ude paa Bølgerne lod han saa hele Toget drage frem: Gefion, som staar, høj og smækker, med flyvende Gevandt og Haanden paa Ploven; de vældige Okser, som trækker Øen ud i Havet, og saa hele Skaren af Havfruer og Tritoner, som følger. Her var Holger rigtigt hjemme hos sig selv, i Fantasiens frie Verden. Her kunde han lade sine Skikkelser svømme eller flyve efter Behag, og her havde han fri Anledning til at fremstille det menneskelige Legeme i dets Nøgenhed. — Hele Opbygningen af Billedet er ogsaa saa dekorativt skønt og rytmisk, at det vilde glæde Beskueren at se det fremstillet i stor Skala.

Da Holger var seksten Aar, fik han Akademiets store Sølvmedalje for sit Konkurrencearbejde, en stor Kultegning, som forestillede Ulysses, der kommer tilbage til sit Hjem og møder de fordrukne Friere. Han knytter Hænderne, og man forstaar, at han snart i sin Vrede vil kaste dem alle ud. Den bedste Figur paa dette Billede er nok den unge Telemakos, som staar indhyllet i sin Kappe og ser hen imod Ulysses, i hvem han aner Faderen.

Det paafølgende Aar, 1864, fik Holger Akademiets lille Guldmedalje for en anden Kultegning i naturlig Størrelse. Den forestillede Uffes Sejr over de to tyske Modstandere. Men medens Holger arbejdede paa dette Billede, blev han saa interesseret i hele Uffes Historie, at han gjorde fire forskellige Momenter deri til Genstand for Tegninger.

Den første forestiller Uffe, da han endnu var anset for en udygtig Daare, siddende ubeskæftiget ved Arnen, foran hvilken Hundene sover.

Den anden Tegning viser os Uffe, som finder sin Faders nedgravede Sværd. Den gamle blinde Konge havde ladet det begrave

i Jorden, da han sørgede over sin udelige Søn, som formodentlig aldrig vilde kunne benytte det. Nu har Uffe svaret paa Tyskernes Krigserklæring og deres Udfordring til Tvekamp, og Kongen ledsager ham til Stedet, hvor Sværdet er gemt. Tegningen fremstiller Øjeblikket, hvor Uffe løfter Sværdet og betragter det. Man ser paa hele hans Udtryk, at han forstaaer, hvilket herligt Vaaben han holder i sin Haand. Bag ved ham staar den blinde Konge, som synes at lytte til Sværdets Klang, som han genkender, og ved hans Side to Trælle med Spader, hvormed de har gravet Sværdet op.

Den tredie Tegning viser Uffe i fuld Kamp med sine to Modstandere. Den ene er allerede faldet og ligger paa sit Ansigt. Nu styrter den anden løs paa Uffe. Det er en virkelig Kamp paa Liv og Død. Man synes at høre Sværdene klirre og ser de dybe Mærker, de allerede har skaarret i Skjoldene. Det lynrer om hele Gruppen af Kampens Raseri.

— Jeg kommer herved til at tænke paa, hvad en lille Lap-Dreng en Gang sagde til mig: »Jeg synes, at skal der være Krig, saa kunde Kongerne gaa ned i en Grube og sparke hinanden og lade andre Folk være i Fred!«

En lignende Tanke synes sommetider at have gjort sig gældende i gamle Dage.

Den fjerde Tegning, som blev helt udført, forestiller Uffe, efter at han har dræbt Tyskerne. Han staar midt i Landskabet og tørrer roligt Blodet af Sværdet. Ved hans Fødder ligger de to døde Fjender. I Afstand ser man den gamle blinde Konge famlende sig frem imod Sønnen. Længst borte ser man de tyske Krigere, som bereder sig til et hurtigt Tilbagetog. Baggrunden dannes af en høj Skov ved Havet, med de djærve, sprængte Linier.

Alle disse Tegninger er udsprungne af en rig Fantasi og udførte med en Sikkerhed og Kraft, som kun et medfødt Geni er i Besiddelse af. Dog foretrækker jeg de tre første, som ikke er saa stærkt udarbejdede som den prisbelønnede Tegning. Det er jo sjældent, at et meget udført Kunstværk har samme glansfulde Livlighed som Skizzerne.

Næste Gang, Holger fik en Udmærkelse fra Akademiet, var da han var atten Aar. Da tilfaldt den store Guldmedalje ham for hans Konkurrencearbejde: et Maleri med legemsstore Figurer,

forestillende Syndfloden. B. Bjørnson skriver herom i et nyligt offentliggjort Brev til Direktionen for Christiania Teater: »Det har vakt megen Opsigt, at Professor Roeds attenaarige Søn har vundet Prisen for en historisk Karton og ganske enstemmigt. Man tror, at han er et Geni i Opvækst. Det er en dejlig Dreng, frisk, romantisk. Man kan forelske sig i ham som i en Pige.« (Maaske gælder denne Udtalelse Kartonen fra Aaret forud).

»Syndfloden« var det første større Billede, Holger malede, og jeg tror ikke, at han endnu havde fundet sin egen Farveskala. Emnet var jo opgivet, og derfor kan man ikke bedømme Holgers egen Kunstnerpersonlighed efter dette Billede. — Det kan vel betragtes som et dygtigt Arbejde af en ung Mand, men det giver dog slet ikke det rigtige Begreb om Karakteren af Holgers Kunstnerskab, som var ganske anderledes spontan og sprudlende end dette Akademibillede giver Indtryk af. —

Det var hovedsagelig et *Arbejde*, og medens han kæmpede med at udføre det, hændte der ham noget meget sørgeligt, som med et eneste Slag gjorde Ende paa alle lyse Forhaabninger om hans Kunstnerfremtid, som han selv og vi alle havde næret. Han mistede Synet paa sit ene Øje.

En Dag, da han var ude paa Isen med en Del unge Mennesker, kom en ung Pige til at kaste en Snebold paa ham. Den indeholdt et Isstykke og traf ham lige i Øjet. Det blev ikke blindt, thi Arret, som dannede sig efter at Saaret var lægt, sad kun paa Hornhinden. Men det var et tykt, hvidt Ar, som havde sat sig over Pupillen og dækkede den helt og holdent, saa at Øjet var ubrugeligt.

Da jeg gensaa Holger, efter at Ulykken var sket, sagde han: »Det er blot Vinduesglassene, som ikke er polerede,« og han vendte Profilen til mig for at vise, at Øjet selv ikke var beskadiget. — Men han selv var beskadiget. Hans frejdige Livsmod var knækket, og fra denne Tid kostede det ham stor Anstrengelse at arbejde. —

Under hele hans Udvikling havde Fader bestandig fulgt Holger med sine Raad og sin Kritik. Det var uden Tvivl denne samvittighedsfulde Ledelses Skyld, at Holger, da han endnu var ganske ung, kunde og vidste saa meget. Men jeg kan ikke værge mig for den Tanke, at Fader førte sin Søn i alt for stramme Tøjler. — Deres Begavelse var saa højst forskellig, og Holgers Pegasus kunde ikke altid lade sig spænde for en almindelig Menneske-

vogn. — Vilhelm Bissen har fortalt mig, at en Gang, da Holger sad og tegnede udenad, som han elskede at gøre, kastede han pludselig Blyantet og sagde: »Nej, jeg har lovet Fader ikke at gøre det!« — Han var en meget lydige Søn, men Forældre er jo ofte tilbøjelige til bestandigt at behandle deres Børn som *Børn* og har ikke Mod til at lade dem forsøge deres Vinger paa egen Haand. Hvad gør det, om de stundom falder ned. De kan dog kun flyve paa deres egen Maade. —

Samtidigt med den store Guldmedalje, som ikke var tildelt nogen i tredive Aar, fik Holger et Rejsestipendium paa tre Aar. Han rejste da til Italien. Men Resultatet af hans Ophold der var i kunstnerisk Henseende saa godt som intet. Han fik aldrig noget Billede færdigt, og hans ufuldendte Kompositioner har ingen Flugt over sig, da han altid følte sig syg og dybt melankolsk. I sine Breve giver han stundom Udtryk for sine mørke Tanker i Tegninger.

— En Gang havde han i et Brev tegnet Ragnar Lodbrok i Ormegraven, omgivet af Slinger og skrevet derunder: »Grynte vilde Grysene, hvis de vidste, hvad Galten monne lide.«

De Skandinaver, som opholdt sig i Rom samtidigt med Holger, beskriver ham som en munter, inntagende Yngling. Han var af dem, som aldrig viser sine sørgelige Tanker for andre.

Foruden hans smaa Tegninger i Brevene fra Italien har han udført en Del større Tegninger og Akvareller, alle efter Planter, Træer eller andre Detailler, og saa nogle meget skønne mindre Landskabstegninger, hvori han med faa, stramme Linier har givet hele Karakteren af det klassiske italienske Landskab, og med forskellige Skygger angivet Farvetonerne.

Fra Italien drog han op til Tyrol og opholdt sig en Sommer i Bozen. Han levede en Tid oppe i Oberbozen hos en Bondefamilie, og der paa Bjergvidderne ser det ud, som om han har kunnet

Holger Roed og hans Tyrolerværtinde.

aande lettere og har faaet noget af sin Arbejdsglæde tilbage. Han udførte flere større Akvareltegninger, hvoriblandt en forestiller Paris' Dom. Paris sidder paa en Sten med Æblet i Haanden og ser prøvende paa de tre Gudinder, som staar foran ham i deres nøgne Skønhed. — Som Baggrund løfter sig en stolt Bjergkæde med fantastiske, takkede Former. — Jeg troede, at disse Bjerger var frembragte af Holgers Fantasi, indtil jeg fik Dolomiterne at se; da forstod jeg, at det var »Rosengarten« og »Schlern«, som man ser dem fra Oberbozen, der havde tjent ham til Model. — Denne Akvarel er nylig indkøbt af Richard Berg til Nationalmuseet i Stockholm.

Den følgende Sommer var Holger i Danmark og opholdt sig i Hornbæk, hvor han boede i samme Hus som Krøyer. Han begyndte for Alvor at tage fat paa Maleriet, da hans Øje var noget bedre, idet Arret begyndte at blegne.

Den Gang var Hornbæk ikke samme fashionable Badested, som det nu er. Det var først og fremmest en Fiskerby, hvor Sø-mænd og Fiskere satte Præget paa Stedet. Flere Malere opholdt sig der for at studere og male Fiskerlivet. Den flade Strand med det stærke Bølgeslag fra det aabne Hav, og Kullens dristige Linier i Baggrunden, gav Anledning til mange af de danske Maleres Kompositioner.

Holger vilde male Fiskere, der trækker Baaden op for at redde den for en Storm, som nærmer sig. Han gjorde mange Studier til dette Billede, hvoraf jeg ejer en hel Mængde: Fiskeransigter, hele Figurer, Baade, Fiskeredskaber osv. — Alle disse Studier er udførte med Blyant og tegnede med stor Sikkerhed og Kraft. Selve Billedet blev kun halvt fuldendt. Jeg kender ikke Anledningen dertil. Men det, der er blevet færdigt deraf, viser en Farveglans, som synes at være Forkynder af, hvad Holger kunde være blevet til som Kolorist. Især giver Himlen Indtryk af det blændende Lys, der kan kastes mellem truende Uvejrsskyer. Det var ikke første Gang, at Holger fremstillede Stormen. Da han var seksten Aar, tegnede han en Illustration til Geijers Vise, som Nyblom sang: »Den annalkande stormen«, hvor man ser et Skib flygte over de svulmende Bølger, medens Stormen allerede hviner mellem Uvejrsskyerne.

Mon det var en Forudfølelse af den ødelæggende Storm i

hans eget Liv, som gav ham Lyst til at fremstille dette Emne? — Paa Billedet fra Hornbæk ser man flere stærke Fiskere i Færd med at trække Baaden i Land. Nogen sagde en Gang om disse Skikkelser: »Det er jo ikke almindelige Fiskere, det er Vikinger.« Men jeg ser intet opstillet eller uvirkeligt ved dem. — Det er jo Kunstens Rettighed at *vælge*, og det er ikke nødvendigt at tage alle unødvendige Detailler med.

Holger saa nu engang for alle Virkeligheden i stort og kunde ikke opofre det heles Totalvirkning for at faa alle Smaating med. — Derfor passede han ogsaa meget daarligt til den Kunstperiode, han var kommet ind i, da Realismen i hele sin krasse Fotograferingskunst var eneherkende. Det var en Tid, hvor man kun ønskede og beundrede Studiet af Virkeligheden, ligesom man i andre Perioder af Kunstens Historie har overset og foragtet alt Studium og ment at have nok med Ideerne. —

Det er underligt, at Menneskeheden bestandigt vil svinge mellem to Yderligheder. Ligesom vi har baade Legeme og Sjæl, maa vi dog bestandigt gribe til et ydre Materiale som Middel for at udtrykke vore Tanker og Ideer, og jo ærligere og sandere Studiet af de ydre Fremtoninger er, des lettere vil en Kunstner kunne tage dem i Ideernes Tjeneste. Uden Kundskab eksisterer jo egentlig ingen Kunst. Goethe har saa sandt sagt: »Die Kunst ist ein Können«. Men Kundskaber alene skaber ikke en Kunstner. Har han intet at sige os af sine egne personlige Tanker og Ideer, da kan al hans Viden ikke interessere os. I denne filistrøse Smagsperiode, hvor kun det haandgribelige var i Kurs, saa man fremmed og uforstaaende paa Holgers fantasirige Talent. Havde han levet nu, vilde man sandsynligvis have bedømt ham anderledes. —

Den sidste Vinter, Holger levede, tilbragte han ude paa Landet i Nærheden af Vordingborg hos en Skovrider, som hed Rusthøj, og som havde gjort sig bemærket som en udmærket Skarpskytte.

Det var en smuk Mand, høj og slank, med et regelmæssigt, alvorligt Ansigt og langt lyst nedhængende Haar. — Efter den store Lykke, han havde gjort i København paa et Skarpskyttømøde, blev han Genstand for megen Beundring. Det var derfor en Overraskelse for de fleste, da han giftede sig med en Dame, der var meget ældre end han selv og desuden sygelig og slet ikke

smuk. Men hun var en meget dannet Dame, og Rusthøi beundrede Dannelsen og længtes efter at leve i Omgang med et dannet Menneske. — Han var og forblev fornøjet med sit Valg, og i det lille Skovriderhus, hvor han boede med sin Hustru, lejede Holger sig ind for Vinteren. Øjenlægen mente, det var bedst for hans Øje at leve en Tid i frisk Skovluft, fritaget for alt Arbejde. Han befandt sig vel i den store Ensomhed og oplivede sin Vært og Værtinde ved sit elskværdige Væsen, der altid havde stor Overflødighed af Humor og Spøg. —

En Aften — fortalte Rusthøi — havde Holger længtes efter at danse. Han gik da ud i Entréen og stoppede et Par Kaaber ud og dannede dem til to Damer, paa hvilke han siden placerede to Hatte. Da de var færdige, præsenterede han den ene for Rusthøi og beholdt den anden selv, hvorefter de to Venner satte af Sted i en strygende Vals, medens Fru Rusthøi spillede dertil paa Klaveret. —

Efter en Tid kunde Holger ikke lade være at male. Han komponerede da en større Jagtscene med Rusthøi som Hovedfigur, hvilket Billede han malede direkte paa Væggen. »For at ingen skal tage det fra dig,« sagde han til Rusthøi.

Imidlertid var Tiden kommet, da han skulde hjem. Jeg véd ikke, om han havde i Sinde atter at rejse ud til Rusthøis. Men i Forbigaaende vilde han hilse paa Hammerichs, der den Gang boede paa Iselinge. Da han kom dertil, klagede han over Mavesmerter. Man gav ham diverse uskyldig Medicin, men da Smerterne tiltog, lod man ham gaa i Seng og tilkaldte en Læge. Denne Mand forstod sig ikke paa Sygdommen, som var Blindtarmsbetændelse, og behandlede den i god Tro — fuldkomment galt. Efter et Par Dages haarde Lidelser døde Holger tidligt en Morgen.

Man havde ikke frygtet noget livsfarligt og havde derfor ikke underrettet vore Forældre om Holgers Sygdom. Hammerich rejste selv ind til dem for at bringe Sørgebudskabet. Da han ringede paa i Charlottenborg, kom Moder og lukkede op. Saa snart hun saa Hammerichs Ansigt, forstod hun det hele og sagde blot sagte: »Holger er død«. Han var da syv og tyve Aar.

Naturen er ødsel. Den har Raad til at slaa de mest lovende Frugtblomster ned, og underligt nok dør ofte de mest begavede

Mennesker i en ung Alder. Men for dem, som har elsket dem, bliver deres Plads altid tom, og det er med en tragisk Følelse, man ser alle disse spredte og ufuldendte Erindringer om et stort Talent, som er blevet brudt midt i sin Bane. — Det var min Moders Trøst, at Livet ikke vilde kunne bringe Holger nogen egentlig Lykke, siden hans Syn havde taget Skade, og det var hendes faste Tro, at det var Guds Vilje, at han gik bort; men hendes egen Lykke og Glæde var forbi med hans Død. — Faa Sønner har maaske elsket og beundret deres Moder saa meget, som Holger gjorde.

Jeg véd ikke, om han nogensinde har haft en Kærlighedssorg, men jeg tror det næppe. Hans Kunst var ham det dyrebareste og saa Kærligheden til denne Moder, for hvem han aldrig kunde finde tilstrækkeligt varme Ord i sine Breve. Fra hende havde han arvet sin rige Fantasi, ligesom ogsaa Evnen til at bære Modgangen med Kraft og i Tavshed. Fra hende havde han ogsaa nok faaet det Væld af Glæde, som holdt ham oppe og som selv under de mørkeste Tider brød frem som varmende Solstraaler.

Han ligger begravet paa Ringsted Kirkegaard i Roeds Familiegrav. Fader lod sætte en Sten over Graven, hvorpaa man ser en Portrætmedaljon af Holger og derunder Konturen af en stor Palet, en saadan som han en Gang havde tegnet og ønsket sig. — Han fik den aldrig, mens han var i Live. —

Aaret efter, at Holger var død, var jeg om Sommeren med min Mand og vore ældste smaa Børn hos mine Forældre i Snekkersten. Jeg gjorde derfra et Besøg hos Marstrand, som tilbragte Sommeren hos sin Broder Troels Marstrand paa en Gaard i Nærheden af Helsingør. Vi kørte da alle en Tur til Hornbæk, hvor Holger havde boet den sidste Sommer, han levede.

Det var en dejlig solklar Sommerdag. Kullen løftede sig skinnende blaa over det frisk skummende Hav. — Jeg husker særlig et Værn, Fiskerne havde bygget op af Brædder, et Slags Lysthus uden Tag, hvor man kunde sidde i Læ for Stormen og se ud over Havet. — Væggene var prydede med forskellige Gallionsfigurer, tagne fra strandede Skibe, og det gjorde et underligt Indtryk at se disse Skikkelser af harniskklædte Helte, nøgne Søjomfruer

og andre fantastiske Figurer, stirre En i Møde, medens deres Underskrifter »Haabet«, »Fremtiden«, »Lykken« osv. mindede En om altings Undergang.

»Nu skal vi drikke et Glas spansk Vin,« sagde Troels Marstrand, som altid vilde gøre det saa festligt som muligt for sine Gæster. Han kendte en Skipper, som han vidste var vel forsynet med spanske Vine, og hos ham skulde vi gaa ind. — Paa Hjørnet af hans Hus kom vi forbi et Værelse, hvortil Døren stod aaben. Det var et Maleratelier, og man saa, at der var mange Billeder derinde. Da vi var komne ind til Skipperen og Marstrand havde faaet Vinen frem, spurgte vi om, hvad det var for en Maler, som boede i Huset. — »Han hedder Krøyer,« svarede Manden. »Og han er en meget elskværdig og rar Fyr. Men han er dog ingenting imod en ung Maler, som boede her i Fjor. Han var en rigtig Engel! Han hed Holger Roed, men han er død, og alle Mennesker i Hornbæk har sørget over ham.«

Det var en ejendommelig Udtalelse at høre af et Menneske, som jo slet ikke vidste, at jeg havde staaet Holger saa nær. Da Marstrand oplyste Skipperen om, at jeg var Holgers Søster, gjorde det heller ikke mindste Indtryk paa ham. —

Mange Aar senere skulde jeg atter faa en uventet Erindring om min Broder. Jeg var den Gang i Bozen og ventede paa to af mine Sønner, som kom fra Italien. Inden de kom, vilde jeg benytte Tiden til at gaa op til Oberbozen og forsøge at finde det Sted, hvor Holger havde boet, da han var paa Hjemvejen fra Rom.

Den Gang gik ingen Bjergbane op til Oberbozen, og da jeg paa Hotel Greif spurgte, om jeg kunde faa en Vogn, svarede man, at Vejen var saa stejl og daarlig, at man ikke kunde køre derop. Nogen Fører kunde jeg heller ikke faa, da man var midt i Høsten og alle var optagne af Markarbejdet. Der var da ikke andet for end at begive sig alene paa Vej. — En gammel tysk Doktor tegnede et lille Kort til mig, hvorpaa han havde markeret de forskellige Tegn, man skulde iagttage for at vende ved Korsvejene. Med dette lille Papir stukket i min Handske og forsynet med en meget lille Natsæk begav jeg mig af Sted en Morgen.

Vejen gik over »Der Wasserrnauer«, og man begyndte saa at stige op ad Bjerget ved Klosteret »St. Anton«. I Begyndelsen

gik det let gennem Vingaarde og store Enge, og saa kom jeg op i Skovene. — Man havde sagt mig, at jeg nok kunde naa Oberbozen paa to Timer, men efter to Timer var jeg ikke naaet videre langt. Det var blevet en brændende hed Sommerdag, og Tordenen begyndte at rulle mellem Bjergene. Jeg gik og gik og mødte ikke et levende Væsen. Hver Gang Vejen drejede, haabede jeg at faa Oberbozen at se, men det var ikke andet end nye Skovpartier og andre Bjergformer. — Jeg begyndte at frygte, at jeg var gaaet vild, og følte mig forskrækkelig træt. Min lille Natsæk syntes at vokse og lidt efter lidt antage en Diligences Dimensioner. — Jeg vilde helst have sparket den ned i Afgrunden.

Jeg havde for længe siden brugt hele min Eau de Cologneflaske op til at vaske mit Ansigt i, og jeg kunde kun gaa et lille Stykke fremad ad Gangen, saa lagde jeg mig ned paa Jorden en Stund og gik igen nogle hundrede Skridt. — Da jeg havde gaaet fem Timer, naaede jeg en Skov, hvor jeg hørte Menneskestemmer og Lyden af Øksehug. Jeg raabte da og spurgte, om der endnu var langt til Oberbozen og fik det opmuntrende Svar: »Fünf Minuten von hier!« — Og det var virkelig saadan. Da Skoven lysnede, saa jeg Højsletten foran mig, hvorpaa det lille Oberbozen ligger. Faa Udsigter i Europa kan vel sammenlignes med den, man her har foran sig. Man er saa højt oppe og har det uhyre Himmelrum over sig. Højsletten bølger vidtstrakt omkring En, og rundt om strækker sig de stolteste Bjergkæder. Intet Sted fremtræder Dolomiterringen med Schlern, Rosengarten og alle de kolossale Klippemasser saa samlede og imponerende. Og saa denne Luft! Man danser og flyver frem som baaret paa Vinger.

Jeg var i det samme trøstet for alt, hvad jeg havde udstaaet, og bankede paa i en lille Vinstue for at faa et Glas Vin at styrke mig paa og et Vandfad at skylle mig i. — Jeg havde ogsaa haabet at kunne finde Nattelogi her, thi det vilde være umuligt at vende tilbage til Bozen samme Dag. Men her fandtes ingen Gæstekamre, og jeg maatte nøjes med at hvile mig en Timestid, hvor jeg sov paa en Træbænk i et lille Værelse, efter først at have brugt hver Draabe Vand, man havde givet mig, til et improviseret Bad. — Da jeg vaagnede, var det langt henne paa Eftermiddagen. Man anviste mig en Gaard, som laa højt oppe paa Sletten. Hos »Der

Oberbauer« vilde jeg maaske kunne finde Nattelogi; og saa begav jeg mig paa Vej igen. —

Højt oppe paa Sletten med den frieste Udsigt til alle Sider, laa et smukt Tyrolerhus, hvor »Der Oberbauer« boede. Jeg fandt ingen andre hjemme end en ung Pige, som syslede i Køkkenet. Hendes Forældre var paa Markarbejde, men ventedes snart hjem. Naar de kom, skulde jeg faa at vide, om jeg kunde blive der om Natten.

En Stund efter indfandt de sig. Bonden var en Mand, som allerede syntes at være en Del over Midalderen, og hans Hustru saa endnu ældre ud, men var en smuk gammel Kone. Da jeg betragtede hende, forekom det mig, at jeg havde set hendes Ansigt for. Men hvor? Jeg søgte forgæves i min Erindring. Hun gav mig Lov til at blive i deres Hjem Natten over og anviste mig et stort, luftigt Gæstekammer, meget sparsomt møbleret. Derefter dækkede hun mit Aftensmaaltid i det fri, paa Græsset udenfor Huset, med den vældige Udsigt over Højsletten og Bjergene. Medens hun vartede op, spurgte jeg hende, om hun tilfældigvis kunde oplyse mig om, hvor en ung dansk Maler havde boet heroppe, da han var her for en fem og tyve Aar siden.

»Ach! Der Holger!« udbød hun. — Jo, han havde just boet hos dem! Den Gang var hun gift med sin nuværende Mands afdøde Broder, og dermed vendte hun sig til sin Mand og begyndte en livlig Samtale med ham paa Tyrolerdialekt, hvoraf jeg intet forstod. — Men saa begyndte hun igen at tale med mig og udgød sig i Lovtaler over Holger, som de alle havde elsket saa højt. En Gang var hun bleven fotograferet sammen med ham, og det var hendes Portræt paa dette lille Billede, som foresvævede mig, da jeg saa hende komme ind. Hun sidder ned paa en Stol, og Holger staar bag Stolen. Det er for Resten et af de bedste Billeder, jeg har af Holger.

Da Solen gik ned, gik hun og jeg Arm i Arm over Græsset, medens Bjergene glødede i alle Farver over de blomsterrige Enge. Det var, da jeg stod stille og betragtede de fantastiske Klippeformer, at jeg pludselig forstod, de havde været Model til Bjergene paa Holgers Akvarel: »Paris' Dom«. —

Alt hvad Bondekonen kunde fortælle om min Broder — og

det var altsammen smukt og godt, — fik jeg at vide, medens vi gik ad den lille Sti til Kirken ude paa Pynthen. —

Da jeg den næste Dag skulde tilbage til Bozen, vilde de køre mig ned. — Da jeg indvendte, at man havde sagt mig, at man ikke *kunde* køre ned ad Bjerget, fik jeg til Svar, at de havde deres særlige Køretøj. — Det viste sig at være en Slæde, hvorfra der hang korte Jernkæder med store Træklokker, som skulde anvendes som Bremses. En af Husets Sønner skulde styre Hesten, en anden Slæden, og Datteren satte sig ved Siden af mig for at holde paa mig under Farten.

Saa sagde vi Farvel og begyndte Nedstigningen. — Vejen gik gennem et udtørret Flodleje, hvori Slæden gled som i en Isbakke. Det gik med svimlende Fart. Hesten stod snart paa Bagbenene og snart paa Hovedet, medens jeg skreg og de andre lo hele Tiden. — Ligesom naar man kaster en Sten ned ad et Bjerg, hoppede Slæden fra den ene Afsats til den anden, over afhuggede Træstammer og Klippeblokke, gennem smaa Vandløb, Planter og Buske, indtil vi endelig var vel nede i Bozen.

Der tog vi Afsked med hverandre ved et Glas Vin, og siden har jeg aldrig set mine Venner fra Oberbozen.

Nu gaar Bjerget op til Klobenstein forbi Oberbozen, hvor et stort Hotel er bygget med Udsigt over Dolomiterne.

Da jeg var bleven forlovet, var Holger kun noget over seksten Aar. Han var meget fornøjet over mit Valg, men han ytrede en Gang, at han ogsaa syntes, jeg skulde have forlovet mig med alle Nybloms Venner, som det paafølgende Aar gjorde os Besøg; thi saa snart der kom en Upsalastudent eller anden svensk Bekendt til København, kom de op for at se paa »Calle Nybloms fästmö«. — Der var ogsaa en Nordmand iblandt dem, Doktor Henrik Schütz, som kom for at gaa som Frivillig i den dansk-tyske Krig.

Han kom en Formiddag og sad længe hos os, men saa bad han om at maatte komme igen om Aftenen, *efter* Operaen. Vi sad længe og ventede paa ham. Det var blevet et voldsomt Snevejr, og det var henimod elleve, da han ringede paa Klokken ved Indgangsdøren, som man aabnede ved at trække i en Snor

— ligesom i Italien. Han var klædt i Uniform og havde hele Kappen oversneet. Da han havde kastet den, satte han sig hos os og fik noget varmt at drikke, og saa begyndte han at tale, meget og livligt, med stor Entusiasme, om Danmarks Sag. — Han var en sjældent smuk Mand, med mørke Øjne og brun Ansigtifarve, og i de korte Øjeblikke, han var hos os, vandt han vor hele Sympati. —

Det var ikke mange Dage efter, da jeg besøgte en Veninde, at hun kom med Dagens Avis og læste Navnene paa de døde fra Krigsskuepladsen. — Jeg kunde og vilde ikke tro, at Daniel Schütz' Navn stod iblandt dem, som var bleven bortrevne af Tyfus ved et af Sygehusene. — Han var saa sprudlende levende for faa Dage siden! Jeg sørgede saa stærkt over ham, at min Forlovede endogsaa syntes, det var *for* megen Sorg at bevise en Fremmed, men der er noget saa unaturligt oprørende i, at et ungt, stærkt Liv pludselig forsvinder, som om det var opslugt af en Afgrund! (Hvad er ikke vor ubarmhertige Tid Vidne til!). —

Den 15. September 1864 stod vort Bryllup i Sorø. Heises havde tilbudt at fejre det, og da vi havde overordentlig mange Venner og Bekendte i København, som maatte indbydes, hvis vi skulde giftes hjemme, tog vi imod det med Taknemlighed. De eneste, som var til Stede foruden vor nærmeste Familie, var Richardt og hans Forlovede, Marie Hammerich, som jo var min Barndomsveninde.

Det var en dejlig, klar Septemberdag, og vi kunde tilbringe den meste Tid i Haven, da vi kom hjem fra Kirken.

Heise spillede Orgelet, og et lille Kor udførte en Sang, som C. Ploug havde skrevet. Ved Middagsbordet opvartede Richardt med en munter Vise, som skildrede mit og Nybloms Sammen-træf i Rom. Jeg har mistet den, men husker, at der blandt andet stod om Nyblom:

Selv i Via Galinaccio,
Hvor han væded sin mustaccio,
Fløj hans Længsel con un baccio
Til Helena hver en Stund.

Dagen efter rejste vi til København, og faa Dage derefter forlod vi Danmark. Da vi havde taget Afsked med Forældrene, med min Broder og alle Venner, gik Skibet ud af Havnen, men det

hændte, da vi ikke var kommet videre langt, at der gik noget i Stykker ved Maskinen, saa vi maatte vende. — Det forekom os altfor svært at gaa tilbage til mit Hjem for endnu en Gang at tage Afsked, og vi sneg os derfor op i Byen med opslaet Paraply, da det begyndte at regne, for at finde et Sted, hvor vi kunde spise til Aften, inden vi atter skulde fortsætte Rejsen.

Paa Kongens Nytorv mødte jeg en Veninde, som jeg ellers kun sjældent saa; hun genkendte mig og nødte os til at gaa hjem med hende og spise til Aften hos hende og hendes Mand. Efter dette gæstfri Maaltid begav vi os igen til Dampskibet, som nu var i Orden, og denne Gang forlod jeg Danmark for Alvor.

— Naar jeg nu tænker paa de tyve Aar, jeg tilbragte der, forekommer det mig at have været en lang Tid, rig paa mange gode og dyrebare Minder. Jeg har villet optegne en Del af, hvad jeg husker af alt dette, da det maaske kan have Interesse for mine Efterkommere at høre noget nærmere om de fremragende Personer, jeg har kendt, og om Sæder og Skikke i den Periode, jeg gennemlevede i Danmark.

Siden da er jeg kommet til at elske mit nye Fædreland meget højt og har oplevet meget mærkværdigt i større Forhold, men dette udelukker jo ikke Kærligheden til det gamle. Mit inderlige Ønske er blot altid, at disse to Lande, Danmark og Sverige, maatte lære hinanden nærmere at kende, og at Folkene maatte komme hinanden nærmere, da de gensidigt kunde berige og komplettere hinanden. Selv er jeg mig klart bevidst alt, hvad Sverige har bragt mig og alt, hvad jeg skylder Danmark.

